

De Beleving
Schrijven

Tine van Wijk

De Beleving Schrijven

De Beleving Schrijven

Colofon

Copyright 2012 © Tine van Wijk

Uitgegeven door C Press
Fritz Dietrich Kahlenbergstraat 236
1087 LL Amsterdam
www.tinevanwijk.nl

Artwork omslag Tine van Wijk
Foto Sebastiaan van Wijk

ISBN/EAN: 978-94-91030-28-4
Titel: De beleving schrijven
NUR-code: 777
NUR-omschrijving: Psychotherapie en andere therapieën
Druk: 1
Aantal pagina's: 314

1^e editie september 2012
2^e editie november 2019

Gedrukt op de Espresso Book Machine en verspreid door
The American Book Center, Any Book Press. Amsterdam
www.abc.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand
en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op enige wijze dan ook, zonder schriftelijke
toestemming van de auteur of uitgever.

De Beleving Schrijven

Tine van Wijk

De Onderstroom

*In een plat vlak
Het witte licht
Dat de duisternis niet schuimt
Ogen, een mond, geen neus?
Grillige vormen die orkanen benaderen
En de donder in hun onderstroom voeren
In de blauwe lucht de belofte van de zonsondergang
Een walvis speelt met een gele eend
Speren en veren vormen de omlijsting
Van het speehwater waar de lach weerklinkt
En de traan in het vocht verzinkt*

woorden bij het schilderij op de omslag

Liefde is Hot Stuff

Bestaat er liefde tussen mensen?

Dat is niet de vraag

De vraag is wel of we elkaar liefde kunnen geven

en of wij liefde kunnen ontvangen,

met andere woorden of ik

n of jij 'ja' kan zeggen tegen liefde.

Liefde met een grote of een kleine L/l bestaat gewoon.

Liefde is zelfs gratis,

maar ik en wij? gaan er raar mee om.

Als ik ergens bang voor ben geweest dan is het

gekwetst worden door geliefden.

Vormen van liefde als aandacht geven,

zien en je laten zien,

horen en je laten horen,

zijn niet zo simpel als je leeft in clichés,

als je liever een rol speelt dan je bloot te geven.

Aandacht en liefde zijn hot stuff,

je kunt je er aan branden.

***Schrijven opent de weg naar de liefde,
die schuilt in De Onderstroom***

Inhoud

Inleiding: Leven en Schrijven	10
1. Spontaan Schrijven	13
2. Oerangsten	14
3. Basisbehoeften	20
4. Ja tegen het bestaan zeggen	24
5. Op eigen benen staan	34
6. Autonoom worden	46
7. Worden wie je bent	59
8. Dagboek Schrijven	70
9. Wils oefening	72
10. Hier En Nu Schrijven	86
11. Hier En Nu in Drenthe	87
12. De Pijn van Verlangen	100
13. Reis Schrijven	107
14. Schatgraven in Eilat	108
15. Mooi Weer Schrijven	139
16. Amsterdam Beleven	140
17. Afscheid Schrijven	157
18. Afscheid van de Moeder	158
19. De Rode Draad in New York	171
20. Herinnering Schrijven	227
21. De tuin van tante Kuin	228
22. Ik en Jij	230
23. Ouwerpower	231
24. Zweverig	235
25. Memories	237
26. Toen: liefde of vriendschap	245
27. Dieper	253
28. De tegenstrijdigheid	264
29. De Kracht van Verbeelding	282
30. Ondernemen	285
31. Grijnslachen	288
32. Autodidacten	296
33. Ja + Nee	300
34. Mina-Ret	303
Gebruikte bronnen	307

Leven en Schrijven

Dit boek gaat over je leven beleven en schrijven.

Het doen in plaats van er over te praten.

Beseffen dat niemand een hap voor jou kan nemen, niemand voor je kan ademen, niemand kan weten wat jij voelt, denkt, ziet, verafschuwt, mooi vindt. Niemand weet waar je naar verlangt en hoe zo. Niemand kan voor je poepen, niemand kan ziek of gelukkig zijn in jouw plaats. Niemand kan dat en toch lijkt het of we voortdurend wachten op...ja op wat of op wie?

Als ik nou maar ...het geluk heb die Ene tegen te komen, een huis, een kindje, een tuin, geld, of een baan te krijgen, dan...?

Als het nou maar zomer was en de zon scheen, dan...?

Als ik nou maar niet meer hoeft te werken, dan...?

Ja, wat dan, worden we dan gelukkig, blij, tevreden?

Inderdaad lacht het geluk ons soms toe en zorgt dat we krijgen waar we naar verlangen. Maar meestal duurt het niet lang voor dat ontevreden gevoel de kop weer opsteekt.

Helemaal gelukkig zijn we toch niet.

Gaan we in therapie, op dieet, doen we een opleiding, nemen we een kind, kopen we een wijs boek, zoeken we een andere baan, een andere partner of een ander huis?

Moeten we ons best doen om slanker, leuker, mooier, intelligenter, jonger, rijker of sterker te worden?

Wat we doen is minder belangrijk dan hoe we het doen.

Ons best doen om de ander te behagen, helpt niet echt.

Wat wel helpt is paradoxaal.

Pas als we bereid zijn lief voor onszelf te zijn, kunnen we ons ontspannen. Hoe zo zijn we te dik, te dom, te arm, te saai, te oud, te jong? Wie zegt dat? Hoe zo zijn we niet goed genoeg en moeten we ons zelf bewijzen om door de keuring te komen?

Hoe zo moeten we iemand worden wie we niet zijn?

Dit boek gaat over je eigen autoriteit worden.

Dat kan alleen als je bereid bent de confrontatie aan te gaan met het leven, met de mensen die belangrijk voor je zijn en vooral met jezelf. Elkaar en jezelf al of niet aandacht en liefde geven is bepalend voor hoe lekker je in je vel je zit.

En dat is geen kwestie van tijd maar van kwaliteit.
Hoe zo hebben we geen tijd? Geen tijd waarvoor?
Wat we ook doen, we zijn altijd bezig onze tijd te gebruiken of te misbruiken. Als we geen tijd hebben, wat hebben we dan wel?
Geen tijd om lief te hebben en aandacht te geven
omdat we moeten presteren en aan verwachtingen voldoen,
anders houden 'ze' misschien niet van ons.

In mijn eigen leven als therapeut dacht ik in eerste instantie, dat mijn opdracht was mijn cliënten tevreden te stellen, ze blij en gelukkig te maken. Ik vond daarom het luisteren naar hun levensverhalen een moeilijke opdracht. Toch blijkt het de vreugde van mijn werk te zijn. Een groter genot dan boeken lezen en naar toneelstukken of films gaan.

De levens die aan mijn oog en oor verschijnen, bevatten een grote rijkdom aan drama en humor. Uiteraard gaan al die levens ook over saaiheid, verveling, verdriet en pijn en natuurlijk vind ik dat pijnlijk om mee te beleven. Maar toen ik het idee los kon laten, dat ik al dat leed goed moest maken en oplossen, kreeg ik zicht op de eigenlijke hulpvraag.

Mensen willen niet alleen aandacht voor hun pijn

maar ook en vooral voor hun eigen inventiviteit, levenskracht, humor en creativiteit. Als situaties ingewikkeld, moeilijk en lastig zijn en we geen idee hebben waar ze werkelijk over gaan, worden we gedwongen om dieper te gaan.

Verlichting blijkt in de paradox te schuilen.

Als we onze passie en dus ons lijden serieus nemen en aandacht geven in plaats van weg te stoppen en te ontkennen, is redding nabij.

Juist als we worden we geplaagd door pijn, verdriet, woede en angst, hebben we kans om onze liefde en compassie te ontwikkelen.

Mijn lijfspreuk is: de kans zit in de frustratie.

Als we het niet meer weten, zijn we eerder bereid verder te kijken dan onze neus lang is. Veranderen wordt een keuze, omdat je de mogelijkheden leert kennen.

Jij zelf besluit of je Ja of Nee zegt tegen dat wat het leven je biedt,

omdat je – net als ieder ander mens - een vrije wil hebt. Toen ik pas met dit werk begon, voelde ik me ongemakkelijk, omdat mij zoveel intieme verhalen werden toevertrouwd en ik nauwelijks iets over mijn eigen sores vertelde. En als ik het – soms in een groep – wel deed, werd het me niet in dank afgenomen: hé hallo, mevrouw de therapeut, het gaat hier over ons en niet over jou. Wij hebben geen boodschap aan jouw toestanden. Hoewel wat ze zeiden pijnlijk was, vond ik toen dat ze gelijk hadden. Maar uiteindelijk kruipt, het bloed waar het gaan moet. Ook mijn eigen verhaal is pijnlijk en boeiend en ook ik moet zeggen wat ik te zeggen heb en zelfs ik heb aandacht nodig. Daarom vertrouw ik mijn gedachten, ideeën, ervaringen en gevoelens aan het papier toe. Het maakt me kwetsbaar. Om aandacht vragen vind ik moeilijk. Toch is dat waar het ook voor mij over gaat. Geven en ontvangen kunnen niet zonder elkaar. Het een is leeg zonder het ander.

In dit boek vertel ik wat ik op mijn eigen pad tegenkwam in mijn verlangen naar geluk. Daarom gaat het over passie, liefde, angst, begeerte, kracht, verlangen, agressie, jaloezie, strijd, twijfel, onzekerheid, ambitie, vriendschap, wantrouwen, vertrouwen en geloof. Mijn vraag is steeds weer: wat is mijn verantwoordelijkheid, wat draag ik bij aan deze toestand? Welk antwoord moet ik geven op dat wat mijn pad kruist. Niet moeten omdat mijn moeder dat vindt of mijn vader of mijn meester of mijn geliefde of God, maar moeten omdat het goed voor mij is, moeten omdat het bij mij past, moeten omdat alleen ik mijn leven kan lijden en leiden. Net als jij alleen jouw leven kan lijden en leiden.

Mijn verlangen is je met dit boek te inspireren en te stimuleren om zelf te schrijven. Niemand kan het voor je doen. Alleen jij weet waar je leven wezenlijk over gaat en alleen jij kunt daar de juiste woorden aan geven.

1. Spontaan Schrijven

Spontaan Schrijven is de stekker in het woorden stopcontact van het grote geheel steken en laten komen wat komt. Je hand doet het werk, je verstand gaat mee of kan het niet bijhouden, je hart begint harder te kloppen of laat je een steek voelen, je keel gaat open of knijpt dicht, je bilspieren spannen of ontspannen zich, je voeten maken contact met de aarde of niet en je ademhaling is regelmatig of gaat moeilijk. En de woorden die op papier verschijnen kunnen niet meer terug. De woorden die zijn geboren brengen ons bij onze waarheid, bij onze eigen antwoorden, die hun eigen wijsheid hebben en niet meer ontkend kunnen worden.

In proces gaan

Door spontaan te schrijven kun je van de inhoud naar het proces gaan. Met alleen denken, kom je er niet. Met alleen voelen ook niet. Om te groeien moet je iets doen. Schrijven bijvoorbeeld of tekenen. Zingen of dansen kan ook. Als je maar in beweging komt dan dient de volgende stap zich als van zelf aan.

2. Oerangsten*

1. de bestaansangst
2. de verlatingsangst
3. de angst voor schuld en straf
4. de angst om niet goed genoeg te zijn

*Een mens lijdt het meest door het lijden dat hij vreest
en dat hem nimmer wordt aangedaan*

De bestaansangst

Angst begint meteen bij de geboorte. Als we net uit de baarmoeder komen en compleet hulpeloos, kwetsbaar en afhankelijk zijn, wordt van ons gevraagd vertrouwen in de wereld te hebben en 'ja' tegen het leven te zeggen door zelf adem te halen. Een kwestie van leven of dood.

De vraag is hoe we welkom worden geheten. Ligt de rode loper uit, wordt er met spanning en liefde op onze komst gewacht of zijn we ongewenst? De eerste angst, de bestaansangst is geboren. Wat we nodig hebben om vertrouwen te krijgen is in de eerste plaats een moederfiguur - kan ook een man zijn - die op regelmatige tijden komt om ons te voeden, te verschoneren, te warmen, te koesteren, kortom een moeder die maakt dat we ons thuis voelen op aarde.

Experiment

Hoe was jouw geboorte? Weet je of je welkom was? Kwam je op het goede moment voor je familie? Wie waren bij je geboorte aanwezig? Was je te vroeg of te laat? Zoek een rustig plekje en laat de woorden komen die geschreven willen worden. Maak je geen zorgen om spelfouten of komma's en hoofdletters. Wat je schrijft is altijd boeiend omdat het over jou gaat.

De verlatingsangst

De tweede angst die ons leven kan beheersen is de angst om verlaten te worden. Als we ontdekken dat onze 'moeder' de bron is, die in onze behoeften voorziet, worden we bang om haar kwijt te raken. Zonder haar hebben we geen kans om te overleven. Zonder haar is ons leven leeg. Zonder haar krijgen we geen eten, geen

warmte, geen koestering, geen schone luijer, geen liefdevolle aandacht, worden we niet vastgehouden. De vraag hoe je haar aan je kunt binden kan je babyleven geheel gaan beheersen. En het rare is dat een moeder die je verwent door er altijd voor je te zijn, je zelfs nog banger kan maken. Als je verwend wordt, leer je niet om stapje voor stapje op je eigen kracht te gaan vertrouwen. Zelfs al in de wieg zijn er periodes dat we geconfronteerd worden met de existentiële eenzaamheid van het bestaan.

Experiment

Hoe is jouw relatie met je moeder? Weet je of je borstvoeding hebt gekregen en hoe lang? Ben je bang om alleen te zijn en in de steek te worden gelaten?

De angst voor schuld en straf

Als je groter wordt en je wel moet bevrijden uit de nauwe band met je moeder, gaat de angst voor schuld en straf spelen. Je leert lopen en praten, je krijgt een eigen wil, die lijnrecht tegen die van je vader en moeder in kan gaan. Je ouders worden boos en maken je duidelijk dat er zowel geboden als verboden zijn. En zo ontstaat deze nieuwe angst, die gaat over het niet goed genoeg doen. Je boft als je ouders hebt die grenzen stellen, waarover te praten valt en die je duidelijk maken dat zelfs een kind niet zonder discipline en afspraken kan leven. Maar als je groot wordt gebracht door ouders die zich star en autoritair gedragen, je hard straffen zonder een kusje toe, heb je kans dat je zo bang voor straf wordt, dat je nauwelijks risico's durft te nemen en later grote moeite hebt om op eigen benen te gaan staan en zelfstandig beslissingen te nemen. Betekent dit dat je je handen dicht mag knijpen als je bent grootgebracht door anti autoritaire ouders? Voordeel is wel dat je de angst voor schuld en straf mist, maar een oplossing brengt het niet. In volledige vrijheid opgevoed worden, wil zeggen dat je niet opgevoed wordt, waardoor je je eigen grenzen en mogelijkheden niet kent en toch onzeker en bang wordt.

Experiment

*Hoe ben jij opgevoed? Met strenge regels?
Of waren je ouders juist antiautoritair?*

De angst om niet goed genoeg te zijn

Als je wat lossier van je ouders bent en zelfstandiger begint te worden, ga je ontdekken dat er jongens en meisjes zijn, grote en kleine kinderen, knappe en domme, rijke en arme, sterke en zwakke mensen en je ontdekt dat dit strijd oplevert: wie is de beste? De angst die zich nu aandient, is de angst om niet goed genoeg te zijn zoals je bent. Had je niet een meisje moeten zijn als je een jongen bent, groot als je klein bent, krullen moeten hebben als je haar steil is, sterk moeten zijn als je een zacht karakter hebt, mooi als je lelijk bent, intelligent in plaats van dom, gekleurd als je wit bent? Houden je vader en moeder, opa en oma, ooms en tantes wel van je nu je niet aan hun volmaakte beeld blijkt te voldoen? Wat betekent het eigenlijk om een jongen of een meisje te zijn? Wie doet het je voor of wie kan het je vertellen?

Wat we nodig hebben zijn modelvoorbeelden met wie we ons kunnen identificeren. Daarom hebben we idolen en kijken we op naar onze ouders, maar helaas blijken idolen en ouders vaak helden te zijn die na verloop van tijd van hun voetstuk vallen.

Experiment

Wat zijn de boodschappen die je van huis hebt meegekregen? Waren ze blij dat je een meisje was of juist niet? Blij dat je een jongen bent of juist niet? Blij om dat je aan de verwachtingen voldoet/deed of juist niet?

Zelfonderzoekend Schrijven

Theorie is 'leuk'. Ik kan me er van alles bij voorstellen, maar hoe gaat dat dan in de praktijk, vroeg ik me af. Schrijven is voor mij een manier om te onderzoeken. Door te schrijven zet ik een proces in gang dat verder gaat dan het benoemen van feiten. Door diep genoeg in mijn eigen leven te graven kom ik bij de essentie van mijn bestaan en ik neem aan van mens zijn. Uit de verhalen weet ik dat mijn geboorte ongeveer zo ging: ik was al drie weken te laat toen mijn moeder weeën kreeg en de dokter kwam. Hij gaf haar een prik, zei dat het nog wel even zou duren en ging weg. Mijn vader ging de vroedvrouw halen en toen moest mijn moeder plassen, dacht ze. Ze ging naar de wc en daar kwam ik. Het enige andere mens in de buurt om mij op te vangen was mijn tante. Mijn moeder was tweeëntwintig en haar zus twee jaar ouder. Ik was het eerste kind van de volgende generatie op wie met spanning en liefde werd gewacht, maar mijn geboorte was niet ideaal. Wie moest de navelstreng doorknippen? Mijn opa die naast ons woonde, besloot de vrouw van de schipper die voor de deur lag te halen. Zij had tien kinderen gekregen en zou wel weten hoe het moest. Ze kwam, maakte mij los van mijn moeder en liet weten dat ze nog nóóit zo'n mooie baby had gezien. Mijn moeder blij, want dat wilde ze horen.

Natuurlijk heeft niemand mij kunnen vertellen hoe ik me voelde, maar naar het verhaal te oordelen, was ik uiteindelijk nogal gretig om naar buiten te komen. Of – wat ook zou kunnen – had mijn moeder haast en moest ik mee? Ik heb altijd gedacht dat mijn bereidheid om 'ja' tegen het leven te zeggen groot was, maar pas de laatste jaren vraag ik me af hoe groot de rol van mijn moeders haast is geweest. Het is nog altijd een punt tussen ons. Ook al is zij inmiddels over de negentig en ben ik in de zeventig, heeft mijn moeder nog altijd haast. Zelf heb ik ook een ongeduld in mij waar je u tegen zegt, maar als ik een afspraak met mijn moeder heb, kom ik steevast te laat. Tegenwoordig voel ik me daar schuldig over, maar veranderen doe ik het niet. Ik vraag me af of ik haar onbewust nog altijd straf voor die gevaarlijke geboorte op het toilet. Ik heb er weliswaar vaak grappen over gemaakt: ik ben een pleekind, maar zo leuk was het in wezen niet. Waar was de dokter of de vroedvrouw of in ieder geval iemand met verstand van zaken? Waar was mijn vader? De feiten zijn wel duidelijk, maar hoe bang was iedereen en

in het bijzonder mijn moeder? Weten doe ik het niet, ik weet alleen dat mijn moeder nog altijd kwaad is omdat de bloemen die voor haar bezorgd werden door mijn opa aan de vrouw van de schipper werden gegeven. Ik weet ook dat het noodweer was op die bewuste dag. Donder, bliksem, storm, regen. Toch kwamen de vier broers van mijn moeder meteen. Er was een wonder geschied, want hun jongste zusje had een kindje gekregen op de verjaardag van hun aanbeden en pas overleden vader.

En toen? Ik was niet alleen de eerste in het gezin, maar ook het eerste kind van de volgende generatie. Mijn familie kennende lijkt het me onmogelijk, dat mijn moeder en mijn vader in staat zijn geweest alleenheerschappij over mij te hebben. Ten eerste waren daar mijn oma en opa. Zelfs toen ik al groot begon te worden, beschouwden zij mijn vader en moeder nog als kinderen. Ik had daarom minstens twee moeders en twee vaders. Dan was er de tante die mij had ontvangen. Ongetwijfeld heeft ze zich die eerste weken en maanden intensief met mij bemoeid. Moeder nummer drie. Ik heb bij de verhalen altijd het gevoel gehad dat ik welkom was op aarde. Het ging altijd over zoveel mensen die zich om mijn komst bekommerden. Ik heb er nooit bij stil gestaan, dat de paniek van die eerste dag en al die mensen om me heen mij waarschijnlijk banger hebben gemaakt dan ik besepte.

Uit de angsten stappen

Vaak leven we zonder het te beseffen met angsten die stammen uit onze kinderjaren. Juist omdat we niet bang mochten zijn, hebben we onze angsten onderdrukt, waardoor we de werkelijkheid niet zien en onze omgeving bedreigend kan zijn, zonder dat we weten waarom. Alleen door ons hiervan bewust te worden, kunnen we uit onze angsten stappen en een vrijer leven gaan leiden. Het is waar dat in het accepteren van de angst, het heil verborgen ligt. Niet door te denken dat we moeten leren om met de angst te leven, maar door te beseffen dat we de keus hebben om de angst al of niet in de ogen te kijken en te onderzoeken of hij reëel is. Wat mij heeft geholpen is te weten dat het leven ons niet alleen met angsten opzadelt, maar ons ook de mogelijkheid biedt op een natuurlijke manier te groeien en onze angsten te overwinnen. Ik heb geleerd dat er wel vier voorwaarden bijhoren, waar we aan moeten voldoen. Voor mij

maakt dat het leven wat overzichtelijker, maar ik wil hiermee niet zeggen dat dit de enige weg naar bevrijding is.

Eisen die het leven stelt

Om de bestaansangst het hoofd te bieden wordt van ons gevraagd - 'ja' tegen het bestaan te zeggen en vertrouwen in de wereld en de mensen om ons heen hebben.

Bij de verlating- of scheidingsangst hoort de uitdaging - om een zelfstandig individu te worden. Om - iedere keer weer - de 'navelstreng' door te knippen en op eigen benen te gaan staan.

De angst voor schuld en straf dwingt ons als het ware

- om autonoom en mondig te worden
- om risico's te durven nemen, verantwoordelijkheid te dragen en zelfstandig onze keuzes te bepalen.

Bij de angst om niet goed genoeg te zijn hoort de opdracht - om te worden wie je bent. Ieder mens heeft maar één ingeboren doel in zijn leven: zichzelf verwezenlijken zoals hij werkelijk is. Net als een roos alleen een roos en geen madeliefje kan worden, kan ook een mens alleen die man of die vrouw worden wie hij of zij is. Het betekent dat we uit het beeld moeten stappen van de persoon die we dachten dat we waren of moesten worden en zeggen: ik ben ik en ik ben wie ik ben, of ik daar blij mee ben of niet.

* Gebaseerd op 'Liefde is Leven', 1987, Fritz Riemann, Servire, Utrecht

3. Basisbehoeften*:

1. *Een eigen plek*
2. *Voeding*
3. *Steun*
4. *Bescherming*
5. *Begrenzing*

Over uiterlijke aanpassingen en onderhuidse spanningen en conflicten

Het zoeken naar bevrediging

Als er niet aan de basisbehoeften is voldaan in de kinderjaren, blijven ze doorwerken in de volwassenheid. Wat we niet gekregen hebben, toen we het nodig hadden, blijven we zoeken. Het verlangen blijft onderhuids ons leven bepalen en laat pijnlijke sporen na in ons lichaam.

Eigen plek en erbij horen

Ieder mens heeft recht op een eigen plek, een eigen leefruimte. Dat begint al vroeg. Een kind dat geboren wordt heeft een eigen plek nodig. De allereerste meest letterlijke plek van een kind is de baarmoeder. Door het kind in haar lichaam te dragen geeft de moeder impliciet de boodschap: 'Jij hebt een plaats in mij en ik zorg voor jou.' Kinderen spelen graag met hun plek: hutjes bouwen, ergens in kruipen, verstoppertje, boompje verwisselen... Later wordt de eigen plek meer geestelijk: een leefwereld in boeken, in eigen hobby's, clubs en interesses.

Of een kind zich thuis kan voelen, wordt behalve door het gezin ook bepaald door zijn sociale omgeving. Het kind hoort bij déze familie, déze buurt, déze school en déze sociale klasse. Wanneer er veel verhuisd wordt en een kind steeds weer de eigen omgeving van school en vriendjes verliest, kan het ontworteld raken.

Heb jij een plek, een eigen plek in je leven? Hoe ziet die plek eruit? Is het letterlijk een eigen plek of is het meer figuurlijk? Hoe was dat vroeger thuis? Had je een eigen kamer?

En hoe is het met gevoel van erbij horen? Was jij het zwarte schaap of het lievelingskind? En op school? Werd je gepest of was je de populaire leider van de groep? En hoe is het nu? Hoor je bij je familie? Bij andere groepen?

Voeding

Voeding is een basisbehoefte van levensbelang. Moeten vechten voor voedsel is vernederend voor de menselijke waardigheid. De manier waarop je moeder je als baby heeft gevoed, bepaalde of je je als baby tevreden voelde of niet.

Met voeding wordt niet alleen het letterlijke voedsel voor je lijf bedoeld, maar ook voedsel voor je ziel: aanraking en streling.

Als je als kind geslagen of mishandeld bent, in plaats van geknuffeld en gestreeld, ben je ernstig in de war geraakt. Een kind kan wennen aan slaag en besluiten dat pijn voelen beter is dan helemaal niets voelen.

Behoefte aan voeding heeft ook te maken met zorg en verzorging. Verzorging voor je lichamelijk welzijn maar ook je geestelijke en spirituele gezondheid.

Wat weet jij van je babytijd? Kreeg je de borst? Hoe lang? Wat voor gevoel krijg je als je daaraan denkt? En hoe was het met je geestelijke voeding? Is er met je gespeeld, werd je aangeraakt en geknuffeld, werd je voorgelezen, kreeg je boeken, werd je mee naar buiten genomen? En nu? Neem je jezelf voeden serieus? Hoe doe je het?

Steun

De behoefte aan steun heeft te maken met of je genoeg bent vastgehouden en gedragen. Als je letterlijk gedragen bent en steun hebt gekregen onder je billen kun je dat in je lijf voelen. Als je onzeker bent en geen contact voelt met de grond onder je voeten kan dat te maken hebben met een gemis aan steun. Vallen kan een gevolg zijn en ook been- en rugklachten. De mate en de vorm van steun die je nodig hebt verandert met de leeftijd: gedragen worden, aan de hand lopen, weggebracht en gehaald worden, huiswerksteun, achtergrondsteun, financiële steun, morele steun.

Hoe ging het bij jou? Heb je het gevoel dat je voldoende gesteund bent als kind? En wat betekent dat in je volwassen leven? Ben je goed in steun geven of ben je nog altijd op zoek naar steun van buiten?

Bescherming/Veiligheid

Als het goed is ben je als kind zodanig beschermd tegen de buitenwereld dat je een innerlijk scherm hebt kunnen ontwikkelen, dat binnen en buiten onderscheidt.

Dit schild kan het kwetsbare en zachte binnen houden en het kwetsende en harde buiten. Het gaat om het ervaren van veiligheid. Als je niet hebt geleerd om jezelf te beschermen, zul je je verharden om je in de buitenwereld te handhaven. Bescherming krijg je door kleding, door warmte, door lekker ingestopt worden in bed, door geruststellend zingen of door de liefelijke aanwezigheid te voelen van je ouders of verzorgers.

Hoewel je je ook onveilig kunt voelen bij te veel aanwezigheid van het gezin waarin je opgroeit. Zoals wanneer iedereen in dezelfde ruimte leeft en alles van elkaar weet.

Hoe veilig voel jij je in je eigen huis? Of op je werk? En op straat? Wat heeft dat te maken met hoe het vroeger was in het gezin waarin je opgroeide?

Begrenzing

Bescherming gaat over gevaar van buiten, begrenzing over gevaar van binnenuit. Als je jezelf niet kunt afbakenen is het moeilijk de grens tussen jezelf en de buitenwereld te bepalen. Het gevolg is dat je bent overgeleverd aan gevoelens van oneindigheid, mateloosheid en almacht. Je zult je heen en weer geslingerd voelen tussen ‘alles kunnen’ en ‘niets kunnen’. Het is moeilijk om je eigen beperkingen te voelen en ook die van de ander.

Frustraties volgen onvermijdelijk. De illusie dat de wereld om jou draait zul je moeten opgeven. Als je als kind koppig en dwingend was, moesten je ouders daar zowel flexibel mee omgaan als ‘nee’ kunnen zeggen als dat nodig was.

Als je de grens tussen jou en de ander niet kunt aangeven, is er ook geen duidelijk innerlijk beeld van de ander, als werkelijk iemand anders met goede en slechte eigenschappen. Dat maakt contact maken moeilijk en niet echt bevredigend.

Kun jij je grenzen aangeven in relatie tot je familie, je vrienden, je collega's? Zo ja, hoe doe je dat? Zo nee, hoe komt het? Wat heb je gemist op dit gebied in je opvoeding?

Gebaseerd op 'Aan den lijve – Lichaamsgerichte Psychotherapie volgens Pesso' Marietta van Attekum, 1997, Swets and Zeitlinger publishers, Lisse

4. Ja tegen het bestaan zeggen

Als kind in de oorlog moest ik mijn angsten onderdrukken en zogenaamd Ja tegen het leven zeggen

Redelijk paradijselijk

Mijn uitdaging om de bestaansangst te overwinnen en ja tegen het leven te zeggen begon in 1936 aan de rand van Amsterdam op de Duivendrechtsekade naast de Cinetone Filmstudio, waar mijn opa en mijn vader hun Aannemersbedrijf hadden. Onze huizen stonden op een grote werf met loodsen, stapels hout, heipalen, -karren en -stellingen. Voor de deur lag een heibak, een schuit met katrollen waarop de materialen werden vervoerd. De werf strekte zich uit tot de sloot die de grens tussen Amsterdam en Duivendrecht vormde. Ik heb het altijd als een geschenk beschouwd, dat ik voor en niet over de sloot geboren ben. Zo ben ik een echte Amsterdammer en geen ‘boertje van buuten’ zoals mijn moeder de dorpskinderen noemde. Zij is in de Jordaan geboren en kan zich niet voorstellen dat er buiten de stadsgrenzen leven mogelijk is. De drie eerste jaren van mijn leven moeten redelijk paradijselijk zijn geweest. Er zijn legio foto’s. Ik op de arm van mijn moeder, op de arm van mijn vader, van mijn oma en opa, mijn tantes en ooms. Ik hobbelend tussen de volwassenen die kom-in-mijn-hokje met me spelen. Ik in de auto van mijn vader en ik in de tuin en in de zandbak met het buurmeisje. Het was weliswaar crisistijd maar zover ik weet was er geen geldgebrek. Mijn status moet af te lezen zijn geweest aan het witte bontjasje met mofje dat mijn ouders bij Maison de Bonneterie voor me hadden gekocht.

Verloren paradijs

Het tijt keerde in 1940. Mijn vader was gemobiliseerd omdat de oorlog al dreigde. Hij kwam alleen af en toe thuis. Van een foto waarop ik samen met mijn moeder en vader in uniform sta weet ik dat we bij hem op bezoek zijn geweest. In mijn herinnering sliepen we in een hotelkamer en mocht ik aan het voeteneind van het grote bed op een kussen slapen.

In maart van datzelfde jaar kreeg ik een zusje. Ik weet nog hoe ik haar op een morgen voor de eerste keer mocht zien. Ze had zwarte

haartjes en donkere wenkbrauwen. Ik vond haar mooi, net een Indisch kindje. Verder kan ik me niet veel uit die periode herinneren, ook niet de dag dat de Duitsers ons land binnenvielen. Toch was die gebeurtenis bepalend voor het vervolg van mijn leven. Mijn vader kwam na de overgave van het front terug. Hij had in een kazemat bij Den Oever gelegen en de gevechten bij de Afsluitdijk moeten hevig geweest zijn. Hij vertelde alleen over zijn krijgsgevangenschap. Zeker is dat hij sindsdien zenuwziek was. Zo heette dat toen tenminste.

Een meisje van drie, vier, vijf, zes, zeven, acht in de oorlog. Nogal ingrijpend in een kinderleven. Ik weet niet exact de volgordes maar ik zie wel flitsen voor me. Duitsers die het huis doorzoeken terwijl ik weet dat mijn vader schuilt in de aardappelkelder. Mijn schattige zusje in de box waar een vergeten geweer tegenaan leunt van de Duitse soldaat die aan zijn eigen kindje moest denken. Mijn vader die uit het luik van de kelder komt en weer haastig wegduikt als de soldaat zijn geweer komt halen. Al deze scènes zijn doorspekt met de bange blikken van mijn oma, die alomtegenwoordig was. Ik weet niet precies hoe oud ik toen was. Misschien vier of vijf en toch wist ik wat er aan de hand was. Ik wist hoe gevaarlijk het was om mijn vader te verklappen.

Schuilkelder

Meer gebeurtenissen: ik lig tussen mijn vader en moeder in bed terwijl we luisteren naar het afweergeschut dat hemelsbreed een kilometer van ons huis opgesteld staat. Ik zie ons in schuilkelders. Zelf hadden we op de werf een schuilkelder van hout en plaggen. Wel doelmatig in de zin dat hij niet van de omgeving te onderscheiden was, maar koud en vochtig. In mijn idee zaten er doodenge beesten als ratten in. Bij luchtalarm gingen we gelukkig meestal naar onze burens, Cinetone studio waar de hele kade in de kelder bij elkaar kwam. De flits die ik voor me zie gaat over een moeder met een baby in een deken, terwijl het geluid van bommenwerpers tot ons doordrong. Gevaar op school: bij luchtaanvallen moesten we onder de bankjes. Soms gebeurde het als we buiten op de speelplaats waren. Ik zie mezelf daar met een pakje brood als talisman van thuis in mijn armen gekneld tegen een muur gedrukt staan.

Dorp

Toen ik vijf was logeerde ik zes weken bij boeren in Wijk in Aalburg, het dorp van mijn opa. Ik voelde me onweerstaanbaar aangetrokken tot dit gebied. Terugdenkend vind ik het raar dat een kind van vijf zelf beslist om zo lang bij vreemde mensen uit logeren te gaan. Toch weet ik zeker dat ik het zelf wilde en dat het niet te maken had met de oorlog en geen eten hebben, want dat hadden we wel. Niemand was blij met deze logeerpartij. Mijn ouders niet, mijn grootouders niet en het gezin waar ik logeerde ook niet. Ik paste niet in het geheel. Hun kinderen waren veel ouder dan ik en ze wisten eigenlijk geen raad met me. Ik zie me nog op een morgen op een stoel in de keuken zitten terwijl er veelzeggende blikken gewisseld werden tussen tante Beth, de vrouw des huizes en haar schoondochter. Hoe het precies gegaan is zal ik nooit weten. Behalve mijn moeder leeft er niemand meer die er iets van kan weten en mijn moeder weet in principe nergens van. Zo heeft ze overleefd en ik moet dat respecteren, maar vroeger haatte ik haar om deze houding.

In die tijd mochten we nog autorijden. Ik herinner me hoe we met de hele familie uit genoemd dorp naar huis reden en ergens bij de schipbrug van Vianen door de Duitsers werden aangehouden, terwijl mijn oma tegen een doos met eieren en meer eten aanzat die we hadden meegekregen. Dat mocht uiteraard niet maar ze zagen het – per ongeluk? - niet en wij mochten met de schrik verder rijden en kregen de slappe lach. Meer oorlogsherinneringen: in mijn schoen kreeg ik een klein wit wollig hondje. Het hondje liep mee toen mijn moeder me naar school bracht. Mijn zusje zat in een wandelwagentje. Er reden geen auto's behalve die ene Duitse legerauto waar mijn hondje onderkwam. Nog altijd kijk ik of loslopende honden wel begeleid worden.

Hongerwinter

Ik had een vriendinnetje dat levensgevaarlijk ziek werd. Dysenterie, difterie, pleuritis en meer. Ik mocht en moest haar iedere dag door weer en wind een bord eten brengen. Haar twee broers en twee zussen vochten om het naar boven te mogen brengen, zodat ze onderweg een hap konden nemen.

Iedereen had het koud. Als we in de winter wakker werden, was onze adem bevroren op het laken en stonden de ijs bloemen op alle

ramen. Er waren geen kolen, daarom hadden we soms geen school. Bij ons op de werf lag bouwhout, dat we zelf opstookten. Op een dag kwam er een man met een zak die aan mij om houtjes vroeg. Ik kon geen nee zeggen. Dat had ik niet mogen doen. Wat ik ook niet had mogen doen is mijn tweeling vriendinnetjes die honger hadden de bruine bonen van mijn babybroertje laten opeten. Mijn moeder wordt niet gauw kwaad maar als ze daar aan denkt, vlamt de woede weer in haar op. Een bijzonder beeld bewaar ik aan de avonden dat mijn opa bij het licht van op petroleum brandende stormlantaarns vertelde over de grappenmaker Tijn Uilenspiegel en de opschepper Baron Von Münchhausen. De hele buurt kwam dan bij ons thuis, omdat wij nog warmte en licht hadden. In onze keuken stond een groot fornuis met daarop altijd een pan met suikerbieten die stroop moesten worden. De pulp hoefden we niet te eten, maar mijn tante maakte er wel cake van die we niet door onze kelen kregen.

Goed of Fout

Genoeg over die periode van oorlog? Nee, niet genoeg want wat te denken van goed en fout dat altijd speelde. Was iemand goed of was iemand fout? Toen ik in de eerste klas zat had ik een vriendje dat koekjes voor me meebracht, want zijn vader was bakker. Helaas was zijn vader niet alleen bakker, maar ook NSB'er waardoor ik eigenlijk niet met hem mocht spelen. Idioot eigenlijk. Ik geloof niet dat deze boodschap expliciet van mijn ouders kwam, maar zo werd er gekeken. Heel fout waren de SS'ers die na Dolle Dinsdag hun intrek namen in de Cinetone Studio. Voor hen zat de Duitse filmmaatschappij UFA erin. Omdat die wilde uitbreiden moesten wij ons huis en de werf verkopen. Daar viel weinig tegenin te brengen. Het moest, en dat was dat. Ons gezin ging daarom in de stad wonen en mijn oma en opa zouden een terrein iets verder op de kade huren. Gelukkig ging de koop in tweeën. Eerst de achterste helft en toen het tijd werd voor de rest, was de Dolle Dinsdag geweest en waren de Duitse filmers terug naar hun land gevlucht. Wat ze achter hadden gelaten op ons ex-terrein, waren betonnen schuilkelders, begroeid met elzen en populieren. Voor ons kinderen – weer terug uit de stad - ideaal om hutten te bouwen. Op een dag kwamen we daar en vonden zwarte poeties - lappen die om de benen werden gewikkeld - en uniformen van de op hun beurt gevluchte SS'ers. Was opwindend eng.

Bevrijding

Het meest indrukwekkende van de bevrijding was voor mij een stoet van paarden-met-wagens waarop de verslagen Duitse soldaten zaten. Ik zat met mijn hele familie op de heibak voor onze deur en keek naar hen terwijl ze de filmstudio binnengingen. Het was moeilijk te geloven dat ik niet meer bang voor hen hoefde te zijn toen een van hen mij riep en mijn ouders het goedvonden dat ik naar hem toeging. Hij gaf mij een koekje of een snoepje of iets dergelijks. De blik waarmee hij naar me keek ben ik nooit vergeten. Volgens mijn vader waren de Wehrmacht-soldaten ook maar gewone mannen die opgeroepen waren om voor hun land te vechten net als hij had moeten doen. In wezen waren ze dus niet fout, maar ze hadden wel foute dingen gedaan. Ook fout bleek ons dienstmeisje dat feest met de Duitsers had gevierd. Ze moest boeten en werd met een kale kop door het dorp gevoerd.

Jodenbuurt

IJzingwekkend was de wandeling die we met het gezin door de Transvaalbuurt maakten. Wat ik zag waren huizen waar alle kozijnen en alles wat brandbaar was uitgesloopt was. Hier zijn de Joden weggehaald, zei mijn vader. Aan zijn toon kon ik horen dat dit erger dan erg was. Hij was kwaad, zo kwaad dat mijn adem stakte en ik wist dat ik een onuitwisbaar moment beleefde.

Toen we alles weer voor de dag haalden wat we in de grond verstoppt hadden of in het water gehangen om voor de Mofsen te verstoppen, bleken de koperen borden, potten, pannen en een kist van mijn oma groen uitgeslagen. Iemand zei dat dit nooit meer goed kwam, zij geloofde dat en gooide alles weg. Maar de twee auto's, die ook in de grond zaten, deden het nog. Een auto was van onszelf en de andere van een Joodse familie, van wie de vader de oorlog overleefd bleek te hebben. Ik zie hem nog voor me toen hij in de auto stapte. Hij was lang en had een hoed op. Als ik nu terugkijk, dan geloof ik dat mijn angsten en wantrouwen vooral uit die oorlogstijd stammen. Een van de opvallendste gegevens uit mijn leven is, dat ik van huis uit nauwelijks expliciete normen en waarden mee heb gekregen. Aan godsdienst werd niet gedaan.

Behalve dat ik de oudste, de wijste en de liefste moest zijn, kan ik me niet herinneren dat ik iets moest geloven. Impliciet speelde er uiteraard van alles. Vier volwassenen om mij heen, die alle vier hun

eigen waarheid uitstraalden, maar zich niet uitspraken.

School met den Bijbel

Duidelijke normen begonnen op school. Omdat ik anders een gevaarlijke weg moest oversteken deden mijn ouders mij op een School met den Bijbel. Ik weet niet of ze ooit beseft hebben wat dit voor mij heeft betekend. Ik werd een kind dat onvoorwaardelijk in God geloofde, een kind dat moest bidden voor het eten en voor het slapen gaan. Een kind dat een directe lijn naar boven had en 's avonds met Hem de lopende zaken doornam. Goed en fout speelden een grote rol. Deed ik 't goed of deed ik 't fout? Want ik wilde niet naar de hel. Daarom stond ik erop dat ik gedoopt werd toen ik zeven was. Op school had ik geleerd dat ik als 'heidens' meisje geen enkele kans maakte om de dans te ontspringen. Ik denk nu dat mijn geloof ging over veiligheid en zekerheid, over iemand die het wist, want daar had ik behoefte aan. Het enige mens dat in de buurt kwam, was mijn opa. Hij leerde mij lezen en klokkijken en vertelde prachtige verhalen. In mijn herinnering zat hij altijd achter zijn bureau in het 'kantoortje'. Een ruimte tussen het huis van mijn ouders en dat van mijn grootouders. Er stond een roodgloeiende potkachel en er stond nog een bureau waar mijn vader soms aan zat. Ik zat vooral op wintermiddagen op een stoel naast die potkachel te lezen. De aanwezigheid van mijn opa kan ik nog voelen. Hij straalde rechtschapenheid en weten uit. Hij was de baas in huis en op het bedrijf, maakte grapjes, telde het geld om de lonen uit te betalen, dronk iedere dag om half vijf een borreltje met suiker en hij nam tijd om zich met mij bezig te houden, maar over God kon ik niet met hem praten. Hij had God afgezworen nadat hij zijn gelovige dorp had verlaten. Ik vermoed dat zijn teleurstelling in God of eigenlijk in de kerk groot was en dat hij daarom had besloten niet op God maar op zichzelf te vertrouwen.

Zenuwziek

De andere man in mijn leven die het kon weten was mijn vader. In mijn ogen had ik geen betere vader kunnen treffen. Wat ik zag was een grote man met dik krullend haar, borstelige wenkbrauwen, een gaaf gezicht en glimlachende ogen. Maar er was dat probleem. Sinds hij had moeten vechten tegen de Duitsers en terug kwam van het front had hij last van zijn zenuwen. Pas achteraf ben ik gaan

beseffen, dat hij manisch depressief was. Als hij manisch was dan steeg zijn energie tot grote hoogte en praatte hij iedereen – ook mij – de oren van het hoofd. Was hij depressief dan sprak hij geen woord maar straalde wel irritatie uit. Als kind kon ik geen peil op hem trekken. Ik was bang om hem teleur te stellen. Deed ontzettend mijn best om hem te volgen als hij maar door sprak. En als hij niets zei en boosheid uitstraalde was ik helemaal bang. Misschien was hij wel boos op mij. Hoe kon ik weten of wat ik deed in zijn ogen ‘goed’ was? Of hij sprak niet tegen me of hij had het zo druk dat hij mij over het hoofd zag. Alleen in de periode er tussen in, functioneerde hij normaal en bemoeide hij zich met mij.

Angstzweet

Ik geloof dat ik inmiddels genoeg stof heb verzameld om vast te stellen dat ik niet voor niks jaren met het angstzweet in mijn handjes heb rondgelopen. Erg veilig waren mijn eerste dagen, weken en jaren op aarde niet. Erg rustig ook niet. Zowel de bestaans- als de verlatingsangst werden behoorlijk gevoed. En als het gaat om angst voor schuld of straf die ik al of niet verdiend had, dan voelde ik me letterlijk vogelvrij en aan de Goden overgeleverd. Dan is er – althans in dit bestek – nog één angst over: de angst om niet goed genoeg te zijn, niet lief, niet mooi, niet intelligent, niet leuk genoeg om aan de verwachtingen van papa en mama en de hele reutemeteut te voldoen.

Wat te denken van het feit dat ik geen jongen maar een meisje was en hoe je het ook wendt of keert, kan daar in wezen niets aan veranderd worden. O, het is een meisje moeten ze gezegd hebben toen ze zich over mijn lijfje bogen. Op zich niet zo’n punt maar toch. Ondernemers willen altijd een stamhouder en dat was ik niet. Ik heb me wel eens afgevraagd welke verwachtingen die eerste dag op mij afgevuurd zijn, ook al was ik dan een meisje. Van mijn vader moest ik intelligent zijn. Van mijn moeder snel, mooi en leuk. Ze vertelt trots dat ik al kon lopen toen ik negen maanden of zo was. Mijn oma wilde een serieus kind en niet zo’n frivool type als mijn moeder. En mijn opa? Ik geloof dat ik van hem gewoon mocht zijn wie ik was. Dit zijn de verhalen. Ik weet niet hoe waar ze zijn. Ik moet al vroeg een grote wil hebben gehad. Ik moest per se mee naar de kleuterschool toen ik nog drie was en mijn vriendinnetje al vier. Dit paste helemaal in de lijn van snel kind.

Later zou ik om dezelfde reden de eerste klas overslaan, hoewel het officieel heette dat het was omdat ik in oktober en dus onvoordelig jarig ben.

Niet mooi, wel de beste

Een verwachting maakte ik niet waar. Ik was niet mooi, mijn zusje wel ik niet. Vooral mijn vader kon haar niet weerstaan. Als ik nu baby- en peuter foto's van ons zie, dan was zij een Shirley Temple-achtig type met grote pijpenkrullen, terwijl ik het met steil haar moest doen. Het betekende dat mijn zus een terrein veroverde dat voor mij niet leek weggelegd. Zij was een fotomodel en filmsterretje in de dop. Een foto waarop ze uit de suikerpot snoepte kwam op de voorplaat van de Margriet. Zij werd gekozen toen ze drie was om een rol in 'Die Schwarze Robe', een UFA-film, te spelen. Eigenlijk kon dat niet. Mijn ouders wilden niets met de Duitsers te maken hebben, maar konden of durfden geen nee te zeggen. Bij haar mooi zijn hoorden ook de opmerkingen dat zij later aan iedere vinger een man zou kunnen krijgen. Als het over mij ging, was dat niet zo zeker. Alweer dit zijn de boodschappen, dit is wat ik heb opgevangen. Of ze waar waren is minder belangrijk dan hoe ik het heb ervaren.

Ik was vooral bang dat mijn moeder me niet mooi genoeg vond. Regelmatig moest ik van haar naar de kapper om gepermanent te worden. Ik was toen een jaar of acht en dik. Aan het dikke kon ze niet veel veranderen hoewel ze me op tienjarige leeftijd in een korset liet persen. Maar mijn steile haar kon gekruld worden en daar moest ik de kwelling van hete en zware rollers gedept in stinkende en bijtende vloeistof op mijn hoofd voor doorstaan. Kennelijk had ik zo'n behoefte aan haar liefde dat ik het zonder morren deed.

Van mij werd verwacht dat ik altijd de beste op school zou zijn. Een verwachting die ik in eerste instantie waar maakte. Een scène die ik niet snel zal vergeten speelde zich af toen we naar de stad waren verhuisd. Ik zat in de derde klas en al kwam ik van wat mijn moeder het boerenschooltje noemde, bleek ik voor te zijn. Een jongetje dat tot mijn komst altijd de beste was geweest vond dat niet leuk, om het zacht uit te drukken. De meester of de juf die ik overigens niet meer voor me zie, had daar het volgende op bedacht. Wij moesten voor de klas een wedstrijd doen om te bepalen wie de beste was. Ik won en hij was daar zo razend over, dat hij me iedere dag na school

achterna rende en uitschold en sloeg of schopte als hij me inhaalde.

Jongetje-meisje thema

Wij woonden op de Nassaukade. Gelukkig maar drie deuren van de school af. Als een pijl uit een boog rende ik de school uit, het speelplein af, door de poort de kade op naar huis. Had ik de deur eenmaal achter me dichtgeslagen dan was ik veilig. Maar de aanval kwam wel iedere dag terug. Ik was als de dood voor die jongen, wat niet wegneemt dat ik trots was dat ik van hem had gewonnen. Ik vermoed dat de lach die ik heimelijk nog altijd voel als ik van een man 'win' toen gezaaid werd. Ha, ha, jij de beste omdat je een jongen bent, hoezo? Ik ben er ook en ik weet 't beter dan jij. Lastig was natuurlijk wel dat hij sterker was en na schooltijd won. En zo werd mijn wereld beperkt tot een tweede etagewoning met balkon waar ik meestal op zat om naar de kinderen op de speelplaats te kijken.

Het jongetje-meisje-thema speelde ook omdat ik een broertje had gekregen. In mijn beleving riep iedereen 'O, eindelijk, gelukkig, een stamhouder...!' Op hem was kennelijk jaren gewacht en alleen door een jongetje te zijn was hij belangrijker dan ik. Niet eerlijk. Eerst dat mooie zusje dat alle aandacht wegnam en nu ook nog een broertje. Toch werd juist dat broertje mijn achilleshiel. Als ik als kind al van iemand durfde te houden dan was het juist van dat broertje. Ik zie hem nog voor me toen ik tien was en hij drie. Ik lag op een divan beter te worden na een blindedarm operatie en hij rende en sprong door de kamer met een lol en een plezier waar ik van opfleurde. Hij maakte me aan het lachen waardoor ik hem niet kon weerstaan. Nog altijd heb ik een zwak voor ondeugende jongetjes, als ik eerlijk ben moet ik toegeven dat ik me helemaal week voel worden als ze op mijn pad komen, ook al zijn ze aan de buitenkant vermomd als grote mannen.

Het leven leven moet

Wat ik wilde onderzoeken door deze periode uit mijn leven op papier te zetten, is waar ik die eerste jaren van mijn bestaan 'Ja' tegen moest zeggen en wat ik moest doen om vertrouwen in de wereld en de mensen om me heen te krijgen. Als oudste kind dat de wijste moest zijn heb ik me keurig aangepast en groter gehouden

dan ik was. Pas veel later ben ik me gaan realiseren dat ik zo goed 'Ja' had leren zeggen, dat ik 'Nee' niet over mijn lippen kreeg. Ja, ja, ja, ik doe het wel ook al ga ik van binnen bijna dood van de angst. Het leven leven moet! Zelfs al is het godsonmogelijk om vertrouwen in die wereld en de mensen om je heen te krijgen. Dat ik een neurotisch mens ben geworden dat barst van het wantrouwen lijkt geen twijfel. Als ik van deze afstand terugblik dan geloof ik dat mijn vertrouwen in de wereld en de mensen om me heen werd gevoed door mijn ouders en grootouders die mij letterlijk met heerlijke maaltijden hebben gevoed zelfs al was het oorlog. Ze zorgden dat het altijd ergens warm was in ons huis. En ze stuurden me naar de School met de Bijbel, waar ik God leerde kennen aan wie ik mijn kinderlijk vertrouwen schonk. Wat ik heb gemist in ons gezin is intimiteit. Over gevoel ging het niet. Er waren alleen blikken, waardoor je nooit wist waar je aan toe was.

Opwinding zonder adem

Veel later leerde ik dat angst opwinding zonder adem is. Iets nieuws dat zowel opwindend als eng en griezelig kan zijn, dient zich aan en wat we automatisch doen, is onze adem afknijpen. Zo schakelen we onze zintuigen uit en hoeven niet te voelen, te zien en te horen wat er gebeurt. Voordeel is dat we op die manier overleven en nadeel dat belangrijke momenten aan ons voorbij gaan. Als we niet kijken, omdat we bang zijn voor een bozen blik, zien we ook niet de warmte van de ander. Jammer want zo laten we kansen om gelukkig te zijn en te groeien liggen.

Experiment

Hoe begon jouw leven? Waar moest jij Ja tegen zeggen?

Neem alsjeblieft ruim de tijd om je eigen beginperiode van je leven op papier te zetten. Mocht je gebeugen je in de steek laten, vraag dan – als dat mogelijk is – je ouders, ooms, tantes, zussen, broers, neven, nichten om je de verhalen te vertellen.

5. Op eigen benen staan

Zonder kwaadheid geen kracht

Zwarte Piet

Om de verlatingsangst de baas te worden moeten we op eigen benen staan. Om op eigen benen te staan hebben we onze kracht nodig. En omdat onze kracht in onze agressie schuilt, hebben we een probleem. Want wie heeft niet geleerd dat het beter is om niet kwaad te worden? Kwaad? Ik? Hoe zo zou ik kwaad zijn? Kwaad voelt klote en dat willen we of ik althans niet. Misschien heb ik de p...in, of ben ik geïrriteerd en teleurgesteld maar kwaad? En als ik al kwaad ben, heb ik geleerd me te beheersen. Trouwens wie is niet kwaad? Volgens mij ben ik niet de enige die kwaad is, alleen weten 'ze' het niet en dat maakt mij nog kwader. Het lijkt wel alsof het altijd aan mij ligt, alsof ik iedereen kwaad maak. Toch heb ik geen zin om de Zwarte Piet te krijgen. Ik vind het moeilijk om toe te geven, maar ik ben wel bang voor mensen die kwaad – op mij? - zijn. Ik ga liever een straatje om dan die lading op mijn hoofd te krijgen. Maar als ik dat doe, raak ik vrienden kwijt. En dat vind ik erg, want ik word juist kwaad als het me niet lukt iemand te bereiken met wie ik kan praten, lachen en huilen.

Ik kwaad?

Hoe het zit met kwaad zijn houdt me bewust bezig sinds ik met therapie in aanraking kwam. Daarvoor was ik in een voortdurende staat van kwaad zijn, denk ik, maar omdat ik het niet wist of daar niet bij stil stond, had ik er geen last van. Ik was verbaasd als iemand tegen me zei: 'Kijk niet zo kwaad.' Kwaad? Ik? Ik zat gewoon te tikken op een tikmachine en sloeg zo hard dat de toetsen zich kromden, maar waarom zou ik kwaad zijn. Waar bemoeide iemand zich trouwens mee. Als ik niet oppaste, werd ik daar nog kwaad van.

Als ik iets geleerd heb sinds ik in dit vak zit, dan is het dat kwaadheid niet ontkend kan worden. Ik ben kwaad, daar kan ik niet omheen. Dat begon vermoed ik al in de wieg toen bleek dat het koud kan zijn op aarde en leeg en rommelig. Ik hou niet van kou, ook niet van wachten en afhankelijk zijn en ik verlang naar harmonie.

En toen begreep ik dat ik kreeg wat ik wilde als ik lief was. Dus besloot ik dat ik me beter kon gedragen als ik wilde overleven. Maar ik ben niet alleen lief werd duidelijk, ik ben ook boos en als ik doe alsof ik niet boos ben dan word ik een schertsfiguur op wie ook niemand zit te wachten. Bovendien doe ik mijn lijf geweld aan door al mijn kracht te gebruiken om mijn woede te onderdrukken. Door oppervlakkig te ademen, mijn vuisten te ballen, mijn nagels in mijn handpalm te drukken en mijn lippen stuk te bijten en te doen alsof ik de pijn in mijn maag niet voel, lijkt het of ik normaal functioneer maar ben ik intussen hard op weg mezelf te onderdrukken en ziek te maken.

Het is – alweer - een paradox. Ik doe alles om mijn kwaadheid niet te hoeven uiten omdat ik wil dat ‘ze’ van me houden en verander als ik niet oplet in een bitter, wrang en onbenaderbaar wezen dat men uit de weg gaat.

Boos of gek

Door te beseffen dat er is wat er is en dat ik ben wie ik ben, kwam ik erachter dat ik niet alleen kwaad mag zijn maar dat ik het zelfs moet worden, wil ik voldoen aan de eisen die het leven stelt. Als ik mijn boosheid ontken, gebruik ik mijn kracht niet en word ik een plumpudding die onmogelijk op eigen benen kan staan. Gelukkig weet ik inmiddels dat ik niet alleen sta in mijn angst om kwaad te worden. Voor 99,99% van de mensen met wie ik te maken heb geldt hetzelfde. Niet alleen ik maar wij zijn bang voor agressie, wij stoppen onze eigen kwaadheid weg en leggen de schuld bij de ander. We weten al vroeg dat kinderen niet kwaad mogen zijn, maar lief omdat ze anders de kans lopen de liefde van hun ouders te verliezen. Bij mij thuis stond boos gelijk aan gek.

Emoties op zich waren al gek en boos was het ergste, boos worden bestond niet. Mijn oplossing was niet alleen lief en aardig te zijn maar ook te denken dat ik het beter wist. En zo vindt ieder kind zijn eigen 'oplossing'. De leukste thuis zijn kan helpen of het zonnetje in huis of moeders mooiste of papa's lieveling, al die rollen die we speelden om aandacht te krijgen, hebben ons geholpen om te overleven en dat is prettig. Minder prettig is dat we er nu we volwassen zijn nog steeds in verstrikt kunnen zitten. Kijk maar om je heen dan zie je dat we nog steeds de neiging hebben om ons mond te houden en te mokken of niet boos maar teleurgesteld en

verdrietig te zijn. Natuurlijk zijn we ook verdrietig en teleurgesteld maar als we niet weten dat we eigenlijk boos zijn, doen we ons zelf en onze omgeving te kort. Agressie hoort bij mens zijn, daar kunnen we niet omheen. We hebben het nodig om plaats in de wereld in te nemen, om onze tanden te laten zien als we tegen worden gewerkt en om te zeggen dit wil ik niet en dat wil ik wel, dit is van mij en niet van jou. Er is niets mis met boosheid op zich, maar als we het ontkennen, kan het ons verlammen of vals maken. En als we het oppotten kan één verkeerd woord een uitbarsting veroorzaken, die maakt dat onze omgeving met recht bang voor ons wordt.

Zelf ben ik erg bang voor ingehouden agressie. Ik weet dat deze angst uit mijn kindertijd stamt en te maken heeft met mijn vader, die wekenlang zijn mond kon houden maar wel woede uitstraalde. Als hij – in woorden - uitbarstte vond ik hem minder eng, want dan wist ik tenminste waar het over ging. Slaan deed hij zelden, daar hoefde ik niet bang voor te zijn. Maar als je een kind bent van een vader of een moeder die geweld gebruikt dan zal de angst om niet alleen geestelijk maar ook lijfelijk pijn te worden gedaan nog groter zijn.

Niet redelijk

Boosheid heeft niets met redelijk zijn te maken. Door te denken dat onze boosheid een reden moet hebben, dat hij te begrijpen moet zijn, dat we op z'n minst gelijk moeten hebben om kwaad te mogen zijn, verliest de boosheid zijn kracht en verdwijnt als het ware in het ondergrondse circuit. Als je het lef hebt om tegen iemand te zeggen 'ik ben boos op jou' is de kans groot dat degene tegen wie je het hebt je laat weten dat je ongelijk hebt, dat je niet het recht hebt om boos te zijn. En zo zit je voor je voor je het weet in een machtsstrijd die slopend kan zijn en niet oplevert wat je werkelijk nodig hebt. Het gevaar is dat je allebei op je strepen gaat staan zonder de confrontatie aan te gaan, waardoor het moeilijk wordt elkaar in de ogen te kijken. Zo kun je vrienden kwijtraken en besluiten dat je je familie niet meer wilt zien. Het is vaak moeilijk om zo'n besluit te herroepen en het gesprek weer te openen, omdat we bang zijn voor onze eigen onderdrukte boosheid en voor die van de ander.

Direct

Toch is het zo dat juist boosheid de kracht geeft om wat je niet aan

staat aan de kaak te stellen. Juist door je boosheid te gebruiken kun je dingen waar je je aan ergert verbeteren. Boosheid kan je net die extra energie geven om met een 'lastig' iemand het gesprek aan te gaan. Dat wil zeggen om niet achter de rug van de ander je hart te luchten, maar dat 'van aangezicht tot aangezicht' te doen. Niet achterbaks, niet door te roddelen maar direct. Boosheid heb je ook nodig om te voldoen aan deze tweede eis die van ons vraagt op eigen benen te gaan staan. Zonder de kracht te gebruiken die in onze boosheid verborgen zit, is het moeilijk de angst om letterlijk verlaten te worden te overwinnen. Om een zelfstandig wezen te worden moeten we iedere keer weer de 'navelstreng' doorknippen en het risico nemen om alleen achter te blijven.

Geen apen

Moeten we dan allemaal als ons iets dwars zit meteen boos worden? Nee, dat hoeft helemaal niet. Het feit dat we mensen zijn stelt ons in staat om te onderscheiden en om onze boosheid om te zetten in kracht. We zijn geen apen die als ze te weinig ruimte hebben alleen door met elkaar te vechten een oplossing kunnen vinden. Wij hebben op z'n minst de keus of we dat wel of niet doen en hoe we dat doen. Wij kunnen tijd nemen om onder ogen te zien wat ons boos maakt en als we dat weten, kunnen we zeggen wat ons dwars zit en opkomen voor wat we wel willen. Boosheid is een energie die ons een 'rot' gevoel geeft als we hem 'binnen' houden. Pas als we er expressie aan geven voelen we ons opgelucht. Maar dat wil niet zeggen dat we het recht hebben onze lading zonder meer op het hoofd van iemand te dumpen, omdat we vinden dat hij of zij schuld heeft. Een risico als je ongenueanceerd met je boosheid naar buiten komt is dat je 'uit je bol' gaat, omdat oude boosheid meekomt en bijvoorbeeld bij je partner terecht komt, terwijl hij of zij alleen de aanleiding was om te ontploffen, de zogenaamde druppel die de emmer deed overlopen.

Zelfkwelling

Als je kwaad bent op iemand van wie je houdt zijn we vaak bang om dat tegen hem of haar te zeggen, juist omdat we niet willen dat de ander ons in de steek zal laten. Sommigen van ons hebben daar het volgende op gevonden: we geven ons zelf de schuld, dan hoeven we geen ruzie met onze geliefde te maken. Liever dan dat houden we

ons bezig met ons zelf te kwellen omdat we zo stom zijn. Als we onze kwaadheid op deze manier op onszelf richten hebben we kans in een depressie terecht te komen. Hoe langer we in deze cirkel blijven zitten hoe meer ons zelfbeeld zal aftakelen en hoe groter de hekel wordt die we aan onszelf krijgen. Het zou absoluut verboden moeten zijn om boosheid te verdringen en naar jezelf te keren, want dat schaadt je gezondheid en er hoeft maar een incidentje te zijn of de vlam slaat in de pan. Want ook al bepaalt onze manier van denken hoe we met boosheid omgaan, wegdenken kunnen we hem niet.

Onvervuld verlangen

Als we bereid zijn onze boosheid te aanvaarden, dan doen we de eerste stap op de nieuwe weg. Door onze mond open te doen, komen we er achter dat we daar wel moed voor nodig hebben. Want niemand zit te wachten op onze kwaadheid en de kans is groot dat de ander ook kwaad op ons wordt. Niet leuk, want dan heb je je nek uitgestoken en krijg je toch een lading over je heen. Maar ja, dat hoort bij het leven, dat niet zonder gevaar is. Uit ervaring weet ik dat boos worden minder eng is dan ik dacht. Wie weet geldt dat ook voor jou. Wat wel verschil maakt is de reden waarom je besluit je mond open te doen. Ga je de strijd aan om de ander klein te krijgen, te vernederen of te kwetsen of doe je het omdat je de ander wilt bereiken en ontmoeten? De eerste reden zal niet meer dan vijandigheid opleveren en hoewel ook de tweede reden gedoe betekent, heb je kans dat de zon doorbreekt als blijkt dat je allebei naar een echt gesprek verlangt. De kans op haat en in de steek gelaten worden maakt dat we bang zijn voor boosheid. Maar we laten onszelf in de steek als we doen alsof we niet boos zijn. Wat helpt is om ons te realiseren dat achter boosheid altijd een onvervuld verlangen schuil gaat. Meestal gaat dat over oerbehoeftes waaraan niet is voldaan, terwijl dat wel had moeten toen je nog kind was en je ouders honderd procent tot je beschikking hadden moeten staan. Ze hadden blij met je moeten zijn en je een vorstelijke plek in de wereld moeten geven. Ze hadden je moeten voeden, steunen, beschermen en leren wat grenzen zijn. Op zich een onmogelijke opdracht. Hoe ouders ook hun best doen, perfect zijn ze niet. Persoonlijk geloof ik dat het zelfs niet de bedoeling is dat onze ouders ideaal zijn, want tegen wie zouden we ons dan af

moeten zetten, zodat we onze eigenheid vinden? En hoe hadden we ons dan los moeten maken zodat we op eigen benen gingen staan?

Volwassen worden

Neemt niet weg dat het nog altijd een heel werk is om volwassen te worden, want als we niet de juiste voeding hebben gekregen, niet gekoesterd zijn, geen plek hebben en ons niet gesteund hebben gevoeld, hebben we de neiging om te blijven wachten tot we – van geliefden of bazen? - alsnog krijgen waar we eigenlijk recht op hadden. Intussen zal de ergernis over het gemis en het gevoel dat we tekort zijn gekomen groeien naar kwaadheid en soms zelfs naar woede. De stap die we moeten nemen om volwassen te worden en op eigen benen te gaan staan, is beseffen dat we niet langer als kinderen op onze ouders of hun *stand-ins* kunnen rekenen. Als je kind af bent, kun je niet meer naar je ouders blijven wijzen en zul je zelf moeten zorgen dat je krijgt wat je nodig hebt. Als je je ouders niet langer ziet als de bron die aan je behoeften moet of had moeten voldoen, maar als gewone mensen, dan ben je over de drempel.

Moe

Om de theorie aan de werkelijkheid te toetsen, geef ik een kijkje in de keuken van mijn praktijk. De dag waarop ik dit schreef voelde ik me uitgeput, uitgekakt en uitgevloerd na twee cliënten begeleid te hebben. Dit is ongewoon. Normaal kan ik rustig zes cliënten met kleine tussenpozen ontvangen en 's avonds met volle energie een groep doen. Wat is er dan mis met deze sessies? Met andere woorden: waar ben ik zo moe van geworden?

Mijn ervaring heeft me geleerd dat ik moe word als ik met cliënten te maken heb die van mij als therapeut verwachten dat ze alsnog zullen krijgen wat ze ooit tekort zijn gekomen. Mijn taak is mijn volle aandacht te geven zonder aan hun verwachtingen te voldoen in de zin dat ik denk, dat ik goed moet maken wat ze als kind hebben gemist. Doe ik dat wel, dan gaan we samen de mist in omdat we bezig zijn het probleem op te lossen in plaats van te onderzoeken wat hun eigen verantwoordelijkheid is nu ze volwassen zijn. Met andere woorden: onderzoeken hoe ze hun probleem in stand houden in plaats van hun eigen antwoord te vinden, dat ze zal bevrijden en gelukkiger maken. Het gevaar is dat hun ergernis zich

onbewust op mij richt, omdat ook ik niet blijk te bieden wat ze nodig hebben. En als ik daar niet blij van word, maar boos en dat moeilijk vind, wordt de toestand alleen maar erger. Juist als therapeut word ik liever niet boos, omdat ook ik bang ben verlaten te worden. Bijvoorbeeld door cliënten die niet tevreden met mij zijn. Toch zal ik het goede voorbeeld moeten geven en het lef moeten hebben om mijn ongenoegen uit te spreken, wil ik bieden wat volgens mij bij mijn vak pakket hoort.

Weten en snappen

Wat vandaag gebeurde: Larissa is sinds haar twaalfde in therapie en treft 'altijd' therapeuten die haar 'niet kunnen volgen'. Mijn valkuil is dat ik het beter zal doen dan mijn voorgangers en haar wat er ook gebeurt wil begrijpen. Zo luister ik voor de vijfde keer naar hetzelfde verhaal. Het ligt aan haar vriend. Sinds zij hem kent, raakt zij alles kwijt. Het ligt ook aan haar huis en aan haar burens, die geluids-overlast veroorzaken. Als zij bij mij komt wisselt zij altijd de stoel, want zij wil niet in de energie terecht komen van haar voorganger. Zij gaat ook verder van mij af zitten dan wie ook. Ze is heel verbaal. Is bijna niet te stoppen in haar verhaal. Zij weet en snapt waar het over gaat, maar kijkt niet en is afgesloten. Ik word moe. Ik hoor wel wat ze zegt maar kan haar inderdaad niet meer volgen en besluit haar woordenstroom te onderbreken, omdat ik zo ongeveer stik. Zij kijkt mij gekwetst aan. Was ze net zo goed bezig en wat wil ik nou? Zo gaat zij zich ongemakkelijk voelen, terwijl ze net zo blij met mij was. Ik stap in de valkuil en leg uit dat ik behoefte aan contact heb in plaats van haar te laten weten, dat ook ik me ongemakkelijk voel en dat ik daarom nauwelijks meer naar haar kan luisteren.

Contact

Wat bedoel ik in vredesnaam met contact? Ik gebruik mijn irritatie en zeg: hé hallo, word wakker, ik zit tegenover je, kijk naar je, luister naar je, span me in om je te begrijpen, omdat ik me betrokken bij je voel en wat doe jij? Verwonderd kijkt zij me aan en wordt verlegen als zij mijn ogen ontmoet. Ja, kijk alsjeblieft naar me, zeg ik en besef dat oogcontact maken onmogelijk voor haar is. Ooit moet ze hebben besloten, dat zij beter niet in ogen kon kijken. Kwam het door de altijd corrigerende blik van haar moeder of de bozen ogen van haar vader, die haar bang maakten? Hoe het ook zij, gaat haar

woede over geen werkelijke aandacht hebben gekregen, maar betutteld zijn en dat is zo pijnlijk dat ze ook het luisteren afleerde en liever monologen houdt dan een gesprek te voeren.

Pas als zij zichzelf toestaat haar woede te uiten en te ervaren dat zij het recht had om echt door haar ouders gezien te worden, zal zij zich opgelucht en bevrijd van een druk voelen. Bovendien zal tot haar doordringen dat ze het waard is en was om gezien te worden, ook al is ze niet volmaakt.

Verward

Maar zover zijn we nog niet. Zij is niet boos, wel verward, zegt ze. Is 't niet zo dat ik boos ben? Het uur is voorbij. Ik ben moe en gefrustreerd en dus inderdaad boos. Vooral boos omdat ik nog niet weet hoe ik haar duidelijk kan maken, dat ik boos ben omdat ik me betrokken bij haar voel. Boos en toch betrokken? Het lijkt een tegenstelling, maar dat is het niet. Tegen Larissa zeg ik dat het niet om of of gaat maar om en en.

En ik ben boos en zij is boos. Dus waarom zouden we daar geen contact over kunnen maken? Ze kijkt me aan met een vragende blik en vindt het goed dat we een afspraak maken. Volgende keer verder.

Honderd manieren

Intussen vraag ik me al schrijvend af hoeveel manieren er bestaan om niet boos te hoeven worden. Ik denk dat ik - net als Larissa en net als al mijn cliënten trouwens - wel een manier of honderd kan bedenken:

- door te praten en verhalen te vertellen zonder te luisteren en te kijken naar de ander
- door redelijk te blijven en emoties te ontkennen
- door mijn adem af te knijpen en mijn lijf niet te voelen
- door te analyseren en me af te vragen waarom de dingen zijn zoals ze zijn
- door het beter te weten en gelijk te willen hebben
- door te vertellen hoe het moet in plaats van het te doen
- door niet te luisteren en te kijken
- door de ander te negeren
- door er boven te gaan staan

Humor

Enzovoort. Wat het beste helpt is om te denken en niet te voelen, want dan 'voelen' we ons 'beter' omdat we de pijn of de spanning of de boosheid niet toelaten. Zo lijkt het tenminste op het eerste gezicht, maar door de afstand die we creëren zullen we ons leeg gaan voelen, afgesloten en alleen.

Ik beseft dat ik juist als therapeut het gevaar loop te denken dat ik het beter moet weten waardoor ik kans heb in de machtsstrijd terecht te komen. Vooral als het over boosheid gaat. Toen ik nog pril was in dit vak, was ik zo naïef om 'Je bent boos' te zeggen als ik zag dat iemand zijn vuisten balde, zijn kaken op elkaar klemde en stijf van de spanning stond. Wat ik me niet realiseerde is dat dit als een beschuldiging klonk, terwijl dat het laatste was wat ik wilde. Boos? Nee, dat zag ik toch echt verkeerd. Teleurgesteld. Verdrietig oké, maar niet boos.

Tegenwoordig vraag ik of hij of zij boos is. En het maakt niet uit of ze ja of nee zeggen, omdat ik daar zelf geen oordeel meer over heb en ik er niet meer bang voor ben. Alleen als we onze boosheid niet mogen uiten zitten wij in een patstelling. Maar als ik het lief heb op een speelse manier mijn eigen ergernis te laten zien en de ander uit te nodigen mee te doen, dan hebben we kans dat de humor doorbreekt en we ruimte krijgen om naar de behoeften en verlangens achter de boosheid te kijken. Het kan zijn dat het over verlangen naar kracht meten gaat of over steun missen of over een andere behoefte die niet werd vervuld. En de ontdekking is altijd dat 'het' beter weten niet oplevert waar de cliënt naar verlangt: gehoord en gezien worden zoals hij is.

Met deze wetenschap richt ik mijn gedachten op een man van in de dertig die ik mocht begeleiden. Ook hij maakte me van tijd tot tijd wanhopig en boos en in plaats van dat toe te geven, werd ik arrogant en liet ik me met stomheid slaan. Hij intrigeerde me door zijn fascinatie voor de dood. Toen ik hem leerde kennen droeg hij doden naar hun graven. Later bleek dat hij ook dag en nacht opgeroepen kon worden om mensen die in het ziekenhuis waren overleden af te leggen. Helemaal blij vertelde hij me op een dag dat hij een nieuwe baan had en nu het groen op een begraafplaats mocht onderhouden. Hij is alles behalve saai, bedacht ik toen ik ook

nog werd uitgenodigd om aanwezig te zijn bij zijn doop nadat hij had besloten katholiek te worden. Nog later hoorde ik dat hij zijn vrije tijd besteedde aan vrijwilligerswerk bij een hulppost voor drugsverslaafden op de Amsterdamse wallen.

Het spel spelen

Ik maakte kennis met hem in een zomerweek die ik leidde en hij besloot daarna deel te nemen aan een groep die wekelijks bij elkaar kwam. Ooit was(?) hij verslaafd aan alcohol. Na de afkickkliniek kwam hij bij mij om verder aan zichzelf en aan zijn relatie te werken en wat me boos maakte is dat hij zich of zo aangepast gedroeg, dat hij functioneerde als een robot of zo anti alles was, dat ik geen land met hem kon bezeilen.

Hij deed me denken aan cliënten die, volgens Fritz Perls, de grondlegger van de Gestalt benadering, in therapie komen om het spel beter te leren spelen. Of het waar is weet ik niet, maar een van mijn opleiders vertelde me dat Perls weigerde deze categorie cliënten in therapie te nemen (of te houden?). Ik had daar altijd mijn vraagtekens bij. Hoe weet je dat als iemand bij je binnenkomt? Ik dacht dat ik het anders zou doen. Toch heb ik deze uitspraak niet voor niets onthouden. Speelde ik zijn spel mee, toen ik me bereid verklaarde met hem in zee te gaan? Had ik beter 'nee' kunnen zeggen? Dat zal ik nooit weten, want ik zei 'ja' en heb daar geen spijt van. Hij heeft mij, net als zich zelf, hard aan het werk gezet. Zijn (ex)verslavingsgedrag kwam me bekend voor en confronteerde me met mijn neiging om boven iemand te gaan staan en me te verschansen in de rol van alwetende therapeut. Na twee jaar met deze man te hebben geworsteld, kwam het moment dat we besloten af te ronden. Ik had het gevoel gefaald te hebben en hoopte dat we dit laatste uur konden gebruiken om minstens goed uit elkaar te gaan. Wat daar voor nodig was, is toegeven dat we boos op elkaar waren omdat onze missie niet gelukt was. Ik bleek niet de therapeut die hem alsnog gelukkig maakte en hij was niet de cliënt die mijn vakmanschap bewees. Tenminste zo dacht ik toen. Nu kan ik zien dat deze cliënt mij bij de staart heeft gehad door het spel beter te spelen dan ik. Hij kwam helemaal niet omdat er iets moest lukken, hij kwam omdat hij aandacht nodig had en omdat hij had geleerd dat hij door zich buitenissig te gedragen op z'n minst opviel en de belangstelling kreeg die voor aandacht kon doorgaan.

Aandacht

Pijnlijk om te beseffen is dat hij dit gedrag nog steeds nodig had om aandacht te krijgen. Toen was het voor mij moeilijk om onder ogen te zien dat ik in mijn idee gefaald had, me misbruikt voelde, daar boos over was en dit niet hardop mocht zeggen. Ik zat nog teveel gevangen in een oordeel over zijn gedrag, dat mij deed denken aan het gedrag van mijn ex-echtgenoot en van andere verslaafden die op mijn pad kwamen. Ik was nogal gretig om ze zielig te vinden en te denken dat ze niet buiten mijn zorg konden. Achteraf kan ik zien, dat het hier over mijn eigen verslavingsgedrag gaat. Liever zorgen voor de ander dan zorgen voor me zelf en zo het onderspit delven. Zielig ook voor mij dus, maar mijn trots belette me om mijn pissigheid daarover toe te geven. Om uit deze valkuil te komen, moest ik mijn kwaadheid onderkennen en gebruiken om me zelf serieus te nemen. Hé, hallo, ik ben je hondje niet. Ik zit hier om je aandacht te geven en je lekkere energie te bieden. Proef, kauw, slik door, neem het in je op en maak het van jou. Hier heb je aandacht, liefde, zorg, steun, waardering, allemaal voor jou. Maar zelfs al zou ik willen, kan ik het niet voor je in je lijf stoppen. Jij beslist of het de juiste kost voor je is of niet. En zo niet, zeg het me, dan kunnen we samen onderzoeken wat wel goed voor je is.

Te trots

Of ik mijn cliënt werkelijk bereikte in dat laatste uur betwijfel ik. Ging hij op zijn eigen benen staan om aan mijn verwachting te voldoen of omdat hij dat zelf wilde? Ik vermoed het eerste. Uiteindelijk is het niet goed met hem gegaan. Een paar jaar later won de alcohol weer en kwam hij op straat terecht. Afschuwelijk! Ik kan me zo opwinden als iemand zijn leven verziekt. Zonde. Het maakt me boos, zo boos dat het me brengt bij mijn hartstocht voor het vak. Juist omdat ik me betrokken voel, word ik kwaad als ik iemand niet kan bereiken. Toch besef ik vaak niet dat ik zelf – ook! – bang, geïrriteerd en nijdig ben en de kans loop dat ik ga preken, uitleggen, rationaliseren en vergoelijken, waardoor ik boven de ander ga staan en hem kwaad maak. Met andere woorden als ik niet alert ben, doe ik precies wat ik in wezen wil voorkomen: door zelf niet kwaad te worden de ander kwaad maken. Maar als het gaat om de ex-client die terugviel in zijn verslaving dan weet ik wel dat ik boos ben, maar weet niet wat ik er

mee moet. Omdat hij uit mijn zicht is verdwenen, doe ik mijn hart dicht en denk: eigen schuld dikke bult. Jij liever dan ik, dan hoef ik zijn pijn niet onder ogen te zien. Doe ik dat wel dan zie ik een ongelukkige man, die lijdt aan het leven en dat confronteert me met mijn eigen pijn van in de steek te worden gelaten. Hé, hallo, ongelukkige, ik leef met je mee en ik ben ook kwaad omdat je het af laat weten en het mij alleen laat doen. Ik heb jou net zo hard nodig om van mijn zorgverslaving af te komen en op eigen benen te gaan staan als jij mij, ik ben alleen te trots om dat toe te geven.

Saamhorigheid

En deze uitspraak brengt me bij het menselijke verlangen naar saamhorigheid en tegelijkertijd bij de angst om afhankelijk te worden. Iedere keer weer moeten we de keus maken of we onze kracht gebruiken om het samen te doen of om ons af te sluiten, zodat de ander ons geen pijn meer kan doen. In beide gevallen kunnen we trouwens op eigen benen gaan staan. Wat het beste is, kan ik niet zeggen. Het ligt aan de situatie en aan de relatie die je hebt. Er is maar één manier om te weten wat het beste voor jou is en dat is door of het een of het ander te doen. Je gevoel zal je onmiskenbaar laten weten of je keus klopt. Voel je je blij, dan zit je goed, voel je je moe of bedrukt dan zit je fout. Maar hoe het ook zij, is er altijd weer een volgende stap die moet worden genomen en een volgende kans die zich aandient.

Experiment

Mag jij kwaad worden? Ben je bang voor ingehouden woede?

Wat heb jij bedacht om niet kwaad te hoeven worden?

6. Autonomo worden

Sjoemelen met autoriteiten

In de wieg

Om ons te bevrijden van de angst voor schuld en straf, moeten we autonoom worden. Zonder autoriteiten gaat dat niet, want zij zijn onze toetssteen. Autoriteiten zijn voor mij mensen van vlees en bloed die iets beter lijken te kunnen of te weten dan ik of die iets te bieden hebben waar ik naar verlang. Ze zijn daarom zowel aantrekkelijk als eng. Want ik kan wel verlangen naar hun erkenning of hun begrip of hun liefde, maar dat garandeert niet dat ze mijn behoefte zullen vervullen. En wat doe ik dan? Ga ik boven mijn autoriteiten staan en doe alsof ik hen niet nodig heb, blijf ik gehoorzaam wachten tot het wonder als nog zal geschieden of ga ik de strijd met ze aan? En demonstreer ik zo overlevingspatronen, die ik wellicht al onbewust in de wieg heb aangeleerd? Want als we nog in die wieg liggen, zijn we compleet afhankelijk van onze ouders/verzorgers, die dan onze autoriteiten zijn.

Almacht = Ja zeggen

De vraag is of zij ons op onze wenken bedienen en de aandacht en de liefde geven waar we werkelijk behoefte aan hebben. Of dat we genoegen moeten nemen met zorg die door gebrek aan tijd aandacht, warmte en liefde mist. Hoe overleven we die laatste mogelijkheid? Door geen kik te geven en ons groot te houden? Door een keel op te zetten om aandacht te krijgen? Of door lastig en onberekenbaar te zijn? Als we ons niet laten kennen, ook al verlangen we naar iemand die ons koestert, een schone luijer omdoet en warme melk geeft, dan houden we ons groot. We doen dat omdat het te pijnlijk kan zijn om te voelen dat we iemand nodig hebben, die niet meteen komt. Het gevolg is dat we op den duur niet meer weten waar we naar verlangen en daarom denken dat we niemand nodig hebben. Dat kan een gevoel van macht geven. Als je niemand nodig hebt, ben je boven de wet en kan je gevangen raken in de almacht. Als je trots bent en koppig, als je dwangmatig naar perfectie verlangt, nergens bij wilt horen, altijd de beste moet zijn en niet moeilijk wilt doen en daarom eerder 'ja'

dan 'nee' zegt, heb je overleefd door je terug te trekken in de almacht.

Onmacht = Nee zeggen

Een andere manier om te overleven is door een stem op te zetten en de hele wereld te laten horen, dat je aandacht wilt en iemand nodig hebt die je verzorgt. Iemand die er voor je is en die van je houdt. Op het eerste gezicht lijkt dit een manier die meer oplevert, maar ook hier kunnen we in een valkuil terecht komen. De vraag is namelijk of we werkelijk die aandacht krijgen waar we naar verlangen of dat we 'zoet' worden gehouden. Als het laatste het geval is dan blijven we 'zeuren', waardoor we op den duur niet serieus meer worden genomen. En gaan geloven dat we het niet zelf kunnen en dus altijd iemand nodig hebben. Als we ons zelf meer dan normaal 'Ik ben bang', 'Ik kan niet', 'Ik durf niet', 'Ik ben slecht', 'Ik weet het niet' horen zeggen, dan zijn we in de valkuil van de onmacht terecht gekomen. We denken dat we niet goed en niet mooi genoeg zijn, we voelen ons minderwaardig, koesteren ons verdriet en blijven afhankelijk. Als we gevraagd worden iets te doen, zeggen we bijna automatisch nee, omdat we denken dat we 'het' niet kunnen.

Machtsstrijd = Ja, maar of Nee, maar

Nog een manier om te krijgen waar we behoefte aan hebben is door constant de strijd aan te gaan. Als we merken dat we iedere keer weer moeten vechten om te winnen, als we het altijd beter weten en gelijk willen hebben, als we ons meerder waardig voelen, een sterke wil hebben en de baas willen zijn, hebben we overleefd door de machtsstrijd ons eigen te maken. We zeggen ja noch nee en lijken nooit tevreden.

Het voordeel van overlevingspatronen is, dat ze ons in staat hebben gesteld om inderdaad te overleven. Het nadeel is, dat ze niet opleveren waar we wezenlijk behoefte aan hebben: oprechte aandacht. Gelukkig worden we meestal in meer of mindere mate wel gekoesterd en verzorgd, maar als we tegelijk een portie betutteling krijgen, worden we daar niet werkelijk blij van. Toch geven we ons overlevingsgedrag niet zo makkelijk op, want, hoe het ook zij, hebben we zo een beeld van onszelf gecreëerd waarmee we ons staande kunnen houden. Zelf moet ik altijd de

beste zijn bijvoorbeeld en dat heeft me geen windeieren gelegd, maar het maakt me kwetsbaar in de zin dat ik iemand – een autoriteit – nodig heb die bevestigt dat ik de beste ben. En de vraag is wie er dan de beste is: ik of de autoriteit. En wat heb ik dan werkelijk nodig? Erkenning? Waardering? Liefde? Als dat zo is, heb ik gefaald. Door de beste te moeten zijn, werd ik niet erkend noch geliefd, eerder gevreesd. Door te streven naar 'de beste zijn', maak je jezelf onkwetsbaar en eenzaam. En dat is niet waar je het voor doet. Het begin van verandering is beseffen, dat je gevangen zit.

Hoger sferen

Mijn moeite met autoriteiten en autonoom worden, drong pas in volle hevigheid tot me door toen ik begon met mijn Gestalt opleiding. Ik was onder de indruk van een Gestalt therapeute bij wie ik een Boeddhistische retraite had gedaan. De plek in Spanje waar dat gebeurde was paradijselijk en dat hielp om in hoger sferen te komen. Zij leidde ons liefdevol door ons te leren stil te zijn, te kijken en te luisteren. Door een uur lang stil op één plek te zitten en naar een stukje grond van een halve meter bij een halve meter te kijken, kreeg ik een topervaring die ik moeilijk na kan vertellen. Ik wist dat ik een nieuw tijdperk in mijn leven inging en raakte aardig opgewonden. Mijn heil verwachtte ik van haar en zodoende besloot ik weer in retraite te gaan. Zij werd mijn modelvoorbeeld. Ik wilde maar één ding: door haar gezien en goedgekeurd worden. Het was een soort verliefdheid. Zij was constant in mijn gedachten en toen ze me uitnodigde om – gratis - mee te doen aan een workshop over samenwerken en leidinggeven, steeg ik naar de zevende hemel. Zij kwam sterke vrouwen tekort was de boodschap. Het ging om een kerstworkshop die op dezelfde paradijselijke plek werd gegeven en twee weken zou duren.

Confrontatie

Wat ik me niet realiseerde was dat dit geen Boeddhistische retraite was, maar een Gestalt workshop. De bedoeling was door de confrontatie met elkaar aan te gaan te ontdekken of we in staat waren samen te werken en leiding te geven. Uiteraard voelde ik me verplicht te voldoen aan wat ik dacht dat er van een sterke vrouw werd verwacht. Dat was heftig. Ik zag me zelf op de video en

schrok. Was ik dat kwaai mens? Mijn spirituele, liefdevolle kant die in de retraite boven was gekomen was geheel verdwenen en Tine boven baas Tine diende zich aan. Ook mijn goede fee bleek een andere kant te hebben. Toen mijn lijf liet weten dat ik nogal wat pijn had onderdrukt die er NU uit wilde en ik krimpnd over het terrein liep, kwam ik haar tegen. Hoe het met me was, vroeg ze. Ik heb pijn, zei ik. Natuurlijk heb jij pijn, liet ze me weten. Je hebt werk te doen. Later hoorde ik haar tegen haar co-trainer zeggen: Ze – met een knikje mijn kant uit – heeft een autoriteitsconflict. Ik dacht: wat betekent dat? Het werd gezegd door de autoriteit die op dat moment de belangrijkste in mijn leven was. Dus ik moest het wel serieus nemen. Het moeilijkste vond ik dat het leek alsof ze minachting voor me had nu deze handicap boven water was gekomen. Dus deed ik mijn best om te bewijzen dat ik wellicht last van genoemd conflict had, maar dat dit niet wegnam dat ik haar beste leerling was.

Mondig

Ik ben niet trots op de strijd die volgde. Ik was zo gretig om door haar erkend door haar te worden, dat ik me zonder protest liet vernederen. Met andere woorden ik liet me niet kennen. Liever dan te zeggen dat ze me pijn deed en dat ik dat niet leuk vond, hield ik me groot en probeerde te snappen wat er gebeurde. Mijn patroon als Jazegger die niemand nodig heeft en zich niet klein laat krijgen, heeft gemaakt dat het jaren duurde voor ik mijn kop kon buigen en toegeven dat ik haar dankbaar ben omdat ik het aan haar te danken heb dat ik het Gestalt pad heb gevonden. Niet dat het alleen over rozengeur en maneschijn ging. Je moest van goeden huize komen, wilde je het wagen om haar en de andere docenten tegen te spreken. Zo ontstond er onderling tussen de studenten een nieuwe machtsstrijd. Wie durfde het aan om zijn/haar mond open te doen en de macht van de docenten te doorbreken? En de hamvraag: wie was haar of zijn lieveling? Een strijd die niet beslecht kan worden omdat er geen antwoord is. Toch brengt dit ons bij de kern van de zaak: wie is uitverkoren? Jij of de ander? En wie heeft de macht om dat te bepalen? Dat kan alleen de man of de vrouw zijn die jouw autoriteit is. Om mondig of autonoom te worden zul je uiteindelijk je eigen baas, je eigen autoriteit moeten worden en daarbij heb je wel iemand nodig die je uitdaagt om dat

te doen, een modelvoorbeeld dat je moet overstijgen om vrij te worden. Of meer simpel gezegd: om autonoom te worden zullen we expliciet de strijd moeten aangaan die impliciet al lang aanwezig is.

Boemerang effect = Projectie

Maar omdat we behoefte hebben om gezien en gehoord te worden, voldoen we in eerste instantie aan verwachtingen van onze autoriteit om hem of haar gunstig te stemmen. En zo lijkt het alsof we bezig zijn iemand te worden die we nog niet zijn, iemand die mooier is, intelligenter, slanker, jonger, rijker of geestiger. Wonderlijk is dat we op die manier eigenschappen en kenmerken ontkennen, die niet in dit zelfbeeld passen. Toch is er wat er is en zijn we wie we zijn, daar helpt geen lieve moeder of vader of andere autoriteit aan.

De grap is dat we denken dat we onschuldig zijn. Daarom spelen we 'Mijn naam is haas, ik weet van niets' terwijl het verwijt 'wat je zegt ben je zelf' klopt. Dat wil zeggen: wat je zegt ben je zelf óók! Het gaat niet over òf òf maar over èn èn!

Oude gezegdes blijken waarheden als koeien:

De pot verwijt de ketel dat hij zwart ziet

Koekjes van eigen deeg

Zoals de waard is vertrouwt hij zijn gasten.

De grap van het leven is dat we op de ander projecteren, wat we niet van ons zelf kennen en dat toch bij ons hoort.

Autonoom worden is niet hetzelfde als worden die we denken dat we zouden moeten zijn. Om autonoom te worden, hebben we de spiegel van de ander nodig. Op hem of haar kunnen we projecteren wat we niet van onszelf kennen of accepteren, maar wat wel bij onze persoonlijkheid hoort.

Projecteren doen we altijd onbewust, omdat we alleen kunnen projecteren wat we niet weten.

In de praktijk betekent dit ook dat

- als we geen 'nee' kunnen zeggen, we ons 'nee' op anderen projecteren, waardoor onze omgeving 'nee' tegen ons zegt en we ons afgewezen voelen

- als we geen 'ja' kunnen zeggen, zeggen 'ze' 'ja' tegen ons en voelen we ons geclaimd

- als we niet kwaad mogen zijn, projecteren we onze woede en worden we geconfronteerd met agressievelingen
 - als we niet weten dat we bang zijn projecteren we onze angst en wordt men bang voor ons
 - als we onze eigen seksuele potentie ontkennen, projecteren we onze seksuele verlangens en lijkt het of we in een geilen wereld leven
 - als we niet weten dat we jaloers zijn, projecteren we onze jaloezie en worden we geplaagd door jaloerse partners, vrienden, vriendinnen, collega's
 - als we geloven dat we zelf geen macht hebben, projecteren we onze macht op anderen en voelen we ons hun slachtoffer.
- En als we niet weten dat we talent hebben en kunnen tekenen, zingen, dansen, schrijven, toneelspelen, muziek maken, dan blijven we steken in de bewondering voor kunstenaars die zichzelf wel tot expressie brengen.

Manipuleren

Als je bedenkt dat je niet geopereerd kan worden aan karaktertrekken, talenten of instincten, dat er geen chirurgen bestaan die je van je jaloezie of van je seksuele driften af kunnen helpen, zul je beseffen hoe belangrijk het is om jezelf te uiten. Instincten of - zoals het woordenboek zegt - ingeschapen natuurdriften kun je niet amputeren. Je kunt ze alleen onderdrukken en besluiten om ze niet tot expressie te brengen. En als het verboden is om te zeggen wat je te zeggen en te doen wat je te doen hebt, dan dwing je jezelf om toneel te spelen, of een preek te houden, of te beschuldigen, te ontzien, te doen alsof, te manipuleren en te projecteren. Pas als je je bewust wordt wat je doet, kun je je gedrag veranderen en zeggen 'ik ben ik' en 'ik ben wie ik ben' of ik dat nu 'leuk' vind of niet. Om dat te doen moet je bereid zijn het beeld los te laten van de superman of supervrouw die je dacht dat je was of moest worden. Projectie wordt vaak als negatief gezien. Dat is jammer, want via je projecties kun je kwaliteiten ontdekken waarvan je tot nu toe geen notie had. Zelf ontdekte ik dat de belangrijke mannen in mijn leven een talent hebben om te kijken: mijn eerste grote liefde was een filmer, daarna kwamen een opticien, een kunstschilder, een fotograaf en een artdirector. Inmiddels heb ik zelf steeds beter leren kijken en zien.

Ook opwindend is om na te gaan wie wat op jou projecteert. De man met wie ik getrouwd was, had een zwak voor schrijvende vrouwen. Projecties zijn er namelijk nooit zo maar. Ze maken ons bewust van het feit dat we meer in onze mars hebben dan we weten. Als we niet opletten gebruiken we vaak niet meer dan vijf tot vijftien procent van de potentie die we in 'huis' hebben. Iemand die vijftientwintig procent van zijn kracht tot zijn beschikking heeft, wordt al als geniaal gezien. De kunst is een compleet mens te worden door je talenten en kwaliteiten niet alleen te her- en erkennen, maar ook tot uitvoering te brengen.

Het spel leven

Projecteren leer je al in de wieg. Daar lig je dan met je hele groeivermogen en de opdracht een compleet mens te worden, want dat is de regel als je mee wilt doen aan het bloedserieuze spel 'Leven'. En net als bij 'echte' spelletjes zijn er een aantal hindernissen die overwonnen dienen te worden. Een van de moeilijkste, zo niet de moeilijkste is accepteren dat je anderen nodig hebt. Als baby heb je geen keus. Je zit vast aan je ouders/verzorgers, die – ook al zijn ze van goede wil - hun handicaps hebben. Ook dat hoort bij de regels van dit spel. Maar weet jij veel als je nog klein bent. Het enige wat je wilt is dat 'ze' blij met je zijn zoals je bent en je dat laten voelen. Maar zelfs als ze blij met je zijn, zijn ze dat zelden onvoorwaardelijk. Ook liefhebbende vaders en moeders en andere autoriteiten hebben zo hun ideeën over en verwachtingen van hoe je zou moeten zijn of kunnen worden. Je hebt nog maar nauwelijks je ogen open of 'ploep' je krijgt een hele lading verwachtingen over je heen. Al gauw heb je door wat ze van je willen, want dat blijkt gekoppeld aan al of niet 'lief' gevonden worden, aan al of niet aandacht krijgen, aan al of niet oké zijn.

Verwachtingen

Niet oké is meestal huilen. Toch levert huilen en pijn hebben je als baby aandacht op, waardoor je in de war kunt raken. Ben je oké en krijg je aandacht als je de liefste en leukste 'baby' aller tijden bent of moet je laten horen en zien dat je niet blij bent. Veel keus heb je niet: je past je aan en je bent lief of je gaat in verzet en bent opstandig. Je doet je best om alle verwachtingen waar te maken of

je bent tegen. Je wordt een makkelijk of een lastig kind. In andere woorden een Jazegger of een Neezegger. Zelf heb ik het als Jazegger mijn hele leven al druk met intelligent, sterk, wijs, redelijk, begrijpend, betrouwbaar, geestig en nog zo wat van die dingen zijn. Jammer is dat het niet oplevert waar het om begonnen is: aandacht en liefde. En intussen erger ik me rot aan grote 'kinderen' die niks willen, lastig zijn, moeilijk doen, het slachtoffer spelen, die kortom 'nee' zeggen. Want in mijn ogen krijgen zij niet alleen die aandacht die ik ontbeer, maar bij mijn patroon hoort dat ik ook nog degene ben die hun die aandacht móet geven. Zo komen Jazeggers terecht in de val van de Neezeggers en de Neezeggers omgekeerd in die van de Jazeggers. Want je kunt als Jazegger wel keurig je best doen om liefdevol aandacht te geven, maar je bent wie je bent en er is wat er is en dat betekent dat je je ergernis wel kunt onderdrukken, maar daarmee is hij de wereld nog niet uit en daarmee krijgt een Neezegger niet waar hij behoefte aan heeft. En ook Jazeggers komen niet aan hun trekken, want ook zij hebben aandacht nodig.

Haas

Ergernis, kritiek, kwaadheid, chagrijn, jaloezie, we zouden ze het liefst dumpen of overboord gooien, zodat we er voorgoed van verlost waren, maar helaas zo werkt het niet. Ook al is onze naam 'haas' en weten wij van 'niks' het onbewuste deel van onze persoonlijkheid doet zijn werk door alles wat je niet mag zijn en toch bent, te projecteren op de buitenwereld en meestal op de mensen die je het meest na zijn.

Een tip om je eigen projecties te ontmantelen: wees extra alert als mensen je irriteren. Tien tegen één dat je iets herkent, waar je liever niet mee geconfronteerd wilt worden. Zelf verveel ik me al snel bij praters. Maar als je mij de kans geeft, klets ik je op mijn beurt de oren van je hoofd. En ook als je mensen bewondert of jaloers op ze bent is het zaak om verder te kijken dan je neus lang is. Vermoedelijk hebben zij kwaliteiten die jij ook hebt, maar waar je je niet meer of nog niet van bewust bent.

Zo voel je je als Jazegger onweerstaanbaar aangetrokken tot Neezeggers. En dat klopt, want zij kunnen wat jij moet leren wil je een compleet mens worden: Neezeggen. En op jouw beurt kun jij wat zij niet kunnen: Jazeggen. Tenminste zo lijkt het. Maar het 'ja' en het 'nee' waar het hier om gaat zijn een schijn ja en een schijn

nee. Ze stammen nog uit de tijd dat we ons als kind aanpasten of verzetten. Achter dit ja zit een enorm nee. Alleen durven we dat niet expliciet te maken. We zijn te bang om in de steek te worden gelaten. En achter het nee van de tegenspelers zit een even groot ja. Alleen kunnen zij dat niet hardop zeggen, want hun angst is dat niemand zich meer om hen zou bekommeren als ze niet meer moeilijk doen of het slachtoffer zijn.

Om aandacht vragen

In wezen doen ja- en neezeggers dus hetzelfde om aandacht te krijgen. Er zijn maar weinig mensen die geleerd hebben gewoon recht voor z'n raap om aandacht te vragen. De grap is dat wij elkaars autoriteiten zijn en dus elkaar voor het lapje houden en manipuleren. De Jazeggers doen dat door hun best voor die zielige of die lastige Neezeggers te doen en de neezeggers manipuleren de gediensstige Jazeggers door moeilijk te doen of het slachtoffer te spelen, zodat er wel rekening met ze gehouden moet worden. Zo krijgen we geen van allen waar we naar verlangen en komen we terecht in de machtsstrijd, want jij hebt macht als je hebt wat ik begeer en ik heb macht als ik heb waar jij naar verlangt. En wat willen we dan behalve de al genoemde aandacht van elkaar? Zorg, liefde, seks, geld, steun, kracht, warmte, voeding, kennis, een kind, begrip, bewondering, erkenning zijn dingen die we begeren en al of niet van de ander krijgen en al of niet aan de ander gunnen.

Rode draad

Pijnlijk is dat we blijven manipuleren zolang we niet bewust weten en uitspreken waar we behoefte aan hebben. Niet meer weten waar we behoefte aan hebben, is de steeds terugkerende rode draad in dit boek. Zolang we blijven wachten op de prins of de prinses die alsnog onze behoeftes zal vervullen, zonder dat we weten waarop we precies wachten, blijven we in de rol van een afhankelijk kind zitten. Volwassen worden we pas als we onze trots en schaamte overwinnen en durven toegeven dat we behoeftig zijn. En als we zover zijn, zullen we de confrontatie aan moeten gaan, want de vraag is wie aan de behoefte van wie moet voldoen. Wie zorgt er voor wie? Het betekent dat we bereid moeten zijn niet alleen naar ons eigen belang, maar ook naar dat van de ander te kijken. We zullen krachten moeten meten, onze kop moeten buigen en

toegeven dat we de ander nodig hebben en dat is niet hetzelfde als afhankelijk van elkaar zijn.

Humor

In mijn werk heb ik ontdekt dat ik de confrontatie kan aangaan door een cliënt simpelweg te vragen 'ja' of 'nee' tegen mij te zeggen. Aan de klank van zijn stem hoor ik meteen of hij echt 'ja' zegt of echt 'nee' of ja maar en nee maar. Alleen al door hardop ja of nee te zeggen, gebeurt er iets met iemand. Als een Jazegger zichzelf nee hoort zeggen of echt ja in plaats van ja maar en als een neezegger zijn ja hoort of een nee dat klopt, volgen er vaak tranen van ontroering. De magie is dat het dan niet zoveel uitmaakt of het om ja of nee gaat. Doordat ik zelf meedoe aan dit ja-nee-spel meten we onze krachten en komt bijna altijd de humor boven, waardoor we uit de machtsstrijd kunnen stappen. Plotseling blijkt het niet meer om macht of over winnen of over gelijk hebben te gaan, maar om twee mensen die elkaar ontmoeten, ook al zijn ze het niet met elkaar eens.

Topdog en underdog

Een ander gegeven is dat de ja-nee-strijd zich niet alleen buiten ons, maar zich ook binnen ons afspeelt. Ons ja of onze *topdog* vertelt ons wat we allemaal moeten volgens de sociale normen en regels. En in ons nee is de stem van onze *underdog* te horen die zich verzet tegen al die moetens. *Topdog* en *underdog*, groot en klein strijden om de voorrang, waardoor we soms geen stap verder komen. Groot zegt je moet je best doen, je bent niet goed zoals je bent en klein is bang, protesteert, wil niet en trekt zich terug. De winkels puilen uit van de boeken die je vertellen hoe je jezelf kunt verbeteren en veranderen. Maar als je daarmee aan de slag gaat, kom je geheid in een conflict tussen deze twee delen van jezelf terecht. De ene stem zegt dat je moet doorgaan, dat je moet volhouden en de andere stem verzet zich en wil dat alles bij het oude blijft. En mocht je op deze manier toch aan verandering toekomen, dan betaal je een hoge prijs: ruzie met jezelf, verwarring over wie je bent, onzekerheid die kan ontaarden in zelfhaat. Denk maar aan de pijnlijke en vaak onnuttige processen van afslanken of afkicken. Gewoonlijk is het zo dat hoe strenger je voor jezelf bent, hoe perfecter je wilt zijn, hoe ondragelijker de situatie wordt. Het

is jammer maar je moeite wordt niet met geluk beloond. Als je probeert beter te functioneren door je patronen te veranderen, zit je voor je het weet in een nieuw patroon waar je mogelijk nog minder blij mee bent. Want het is niet waarschijnlijk dat je door je best te doen ooit goed genoeg in je eigen ogen wordt.

Paradox

Dat brengt ons weer bij de paradox. Als je ophoudt met je best te doen en bereid bent je gedrag, je ervaringen en vooral je overlevingspatronen werkelijk te beleven en te aanvaarden, zul je merken dat verandering vanzelf plaatsvindt. Niet dat dit makkelijk is, want wat je nodig hebt zijn overgave en vertrouwen en daar loopt geen mens van over. Veel te gevaarlijk. Maar als je in staat bent je afkeer, je zelfkritiek en frustratie toe te laten in plaats van ervoor te vluchten, als je durft te vertrouwen dat het goed is, wat er gebeurt, dan zal de energie vrijkomen die nu wordt opgezogen door de strijd tussen 'ja' ik moet veranderen en 'nee' ik wil niet, waardoor je lucht krijgt en in vrijheid kunt handelen. Deze houding zal je niet voorzien van oplossingen voor je problemen. Het 'geheim' is zelfs dat je moet ophouden met willen oplossen. Want oplossen blijkt dweilen met de kraan open. Een wijze Indiaan zei het zo: 'Ieder probleem dat door het verstand opgelost wordt, maakt plaats voor tien nieuwe problemen. Wat we moeten doen is naar ons hart en onze ziel luisteren!'

Heilig moeten

En hoe moet dat dan? Hoe luisteren we naar ons hart of onze ziel? Praktisch gesproken betekent het dat je letterlijk het risico moet nemen om je hart weer te openen en op je gevoel in plaats van op je verstand te varen. Alweer een paradox? Moeten we dan toch weer wat. Ja, ik kan het niet ontkennen maar dit keer gaat het niet om een moeten van buiten af of over je best doen. Dit keer gaat het over een heilig moeten, dat van binnen komt. Prettig is dat je het niet fout kunt doen, het is altijd goed, er worden geen cijfers voor gegeven. Je doet het of je doet het niet, je hebt vrije keus: je gaat oprecht luisteren, kijken en voelen of niet. En dat iedere keer weer. Luisteren en kijken naar jezelf, naar de mensen in je omgeving, naar de natuur en naar de onzichtbare wereld. Een heel werk of eigenlijk een avontuur, een ontdekkingsreis naar onontgonnen gebieden.

Uiteraard zijn er vele wegen die je kunt bewandelen, maar de weg begint bij het feit dat je kind van je ouders bent, die weer kinderen van hun ouders waren en zo tot in het oneindige. Of je het leuk vindt of niet maar je kunt niet om je familie en je oerautoriteiten heen. Je kunt wel kiezen of je als kind blijft kijken en je ouders nog altijd ziet als de vader en moeder, die aan je behoeftes hadden moeten voldoen. Of om te kijken met de ogen van een volwassene en ze te zien als een man en een vrouw met een eigen leven met wie je al of niet contact kunt maken. Zolang je je geluk of je ongeluk van hen af laat hangen, doe je hun geen recht en ook jezelf niet. En zoals je houding naar je ouders is, ga je ook om met partners, bazen, andere autoriteiten en jezelf. Om vrij mens te worden 'moeten' we iedere keer weer ja zeggen tegen het bestaan door de navelstreng door te knippen, op eigen benen te gaan staan en te worden wie we zijn. En dat is een heel gedoe, dat is zeker, maar je kunt het ook een uitnodigend avontuur noemen dat leven heet.

Constate verliedheid

Duidelijk voorbeeld van wat ik beweert was mijn constante staat van verliedheid, gedurende de vier jaar die mijn Gestalt opleiding in beslag nam. Seksuele of liefdesrelaties leverde dat niet op, daar ging het kennelijk niet over. Doelwit waren mijn therapeuten en trainers. Zij waren mijn goden die in huis hadden wat ik nog moest ontwikkelen. Toen ik eenmaal zover was gegroeid, dat ik zelf een praktijk kon starten, stopten mijn verliedheden abrupt. De ernst van het leven vroeg mijn volle aandacht, geen tijd meer om te dromen van hoe HET zou kunnen zijn. Toen ik zelf therapeut en dus een autoriteit was geworden, had ik mijn handen vol met al of niet voldoen aan de verlangens en verwachtingen die mijn richting uit werden gezonden. En zo ging en gaat dit ja-nee-spel gewoon door. Ook als therapeut heb ik de keus of ik in mijn rol blijf, mijn best doe en bied wat van me verwacht wordt of uit mijn rol stap en laat horen wat de ander bij mij oproept. Ik loop dan het risico dat hij niet blij met mij is en de confrontatie aangaat. Maar zo wordt een nieuwe autoriteit geboren, een mens die autonoom is geworden en zelf weet wat goed voor hem is en mij als therapeut niet meer nodig heeft.

Experiment

Ben je letterlijk eigen baas of ben je liever deel van een team? Hoe is het in je relatie? Ben jij de baas? Of is zij of hij dat? Of zijn jullie dat allebei om beurten?

7. Worden wie je bent

Verlangen naar je andere helft

Die Ene

Als je wordt wie je bent in plaats van die je dacht dat je moest zijn, heb je kans de angst om niet genoeg te zijn te ontmantelen. De vraag is of we daarvoor die ene man of die ene vrouw nodig hebben die ons het gevoel geeft dat we bijzonder zijn en meer dan gewoon goed. Als we nou maar die ene tegenkomen, die onze prins op het witte paard is of die ons zielenmaatje blijkt te zijn dan hoeven we niet bang te zijn dat we voor niets hebben geleefd. In mijn optiek betekende dat ooit een man tegenkomen met wie ik me zou verlossen tot groot genoegen en trots van mijn ouders. En met wie ik vervolgens een geslaagd leven zou leiden en mooie, intelligente, geestige en geslaagde kinderen zou krijgen. Zo is het niet gegaan en ik heb lang gedacht dat dit kwam omdat ik een mislukt vrouwmens ben. Dat ik niet mooi of niet aardig of niet leuk genoeg, kortom niet goed genoeg was.

Huisje, boompje, beestje

Pas toen ik tijdens de hel van mijn huwelijk in therapie terecht kwam, begon tot mij door te dringen dat een liefdesrelatie hebben niet betekent dat het ‘en toen leefden ze nog lang en gelukkig’ binnen hand bereik is. De meest schrijnende les vond ik de ontdekking dat het niet genoeg is om van goede wil te zijn. Juist in de dagelijkse relatie kom je jezelf en elkaar tegen. Niet alleen de liefdevolle krachten blijken een rol te spelen, maar ook de zwarte, glibberige kanten van onze persoonlijkheid kunnen niet meer ontkend worden, waardoor we elkaar het leven zuur kunnen maken. Door het werk dat ik doe, ben ik gaan beseffen dat ik niet de enige ben die ontdekt dat een liefdesrelatie uiterst frustrerend kan zijn. Waar gaat dit over, heb ik me minstens duizend keer afgevraagd. Hoe komt het dat liefdespartners het leven voor elkaar onmogelijk kunnen maken? Heeft dat enige zin of zijn we onze tijd aan het verdoen? Wat tot mij doordrong is, dat we in een relatie gedwongen worden onszelf te leren kennen en niet alleen met onze partner maar ook met onszelf te leren leven. Om te worden

wie we zijn moeten we aanvaarden dat we alleen die vrouw of die man kunnen worden, die in aanleg al in het bevruchte eitje in de buik van onze moeder aanwezig was. Dat wil zeggen dat ons leven veel avontuurlijker is dan één plus één is twee en huisje, boompje beestje.

Androgyn

Mannen geloven dat ze gewoon mannen zijn en vrouwen denken dat ze alleen vrouw zijn. Maar volgens sommige mythen is de oorspronkelijke mens androgyn, dat wil zeggen mannelijk en vrouwelijk en dus biseksueel. Heftige innerlijke conflicten kunnen het gevolg zijn. Onze mannelijke en vrouwelijke kant kunnen in een strijd terecht komen die in hartstocht niet onder doet voor een strijd tussen geliefden. Carl Gustav Jung noemde het mannelijk element in de vrouw animus en het vrouwelijke element in de man anima. Volgens hem kunnen we onze anima en onze animus niet rechtstreeks leren kennen, omdat ze niet tot onze bewuste persoonlijkheid behoren. Ons onbewuste heeft daar het volgende op gevonden: het projecteert ons verlangen naar onze anima (onze ziel) op vrouwen en naar onze animus (onze geest) op mannen van vlees bloed. Met andere woorden via onze verliefdheden vangen we glimpen op van het deel dat we niet van onszelf kennen. Bij verliefde mannen werkt dat ongeveer zo: als zij hartstochtelijk verliefd worden, projecteren zij hun verlangen naar schoonheid en naar hun ziel op een mooie of een gevoelige vrouw, waardoor hun seksuele fantasieën geheel de pan uit kunnen rijzen. Een verliefde man is in staat stad en land af te reizen voor een vrouw die hij nauwelijks kent. Wie weet gaat het alleen over haar blonde krullen of haar geheimzinnige blik of haar warme stem die hem letterlijk tot in het diepst van zijn ziel raken. De vrouw die aanbeden wordt zal zich waarschijnlijk in eerste instantie vereerd voelen. Hoogstwaarschijnlijk heeft ze de neiging aan zijn verwachtingen te voldoen, maar diep in haar hart weet ze dat er een dag van de waarheid zal komen, een dag waarop zal blijken dat ze niet die godin is die hij in haar ziet.

Verliefde vrouwen

Als vrouwen hevig verliefd worden dan is dat vaak op verbaal begaafde mannen: geestelijke leiders, helden, schrijvers, acteurs,

goeroes, therapeuten, kunstenaars, met andere woorden mannen die 'het' weten, mannen die hun geest tot uitdrukking kunnen brengen. Vrouwen kunnen zo verliefd worden dat zij zichzelf wegcijferen en 'slaaf' worden van de grote meester die zij vereren. De mannen die 'dit geluk' ten deel valt, zullen het zich - waarschijnlijk - in eerste instantie laten welgevalen, maar als ze eerlijk zijn zullen ook zij moeten toegeven, dat ze niet de god zijn waar ze voor worden aangezien.

En natuurlijk keert het tij altijd. Als blijkt dat de man op wie we verliefd zijn geworden niet zo wijs is of de vrouw niet zo begeerlijk is als we dachten, dan kan onze verliefdheid van de ene minuut op de andere omslaan. Vooral als het gaat om liefde op het eerste gezicht, is het oppassen geblazen. De eerste periode lachen de geliefden, vrijen ze, eten, drinken en slapen ze samen. Het geluk kan niet op. Maar dan wil zij hem bezitten of hij haar en komen de geliefden op aarde terug. Hij vindt dat zij moeilijk doet en lastig is en beseft niet dat zijn eigen anima ook een humeurige kant heeft en een woordje meespreekt. Het probleem is dat haar gezeur duidelijk aanwezig is en het zijne nog onbewust. Hij heeft geen idee van zijn eigen ontevreden ziel en verwijt haar dat zij de romance verstoort. Zij op haar beurt is zonder dat ze het weet in de greep van haar jaloerse animus en projecteert haar wantrouwen op haar geliefde, waardoor ze voortdurend bang is dat hij een ander tegenkomt die hij leuker zal vinden. De grap is dat ze allebei gelijk kunnen hebben. Maar als hij niet weet dat hij ook last heeft van zijn eigen humeurige anima en zij geen idee heeft van haar eigen ontrouwe animus, dan bestaat het gevaar dat zij elkaar iets blijven verwijten wat ze beter samen onder ogen zouden kunnen zien.

Monster en heks

De onvrede kan zo hoog oplopen dat ze elkaar niet meer in de ogen durven kijken, omdat ze steeds banger voor elkaar worden. De geliefden zijn veranderd in een monster en een heks, die elkaar het leven zuur maken.

Wat het ingewikkeld maakt is, dat het naast de gewone aantrekkingskracht tussen een man en een vrouw, ook gaat over de hartstocht die kan spelen tussen een anima en een animus. Totaal ongrijpbaar op onbewust niveau worden we verliefd op elkaar.

Mannen op vrouwen en omgekeerd, maar ook mannen op mannen en vrouwen op vrouwen. Want in aanleg zijn we allemaal biseksueel. Daarbij komt dat ook mannen op zoek zijn naar hun ware mannelijkheid en vrouwen naar de kwaliteiten van hun ziel.

Het wonder van verliefdheid

Verliefd zijn brengt veel voordelen mee. Het opent onze harten, het brengt ons bij elkaar, het maakt ons bereid naar de ander te kijken en te luisteren, het brengt ons in een hogere staat van bewustzijn, waarin we de wereld bijna als een wonder ervaren. Toch kan een relatie die alleen op verliefdheid gebaseerd is geen stand houden. Pas als we onze verwachtingen onder ogen durven te zien en toetsen aan de werkelijkheid, kan er een volwassen liefdesrelatie tussen twee mensen ontstaan. Maar er zitten adders onder het gras. Liefde kan niet zonder 'nee'. 'En toen leefden ze nog lang en gelukkig' is niet het einde van het verhaal maar het begin van onontkoombare tragiek. Om een gelukkig paar te worden en zogenaamd lang en gelukkig te leven, geloven we dat we moeten voldoen aan een aantal voorwaarden, die uiteindelijk fataal voor een menselijke relatie blijken te zijn.

Het gelukkige paar

Om een paar voorbeelden te noemen:

- wil je samen gelukkig zijn dan zeg je voor eeuwig ja tegen elkaar en blijf je trouw tot in den dood
- als je van elkaar houdt, voel en denk je hetzelfde; je hebt geen kritiek op elkaar, je verraadt elkaar niet, je bent elkaar niet ontrouw en je zegt geen nee tegen elkaar
- als je van elkaar houdt, maak je het elkaar gezellig, ben je nooit kwaad en maak je geen ruzie
- als je van elkaar houdt, zeur je niet
- als je een gelukkig paar bent dan maak je een geslaagde indruk, want een gelukkig paar heeft status in het leven.
- de seks van een gelukkig paar is uiterst bevredigend. Beide partners houden van vrijen en van elkaar verwennen.
- een gelukkig paar kent geen eenzaamheid; sterker nog: als je singel bent en eenzaam of problemen hebt dan moet je zorgen dat je de helft van een gelukkig paar wordt
- de partners van een gelukkig paar zijn er altijd voor elkaar

- gelukkige paren gaan alleen om met andere gelukkige paren
- gelukkige paren hebben gelukkige kinderen die weer gelukkige vriendjes en vriendinnetjes hebben met gelukkige vaders en moeders...

Het keren van het tij

Het ideale huwelijk of de ideale relatie? Wie verlangt er niet naar? Maar het is niet de werkelijkheid. Zelfs bij de meest hartstochtelijke verliefdheid kan het onvoorwaardelijke ja van de ene minuut op de andere in nee veranderen. Veel is daar niet voor nodig. Als na de eerste euforie blijkt dat onze geliefde niet voldoet aan onze verwachting kan het tij zo radicaal keren dat we zonder pardon de relatie kappen. Of we zijn zo geschrokken en zo bang om weer alleen te zijn, dat we bereid zijn compromissen te sluiten. Het gevolg is dat we in een toneelstuk terecht komen, waarin de grote vraag is wie er voor wie zorgt, want als partners verwachten we dat onze geliefden al die braakliggende verlangens alsnog zullen vervullen. Misschien is het daarom dat we verliefd worden op een kopie van de ouder die de sekse heeft van onze seksuele voorkeur. En het lijkt zelfs zo te zijn dat die geheimzinnige animus als twee druppels water op onze papa lijkt en onze anima op onze moeder. Dat zou betekenen dat onze verliefdheden niet zo toevallig en ongrijpbaar zijn als we denken. Pa en ma zitten ook in ons en zijn op zoek naar de spiegel waarin ze hun evenbeeld buiten ons kunnen herkennen.

Leren vragen

Maar wat betekent het dan om je leven te delen met een man of een vrouw die meer en meer op je vader of je moeder blijkt te lijken? Je lijkt mijn moeder of mijn vader wel, is meestal niet als compliment bedoeld. Persoonlijk denk ik dat het de bedoeling is met onze partner de draad op te pakken waar we met onze ouders zijn blijven steken. Toen kregen we niet waar we naar verlangden en omdat we kind waren en afhankelijk konden we er ook niet echt om vragen. Nu we groot zijn en nog steeds verlangen naar warmte, liefde en aandacht zullen we om volwassen te worden wel moeten leren vragen om wat we nodig hebben. We gaan de mist in als we geloven dat we alsnog op een presenteerblad aangeboden krijgen waar we naar verlangen. Als je merkt dat je zit te mokken of als je

voortdurend in een machtsstrijd met je partner terecht komt, dan heb je werk te doen. Ten eerste om er achter te komen waar je werkelijk behoefte aan hebt. En ten tweede om te weten hoe je kunt krijgen wat je nodig hebt. Dwingen helpt niet, dat doen kinderen die hun zin niet krijgen. Hoe dan wel? Tja, door je kop te buigen en toe te geven, dat je niet buiten liefde en seks en warmte van je geliefde kunt. Dat is ongelooflijk moeilijk als je bang bent dat de ander nee tegen je zal zeggen. O, heb jij behoefte aan seks, nou ik dus niet, jammer voor je. Daar sta je dan terwijl de begeerte door je lijf raast. Misschien voel je je beschaamd en vernederd omdat je werd afgewezen terwijl je jezelf bloot gaf.

Niet goed genoeg

Was je onzeker en vroeg je je af of je wel aantrekkelijk genoeg bent om begeerd te worden? En wat voor seks geldt, speelt ook als het gaat om warmte, liefde, aandacht, zorg en steun. Verdien je dat wel of moet je eerst naar de kapper omdat je er niet uit ziet. Of moet je eerst een cursus doen om wat intelligenter over te komen? Het dramatische is dat we honderd keer naar de kapper kunnen gaan en bij kunnen leren wat we willen, maar we blijven wie we in aanleg zijn. Wat niet wil zeggen dat het onzin is om naar de kapper te gaan en om meer kennis op te doen, maar liefde kun je daar niet mee kopen. De angst om niet goed genoeg te zijn maakt dat we het doodeng vinden om volmondig ja tegen elkaar te zeggen. Want stel ik zeg 'ja' en hij zegt 'nee'. Dan wordt mijn angst waarheid, wat ik dacht blijkt te kloppen. Tenminste, als ik niet verder kijk dan mijn neus lang is. Weet ik zeker dat hij nee zegt omdat hij me niet mooi of leuk of lief genoeg vindt. Of gaat het over iets anders? Als ik het niet vraag zal ik het nooit weten. En daar ligt de valkuil, want als ik bang ben, durf ik de vraag niet te stellen en geef ik hem de macht om mijn al of niet goed zijn te bepalen. Als ik stiekem hoop dat hij mij van het tegendeel zal overtuigen, dan maak ik mezelf iets wijs. Goed genoeg zijn gaat over je identiteit en je wezen. Als je een vrouw bent en je bent pas goed als je een man bent, dan heb je een echt probleem. Als je oud bent en blank en je zou jong en zwart moeten zijn ook. Pas als we hardop ja tegen wie we zijn kunnen zeggen, kunnen we ook nee zeggen tegen dat wat niet bij ons hoort. Blijven we steken in ja maar en nee maar dan gaan volmondig ja en nee ondergronds, waardoor we iets

achterbaks of ongrijpbaars krijgen en onze relaties langzaam uithollen.

Fantasieën

Vaak weten we niet waar we naar verlangen. Daarom zijn onze seksuele, romantische en kwaadaardige fantasieën over onze geliefden een belangrijke leidraad. We fantaseren tenslotte niet zo maar over een man of over een vrouw. Onze seksuele fantasieën zijn ook een afspiegeling van ons verlangen naar onze eigen anima of animus, onze ziel of onze geest. Dat kan romantisch zijn maar onze fantasie geliefde kan ook in een monster veranderen dat ons verkracht. Of in een streng soort moeder die niet van ons houdt of een bezitterige vader die ons domineert en misbruikt. In onze fantasie is alles mogelijk. Schrikken geblazen. Kunnen we beter niet openlijk over praten. Toch gaat het over normale – onbewuste - behoeften. Juist omdat ons verlangen om een compleet mens te worden zo intens is, zijn de beelden die daarbij horen heftig. We doen onszelf te kort als we bang worden omdat we geloven dat we onze fantasie in daden moeten omzetten of omdat we denken dat de angstaanjagende figuren werkelijkheid zijn. Want als we uit angst de beelden uit ons onbewuste afwijzen en wegstoppen, dan blijven we ermee zitten en dat is slecht voor onze gezondheid en ons gevoel van welzijn. Natuurlijk gaan onze seksuele fantasieën ook over het verlangen naar nabijheid en over de behoefte aan een ander lijf van vlees en bloed.

Buik in brand

En over het een worden dat alleen bereikt kan worden door letterlijk in elkaar te komen. Maar de voortdurende spanning die ons leven beheerst, komt door de tegenstelling binnen onszelf. Onze mannelijke kant zet onze vrouwelijk kant op scherp, onze animus kietelt onze anima, onze geest speelt de baas over onze ziel, Yang en Yin strijden om de grootste plek. En diezelfde spanning verandert iedere keer weer in opwindning als we een man of een vrouw tegen het lijf lopen, die onze animus of anima wakker maakt en onze buik in brandt zet. Ha, is hij het of is zij het? En dan begint het spel opnieuw. Na rozengeur en maneschijn volgen de conflicten en de angst om onszelf te verliezen. Toch speelt onze uiteindelijke eenwording zich binnen onszelf af. Want

een worden met een ander mens is niet hetzelfde als een worden met je 'andere helft' binnen jezelf, maar het een kan niet buiten het ander. Laten we onszelf daarom vooral onze lust en zinnelijkheid gunnen. Het is net zoiets als gouderts, dat niet voor het opscheppen ligt. En als je het vindt, zul je het moeten zuiveren om goud te vinden. Weggooien zou zonde zijn.

Hartstocht

Dat dit niet zo simpel is, wil ik illustreren aan de hand van een voorbeeld uit mijn eigen leven. De verliefdheid sloeg toe toen ik een jaar of zestien was en het hof werd gemaakt door een in mijn ogen bloedmooie man. De eerste keer dat onze blikken elkaar ontmoetten zat ik op de fiets en hij in een auto. Ik kon me niet voorstellen dat hij naar mij keek. Toch was er geen twijfel mogelijk, er was niemand anders in de buurt. Gedaan was het met mijn rust. Die blik achtervolgde mij. Ik woonde in een vrijstaand huis. Hij werkte bij het bedrijf naast ons, kwam vier keer per dag langs en keek - zover ik het kon volgen - vier keer per dag opvallend naar binnen. Was dat alles voor mij bestemd? Ja, begreep ik op die zomeravond toen ik met de gordijnen open laat huiswerk zat te maken. Iedereen was naar bed en hij liep fluitend in een hagelwit overhemd om ons huis. Ik had wel onder de tafel willen kruipen zo verlegen werd ik. De vlammen sloegen me uit en ik vluchtte naar bed. Maar zijn gefluit hield aan en ik kon het niet laten om het kleine raampje open te doen waar mijn bed in de lengte voor stond. Op mijn buik liggend keek ik vaak naar het water voor de deur en naar de weg waar hij nu heen en weer liep. Ik was benieuwd of hij mij in de gaten zou krijgen. Wilde dat wel en wilde dat niet. Ik lag niet alleen in die kamer en kon dus niks zeggen. Hij zag me, ging weg, kwam terug, gooide een briefje naar boven en onze ontmoeting kon niet uitblijven. Onstuitbaar verliefd was ik. Nooit zou de wereld meer hetzelfde zijn. Ook al bleek later dat hij al dertig was en getrouwd en geliefd bij meer vrouwen, voor mijn hartstocht maakte dat niet uit.

Verloren onschuld

Niet dat ik echt blij was met die man die me iedere keer weer in brand zette. Integendeel, ik was ook kwaad. Kwaad omdat ik mijn hoofd niet meer bij mijn school kon houden. Kwaad omdat ik er

met niemand over kon spreken en me niet meer thuis voelde bij leeftijdsgenoten. En het meest kwaad denk ik omdat ik mijn onschuld had verloren en me door mijn lust en begeerte in zijn macht voelde. Als hij niet in de buurt was, dan wist ik het wel, dan maakte ik het uit, dan deed ik het niet langer. Maar, o wee, als hij voor me stond. Nee zeggen kon ik onmogelijk. Ik wilde maar één ding: hem voelen en één met hem worden.

Uiteraard paste mijn relatie met hem totaal niet in mijn scenario van intelligent HBS-meisje dat wilde studeren. De strijd om aan mijn noodlot te ontkomen was hevig. Toen ik negentien was en toch te vroeg de HBS had verlaten en niet kon aarden als telefoniste bij de PTT, bedacht ik dat een jaartje au pair in Engeland geen kwaad zou kunnen. Achterliggende behoefte was om van 'die man' af te komen. Pas een week voor vertrek vertelde ik hem het nieuws. Zijn reactie sloeg me met stomheid: o, ging ik naar Londen? Goed idee, want daar moest hij voor zijn werk vaak zijn. Het zou een stuk makkelijker worden om elkaar te zien. Ik kon niet anders dan de hand van God of het lot hierin zien. Had ik zo mijn best gedaan en nu dit.

Aantrekkingskracht

Waar kwam of liever waar komt die waanzinnige aantrekkingskracht vandaan, want als we elkaar zo af en toe nog zien dan steekt dat oude gevoel subiet de kop weer op. Eén ding leidt geen twijfel: wat betreft onze seksualiteit en sensualiteit waren of zijn we '*a perfect match*'. Ook al was ik een maagdelijk schoolmeisje van zestien, wist hij precies welke snaar hij in mij moest raken om mijn lijf in brand te zetten. Twee Schorpioenen en Schorpioenen schijnen meer dan wie ook naar éénworden te verlangen. Maar dat was niet het enige. In de loop der jaren vielen mijn projecties op hem als puzzelstukjes op hun plek. Hij moest altijd werken. Liefst dag en nacht. Hij is een man met onuitputtelijke energie. En ik herken dat in mijn eigen leven. Ook ik kan niet stoppen met werken, blijf altijd bezig en heb energie voor 'tien'. Kennelijk zijn we op dat terrein verwante zielen. Een ander punt is zijn vermogen om te kijken. Ik ontdekte een paar jaar geleden dat alle belangrijke mannen in mijn leven visueel begaafd zijn. Hij was een filmer. Zelf ben ik van nature meer van woorden dan van beelden. Kijken heb ik moeten leren, maar dat is pas achteraf tot me doorgedrongen. Ik

werd niet verliefd op hem omdat ik dacht dat hij mij kijken zou leren.

Fluiten

Een volgend 'kwartje' viel toen hij niet zo lang geleden op bezoek was en fluitend door mijn huis liep. De rillingen liepen over mijn rug en tranen sprongen in mijn ogen. Het geluid dat hij maakte, raakte me en ik kon dat verbinden met vroeger toen hij 'Tenderly' en 'Secret Love' fluitend om mijn huis liep. Als ik deze songs hoorde in de jaren dat ik hem kwijt was, moest ik altijd even aan hem denken en voelde ik me verbonden. Zelfs al had ik toen geen idee hoe belangrijk het geluid van een stem voor me is. Nu ben ik zelf gaan zingen en weet dat dit niet zomaar een gril is. Om een compleet mens te worden zal ik mijn mond open moeten doen en laten horen wat er in mij leeft en - nog - geen woorden heeft. En hij? Wat zag hij in mij? Op een avond zei hij dat ik in zijn ogen '*sophisticated*' zou worden. Gedistingeerd? Ik? Hoe dat zo? Het is niet een kwaliteit die ik mezelf toedicht. Integendeel. Ik voel me meer een *lady* die een *tramp* is, maar wie weet is het tijd om mijn zelfbeeld te veranderen en onder ogen te zien dat ik - volgens het woordenboek - een beschaafdheid in uiterlijk en manieren bezit die mij onderscheidt. Dat is mooi. Dank voor deze hint.

Een ander punt is voelen. Sinds ik een 'professionele voeler' ben geworden is hij ook bang voor me. Net als ik zal hij ooit onbewust besloten hebben dat voelen te veel pijn doet en dat het beter is de voelknop dicht te draaien. Dat wil zeggen dat we het nooit over voelen hadden of hebben, maar het wel deden. Elkaar voelen was waar het over ging en wat ons onweerstaanbaar naar elkaar toetrok. Het heeft lang geduurd voor tot me doordrong dat in woorden niet willen toegeven aan gevoel, niet wil zeggen dat er geen gevoel is. Integendeel, hoe sensitiever we zijn, hoe groter de neiging om onszelf te beschermen en af te sluiten, kan ik ook uit eigen ervaring zeggen.

Meerdere spiegels

En dan zijn er nog de woorden en wat we daarmee doen. Ik kan behoorlijk verbaal zijn en hij ook. Alleen kan ik geloof ik woorden beter op papier krijgen dan hij. Dat leid ik tenminste af uit het feit dat hij ooit het plan opperde dat wij samen een film zouden

moeten maken. Ik het scenario en hij het beeld. Een leuke droom die nooit waar werd, maar die wel een indicatie geeft waarover het tussen ons gaat. Op de keper beschouwd zijn wij nooit toegekomen aan het opbouwen van een volwassen liefdesrelatie. Ten eerste waren de omstandigheden daar niet naar. Hij is altijd gewoon getrouwd gebleven en ik had niet het gevoel dat ik daar iets aan kon of wilde veranderen. Ik wilde helemaal geen dagelijkse relatie met hem. Was hij me veel te ontrouw voor. Maar nu ik toch bezig ben met het ontdekken van de projecties die we op elkaar hadden kan ik niet om het punt ontrouw heen. Hij was ontrouw maar ik niet minder. Moesten we elkaar daarom ook tegenkomen? Het lijkt me zeer waarschijnlijk.

Worden wie we zijn is zeggen ik ben ik en ik ben niet meer dat bange, onschuldige kleine kind en wel een volwassen vrouw of man die barst van de behoeftes, talenten en mogelijkheden. En om te groeien en compleet te worden heb ik meerdere spiegels van anderen nodig, waarin ik mij zelf met al mijn (on)hebbelijkheden kan herkennen.

Experiment

Heb je die Ene gevonden of ben je nog op zoek? Geloof je dat je een andere helft hebt? Schrijf een liefdesverhaal waarin je je seksuele fantasieën volop de ruimte geeft. Hou je niet in, dit gaat over jou. Niemand hoeft het te lezen. Als jij maar ontdekt wie je werkelijk bent.

8. Dagboek Schrijven

Ik verlangde naar een gesprekspartner

April 1985 stapte ik in een vliegtuig naar Alicante om in El Bloque aan mijn Gestalt opleiding te beginnen. El Bloque lag toen een kilometer of vijf van Altea het Spaanse binnenland in. Het is een oude Moorse vesting op een heuvel vanwaar je een schitterend uitzicht hebt over de baai die van Albir tot Calpe loopt. Een goddelijke plek. Drie weken lang waande ik mij in het paradijs samen met nog zo'n veertig Gestalt studenten die net zo opgetogen als ik leken. Samen schudden wij op onze grondvesten in deze snelkook Gestalt pan. We lachten, huilden, mediteerden, leerden wat contact en gewaar zijn betekent, maakten ruzie, raakten verliefd, dronken parelende wijnen, wandelden, zongen, kletsten, aten creatief vegetarisch, genoten van onze naakte lijven in de zon en in het water van het zwembad.

Eenmaal terug in mijn derde etage appartement in Amsterdam wist ik niet wat ik moest met al die gevoelens en gedachten die in El Bloque waren los getrild. Ik verlangde naar een gesprekspartner die dag en nacht naar me wilde luisteren en met me wilde praten. Ik wilde dat er net als in El Bloque altijd iemand in de buurt zou zijn. Maar ja, ik was niet meer in het paradijs en moest het doen met mijn levensomstandigheden van vrouw die alleen woont. En zo werd mijn schrijfmachine mijn maatje. Hij stond altijd klaar voor mij en gaf mij het gevoel dat ik de gedachten die in mijn vulkaan rommelden een plaats kon geven. Door de Gestalt opleiding te doen, ging ik schrijven wat voor mij belangrijk was.

Ik werkte in die periode bij het blad Viva en was verantwoordelijk voor de korte verhalen en boekbesprekingen, maakte soms een reportage en herschreef onleesbare teksten. Dat was ook schrijven, maar niet schrijven wat ik wilde. Daar ging het over schrijven als vak, niet over uitdragen wat ik als belangrijk beschouwde.

En nu bleek er een schrijver in mij te zitten die mij hielp mijn eigen leven te onderzoeken en me zelf te leren kennen. Leven en

schrijven bleken elkaar afwisselend te inspireren. Mijn leven en mijn schrijven bleken bij elkaar te horen. Het een kon niet zonder het ander. Sterker nog het een bleek het ander te zijn.

In het volgende hoofdstuk kun je proeven wat ik toen schreef. Via mijn schrijfmachine ging mijn relatie met al die nieuwe mensen in mijn leven toch door. In het begin stuurde ik wat ik schreef aan een man, die mijn aandacht had getrokken. Dat werkte niet. Een periode waarin ik mijn stukken uitwisselde met een collega studente volgde. Dat was inspirerend, maar uiteindelijk snapte ik dat ik in de eerste plaats voor mij schreef.

Wonderlijk toeval is dat in diezelfde tijd de Dagboeken van Etty Hillesum* werden gepubliceerd, die mij diep raken. Ik denk dat haar moed om zichzelf te leren kennen mij iedere keer weer gestimuleerd heeft door te gaan met schrijven. Gewoon niet opgeven en onder ogen zien wat zich aandient. Haar woorden zijn nog aangrijpend als je beseft, dat ze geschreven werden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Als Joodse vrouw keek ze letterlijk haar dood, die van haar familie en van het hele Joodse volk in de ogen. Toch is wat haar het meeste bezighoudt haar geloof in de I/Liefde.

Op 9 maart 1941 schreef ze:

“Vooruit dan maar! Dit wordt een pijnlijk en haast onoverkomelijk moment voor mij: het geremde gemoed prijsgeven aan een onnozel stuk lijntjespapier. De gedachten zijn soms zo klaar en helder in mijn hoofd en de gevoelens zo diep, maar opschrijven, dat wil nog niet. In hoofdzaak is het geloof ik het schaamtegevoel. Grote geremdheid, durf de dingen niet prijs te geven, vrij uit me te laten stromen en toch zal dat moeten, wil ik op den duur het leven tot een redelijk en bevredigend einde brengen.”

Experiment

Als je nog geen dagboek bijhoudt hoop ik dat ik je stimuleer om regelmatig achter je computer te gaan zitten om op te tikken wat in je opkomt. Eén ding is zeker: zo leer je je zelf echt kennen.

*Etty De nagelaten geschriften van Etty Hillesum 1941-1943, uitgeverij Balans, 1986, Amsterdam

9. Een wilsoefening

25 april 1985

Een begin vinden aan wat dan ook is meestal het moeilijkste. Wat is mijn reden om nu achter mijn machine te gaan zitten en op te tikken wat mij bezighoudt? Is dat om mijn kop vrij te maken? Word ik werkelijk zo belemmerd door gedachtes aan en verlangens naar jou? Is dat een kwestie van een onaffe Gestalt?

Hoe ik ook zit te zeuren een zinnige wils oefening voor mij is iedere dag een stukje over mezelf te schrijven. En het maakt geen moer uit of ik dat nu wel of niet naar jou stuur.

Wat heb ik bedacht tijdens mijn meditatie, of liever welk inzicht kreeg ik? Als ik van jou hou en dat neem ik maar aan, want hoe dan ook is er iets aan de hand, dan wil dat zeggen dat ik ook van meer mensen kan houden. Het zou toch al te krankzinnig zijn als ik me voor zoiets groots zou afsluiten, omdat jij mij buiten jouw grenzen houdt, tenminste ik denk dat jij dit doet en ik ben nog niet sterk genoeg om dit daadwerkelijk te gaan onderzoeken.

Waarom kan de herinnering aan je ogen, je handen en je weerbarstige lijf mij niet die warmte geven waardoor ik me rijker voel? Of toch? Het is niet simpel om eerlijk te zijn, zelfs niet tegen mezelf, laat staan tegen jou. Mijn lijf en mijn hart zingen een liedje van verlangen, maar ik bijt liever de punt van mijn tong af dan dit jou te laten weten. Alles wat ik nu op papier zet, klinkt banaal en toch zit het zo dicht bij mijn gevoel, als me op dit moment maar mogelijk is.

Een kwestie van stug doortikken, Tien, dan kom je er op een gegeven moment wel achter. Vergeet je kwaliteiten niet, vergeet niet dat die het trutje uit de put kunnen trekken.

2 mei 1985

Achter een schrijfmachine zitten vind ik in principe aangenaam, maar voor ik aan deze klus begon ben ik ongeveer duizend doden gestorven. Een kwestie van zeer hardnekkige hardnekkigheid. Mijn lijf, of liever mijn kop vertelt me dat er iets onontkoombaar aan de hand is. Je bent ziek, dacht ik, kou in je hoofd. Dat mocht van mezelf. Tegen mijn gewoonte in heb ik het op de redactie af

laten weten. Maar ja, kennelijk zit er in mijn hoofd iets anders dan een indringer van buiten af. De spanning handhaaft zich tenminste met onverminderde kracht. Inmiddels heb ik zo'n stuk of zes boekwerken doorgeworsteld over uiteenlopende onderwerpen als Boeddhisme, Psychiatrie, Psychosynthese, Hoe je omgaat met elkaar en over Gestalt en video. Het antwoord dat ik vermoedelijk zocht heb ik daarin niet gevonden. Ja, het Boeddhisme zegt dat ik mijn lijden op moet geven. En lijden is verlangen naar iets dat je niet hebt en wel wilt hebben. Of omgekeerd, afkerig zijn van wat je wel hebt. Ik kan me daar wel iets bij voorstellen, maar hoe ik dat zou moeten doen is een tweede. In El Bloque bleek een van mijn zwakke punten het feit dat ik absoluut niet heb geleerd om te vragen. Jij weet dat ik met oefenen een begin heb gemaakt, maar kennelijk is het daarmee niet af. Verantwoording nemen voor je noden is nog zo'n leuke en daarmee samenhangende wijsheid. Bijna onontkoombaar vertelt mijn lichaam me nu dat er zoiets aan de hand is. Een nood waar ik niet omheen kan is dat ik verlang naar je ogen, je handen, je mond en je aandacht. Op het moment dat ik dit neertik voel ik opluchting en tegelijk dient het spookbeeld zich aan dat ik me van jou afhankelijk maak. Stel je voor...? En wat ik nog minder wil, is jou het idee geven dat ik mijn pakje bij jou neerleg. Dat wil ik al helemaal niet.

Om de waarheid te zeggen kan ik het niet uitstaan, word ik er lijfelijk onpasselijk van maar ik schijn er niet omheen te kunnen: een mens moet verantwoording voor zijn noden nemen, anders gebeuren er ongelukken, zegt Trees. Als je je binnenbeleven niet naar buiten laat, als je dat blijft tegenhouden dan zal de spanning in je spieren stijgen. En inderdaad mijn kop barst zowat. Al een week houd ik vol dat ik kou in mijn hoofd heb, heb me daarom ziek gemeld op de redactie, maar echt onder de knie heb ik het euvel niet gekregen. Ik zal dus met mijn noden op tafel moeten en aangezien ze met jou te maken hebben, zal ik ze aan jou moeten bekennen.

Op de een of andere manier zit je zo vast in mijn lijf, in mijn hoofd en wie weet ook in mijn hart dat ik voortdurend naar je verlang. Niet niks, maar het zij zo. Het openlijk neerzetten geeft

wel lucht en tegelijk rinkelen alle bellen. Want wat moet jij in vredesnaam met deze wetenschap? Misschien wel niks. En wat dan nog? Echt vreselijk lijkt het me niet voor je om te weten, een mens kan afschuwelijker tijdingen krijgen.

20 mei 1985

Wat is het nut van op papier denken? Geen idee op dit moment, maar wellicht kom ik daar achter door het te doen. Op papier voelen kan 'denk' ik niet, dus dat voor mij precaire onderwerp laat ik vandaag maar even rusten. Helemaal helder ben ik niet, want ik heb alweer een kou in mijn lijf, die mijn hoofd teistert. Vooral als ik hoest lijkt het wel alsof mijn dak wil opstijgen. Volgens mijn overbuurvrouw op de redactie kijk ik ietwat scheel uit mijn ogen en dat schijnt haar nogal te verontrusten. Mij ook. Met heimwee denk ik terug aan vroeger toen ik nog onwetend was en dacht, dat een lichaam geheel op eigen houtje ziek werd. Nu denk ik: wat is er in vredesnaam aan de hand? Wat heeft mijn lijf me dit keer te zeggen? Lastig want onze communicatie is niet optimaal.

21 mei 1985

Te zwaar getafeld, ietsje te laat thuis, moest kiezen tussen mediteren en het vervolgen van wat ik maar mijn wils oefening zal noemen. Deze dinsdag heb ik nogal bewust beleefd en dat had - vermoed ik - te maken met het feit dat ik heb geconstateerd dat opschrijven leuk is, maar dan moet je wel iets te melden hebben. Vanmorgen ben ik in Nieuwkoop geweest om ene Mireille te interviewen over haar avontuur met 'draken' op het eiland Komodo, tussen Lombok en nog zo'n dwarsstraat. Zelf maakte ik een tocht met een bus door zeer vredig en hel groen land. Het liet me niet onberoerd. Ik wil de beelden vasthouden op mijn netvlies, bij de hand hebben en ik wil er niet wonen. Zelfs niet in de zeer luxe optrek van Mireille - niet alleen van haar - met uitzicht op vier hectare eigen grond doorspekt met water en opgesierd door een 'oerbos'. Alleen bij de gedachte krijg ik het al Spaans benauwd. Wachtend op de bus terug werd ik aangesproken door een dame op stevige sandalen en met hoed, die van mij wilde weten wat er nou zo enig is aan een kermis. Op het

terrein aan de overkant waren ze die namelijk aan het opbouwen. Ze had er nog last van ook, want ze wist niet hoe ze tussen die toestanden door moest laveren. In mijn tijd op het platteland genoot ik van dit soort ontmoetingen. O, o, wat vond ik die mensen bijzonder, altijd goed voor een verhaal. Nu denk of voel ik: ik hoor hier niet, ik ben een vreemdeling. Ik kijk, geniet maar neem niet van harte deel.

22 mei 1985

Als ik aan jou denk is uiteraard een van de vragen die bij mij opkomt: *What is the big attraction?* Het antwoord kan ik niet exact in woorden pakken, omdat het meer met sfeer, met stilte heeft te maken dan met concrete gebeurtenissen. Hoewel...jouw hoofdmassage en mijn ervaring daarna staan in mijn geheugen gegrift. Bovendien kun je me zo aardig de hamvragen stellen. Bijvoorbeeld of ik bij Viva de kans krijg die dingen te doen die ik belangrijk vind. Nee, tot nu toe niet dus. Wil me dat ooit lukken dan zal ik ervoor moeten vechten, dan zal ik veel harder 'nee' moeten leren roepen. Ik zit inmiddels tot over mijn oren in het werk, werk dat ik op zich leuk vind, maar het verlangen naar 'echt' blijft knagen. De prediker in mij is moeilijk te onderdrukken en die komt bij Viva niet aan haar trekken.

Goed, terug naar jou en naar wat je voor me betekent. Vandaag of misschien was het gisteren realiseerde ik me dat jij me kunt ontroeren, zoals ik soms ook ontroerd word als ik samen met één ander iemand of in een groep mediteer. Eigenlijk hoeft er dan niet zoveel meer. Met alle aandacht aanwezig zijn is genoeg. Sinds ik van de School voor Filosofie af ben, mis ik vooral het mediteren samen met de groep. En natuurlijk ben ik naarstig en zeer onrustig op zoek naar een substituut. Zo bevond ik mij vanavond in het pand van een Boeddhistische groep. Een onaards aardige man heeft me de techniek van de Zenmeditatie uitgelegd. Maar nee, het wonder gebeurde niet. Ik wilde, denk ik, te graag, had het koud en vermoedde de aanwezigheid van muizen op de overigens sfeervolle zolder, waar ik op een kussen op de grond zat. De moraal van dit verhaal? Ik vind het ontzettend moeilijk om het evenwicht te vinden tussen tevreden zijn met wat is en verantwoording nemen voor mijn behoeftes. Ik zie van beide de zin in, maar mijn gevoel

kan die twee lang niet altijd met elkaar rijmen.

En om nogmaals op jou terug te komen: ik voel me tevreden met wat is en toch verlang ik naar je aanwezigheid. Spreekt dit elkaar tegen? Misschien niet. Ooit zal 't me wel duidelijk worden.

23 mei 1985

Vanavond ben ik moe en heb ik de pest in. Zal wel niet los van elkaar staan. Ik ben moe omdat ik de hele dag op mijn machine heb zitten rammen en ik heb de pest in omdat ik een tekst moest herschrijven - over oogoperaties - die buitensporig slecht was en naar mijn mening nog steeds is. Maar de dokter heeft hem zelf gecontroleerd en is uiterst tevreden met deze publicatie. Volgens mij leest zo'n man niet wat er staat, maar hoort hij zichzelf tussen de regels door prachtige volzinnen zeggen.

Ik heb ook bedacht dat herschrijven ietwat ondankbaar werk is. Net zoiets als een huis schoonmaken. Alleen als je het niet doet, valt het op. Voel je je 'unheimisch'. Dit laatste woord bestaat geloof ik niet, ik kan het tenminste in geen woordenboek vinden. Verder tob ik nog steeds met een rochelende hoest en een hoofd dat op barsten staat. Mocht je je nog steeds geroepen voelen aan dat laatste gegeven iets te doen, dan ben je van harte welkom. Maar dat ben je trouwens toch.

25 mei 1985

Het gaat verdomme niet goed met mij. Volgens mijn collega Jaane woont er een virus in mij die eerst in mijn hoofd huisde, sinds gisteren domicilie in mijn schouder koos en het wachten schijnt nu te zijn tot hij of zij zich naar mijn arm verplaatst. Het gevolg is dat ik me miesj voel en gisteren een afspraak met Ank heb verzaakt. We zouden nog wel naar een avond over spirituele verhoudingen gaan. Mijn eigen onzekerheid, mijn gevoel van niet mogen zijn, speelden overigens een belangrijke rol. Ik zou bij haar eten, maar ik vond dat dit niet echt duidelijk met tijd was afgesproken. Normaal bel ik iemand dan op om te checken of een en ander niet vergeten is, of 't wel klopt met andere woorden. Omdat zij geen telefoon heeft, kon deze handeling niet worden uitgevoerd, dus besloot ik het af te laten weten. Alles kwam toch nog goed toen zij zich telefonisch meldde en zich vervolgens met spinazietaart naar mijn huis spoedde.

Voor de spirituele verhoudingen waren we te laat, maar door het gesprek dat ontstond heb ik een beslissing genomen waar ik me goed bij voel. Ik hou voorlopig op met het zoeken naar een spirituele groep met wie ik kan mediteren, maar ga me melden voor een doorgaande Gestaltgroep.

Bij Viva ben ik nu toch begonnen aan een onderwerp dat mij aanspreekt. Een psycholoog heeft op mijn verzoek een test samengesteld, waaruit je kunt opmaken of je introvert of extravert plus een aantal combinaties bent: introvert denkttype, idem gevoels, waarnemend of intuïtief. Het zelfde met extravert. De bedoeling van deze test is dat de lezers zich realiseren dat hun partner in de basis wel eens totaal anders geaard kan zijn dan zichzelf of dan zij dachten of hoopten. Door dit inzicht zou veel ergernis zich op kunnen lossen. En niet te vergeten: het gaat natuurlijk in de eerste plaats om meer zelfkennis. Al pratend met de psycholoog werd mij alras duidelijk, dat ik mijn hart kan ophalen wat dat laatstgenoemde onderwerp betreft.

Zo, het is zaterdagmiddag en als ik dit jaar nog bloemen op mijn balkon wil dan zal ik nu mijn onwillige lijf moeten verheffen en bloemen waarts brengen. O, over lijf gesproken... Een andere beslissing die ik heb genomen is dat ik aan dit deel van mij meer aandacht ga besteden. Ja, waarom zou ik geen les in massage nemen?

Avond inmiddels. Op wonderbaarlijke wijze heeft de lamlendigheid mijn lichaam verlaten en heb ik mijn balkon in de bloemen kunnen zetten. Het is weliswaar niet hetzelfde als een tuin spitten, maar mij geeft het voldoening. Ik merk hoe ontzettend ik aarzel als ik iets wil neerzetten over hoe mijn lijf voelt of hoe ik me in mijn lijf voel. Gezeur, denk ik dan. Kan voor niemand leuk zijn om te lezen. En dan ben ik meteen bij het volgende punt aangeland. Waarom doe ik dit? En waarom heb ik er zo'n plezier in? Om jou wat aangename ogenblikken te bezorgen (eventueel antwoord op de eerste vraag)? Nee, als dat zo is, vind ik het meegenomen, maar het is niet de reden. Ik ben op zoek naar een manier om de ballast uit mijn hoofd te krijgen en tegelijkertijd dichterbij mijn kern, mijn waarheid te komen. Het voorlopige

resultaat van dit geschrijf is overigens dat ik steeds meer schijn te bedenken. Ik kan tenminste niet zeggen dat de bodem in zicht is.

26 mei 1985

Inderdaad op een mooie Pinksterdag ..Daar moet je van genieten en als ik eerlijk ben moet ik constateren dat dit geheel niet in mijn planning zit. Ik heb andere dingen te doen. Toch wil ik van zo'n dag profiteren, maar de volgende zaken zitten mij in de weg: om vijf uur zou iemand komen eten, maar dat heb ik inmiddels - Godlof - naar zeven uur kunnen verschuiven. Ik moet een aantal korte verhalen beoordelen op geschiktheid voor Viva. Dat zou ik misschien buiten in de zon kunnen doen, maar dan moet ik zorgen dat ik de deur uit ben voor mijn vriendin belt die op een dag als deze met me naar de sauna - plus bloot buitengebeuren - wil. Dat was trouwens afgesproken, dus het zou niet zo aardig zijn om haar zo maar te laten hangen.

Er ligt ook nog een zeer slecht vertaald kort verhaal op mijn bureau, dat deze week naar de drukkerij moet. Dus dat moet door de machine en daar ben ik wel een dag of twee mee bezig, terwijl ik deze week maar drie werkdagen heb: maandag valt af en vrijdag en zaterdag zit ik in Vught voor de Gestaltopleiding. Dan zijn er nog een aantal boeken plus bladen die nodig beroepsmatig gelezen moeten worden. En ik durf nog niet eens te bedenken dat mijn opleidingsverslag niet af is terwijl ik dat mee naar Vught wil nemen. Verder ligt er een lekkere dikke Gestaltpil van Perls en die andere jongens naast mijn bed. Kiezen en schrappen dat zijn kennelijk mijn eerste leerpunten.

Zo, het is nu middernacht en ik kan zeggen '0, wat een lekker daggie...' Vanmorgen heb ik in de zon op mijn balkon een verhalenbundel van ene Aafje Melgers gelezen en ben geheel in opwinding van genoeg geraakt. Zover ik het kan bekijken schiet Aafje midden in de Vivaroos. Dat opent perspectieven. Een origineel Nederlands verhaal is altijd beter dan een houterig vertaald idem. Bovendien zijn de situaties herkenbaarder. Vanmiddag ben ik met de bundel 'Reizen om de Wereld' naar het Vondelpark getogen. Zowel de bundel als het Vondelpark kan ik je aanbevelen. Gelukkig ben ik geen jaloers type maar er staan een

paar juweeltjes van verhalen in die ik volgaarne op mijn naam zou hebben.

Deze overweging brengt me bij de Bhagwanfilm die ik vanavond samen met de dame van de School voor Filosofie, die bij me op bezoek was, heb gezien. Immers, zegt Bhagwan, het gaat niet om presteren maar om het uitvoeren van 'erediensten'. Ik heb meteen voor het eerst in twee? drie? jaar mijn koekenpan een schuurbeurt gegeven. Het hielp. Mijn verlangen naar de School voor Filosofie, dat tijdens de film zijn kop had opgestoken, is weer getemperd. *Worshippen* kan overal.

27 mei 1985

Tweede Pinksterdag. Ja, wat is dit nu eigenlijk? Een brief, een wils oefening, een verhaaltje voor het slapen gaan, een zelfonderzoek, een dagboek, een reisverslag? De oogst aan gebeurtenissen van deze dag is zo groot dat ik makkelijk een uurtje voort zou kunnen als ik jou daar kond van zou doen. Maar de vraag is: wil ik dat? En zo ja: waarom? En nu ben ik in de impasse aangeland. Bange vermoedens steken de kop op. Gelukkig voel ik me zeer gezond en rozig en geheel gerechtigd om mijn bed op te zoeken. De mazzel!

28 mei 1985

Een dag met louter ergernissen. Oorzaak het opnieuw vertalen van een kort verhaal. Waar lag het aan? Aan de schrijfster? Ja, want het verhaal is zeldzaam slecht, truttig en saai. Aan de vertaalster? Ja, ook! Die heeft er tot twee keer toe met de pet naar gegooid of ze kan het gewoon niet. Aan degene die het heeft uitgekozen? Ook zij is verantwoordelijk. Hoe haal je het in je hoofd om zo'n verhaal te kopen. En ligt het ook aan mij? Uiteraard. Ik had het in eerste instantie nauwkeuriger moeten lezen en voet bij stuk moeten houden toen me duidelijk werd, dat het hier om een algehele misser gaat. Ik ben stapelgek om van 's morgens negen tot 's avonds half twaalf uit alle macht te proberen er toch nog iets aardigs van te breien.

29 mei 1985

Als ik midden in zo'n klus zit als gisteren mijn deel was, denk ik altijd dat het allemaal nooit meer goed komt. Ik verlies het geloof in mezelf, raak onzeker en behoorlijk geïrriteerd. Meestal - en zo ook deze keer - volgt een 'happy end'. Complimenten waren zelfs mijn deel. Het probleem is dat ik best weet dat niet 'ik' beoordeeld word, maar alleen het stukje werk dat ik heb verricht. En toch voel ik me bloot zodra ik een tekst uit handen geef, kwetsbaar ook. De andere kant van de medaille is dat ik van waardering geheel opfleur. Tja, het ego is nog sterk aanwezig.

5 juni 1985

Langzaam kom ik terug van 'weggeweest'. Ja, als volle maan èn het premenstruele syndroom samenvallen, kan ik het verder wel vergeten. De afgelopen week heeft meer weg van een zwart gat - met veel zon, gelukkig - dan van een stukje bewust leven. Kan met geen mogelijkheid bij mijn gevoel komen. Alle kanalen lijken voorlopig dichtgeslibd. Ries (voor wie ik in eerste instantie schreef) is na het opleidingsweekend in Vught niet meer dan een man op de maan geworden. De hemel zij geprezen bestaat Riet echt. Samen met haar in het maanlicht zitten en een ochtendwandeling door het bos maken, vergeet een mens niet één, twee, drie. Het leerpunt van het weekend dat me het meeste bezighoudt is delen. Ik heb gezien wat pijn delen teweeg kan brengen of verwarring of onzekerheid of noem maar op. Het stimuleert me om mijn poging om te delen door te zetten. Want dat is waar ik nu mee bezig ben.

Een ander belangrijk punt is dat ik zal moeten leren hoe ik me in de werkomstandigheden waarin ik nu zit op een ontspannen niveau kan handhaven. Deze zin op zich geeft al aan hoe ernstig het met me is. Geen ontspannen touw aan vast te knopen.

8 juni 1985

De echte regelmaat in deze 'wils oefening' is nog niet terug. Met Koot (en Bie) kan ik me afvragen: waar ligt dat aan? Donderdagavond kwam het door het werk. Bandje uitgetikt en mijn misser met de Nevelen van Avalon goedge maakt. In hoeveel variaties heb ik bedacht: Hoe vertel ik Koos en hoe vertel ik Hanni, dat ik het verkeerde stuk had gelezen. Was ook avondwerk.

In de praktijk viel dat allemaal weer zeer mee. Hun opluchting en de mijne achteraf waren groot. Komt er toch een deel in Viva. Gisteren was een historische dag. Mijn eerste stukje op de Wang computer gefabriceerd. Ik word nog wel gek van alle letters en tekens die ik extra aansla, maar ben nu dan ook extra handig met de vervaltoets geworden. Tussenvoegen kan ik ook, kortom ik geniet van de mogelijkheden tot perfectie die zo'n apparaat biedt. Vrijdagavond heb ik niet achter deze machine gezeten omdat Joke en Hennie er waren. Zij gingen pas om een uur of één weg en dan durf ik niet meer te tikken. Ik zal toch aan mijn buurvrouw met de gevoelige oren moeten vragen of ze inderdaad hinder van me heeft. Ja, ja, dat zal wel weer wachten worden tot ik haar in de tram met haar viool tegenkom.

Intussen loop ik na te sudderen over mijn confrontatie met de School voor Praktische Filosofie via Joke en Hennie. Een zuiverder demonstratie van wat je jezelf onthoudt als je bang voor je gevoel bent, heb ik zelden gehad. Voor het eerst kon ik de irritaties meevoelen die Mariska bijvoorbeeld had, toen ik uitsluitend op die weg bezig was. Via de ratio kom je dan ooit wel bij je diepere emoties aan, maar hoe zit dat in de tussentijd? Ik bedoel, ik kan me voorstellen dat het voor mensen die hun gevoelens van nature dicht aan de oppervlakte hebben, zinnig is om via hun ratio inzicht te krijgen. Maar voor een denktipe als ik met het gevoel op een bijzonder laag pitje, liggen de ontsnappingsmogelijkheden voor het oprapen. Ik bedenk dit allemaal niet voor het eerst, maar ik heb behoefte om het vast te leggen, omdat gisteravond luid en duidelijk tot mij doordrong dat er voor mij op dit moment geen weg terug is. Dat doet me pijn. Ik kamp nog steeds met heimwee naar die School en dat wordt aangewakkerd door de wetenschap dat mijn vertrek bij de rest van de groep nogal hard is aangekomen. Ik had daar een plek en die ben ik kwijt. Er is met de Gestalt opleiding wel iets voor in de plaats gekomen, maar erg grijpbaar is dat nog niet voor me. Dat wil zeggen, ik zou willen dat de groep veel regelmatig dan eenmaal per maand bij elkaar kwam, maar dat is een liedje van verlangen. Ja, en dan is Riet er en òns verlangen om samen een leefgroep te starten. Ook daar ben ik vandaag in gedachten mee bezig geweest. Ik zie dat niet als een simpel te verwezenlijken iets voor me. Ik zou zeer tevreden zijn met het

wonen op één trap en dan toch je eigen bedoening hebben. Volgens Nel heeft degene die weet wat hij wil de macht, dus dan is het een kwestie van er eerst achter komen wat we willen.

De eerlijkheid gebiedt mij om er langs deze weg van zelfonderzoek achter te komen, hoe dwars of niet dwars het mij zit dat ik tot nu toe taal noch teken van jou heb gehoord. Iets wat jij noch iemand anders van me af kan nemen is de gein die ik beleef aan deze vrijwel dagelijkse ontboezemingen. Het levert me een uitlaatklep op die ik kennelijk hard nodig heb. Het idee dat ik mijn gedachten vervolgens met iemand anders deel stimuleert me. En om te delen heb ik heel bewust jou gekozen. Het kan zijn dat jij geen enkele behoefte hebt aan een dergelijk contact. Natuurlijk zou me dat kwetsen, maar als ik het gewoon zou weten, zou ik er wel mee kunnen leven, vermoed ik, 'denk' ik. Er zit wel een addertje onder het gras. Trek ik in dat geval mijn muur - behalve voor Riet - in één klap weer op en handel ik 'het geval' af als een komisch gebeuren of houd ik het kanaal ondanks alles open?

9 juni 1985

Er zit een vreemd en onbestendig gevoel in mijn buik. Ik ken het of liever ik herken het. Het heeft met zondag te maken en regen en zomer en met 'wat doe je met je leven'. Rondkijken op de Kunst-RAI heeft het niet opgelost, integendeel, daar is het juist begonnen. Ik raak van mijn stuk bij een confrontatie met een wereld die geheel niet de mijne is. Vooral door het volgens mij steriele en eerbiedige gedoe erom heen. Wel leuk was dat ik Clariet tegenkwam als galeriehoudster. Tenminste iemand van vlees en bloed. De schilderijen die ze in de verkoop heeft staan me dan ook nog levendig voor de geest. Dat zal wel iets met elkaar te maken hebben.

Kijken in de stal van Mariska op Antiekmarkt De Looier heeft me helemaal een verloren gevoel bezorgd. Daar zit ze dan met haar handel te wachten op een liefhebber. Ze leert zo geduld oefenen, zegt ze, en dat geloof ik. Ze heeft het heilige moeten, want er zal brood op de plank. Het zou mijn keuze niet zijn, ik zou er stapelgek van worden. Maar ja, zij wordt stapelgek bij het idee aan een baan van negen tot vijf en daar heb ik geen moeite mee. Ik

hou hiermee op want ik voel me steeds bibberiger van binnen worden. Kan uit afgeleid worden dat ik zit te kletsen, dat ik 'het' niet pak? Ik ga naar Damiaan en zijn 'Taal van Verlangen', wellicht brengt dat soelaas.

10 juni 1985

Volgens mijn horoscoop is deze dag de leukste van deze week. Mocht dat zo wezen dan kan ik beter meteen m'n bed inkruipen en wachten op betere voorspellingen. Dit was of beter dit is nog steeds een klote dag. Eerst verslapen, geen tijd om te mediteren, noch om een stuk te lopen voor ik naar de redactie ging. Zag wel mijn moeder vanuit de bus een hoek om schuiven. Energiek, eenzaam en ontroerend. Ze belde vanavond op om te vertellen dat ze een nieuwe dokter heeft, een echte Amsterdammer. Een gesprek van drie kwartier met deze man had haar geheel vrolijk gemaakt. Dat mens is niet klein te krijgen, denk ik dan. Tegelijk voel ik me schuldig omdat ik weet dat ze best wat meer aandacht kan gebruiken van mijn kant en ik wil haar die ook geven, maar ik doe het niet. Ik ga gewoon door op de oude toer, hoewel ze wel binnen mag. Toch iets gewonnen?

Vandaag heb ik op de redactie twee verwijten te slikken gekregen en die zitten nog steeds in mijn strot. Ik heb niet op tijd geroepen dat er een nieuw boek van Oek de Jong in aantocht was, zodat we hem niet meer met goed fatsoen kunnen interviewen. Iedereen was ons immers al voor. Dat verwijt is terecht, want de verantwoording voor dat soort zaken ligt bij mij. Het probleem in deze was even dat Oek bij mij geen enkele bel doet of deed rinkelen. In de tijd dat ik in Frankrijk en op het platteland woonde, hield ik me totaal niet met cultuur bezig en zeker niet met de Nederlandse. Dus het bestaan van Oek is mij ontgaan. Zo zullen er nog wel meer gaten in mijn weten zitten. Reden tot grote ongerustheid? Meestal niet maar op een dag als vandaag, waarop ik het gevoel heb toch al op het scherp van de snede te balanceren, zit het me zacht uitgedrukt niet lekker.

Verwijt twee: mijn interviews over avontuurlijke vakanties staan nog niet op papier, dat wil zeggen niet zodat ze gepubliceerd kunnen worden. Dat is waar. Ik heb me zo met huid en haar

verloren in het gebeuren van de korte verhalen, dat die vakanties in de verdrukking zijn gekomen. Plus nog een x-aantal andere onderwerpen. Ik word even misselijk als ik bedenk wat er nog op dat bordje ligt, ik ga zelfs twijfelen aan mijn geschiktheid als redactrice van een weekblad. Misschien zou ik meer op mijn plaats zijn bij een boekenuitgeverij. Daar mag alles wat meer gedegen zijn, meer zijn beslag krijgen.

Als ik een tekst in mijn vingers krijg of moet maken, dan kan ik niet raf, raf, hup, hup regeltjes schijten. Hoewel, als ik eenmaal achter de machine zit, kan ik het wel. Ben ik pijlsnel, maar het kan wel even duren voor ik zover ben. Iedere lulsmoes is er één. Ik moet ook weer in het soort redactioneel werk komen. Door al het georganiseer dat ik eerst deed, staat mijn schrijfroutine op een laag pitje. En natuurlijk maak ik alles veel groter en moeilijker en onbereikbaar dan het is. De energie die alleen daar al in gaat zitten...

Ik dram over dit onderwerp door omdat ik al sinds één of twee weken het gevoel heb, dat ik overwerkt kan raken. Is me nog nooit gebeurd en ik wil óók níét dát het me gebeurt. Toch zijn de tekenen daar. Ik ben schrikachtig, kan me sommige dingen in het geheel niet herinneren, heb in mijn hoofd geen overzicht wat ik moet doen, ik kan mijn gedachten aan werk niet stopzetten, kan me onmogelijk ontspannen. Kortom de hele handel loopt door elkaar en ik ben bang, dat ik 'grip' verlies.

Gisteren Gestalt leesgroep. Afspraken gemaakt voor september enzovoort. Vond dat in eerste instantie geruststellend, maar realiseer me nu de soort winter die ik tegemoet ga. Maandelijks leesgroep, maandelijks een opleidingsweekend, maandelijks huiswerkgroep. Perls in zes of zeven keer doorwerken. Ik zal hoe dan ook zorgvuldiger met mijn vrije tijd moeten omspringen. Ik houd hier over op, mediteren is het enige wat me op dit moment kan redden.

Toch zit me nog iets dwars: de opmerking van Margreet over het feit dat zij tijdens het opleidingsweekend niets kon met mijn commentaar op haar sessie. Ik schijn iets over angsten gezegd te hebben. Kan me het nauwelijks herinneren. Had zeker het gevoel

dat ik iets moest zeggen, maar had beter mijn mond kunnen houden. Komt meer voor. Wat me nog meer verontrust is haar mededeling dat ze uit respect niets heeft gezegd over mijn afwezige houding tijdens het weekend. Wat moet ik me daarbij voorstellen? Respect voor wat? Ben er niet op ingegaan, maar het hangt nog in mijn hoofd, dus...zal op een dag toch opgeruimd moeten worden.

Tijdens de meditatie wil een mens nog wel eens iets duidelijk worden. Dit keer drong onontkoombaar tot mij door, dat ik mijn vinger bij Viva zou moeten opsteken en dit niet doe omdat ik me onveilig voel. Bewijs liever eerst dat alles weer onder controle is, voor ik laat zien dat ik het misschien mogelijkkerwijs, wie weet, misschien niet aan kan. Stupide, stupide, stupide!! Ben benieuwd naar het vervolg.

Het is nu 2012, 27 jaar later. Door deze teksten te herlezen, weet ik zeker hoe ingrijpend mijn leven is veranderd. Als ik niet had geschreven, had ik dat niet geweten en zou mijn leven anders zijn verlopen, want door te schrijven, ging ik anders denken en door anders te denken, ging ik anders doen, en door anders te doen, kreeg ik andere ervaringen, waardoor ik weer anders ging schrijven en denken en doen. Tot in het oneindige. Daarom is het bij houden van een dagboek essentieel, als je verlangt naar verandering in je leven.

10. Hier En Nu Schrijven

Een van de eerste lessen in Gestalt Therapie is leren om in het Hier En Nu te zijn. Leren beseffen dat je in het Hier En Nu bezigt bent te ademen en dat je alleen Hier En Nu kunt onderzoeken hoe je dat doet. Hortend en stotend, gejaagd, oppervlakkig, normaal, vloeiend? Hier En Nu kun je onderzoeken of je je daarbij benauwd voelt of vrij. Of je de ruimte hebt of onder druk staat.

Hier En Nu kun je besluiten of je daaraan iets wilt veranderen zodat je je beter voelt. Hier En Nu kun je de zon op je huid voelen, ervaren dat je hand in hand met je geliefde loopt, beseffen dat je pijn in je maag hebt en kun je besluiten of je daar iets aan wilt doen. Misschien zat je gisteren ook in de zon, liep je hand in hand met je geliefde en had je pijn in je maag, maar daar kun je vandaag alleen over nadenken en niets meer aan veranderen. Het zijn boeiende of pijnlijke herinneringen geworden, die al of niet in je gedachten spelen en geen werkelijkheid meer zijn. De vraag is wat je er vandaag nog mee wilt doen en dat brengt ons terug in het Hier En Nu.

Alleen in het Hier En Nu kun je voelen wat je voelt, zeggen wat je te zeggen hebt, zien wat je ziet, ruiken wat je ruikt, horen wat je hoort en proeven wat je proeft.

Alleen Hier En Nu heeft het zin om te besluiten of je meer wilt voelen, meer wilt horen, zien, proeven, ruiken of juist niet.

Alles wat gisteren was zit wel in je lijf zodat het in het Hier-En-Nu een rol meespeelt. Alles wat nog komt werpt zijn schaduw vanuit het Hier En Nu vooruit.

In mijn eigen Hier En Nu ben ik bezig het boek te schrijven waar ik al jaren van droomde en waar ik toen al teksten voor schreef die nog moesten rijpen.

Maar Toen deed ik niet wat ik Nu wel doe: mijn verlangen serieus nemen. Toch had ik mijn dromen van toen nodig om dat besluit te nemen en kan ik niet buiten het beeld van de toekomst om mij te inspireren en stimuleren. In de hoofdstukken die volgen neem ik je mee op reis naar het Hier En Nu van Daar En Toen.

11. Hier en Nu beleven in Drenthe

Vrijen met de elementen

Hunebed

Dinsdag 24 augustus 1999. Ik geef een meditatieweek in Drenthe en zit hier bij dit hunebed op een kei in de zon. De wind speelt om mijn hoofd, ik en wij luisteren naar de geluiden van de wereld om ons heen. Er zijn geen goede of slechte geluiden, er zijn alleen klanken en trillingen. Alles heeft een klank, alles heeft een trilling. Ook ieder mens heeft een klank en ieder mens heeft een trilling die bij zijn klank hoort. In die klank horen we het lijden, de moeite die we doen om ons leven te leven, de moeite om bij te blijven, om geliefd te zijn en lief te hebben. In onze klank zit ook het verlangen, het verlangen naar één zijn, één zijn met elkaar en een zijn met de natuur.

Nu, in dit Drentse land voel ik mij opgenomen in de wereld van velden met aardappels en overgeschoten stukjes stro. Ik hoor een trekker voorbij gaan, kijk om, zie dat er een wagen achterhangt en keer terug naar mijzelf hier op deze steen en de mensen om mij heen, die met mij stil willen zijn en luisteren naar de roep van de wereld.

Freya

Avond. Horen en zien. Kijken met je handen. Luisteren met je tenen. Je poriën openen, zodat de trillingen van de aanraking vanuit het oog binnen kunnen komen en je lichaam in beweging zetten, je lichaam laten stromen. Door een godinnenkaart* te trekken is Freya mijn godin vandaag, zij is mijn voorbeeld. Freya, de godin van de seksualiteit, de godin van de vitaliteit, de vrouwelijke kracht en energie. Freya kan mij leren mijn schaamte te overwinnen, via Freya mag ik mij vrij maken om te vrijen met de wereld, te vrijen met een ander mens en vooral te vrijen met mijn eigen wezen. Mijn seksualiteit is van mij. Ik mag daar niet alleen mee doen wat van mij is, maar ik moet dat zelfs doen. Freya leert mij dat ik ook zonder een partner mijn seksualiteit kan beleven. Ik weet dat met mijn hoofd, ik weet dat en

ik heb er allerlei weerstanden tegen. Ik heb er een oordeel over. Ik heb toestemming, instemming van de ander nodig om te voelen en beleven dat mijn lijf vrij is om deze vruchtbare meeslepende stroom van energie los te laten en tot expressie te brengen.

Aphrodite

Woensdag 25 augustus 1999. Ik ben ik en ik ben wie ik ben. Gisteren werd ik gesteund door de seksualiteit van Freya, vandaag richt ik mij naar de Liefde van Aphrodite. Deze godin kan mij leren van mijzelf te houden. Het meest preciaire punt in mijn leven is liefde, is geloven dat de mannen en vrouwen in mijn leven van mij houden of hebben gehouden, ook al hebben zij zich teruggetrokken alsof zij zich aan mij konden branden of verwonden. Ik heb mij dat persoonlijk aangetrokken. Ik kan of kon alleen maar zien en geloven, dat zij dit deden omdat ik hun liefde niet waard was. Maar van Aphrodite kan ik leren hoe ik van mezelf kan houden in plaats van te wachten tot mijn liefde van buiten wordt beantwoord. Aphrodite leert mij mijn eigen ruimte te creëren, mijn eigen ruimte, waarin ik lief voor mijzelf mag zijn, waarin ik mijzelf mag verwennen, verwennen zoals ik dat mag doen in dit adembenemende Drentse land door alleen op pad te gaan.

Vibreren

Donderdag 26 augustus 1999. Op de hei bij de hunebedden. Met mijn gat op het zachte gras waar de hei overwoekerd is. Het gras, de heuveltjes van blaren, het mos, de takjes en kuultjes waarin mijn billen passen. Ik ga ruiken en ik ga ervoor liggen, terwijl de zon zijn stralen gefilterd op mij neer laat komen. Ik word warm. Ik word lekker warm in mijn onderbuik. Freya is bij mij om me te leren vrijen met de elementen. Ik laat de stralen van de zon in mij toe, de stralen van de zon laten zich niet weerhouden en verspreiden zich door mijn lijf dat begint te trillen, te vibreren en verwachten. Ik besluit dat dit overgave is en dat ik nu de kans heb mij over te geven zonder dat iemand toekijkt. Ja, de zon ziet mij. De eik, die op een afstandje staat. Het vliegje dat mijn arm betast. De zon neemt steeds meer bezit van mij. Ik verlang er naar mij aan zijn stralen over te geven en besef dat er meer elementen zijn dan de zon alleen. De wind beroert mij met zijn streling. Dan

is de straling warm, dan zwoel, dan komt de streling langs als aangeraakt door een waaier die mij koelte wil toe wapperen.

Ik voel dat ik op de aarde lig en laat mij door de aarde aanraken. Ik voel me bevoorrecht. Vrijen met moeder Aarde. Wie had gedacht dat ik dat kon toelaten? Ik niet. Straks gaat het onweren, straks gaat het water uit de hemel naar de aarde stromen, gepaard gaande met bliksemschichten. Zal ik het lef kunnen opbrengen om mij naakt door het hemelwater te laten strelen, om mij te laten omvatten en te laten verdrinken in dat vruchtbare, tedere en toch zo sterke element dat water heet?

Stilte voor de storm

Een uur later. Eten onder de boom op het grasveld voor het huis. Het is broeierig warm. We drinken Riesling. We eten soep en iets geligs met worteltjes in stilte. Het is de dag van het ruiken en het proeven. Dus we kijken niet alleen en luisteren, maar we proeven ook bewust. Ik laat alle smaakpapillen meedoen. De Riesling prikkelt op mijn tong. Eerst valt hij tegen. Acht procent wat kan dat zijn? Bij de tweede maal proeven blijkt het inferieure product - in mijn ogen - aan kwaliteit gewonnen te hebben. Tja, acht procent, *so what?* Hij smaakt fruitig, wit en koel. We eten verder onder de boom. Het broeit. Een duif begint te koeren. Wij zien hem zitten op het dak. Hij roept iets. Wat? Op het keienweggetje horen we de twee witte katten van de overburen tegen elkaar brullen. Wat maken zij elkaar duidelijk? Intussen nemen wij hap voor hap in stilte. Ik ruik en proef. Ik eet warm en ik eet koud. Ik eet pitjes met een laagje, ja wat voor laagje? Soja? Kan zijn. Ik kan niet van de pitjes afblijven.

Kruiden

Clariet heeft kruiden in de tuin geplukt, die zij eerst moet knippen voor zij aan haar maaltijd kan beginnen. Ze knipt een bakje bieslook en een bakje lavas. De kruiden kunnen niet in één bakje. Ze worden gescheiden geknipt en gescheiden doorgegeven. Ik proef de kruiden in de soep en de kruiden in de ovenschotel met graan, wortelen en maïs. Ook andere groentes? Ik weet het niet. Ik weet wel dat de bieslook apart geproefd scherp in mijn neus dringt. Als we over het veld uitkijken zien we de wolken snel naderbij

komen. Of we? Ik zie dat en ik neem aan dat de anderen het ook zien, want ze stoten elkaar aan en wijzen. Ik heb nog nooit zo snel wolken met regen op mij af zien komen. Ze hangen laag. Wij weigeren te geloven dat de druppels op ons en op onze tafel zullen vallen. Ze doen het toch. Een paar maar. Wij blijven zitten. Wij zijn van de natuur. Dan breekt de wolk en stort het water op ons neer. Wij vluchten naar binnen en nemen de wijn mee.

Megadouche

Zaterdag 28 augustus. Thuis in de tuin in de zon. Ik wil nog meer over de meditatiedagen in Drenthe schrijven en denk terug. Ik zit hier in mijn eigen omgeving en zie weer die avond voor me, dat de regen met bakken op ons neerstroomde. Wij laten tafel, stoelen, borden, glazen, schalen en bestek achter en verschansen ons in het huis dat onder een megadouche lijkt te staan. Aan alle kanten gutst het water om ons heen. Wij raken er opgewonden van. Ik denk aan mijn dans in de regen die ik mezelf had beloofd. De regen is er, nu nog het lef om er naakt in te gaan. Ik kijk naar buiten en zie de tafel staan. Mistig en dampend en kleddernat. Alles nat. Ik vind dat onbehoorlijk. Het is niet mijn tafel, het is de tafel van Anna. Zij vertrouwt ons haar spullen toe en ik vind dat wij haar vertrouwen beschamen en ren naar buiten. Gekleed weliswaar, maar toch. Ik voel de stralen op mij neerdalen.

Via mijn haren komen ze in mijn nek en verspreiden zich over mijn lichaam. Ik voel me gezegend. Hier loop ik op een grasveld in Drenthe en krijg in overvloed dat element uit de hemel aangeboden waar ik zo aan gehecht ben. Water, water en nog meer water. Ik loop er op blote voeten soppend doorheen. Ik voel het aan mijn handen als ik de natte stoelen oppak en omkeer om droog te maken. Ik breng de stoelen in veiligheid. Ik ruim de tafel met de verregende etensresten af. De anderen helpen mij door in de deuropening te staan en aan te pakken.

Dan is de tafel leeg en besluit Jan het avontuur aan te gaan om de tafel samen met mij naar binnen te dragen. Hij dacht dat het water koud was, maar nee, dat viel mee. Het water was lekker, het water reinigt en zuivert ons, laat ons haar frisheid proeven en voelen. Het water laat ons zijn.

Laatste avond

Het is onze laatste avond en als het bijna donker is gaat de groep buiten voor het raam staan. Ik kijk, denk er klopt iets niet en zie dan dat ze van boven tot beneden zwart zijn en kletsnat. Zwart en nat van de modder die in hun haren, op hun gezicht, handen, armen en kleren zit. Overal modder. Op weg naar het schouwspel van de zon die onderging waren ze zulke verleidelijke plassen tegengekomen, dat ook zij besloten de elementen niet te weerstaan en hun eigen vrijpartij te beginnen. Saamhorig door elkaar met modder te gooien, elkaar door de modder te rollen en zelfs door zo op elkaar te gaan zitten, dat ze zich alleen los konden vechten. Op hun eigen manier zochten zij contact met de aarde en gaven zij zichzelf weer grond onder hun voeten om na alle meditatieve uren niet te gaan zweven.

Halo

Als we later bij het vuur zitten, wordt onze aandacht getrokken door het universum, dat zich zo overweldigend aan ons toont dat wij er alleen stil van kunnen worden. De maan is op een dag na vol en zo stralend dat het bijna dag lijkt op de Drentse velden en weiden. Wij op de aarde en de maan daarboven, samen met het vuur voor ons worden één. Een verschijnsel dat ik nog nooit had waargenomen toont zich aan ons: de halo, de kring om de maan. In de verte licht de lucht zo nu en dan in volle glorie op. Het weerlicht en door het schijnsel lijkt het alsof wij een blik in de hemel mogen werpen. Net als de regenboog die zich laat zien voor we de volgende dag naar huis vertrekken, lijkt het een uiting van een verbond dat de natuur met ons heeft gesloten. Niet gepland en toch aanwezig. Cadeaus vanuit de hemel, net als de rijpe bramen en de bloeiende heidevelden cadeaus van de aarde zijn. Speciaal voor ons?

Experiment

Pak je fiets, of trek je wandelschoenen aan en ga op pad naar een stuk natuur in je buurt. Zoek een plekje dat je nieuwsgierigheid wekt en maak het je zo gemakkelijk mogelijk. Kijk, ruik, voel, luister en proef. Het zou prachtig zijn als je dit minstens een uur volhoudt voor je gaat schrijven. Blijf in het Hier en Nu als je gaat schrijven, vertrouw dat je hand weet wat geschreven dient te worden.

Bij het grote geheel horen

Meditatiedagen met de groep in Drenthe

Zondag 19 augustus 2001. Oefenen met kijken

Bos bij een meertje

Nu zie ik een piepklein vliegje op mijn schrift

Ik wilde schrijven wat ik zie en zie alweer iets anders

Ik zie insect na insect door het woud van mijn armharen worstelen

Ik zie een puntje op de binnenkant van mijn arm

En vraag me af of het een insect is of een vuiltje

Nu voel ik eerst en zie dan dat de zon achter de wolken gaat

Ik zie iets geels vallen of vliegen

Blaadje of vlinder

Ik zie rietachtige stengels waar we vroeger mee vlochten

Ik zie druppels op grassprietjes

Ik zie een wit bloemetje dat deel uitmaakt

van meer witte, eendere bloemetjes

Terwijl ik schrijf voel of zie ik eerst dat de zon weer terug is

Ik zie de glans op mijn gouden schoenen

Nu zie ik een bruin bolletje aan een van de rietstengels

Net als de bruine bolletjes aan de andere stengels

Ik zie dat de bruine bolletjes glimmen

Nu ben ik in gedachten bij D.

Ik zie de toppen van de kerstbomen aan de overkant van deze open plek

Ik voel dat het te warm wordt om in de zon te zitten

en terwijl ik dit schrijf gaat de zon achter een wolk

Nu zie ik – uiteraard – in de eerste plaats

mijn pen het papier raken en letters schrijven

Ik zie een rood spinnetje op mijn schrift, inmiddels verdwenen?

Nu hoor ik eerst de wind en zie dan pas de bomen bewegen

Ik zie dat de grassprietjes die deze plek een romantisch waas geven gepluimd zijn

De grassprietten doen mij aan mijn HBS-tijd denken

Nu zie ik de haren voor mijn ogen

Het eeuwige nu

Er is geen eind aan zien,

noch aan voelen, in dit geval,
noch aan horen, de bomen...
Nu zie ik de wolken
Ik zag een libelle op mijn hand
Haar kopje bewoog
Ik zag dat ze een insect wilde eten - niet gelukt
Ik zag haar vleugels en de stippen op haar kopje
dat kan ronddraaien onafhankelijk van haar lijf
Ik heb nog nooit van zo dichtbij een libelle gezien
Kan helaas niet tegelijk kijken en schrijven
Zien en je laten zien – erbij horen
Ik ben een landingsplaats voor insecten
Ze zien en gebruiken mij
Ik zie iets verder een druppel die schittert als een diamant
en ik zie er nu ook één dichterbij
Ik zie mijn tas die detoneert met de natuur
Intussen kan ik het niet laten aan T. te denken
Ik zei 'Nee' tegen haar en voel me schuldig.
Ik zei 'Nee' omdat ik haar op eigen benen wil laten staan.
Ik zei ook 'Nee' omdat ik mezelf in deze week
niet wil verliezen in anderen.
Ik wil dat de ander zelf kijkt, luistert en gaat staan.
Ik wil even niet naar de ander kijken
alsof ik redding moet/mag/kan brengen?
Ik wil de ruimte en de inzichten bieden
om de ander uit te nodigen een nieuwe dimensie
van het leven te ontdekken.
Toch voel ik me triest, het komt door de blik in haar ogen.
De blik van een drenkeling.
Wie ben ik om te zeggen: nee ik red je niet?
Hoewel, zo scherp ligt dat niet.
Ik hoopte dat T. in de groep een stap zou nemen
waardoor een kwartje zou vallen,
een stap die haar uit haar angst in het Hier En Nu moest brengen.
En nu?
Ze voelt zich goed, omdat ze naar huis gaat.
Goed of slecht? Of allebei? Wat is wijsheid? Wat is beter?
Ik weet het niet.
Nu zie ik de berk waar ik vorig jaar tegen aan zat,

toen ik het moeilijk had met B. en daarover schreef.
Zo kom ik terug in het Hier En Nu bij een onaffe situatie.

Dinsdag 21 augustus 2001 in

Valthe op het achterterras van de Schuttershof.

Half zon, half schaduw.

Het gaat vandaag over voelen en aanraken.

Nu op dit moment raak ik mijn pen aan,

Het metalen deel met de hand waar ik ook het schrift mee aanraak

Met mijn andere hand raak ik ook het schrift aan

en voel de spiraal in de rug.

Intussen word ik zelf aangeraakt door de zon,

die op mijn knieën en kuiten schijnt.

Wie raakt wat aan?

Er loopt een insect over mijn arm

Hij raakt mijn arm dus aan

waardoor ik de insect aanraak.

Ik drink ijsthee,

die mijn tong aanraakt en mijn slokdarm

en mijn maag en door mijn darmen verder mijn lijf aanraakt.

Ik proef de ijsthee nog op mijn tong.

Een deel is daar kennelijk gebleven.

Of heeft de thee de smaak van ijsthee in mijn tong opgewekt,

waardoor ik de ijsthee nog kan proeven.

Ik wou voelen schrijven, klopt ook.

Mijn oren worden ook aangeraakt.

Machinale geluiden dringen door.

Een motorfiets, een brommer, een auto, een landbouwmachine,

een mintrekker, die niet alleen motorlawaai maakt

maar ook gillend piept.

Drentse stemmen, toeristen stemmen.

Ik zie dat fietsen op een auto worden gebonden.

Een zwoel windje strijkt langs mij heen.

Het geluid van het tikken van een fiets met handremmen raakt me.

Een belletje klinkt.

Ik word in mijn nek aangeraakt door een vliegje of iets anders.

Een man trekt driemaal aan de bel van de bediening.

De voeten van de serveerster rennen voorbij.

Ze raken de klinkers sloffend.

De telefoon rinkelt hard. Er zit een verklikker op.
Kinderstemmen, stemmen van twee echtparen
die op de fiets aankomen.
Drentenaren? Limburgers?
Ik hoor het verschil niet van deze afstand.
Ik hoor *zumammijekloosanskelopmnrrraas*.
Een meisje op een step zegt 'goedemiddag'.
Een van de vier groet terug.
Ik drink mijn ijs thee.
Het tweede glas.
Stemmen van kleine kinderen
Een moeder plus kroost komt voorbij
Heeft zij de beurt de kinderen van school te halen?
Kriebel in mijn nek
Geuren raken de binnenkant van mijn neus aan.
Ik ruik geen pannenkoeken.
Die stonden wel op tafel, maar zijn op.
De geur heeft mij weer verlaten.
Kunsttaal, zegt een van de twee vrouwen.
Sandra, warme test, zegt de man.
O, wat eten wie lekker, zegt de vrouw.
Banden op de klinkers.
Lucht verplaatst door auto's raakt mijn nek aan.
De vier eten appeltaart met slagroom.
Dat kan de geur niet zijn.
Pyjama? vraagt de vrouw.
Dronken, zegt de man.
Ja, zegt de vrouw.
Zou een goeie tv-spot zijn.
Het grootste deel van mijn huid wordt aangeraakt
door mijn kleding.
Vanmorgen de Larense broek plus T-shirt aangetrokken,
voelde niet goed, voelde niet Tine.
Nu wordt mijn lijf omspannen door de flexibele zwarte jurk
van de winkel in de Jan van Galenstraat,
die ik nog altijd mis, ook al werd hij gedreven door de kaasboer.
Daarover de blauwe bloem van Confetti,
die mij niet direct aanraakt maar wel eigen voelt.
Het zijn mijn kleuren, mijn bloemen, mijn jurk.

Weer in mijn oren aangeraakt door harde mechanische geluiden.
Twee Starfighters vlogen laag over;
de lucht die zij verplaatsen is ook mijn lucht.
Wat er om mij heen gebeurt raakt mij,
ik hoor er bij, ik hoor bij dit geheel in Drenthe,
dat uiteindelijk universeel is en daarom ook van mij.
Stappen uit de afgescheidenheid.
Stemmen die bij de kunsttaal horen toelaten.
Acht jongetjes op fietsen rijden voorbij.
Ze zingen: met z'n allen, met z'n allen, met z'n allen.
De bel klingelt in de wind.
De vier happen nog steeds in de lucht om hun geluiden te maken.
Ik realiseer me dat ik die niet mooi vind en me afsluit.
Bij hen wil ik niet horen,
door dit geluid wil ik liever niet worden aangeraakt,
waardoor ik toch hoor bij dit tafereel.
Ik luister, kijk toe en zou ze niet kunnen horen als zij er niet waren.
Zij maken deel uit van mijn nu, zij maken deel uit van mijn wereld,
leuk of niet, goed of niet goed, het maakt geen wezenlijk verschil.

Woensdag 22 augustus 2001 kwart voor twee in

een bos aan een zandweg,

die deel uitmaakt van het Drentse Lange Afstand Pad.
Nog altijd bezig met oefenen in het Hier-en-Nu te zijn.
Nu denk ik aan het groene één centimeter lange beestje,
dat net een reis over mijn hand maakte.
Een streepje met twee knopjes aan de uiteinden.
Dit beestje haalde en haalt – want het is terug –
me uit mijn gepeins en zit nu op mijn zwarte jurk,
nee, niet zit maar loopt op zijn manier,
tastend met voorknopje, zijn lijf bijtrekkend
en duwend met het achterknopje over de stok,
die ik hem inmiddels heb gegeven
opdat ik me geen zorgen hoeft te maken
of ik hem dood druk of niet.
Even niet opgelet of een onverwachte beweging en het is gebeurd.
Nu is hij uit mijn zicht en moet ik toch oppassen.
Ik ben aan hem gehecht geraakt.
Hoe kan ik hier weg zonder hem in gevaar te brengen.

Hier En Nu zie ik een stok, daarnaast een flesje water.
De attributen die ik meebracht
om me hier op deze plek veilig te voelen.
Achter mij bomen.
Ik zit met mijn rug tegen een berk die ik nu voel.
De berk voelt zacht, egaal. Comfortabel.
Nu wandelt er een pad voorbij door het gras.
Ik schrok even. Ik verwachtte hem niet.
Een brommend insect vliegt langs.
Ik ben nog niet honderd procent gewaar zegt mijn gewaar zijn
Nu hoor ik de wind. Ik voel een grasspriet op de hoogte van mijn
achillespees.
Ik zie een blaadje trillen.
Ik voel een grasspriet kriebelen op of aan mijn arm.
Ik voel de wind die zacht en zwoel is.
Ik ruik de aarde, het droge gras.
Mijn hoofd leunt tegen de berk.
De berk doet, mij aan K. denken,
die mij vertelde dat de berk het Russische symbool is.
Ik zie een klein eikje links van mij. Een eikstruikje.
Naast mij een babylijsterbes.
Baby doet mij aan I. denken
en aan de bozen blikken die ze mijn richting stuurt.
Ik krijg het er benauwd van.
Vindt zij dat ik het niet goed doe?
Waarom zegt ze dat dan niet?
Ik heb het gevoel of het idee dat ik op haar zenuwen werk.
Of werkt zij op de mijne?
Ik vind dat vervelend, niet het feit op zich,
maar dat ik er naar moet raden.
Ik voel een kriebel in mijn nek en vraag me af
waarom ik I. zelf niet heb aangesproken
om te vragen of ik haar irriteer en hoe zo dan. Tja...
De boswachter komt voorbij in een groene jeep. Hij zwaait.
Ik kijk omhoog naar mijn berk en ruik meteen weer
de zoete geur van hooi en aarde.
De wind strijkt langs mij heen.
Ik zie vlinders over het braakliggende land voor mij vliegen.
Ik kijk of ik het groene beestje weer zie.

Een witte vlinder zigzagt over de uitgebloeide stekelbloemen,
die de geur blijken te hebben die mij al jaren fascineert.
Verrassing, ik wist niet waar die geur vandaan kwam.
Ik zie hun wollige kopjes die overheersen op het stuk land.
Er staat ook een teunisbloem. Ik zie helaas geen zaadjes.
Tijd om stil te staan bij mijn bijdrage aan deze meditatieweek.
De wind brengt mij de kruidige geur die mij opwindt.
Opwinding. Mag ik opgewonden zijn? Misschien niet.
Ik voel een druk op mijn borst en op mijn maag,
die zeggen dat het nog niet klopt. Ik moet nog iets doen. Wat?
Ik weet het niet.
Mijn hoofd zegt dat ik het idee los moet laten dat ik nog iets moet.
Het idee dat ik al of niet iets moet doen.
Het idee dat eerst iedereen blij en gelukkig en vooral tevreden
moet zijn voor ik mag laten horen hoe het met mij is.
Het idee dat ik alleen in dienst van anderen van belang ben.
Het idee dat het niet ter zake doet,
dat er voor mij een kwartje is gevallen als het over Joods en niet
Joods gaat.
Al jaren ben ik met deze vraag, met deze koan (=raadsel) bezig.
Wat trekt mij als niet Joods in Joden?
Bruno Paul de Roeck geeft mij een antwoord in
'Wat is goed, Wat is kwaad? Ethiek van Gestalt?':
de Joden hebben de wetten gekregen,
zij leven en moeten leven met de wetten.
Maar deze wetten houden niet op bij de Joden,
zij gelden ook voor niet Joden,
ook al hebben niet Joden deze wetten niet gekregen,
daarom kunnen ze nog wel in hun hart zitten.
Of iets van die strekking.
Er fietsen twee mensen voorbij. Man eerst, vrouw daarna.
Zij zien mij niet.
Deze wetten gaan over leven met en in je lijf.
Er komen nu twee wandelaarsters voorbij.
Achter hen sjokt de hond van onze burens. Lijkt op hem tenminste.
Ha, de geur is terug en ik ga terug naar 'huis' om te checken
wat Bruno precies zegt over de wetten
die de Joden wel en de niet Joden niet expliciet hebben gekregen
en die ook in Gestalt gelden.

Onderweg naar deze plek merkte ik
dat ik me alleen voel en weëig
en vraag me nu af waar het over gaat.
Ik heb me in mijn eentje verantwoordelijk
voor de gang van zaken gevoeld en wil dat niet meer zo.
Ik zie en voel dat iedereen op zijn of haar wijze heeft bijgedragen
aan het slagen van deze week.
De een door te koken, de ander door op te ruimen, bloemen neer
te zetten, een presentatie of een meditatie te geven of door
boodschappen te doen.
Ik heb dat gewaardeerd en het lijkt alsof ik en wij de verbinding
daarover nog niet hebben gemaakt.
Wat ik los kan laten is het idee dat ik alleen verantwoordelijk ben.
Ik weet dat in mijn hoofd
en nu begint het gevoel in mijn lijf te zakken.
Ik verlang meer en meer naar dingen samen doen,
zodat beter doen en beter zijn of zelfs de beste zijn,
minder en minder van belang is.

Experiment

*Trek de natuur in, wandel of fiets en wees je bewust van je omgeving.
Als je een plek ziet die je aantrekt, ga je zitten en schrijven wat zich aandient.
Blijf niet te lang op dezelfde plek maar ga op avontuur en neem
steeds weer de tijd om niet alleen te kijken en je andere zintuigen te gebruiken
maar ook om te schrijven.*

*Het Godinnen Orakel, Amy Sophia Marashinsky, 1997, Becht,
Haarlem

12. De Pijn van Verlangen

*De pijn van een verlangen dat zich niet realiseren kan,
werkt verslavend*

leerde ik. Mijn eigen verlangen dat er altijd al is geweest gaat over onbereikbare liefde. Wat wel veranderde waren de geliefden.

Ik schreef:

Neem X. Wat kan ik doen om hem te bereiken zonder boos te worden en hem tegen mij in het harnas te jagen? Ik ben boos, juist omdat ik hem niet bereiken kan. Ik zou daar verandering in kunnen brengen door een gedicht voor hem te schrijven of een stuk proza voor hem te maken, waarin ik hem prijs en bewonder zonder dat hij daar iets mee hoeft te doen. Ik kan mijzelf en wie weet ook hem een veel groter dienst bewijzen door de wereld te laten weten dat ik zo boos ben omdat ik blij met hem was en in wezen nog altijd ben. Ik merk dat ik hier opgewonden van word. Een portret van je geliefde ook al wijst die je af, blijft toch een portret van die geliefde. Goed daar ga ik dan:

Ode voor X.

Ik schrijf nooit gedichten

Ik kan dat niet

Veel te compacte en strakke informatie in een blik

Toch wil ik jou eren

Je mijn liefde en bewondering bekend maken

Zonder je het mes op de keel te zetten

Zonder de boodschap dat je zoveel liefde wel met liefde moet beantwoorden

Na tien jaar leef je nog altijd in mijn buik

Ik kan je stem er voelen trillen

Ik weet dat je mijn snaren kunt raken

Ik weet ook dat jij mijn snaren kunt bespelen

zoals niemand anders dat kan

Jij die weigert met mij te spreken

Jij die zich gekwetst van mij heeft afgekeerd

Leeft voort in mijn hart

Jij die zich aan mij openbaarde
in jouw vernederingen, in je angst en in je wrok
Mocht ik ook beleven in je grandeur van kunstenaar
die weet dat de natuur groter is dan hijzelf
Kunstenaar die te bescheiden is en te alwetend
om de aandacht te vragen
en de aandacht te krijgen die hij verdient

Jij die vader bent en echtgenoot
Of is het in omgekeerde volgorde echtgenoot en vader
Jij die zoon was en bent en ook kleinzoon en broer
Jij die geen spel wil spelen en toch je rollen wil vervullen
Geen spel wel rollen
Geen regels wel wetten

Jij die jaar in jaar uit je brood wist te verdienen
Ook al was je liever kluizenaar geworden
Jij die mij nu op deze zonnige herfstmaandag in oktober 1999
bezighoudt en verwondert
Jij die mij kan veranderen in een stralende godin van de liefde
die niet meer nodig heeft dan zich te koesteren in je aanwezigheid

Jij die ooit zei: ik heb de liefde in mij verankerd
en ik die dacht dat ik jou daarom mocht beminnen
Jij die mij bijzonder noemde
En ik die dacht dat je me daarom liefhad
Jij die Japans leert en Japans kan denken
onnavolgbaar voor mij als ziel uit het westen

Jij die alles goed moest maken
En niet welkom was bij de machthebbers
Ik die dat schrijnend vind
en vergeet dat ook ik een kind in de oorlog was

Jij die zo goed weet wat er in de boeken staat
Jij die iedere dag bezig bent te *lernen*
En ik die de letters niet kent noch de wetten
En wil leven op mijn manier

Jij die weet of die niet weet, dat kan ook
Ik die denk dat jij weet en jij die denkt dat hij niet weet
En niet kan en niet wil weten

Jij die mooie namen hebt en het juiste bloed
En jij die mij een oude ziel noemde en dat kan doen
Omdat je uit hetzelfde vruchtwater komt

Jij en ik, ik en jij
Ook al ben je niet bij mij
Weet ik van jou en jij van mij
Ik hoef je niet uit te leggen
Geen verhalen te vertellen
Jij weet wat ik weet,
Jij beleeft wat ik beleeft
Ieder in zijn eigen wereld

Jij inspireert mij en ik inspireer jou
Jij brengt de liefde in mij boven
En ik dwing jou om trouw te zijn
Niet aan mij, maar aan jouw ideeën,
Aan jouw idealen en aan jouw geloof

Ook al pas ik niet in jouw plan,
Jij hebt mij nodig om jouw beeld te testen
Jij kunt niet zonder mij die jou verleidt en uitdaagt,
voelen en weten hoe trouw je wilt zijn en bent

Gij zult niet echtbreken
Eert uw vader en uw moeder
De zonde van de ouders gaat door tot in het vierde en vijfde
geslacht

Jij die niet volgens de Bijbel wilt leven
En zoekt naar Oosterse wijsheden
Moet onder ogen zien dat je leeft
in overeenstemming met de intentie de rassen te verbinden

En ik die van God noch gebod had moeten weten

ontmoet in jou de strijd tussen hemel en aarde;
tussen het verlangen naar god en gerechtigheid
en naar een man die mij koestert en pijnigt, liefkoost en verwerpt,
die mijn lijf bezit en veroordeelt.

O, als ik durfde, als ik het lef had,
dan zou ik jou bekennen
hoe jij mij tot grote hoogten hebt gebracht
ook al mocht ik je maar kort aanraken
en had ik maar even het gevoel dat je 'mijn' kameel was
Toch heb ik mogen beleven en ervaren
Hoe jouw seksuele energie en de mijne met elkaar speelden,
elkaar aftastten en zich verbonden tot een energie van andere orde
bezit van mij en ik neem aan ook van jou nam.

Voor deze energie wil ik je danken
Deze energie had ik zonder jouw bereidheid niet kunnen ervaren
Deze energie die de liefde in zich verankerd heeft
Heeft mij met mijn eigenliefde in contact gebracht

Dat is waarom ik je een ode wil brengen,
waarom ik je wil prijzen en bewonderen
in plaats van je aan te klagen omdat je me in de steek liet.

Ik weet dat ik door dit te schrijven jou niet per se bereik
Zelfs als ik het je zou laten lezen
Tenminste, dat hoeft niet
Bewonderd en geprezen worden
kan net zo vervreemdend werken
als aangeklaagd worden.

Toch moet ik deze ode voor jou en ook voor mezelf schrijven,
omdat hij de waarheid meer recht doet dan een klaagzang.
De liefde en helemaal een verloren liefde kan genoeg zijn
om de rest van mijn leven in de rol van klaagster te verdwijnen.

Ik heb weinig redenen tot klagen
Ik leef in overvloed
Ik mag bieden wat ik te bieden heb

En leer ontvangen wat gegeven is
Zoals nu in mijn tuin in oktober negenennegentig
De zon op mijn lijf
De poes op mijn schoot
Een kop thee met Hibiscusbloem,
twee gele en twee oranje pompoenen op tafel
Een blad met cactusplantjes
Een jonge merel leert tsjilpen in een boompje
En ik schrijf, schrijf aan jou als mijn toetssteen op aarde
En ik schrijf aan U mijn toetssteen daarboven

Ik wil mijn ziel laten spreken
en heb geen andere woorden dan deze
Ik herlees af en toe een stuk en ben verbaasd
Zijn dat mijn woorden of de Uwe of de jouwe?

Ze zijn niet van mij
Ik bezit geen taal
Ze zijn wel van ons waardoor ze gehoord kunnen worden
En verbinding kunnen maken.
Hemel en aarde, in mij vertegenwoordigd,
moeten zich uiten in woorden
Meer hemel of meer aarde is niet waar het over gaat
Het gaat om de verbinding en de transformatie naar liefde
die alleen plaats kan vinden
als we liefde toestaan onze mond, onze huid, ons hart,
onze geest, onze buik en onze ziel binnen te stromen.
Jij narrige, nukkige bok, hebt mij verdomme gedwongen
Om mijn giftige Schorpioenenstaart te verliezen
En mezelf te herkennen in de trotse adelaar
die zich vrij boven de wereld waant
en die zich toch zal moeten buigen
voor de wil van zijn vrouwtje dat een met hem wil worden
om zo de voortgang van het leven te garanderen.

Oké, amen, het zij zo.

Wat een tekst ineens. Ingeplugd, laten komen en nu staat hij er.
Voor mij, voor hem als hij wil en als hij niet wil kan hij hem

verscheuren. Hij hoeft hem niet te ontvangen, maar misschien helpt het als ik zeg: Shema X! Luister! Hoor je mij! Het gaat over mij en het gaat over jou. Hoor je me. Luister je? Shema!

Laat maar even bezinken. Ik hoef deze tekst niet m'teen uit te tikken en naar hem te sturen. Laat ik mezelf tijd gunnen om hem te laten zakken, te beleven en te voelen. Op dit moment voel ik me bevrijd, maar vermoed toch dat de ware bevrijding pas komt als hij bereid is deze tekst te ontvangen. Tussen ons gaat het over een verbinding tussen twee zielen die op allerlei manieren tot stand kan komen, maar uiteindelijk naar hetzelfde resultaat zal leiden: synergie, wat dat ook moge betekenen. Syn- voorvoegsel staat in Van Dale en betekent met, samen, tegelijkertijd. En energie in de tweede niet natuurkundige betekenis is volhardende geestkracht, veerkracht. Het klinkt ouderwets, mijn Van Dale is oud, niettemin snap ik waar het over gaat en daarom vraag ik me nu af of je je op afstand kunt verbinden, ook al weet de ander dat niet? Ik dacht van niet. Of toch wel?

Een week later, maandag 25 oktober Het is mooi weer daarom wandel ik via de Westerstraat naar een afspraak met mijn moeder die in de Bijenkorf op me wacht. Wij zullen samen een cadeau voor mijn verjaardag op woensdag 27 oktober kopen. Onderweg doe ik vast wat voorwerk, dan hoeft mijn moeder met haar vijfentachtig jaren niet zoveel te lopen. Ik wil een ring of een ander sieraad en kom op de Noordermarkt een stal tegen met juwelen. Honderden en honderden zilveren ringen glanzen me tegemoet. Ik neem de tijd om te onderzoeken wat deze wereld me te bieden heeft en merk dat niet een ring past bij mijn handen en bij de ringen die ik al heb. Dan wordt mijn oog getrokken door een kanjer van een steen waaronder een teken gegraveerd is. Een driehoek voor het mannelijke en een kruisje voor het vrouwelijke, verbonden door een cirkel die het geheel op een vogel doet lijken. Ik weet dat ik deze ring móet kopen. Hij is te groot, staat absoluut niet bij de sieraden die ik al heb, maar ik kan er niet onderuit: wat is dat is.

Ik krijg een cadeau dat symbool is voor mijn verlangen me te verbinden met een man of met mannelijke energie. Ik voel me opgewonden, loop verder de Prinsen- en de Herenstraat in en kom

op de hoek van de Herengracht jou tegen. Je zit op een terras met een kopje koffie. Ik aarzel, weet niet of ik je durf te ontmoeten. Dan zie ik je verlegen lachje en besluit te blijven staan. Ik hoor mezelf zeggen, dat ik het fijn vind om je te zien. Je knikt en mompelt iets dat ik nauwelijks durf te horen. Ik ben voorbereid op je afwijzing en begin te zien dat je dit niet doet. Je vraagt hoe het met mij en met mijn boek is. Goed, zeg ik. Heel goed eigenlijk en hoe is 't met jou? Voorzichtig komt ons gesprek op gang. Ik vraag of je het goed vindt dat ik een cappuccino met je drink. Gezellig, zeg je en ik ga naar binnen om de bestelling te plaatsen. Dan zit ik naast je en wil van alles vertellen en van alles horen en merk dat ik terughoudend ben, net als jij. Even dreigt er gevaar, de machtsstrijd steekt de kop op maar door een kwinkslag blijven we er buiten en gaan naar vrolijker en minder gevaarlijke thema's.

Aan het eind van het gesprek zeg je: ik kon het (je?) er niet bij hebben. Ik ontvang dat zonder te vragen: hoe zo en zeg: ik geloof dat ik ook geen ruimte had omdat ik getrouwd ben met mijn werk. Ja, zeg je en je doet het graag. Ja, inderdaad, ik doe het graag en het is ook mijn verslaving. De pijn van een verlangen dat niet gerealiseerd kan worden werkt verslavend en mijn grootste verslaving is werken. Wat komt eerst de kip of het ei, liefde of werken? Werk ik liever omdat de liefde mij toch niet beantwoordt of laat de liefde het afweten omdat ik altijd moet werken?

Vraag zonder antwoord...

Vragen: ken jij de pijn van verlangen naar het of de onbereikbare ook?

Heb jij een antwoord gevonden?

13. Reis schrijven

Het doorgaande gesprek

Op reis zonder partner betekent dat het gesprek niet doorgaat.

Elkaar aanstoten en wijzen op dat wat opvalt heeft geen zin.

Er is niemand die meekijkt.

Daarom gaat met mij altijd een leeg schrift mee
waarin ik opschrijf wat ik niet kan zeggen
omdat er niemand is die op dat moment luistert.

Het prettige van zo'n schriftje is
dat het altijd beschikbaar is.

Het maalt niet om tijden.

Als ik tijd heb,

ligt het schriftje al klaar om mij te ontvangen.

Eerst dacht ik dat zo'n schriftje

een doekje voor het bloeden van het alleen zijn was.

Nu weet ik wel beter.

Als ik met schriftje op reis ga ben ik samen met mij.

Het gesprek kan doorgaan.

Ik hoef alleen maar het schriftje te openen

om de woorden te vormen

die niet meer verloren kunnen gaan.

Het schriftje geeft ook antwoorden,

die door alleen een gesprek verborgen gebleven waren.

14. Schatgraven in Eilat

Grenzen verleggen

5 maart 2001 op Schiphol. Te vroeg om in te checken voor Eilat. Weggebracht door Gé. Ik ben blij dat hij terug in mijn leven is. Niet dat hij ooit weg was, maar in de afgelopen drie jaar bestond hij slechts in mijn geest. Alleen het beeld dat ik van hem had gevormd, was werkelijk. Ik kon hem niet aanraken, werd niet gevoed door zijn invallen en zijn zinnen. Het was ook louterend. Mijn leven en mijn gedachten aan hem gingen gewoon door. Sterk! Niet kapot te krijgen. Het was niet mijn intentie. Mijn plan was nooit hem voorgoed trouw te blijven. Zo is het toch geschied. Ik kan hem niet uit mijn ziel wegbranden. Terwijl ik schrijf zie ik zijn trotse kop voor me. Lachje om zijn mond. Zinnend op goeie zinnen. Nooit een cliché. Altijd uniek en origineel. O God, letterlijk, wat hebt u mij in de schoot geworpen. Mijn geliefde is niet van mij in de zin van bezit. Vanmorgen trok ik het engelkaartje van Overgave. Een engel die zwaait met een witte vlag. Betekent dit dat ik het idee moet opgeven dat hij van mij of van iemand anders zou zijn. Lijkt me waarschijnlijk. Moet ik daarom schrijven? Of schrijf ik zomaar om te schrijven, zonder doel, geen nut? Schrijf ik voor hem of schrijf ik voor mij. Allebei. En voor hem en voor mij. Wat ik hem niet kan zeggen, kan ik – wellicht – schrijven. Een andere manier van communiceren.

In de wachtruimte bij het vliegtuig. Tot nu toe nauwelijks gecontroleerd. Toen ik de vorige keer naar Israël ging moest ik me van de veiligheidsagenten tot mijn slipje uitkleden en was ik de laatste persoon die aan boord mocht. Nu denk ik steeds dat ze me niet zien, of nauwelijks zien. Deze keer val ik niet op als verdacht. Dingen gaan nooit zoals ik verwacht. Wel voorspelbaar was dat ik Ivriet om mij heen hoor en een paar woorden kan verstaan: lo en ken, nee en ja. Hashem – je naam. Overigens zijn er geen hoofdletters in het Ivriet. Ik weet niet wat ik nu moet denken of voelen. Hier zit ik dan, ik heb bedacht dat ik Ivriet wil leren en dat het in het kader daarvan goed is om praktijk in Eilat op te doen en nu gaat de machine in werking. Alles volgens schema. Ik vind dat

wonderlijk. Omdat ik op een morgen een plan maakte, de telefoon pakte en een paar simpele afspraken maakte, moet ik nu doen wat ik doe. Geen weg terug. Ik vraag me af wat ik hier doe. Ik hoor niet bij deze mensen die voor het overgrote deel Israëli's zijn op weg zijn naar huis. En zijn de anderen net als ik op weg naar de zon? Heb ik interessante gedachten? Niet echt. Ik denk het en omdat ik alleen ben, zeg ik het niet maar schrijf het op. Zo worden vluchtige gedachten minder vluchtig.

Ik heb op Schiphol een walkman gekocht. Moest van Uri, mijn leraar Ivriet. Kan ik naar mijn oefenbandje luisteren. Eigenlijk zit ik nog over mijn ontmoeting met Gé na te denken. Het lijkt een scène uit een mysteriefilm. Vraag van de Veiligheidsdienst: wie heeft u naar Schiphol gebracht? (Vroeg ze overigens niet; ook al eigenaardig.) Antwoord: o, een vriend die ik in de afgelopen drie jaar één keer heb gesproken toen ik hem toevallig tegenkwam en die nu aanbood mij weg te brengen. Zo dat klinkt aardig verdacht. Wist hij dat u naar Israël ging? Ja, dat wist hij, want we emailen elkaar. Heeft hij connecties met mensen in Israël? Ja, zijn nicht woont er. Is hij alleen met uw tas geweest? Ja, tja, hij heeft mijn tas naar zijn auto gedragen en achterin gezet. Zou hij uw tas open hebben kunnen doen en er iets in stoppen? Nou u het zegt, ja, dat zou kunnen. Waar is hij nu naar toe? Hij is naar het Amsterdamse Bos om te bewegen. Wat doet deze man. Hij rust, tekent, leert Japans, stuurt mij email boodschappen, helpt zijn kleinzoon met zijn huiswerk.

Wat ontzettend jammer, dat ze mij dit allemaal niet vroeg. Ze geloofde m'teen dat ik een onschuldige dame op leeftijd ben, die een weekje vakantie in Eilat wil vieren. Had zij ook zin in, zei ze. Na ja, als ik wil, kan ik dit avontuur in mijn hoofd toch net zo spannend maken als ik zelf wil. Heeft niemand last van. Gewoon doorschrijven, doorfantaseren, dan komt het proces van zelf op gang. Er is geen eind, er is geen verveling, er is geen saaiheid, zeker als je besloten hebt dat dit zo is. Een andere fantasie is de vraag of ik argwaan wek door zo uitgebreid te zitten schrijven zonder aanleiding. *Time to board. Here I go!*

Aan boord. Twee dingen kwijt, die niet ver kunnen zijn. Mijn Parkerpen en mijn geheime St. Tropezzakje met extra prothese.

Dit baart mij zorgen. Wat is er gebeurd? Ze kunnen alleen uit mijn tasje gevallen zijn. Dus dat wordt zoeken geblazen. Nu is daar geen ruimte voor. Mijn buurmeisje – 15 bijna 16; ‘gewoon’ half Indonesisch en half Hindoestaans - slaapt voorover gelegen op haar tafeltje. Haar kan ik niet storen. Raar idee dat ik straks op mijn knieën moet. Inmiddels ben ik niet geheel nuchter meer. Heel lekker kippetje met heel lekker kikkererwtensmurrie en *nuggetsaus* – ik weet niet wat dat is, maar toch – gegeten. Ik wil de El Al niet verheerlijken en kan toch niet om het feit heen, dat deze maaltijd net dat vieze, gore, plepserige miste dat ik ken van vliegtuighappen. Hoe kan dat? Goeie, warme broodjes, smakelijke kip, smakelijke groente, geen blikmaak, iets zoets toe: knapperig gevuld met vijgenpasta of iets dergelijks. Hoe dan ook vraag ik me af waarom Martinair of de KLM dit niet kan bedenken? Wat maakt die andere happen zo smerig? Ze zijn niet echt, maar toegevoegd. Wat het eetbaar moet maken, is bedacht in plaats van aan de werkelijkheid onttrokken.

Er speelt een film. Ik zie drie schermen met héél verschillende kleuren. Het ene is heel groen, de andere twee meer bruin. Ineens schijnt de zon fel naar binnen. Van de rechterzijde, terwijl ik links aan het raam zit. We vliegen net boven donkere wolken. Ik vermoed dat het beneden regent. Waar we zitten weet ik niet. Het lijkt boven water, want ik zie vlekken die aan boten doen denken, die een schuimspoor maken. Eigenlijk moesten alle raampjes verduisterd worden, anders kon de film niet gezien worden. Maar ik vind het buiten leuker dan op de film waar ik alleen maar mannen in gevangenispakken voorbij zie trekken. Ineens zie ik links van mij de kust. Wij vliegen kennelijk boven de Middellandse Zee. Welke kust zie ik? Griekenland? Turkije? We moeten nog ruim een uur, dus schat ik dat het Turkije is. Het licht is intrigerend. Wordt het al donker of zijn het de wolken? Het is half zeven plaatselijke tijd, dus het is best mogelijk dat het schemert. Aan de andere kant van het vliegtuig gaat de zon onder. Hoe kan dat? Ik zou denken dat hij achter mij moet ondergaan. Maar nee. We vliegen nu weer boven land. Of nee, het was een landtong. Of een eiland. Of allemaal eilanden. Veel kust. Veel bergen en nu zie ik het avondrood.

Ik hoor het ijs tegen de ramen van het vliegtuig ketsen. We vliegen over een archipel. Jammer, jammer, ik zit aan de verkeerde kant wat licht betreft. Maar vang toch nog glimpen op. Turbulentie. De riemen hoeven nog niet aan. Het wordt donker en het voelt ook koud naast het raam.

Ik ben nog steeds – ook – met mijn ontmoeting met Gé bezig. Hij intrigeert me mateloos. Gelukkig houd ik van raadsels. Wat maakt dat hij me zo boeit? Als iemand mij zou vragen: hoe ziet jouw ideale man er uit, dan zou ik toch eerder aan lang en blond denken. De riemen moeten nu echt vast. Een type dat lijkt op mijn bijna twee meter lange vader. Een man in de trant van mijn neef Hans, maar op zo'n man ben ik maar eenmaal verliefd geworden. Behalve dan op mijn vader zelf, maar ja, dat is logisch. Gé komt uit een andere traditie. En ik vind het altijd fijn om hem te zien en te horen. Zo is het dus. Het waarom is van nul en generlei belang. Er zal een waarom zijn, maar *so what?* Ik kan niet om de aantrekkingskracht heen van zijn bijtend sarcastische mond die ook zo bijtend geestig kan zijn. Naast hem heb ik weinig behoefte om mezelf te laten horen. In eerste instantie althans.

Het is nu donker buiten. Af en toe kijk ik naar de film, die nog steeds alleen door mannen bevolkt wordt. De ondertitels zijn Hebreeuws. Grappig is dat mij voor het eerst opvalt dat het vraagteken aan de andere kant staat. Alweer logisch natuurlijk, maar ik had het nog nooit bewust gezien. Mijn buurmeisje is wakker. Kan ik me weer bewegen en kan ik naar mijn vermiste spullen zoeken. Helemaal lekker zit het mij niet.

Tel Aviv. In transit. Achttien graden. Majim – water – besteld. Ik zit in gezelschap van andere Nederlandse vakantiegangers bij een barretje. Het is Krokusvakantie. Er zijn dus ouders met kinderen onderweg. Leuk of niet leuk. Ligt eraan. Dit zijn – naar mijn vooroordelen – buitenwijk provincie Nederlanders, die oké zijn, maar ik kan me niet voorstellen, dat zij een woord zullen uitbrengen, waarbij ik denk: hé, dat had ik niet verwacht. Verrassend. Heeft ook iets rustgevends. Ik hoef niets met ze, kan 'gewoon' rustig doorgaan met vakantie houden op mijn manier. Ik kan me voorstellen, dat het wel leuk is om wat uit te wisselen en contact te maken, maar even niet voor mij. In het vliegtuig wel met de kleine Manuela, die het allemaal doodeng vond. Met een ticket

dat ze van haar moeder had gekregen, was ze op weg naar haar Israëlische vriend. Ze maakte op z'n minst al mijn moedergevoelens los.

Ik ben benieuwd of er hordes van deze buitenwijk vakantiegangers in Eilat rondlopen. Het is nu maandag en de grote bulk is natuurlijk al lang weg. We zullen zien. Ik heb het warm, doe mijn jas uit, daar kwam ik ook voor. Overigens heb ik al mijn attributen weer gevonden. Nu oppassen dat ik alles bij elkaar houd. Ik verloor bij het uitstappen wel een ring. Dacht dat hij in mijn tas zat, maar nee. Ik voel me net een kind dat leert lezen. Ik spel alle Ivriet letters. Meestal kan ik ze lezen. Toch weet ik vaak niet wat er staat omdat de puntjes voor de klinkers zijn weggelaten. Ik ben van plan op zoek te gaan naar kinderboeken met puntjes, wie weet kan ik ze volgen.

In het propellervliegtuigje op weg naar Eilat. Bijna half tien. Plaatselijke tijd. Ik zit op stoel 1A. Dat betekent dat ik achteruit vlieg en het vliegtuig inkijk. Zo zit ik ook vaak in de tram. Ik vind het leuk om naar de mensen te kijken. Vraag me uiteraard af wat 'men' gaat doen, waar 'men' vandaan komt, met wie ze zijn en in wat voor relatie. Er zitten een stuk of drie à vier Duits sprekende mannen voor me die eruit zien als priesters of als dominees. Zij maken mij nieuwsgierig. Wat moeten zij in Eilat? Ik kan me ook niet voorstellen dat zij op doorvlucht zijn. Dat kun je beter vanuit Tel Aviv doen. Eilat lijkt het einde van de 'wereld'. Kleine wereld, maar toch.

Er heerst een eigenaardige geur in dit toestel. Alsof het jaren niet gelucht is. Ik word daar wee van. Na ja, lekker glaasje water gehad. Half uurtje vliegen en ik ben er. Ik moet zeggen dat mijn vertrouwen dat 'het' goed is wat ik doe, begint te groeien. Ik heb ook nog vragen aan mezelf waarom ik dit soort dingen alleen doe. Is het per se alleen? Niet per se, maar ik zou niet weten met wie ik dit zou willen, behalve dan met hem. Maar ja, dat is andere koek. Zo dicht voel ik me op dit moment (nog?) niet bij hem. Ik merk dat ik uiterst voorzichtig met mijzelf in relatie tot hem omga. Dat wil zeggen, dat ik ook voorzichtig met hem zelf omga. Liever niet kwijt raken, want ik vind het heerlijk dat hij weer in mijn zicht is. Vertelde ik al eerder in dit schrift, geloof ik. Nou en? Ik

onderzoek, ik exploreer dat waarvoor ik mij in mijn dagelijks leven nauwelijks tijd gun.

Moet ik ook schrijven als ik in wezen niets bijzonders te melden heb. Ja of nee. Maakt niet uit. Niet voor mij tenminste. Zoals hij tekent, schrijf ik. Zo'n schrift is een kameraad op reis, een maatje. Helpt mij om een documentaire te maken, om de werkelijkheid als het ware vast te leggen. Kan natuurlijk niet. Het doet me denken aan Glen Gould. Ik zag laatste een documentaire over deze meesterpianist, waarin duidelijk werd dat hij iedere stap die hij deed registreerde: een drie-, of vier- of vijfminuten eitje gegeten. Kopje thee gedronken, één klontje. Zacht beschuitje. Sinaasappeltje. Ik zeg maar wat. En dat dan iedere dag. Is een kunstwerk op zich. Moet je wel zéér gedisciplineerd of dwangmatig voor zijn. Iedere dag weer! Wat is de behoefte daarachter? Kan – denk ik tenminste - alleen maar gaan over gezien willen worden. Dat is uiteraard waarom ik nu ook schrijf. Ik wil gráág gezien worden. Al was het maar door mezelf. Door te registreren kan ik teruglezen en de beelden weer oproepen, waardoor ik mezelf vanuit een andere hoek kan bekijken. En wie weet is hij bereid om de moeite te nemen te lezen, wat er in dit schrift staat. Ik zou me vereerd voelen. Zelf vind ik het niet zo makkelijk om in de gedachten van iemand anders te duiken. En dat is eigenlijk wel wat ik dan van hem vraag. Dus alleen als je echt nieuwsgierig bent, stel ik mij voor, ben je daartoe bereid.

Met je bedoel ik niet letterlijk hem, maar meer je in het algemeen. Ik weet dat mijn eigen nimmer aflatende nieuwsgierigheid mij leidt bij mijn gedrevenheid in mijn werk. Ik 'lees' de levens en de gedachten en ideeën van mensen door naar ze te luisteren. Ik ben nog nooit teleurgesteld, heb nog nooit gedacht, gut wat een saai persoon en wat een saai leventje. Het is mogelijk dat dit soort mensen zich niet bij mij melden, maar dan nog. Ik vraag mij vaak af hoe het in vredesnaam mogelijk is, dat zich nu al meer dan dertien jaar interessante, boeiende en vaak intelligente mensen die ook nog barsten van het mededogen zich bij mij aandienen. Ik moet toegeven dat ze soms op het eerste gezicht niet te pruimen zijn, maar met wat geduld en wijsheid komt er meestal toch al snel zicht op dat wat onder de uiterlijke laag zit. O ja, ik ging niet preken. Ik ging het niet mooier maken dan het is,

want soms halen ze inderdaad het bloed onder mijn nagels vandaan. Maar ook dat is leven en uitdagend voor me.

Eilat in zicht. Niet zo klein als ik dacht. Ga ik lekker op een terrasje zitten en mensen kijken. Altijd leuk.

In Hotel Caesar. Kwart voor twaalf . Heb een kamer op de zevende etage. Ik dacht dat ik een beetje oenig hotel had gekozen. Is niet zo. Misschien is het in vergelijking met de andere paleizen wat minder, maar ik zit voorlopig goed. Uitzicht op de haven vanuit mijn kamer. Goed zwembad met vele ligbedden. Er was zelfs levendige levende muziek toen ik aankwam. Ik zit nu in de lobby aan de bar. Ik zou ook buiten kunnen zitten aan het zwembad, zo zwoel is het. Het is even wennen om hier alleen temidden van families en groepen jongeren te zijn, maar dat heeft ook iets. Weinig ‘buitenlanders’ zo te zien.

Ik moet nog iets praktisch met mezelf uitvechten. Het meisje aan de receptie deelde me mee dat ik half pension heb. Nu weet ik zeker dat ik dat niet heb, omdat ik geen zeven maar zes nachten blijf. Stommiteit van het reisbureau was dat ze dit kleinigheidje over het hoofd hadden gezien. Ze hadden me dus eerst lekker gemaakt met m’n halfpension en vervolgens bedachten ze – coulant – dat zij die zevende nacht voor mij wel wilden betalen. Dan kon ik dus maandag vertrekken voor dezelfde prijs. Wat een verhaal, na ja, misschien helpt het om het op te schrijven. Maar ik wilde zondag vertrekken. Ik werd zenuwachtig bij het idee, dat ik misschien vertraging zou hebben en maandagavond mijn eigen feest zou missen. Dus met een groot gebaar, zei ik, dat het me niet zoveel kon schelen omdat ik toch niet iedere dag in het hotel wil eten. De mevrouw van het reisbureau zei dat dit aardig van me was, omdat het heel wat scheelde. En nu zit ik hier en vraag me af of ik niet toch half pension moet regelen. Altijd makkelijk. Het kan en het kost 450 sheckels. Is toch eigenaardig want die ene nacht is een stuk goedkoper. God, ik denk dat ik moet ophouden met zeuren en mijn verlies moet nemen en – zoals ik van plan was – her en der te eten en een keertje in het hotel. Aantrekkelijk van in het hotel eten is dat ik in één keer met mijn creditcard betaal, maar dan mis ik het avontuur. Ach ja, waar maak ik me druk om. Het gaat – denk ik – om mijn plaats innemen. Als ik weet dat ik hier iedere dag mag eten, hoor ik hier thuis en hoef ik me de rest van

de week niet te verroeren. De vraag is natuurlijk wat er gebeurd was als ik gewoon had gedaan of ik half pension had.

Waarschijnlijk had er geen haan naar gekraaid. O, o, erg handig ben ik niet. Ik ga omhoog, naar mijn kamer met bank en salontafel en televisie en twee stoelen op het balkon met dat verrukkelijke uitzicht. Er is een beetje wind, maar verder is alles 'perfect'.

Kortom: voorlopig vind ik het hier véél aangenamer dan ik had verwacht. *Surprise, surprise*. Hoe het ook zij, vind ik het leuker dan Benidorm. Morgen zie ik verder.

Dinsdag in de eetzaal. Net ontbeten met roereieren, bruin broodje, tomaten, komkommer, grote in plakjes gesneden radijsjes met dille, feta, jonge kaas en thee. Smakelijk. Zit ik in het juiste hotel? Nee dus of ja dus. Het publiek komt overwegend rechtstreeks uit de Russische Sjetl of uit de Engelse arbeidersklasse. Hier en daar een Nederlander. De inrichting is duidelijk bezig te vergaan, hoewel op het eerste gezicht oké. Groen gelakte tafels met schilfers er af. Aubergine bekleding met vlekken. Blauw paars tapijt met rode bloemen. Ik zit op een bank, kan de hele zaal overzien. Vooral de stoelen – bamboe, rond, ook lichtgroen gebeitst – doen me denken aan de tijd dat ik nog in Ameide woonde en altijd at in een restaurant in Meerkerk waar ze hele bussen ontvingen in een dergelijke ambiance. De stoelen hebben een naam die begint met een M en er zit een A in. Na ja, hoe dan ook, zit ik hier niet op m'n plaats en ook wel, want ik vermaak me met wat er om me heen gebeurt. Hoe zo, denk ik, ik hoor hier niet bij, dit zijn niet mijn soort mensen? Ik denk dat omdat het in zekere zin zo is. Ik voel geen enkele aandrang me met wie dan ook in gesprek te begeven. Hoeft ook niet, daar kwam ik niet voor, tenzij ik Ivriet kan oefenen. Het is hier benauwd, ik moet naar buiten waar het waait.

Vanochtend trok ik het kaartje: 'genade is leven met wat gegeven is'. Ironisch dat dit kwam na een heel gedoe in mezelf over het niet meenemen van de juiste kleding. Uit angst te overpakken, liet ik van alles thuis. En nu mis ik van die lange jurken en dat soort dingen en moet het doen met de karige garderobe die 'gegeven' is. Daarnaast zit ik ook met mijn buik, die deze winter alweer uitgedijd is. Mijn buik is hard, geen plumpudding waar je een vuist in kunt steken. In mijn buik zit mijn kracht, mijn buik laat me leven met wat gegeven is. Mooi vind

ik het niet. Vorig jaar was ik nog slank in de jurk die ik nu aan heb. Nu niet meer. Alsjeblieft, geef me wat GENADE.

Op de boulevard. Tien voor twaalf. Omringd door palmbomen op een terras. Met zicht op het strand en de zee. Een krankzinnig uit proporties gegroeide cappuccino, half op, half vol. *'Being here'* doet me denken aan de periode die ik in St. Tropez woonde. Het ontspannen luxe leven, hoewel ik me toen in die tijd niet bepaald ontspannen voelde. Ik zit in de volle zon. Kan het niet laten, hoewel hij behoorlijk brandt. Wat zien sommige mensen er toch gek uit, denk ik, kijkend naar een stel dat aankomt wandelen in – lelijke – korte broeken. Zouden ze niet in de spiegel kijken? Kan het ze niet schelen hoe ze er uit zien? Of zijn ze bang voor hun spiegelbeeld en willen ze het daarom niet weten? Vragen waarop in het algemeen geen antwoord te geven is. Alleen door het persoonlijk te maken, te vragen en af te checken, kom je er achter.

Nu de volgende stap. Ga ik naar het strand om me op een bedje uit te strekken en te rusten? Het ziet er wel aantrekkelijk uit. Ik moet me alleen nog verkleden, min of meer en dat kan niet op het strand. Dus naar het toilet, badpak aan en verdergaan. Er staat veel wind. Vanavond zal ik rozig zijn. Op de achtergrond speelt een radio met vrolijke muziek. Tussendoor zegt een aangename mannenstem teksten. Ik versta Elohim en vraag me af of dit een van de namen voor god was. Nu is er nieuws dat ik niet kan volgen. Hoor zelfs geen namen. Ik merk dat ik opgewonden word van de klank. Net zat ik op een rotsblok aan het water. Het was alsof ik terug was in Altea. Helaas was het daar – hier dus, niet in Altea – te winderig om lang te blijven zitten.

Aan het strand onder een afdakje aan een picknicktafel. De zon brandt ongenadig, maant mij tot voorzichtigheid omdat er nog steeds een straffe wind staat. Ik wil niet als een verbrande kreeft de rest van de week door het leven. Dit is goed. Mijn hoofd is beschermd. Ik vergat mijn drie hoedjes mee te nemen. Stom. Ik had toch een paar dagen van tevoren mijn koffer moeten klaar zetten. Nu ben ik 's avonds om elf uur begonnen met pakken en moest 's morgens om tien uur klaar staan. Een goed scenario om van alles te vergeten. Typisch de eerste dag. Denkend aan wat niet hier is, maar thuis in de kast.

Ik heb een uur op het strand in het zand gelegen. Genoeg directe zon voor één dag. Misschien aan het eind van de middag als de grootste kracht over is nog een uurtje. Voor het eerst zie ik soldaten langskomen met grote geweren. Vier in getal. Eén in korte broek en T-shirt. Eén bovenlijf bloot en lange broek en twee in uniform: kaki hemden en broeken. Ze maken geen actieve indruk. Lijken zich – gelukkig – te vervelen. Het water is fris. Wel zwembaar, maar ik moet eerst wennen. Druk is het niet. De grootste groep toeristen spreekt toch Nederlands. Logisch: krokusvakantie. Ik zal een besluit moeten nemen of ik excursies ga maken. Er is veel mogelijk. Met een boot de Rode Zee op. Ik zie ze regelmatig voorbij komen. De woestijn in op een kameel. Een jeepsafari. Een bezoek aan een klooster. Lijkt me wel wat. Ongegeneerd eten en drinken in een kibboets of bij de Bedoeïenen. Klinkt bekend. Ach waarom ook niet? Of laat ik alles van het toeval afhangen en ga gewoon mijn neus achterna? Lekker zitten, liggen, schrijven, lezen. Wat ik wil is muziek vinden die in mijn walkman kan. Uiteraard met Hebreeuwse tekst, zodat leraar Uri tevreden over mij is als ik terug ben. Wat ik ook wil is een Hebreeuws kinderboek met puntjes, dat mij helpt om te leren lezen. Of de Bijbel Nu van Meir Shalev in het origineel vinden. De Nederlandse vertaling – en daar ben ik heel blij mee – heb ik meegenomen. Ik vind het een boek om in deze omgeving te lezen. De wind begint nu echt vies te blazen. Voor ik zand moet eten, zoek ik een nieuwe plek.

Langs het strand, onder een parasol, het is tien voor drie. Ik heb een pita broodje met salade gegeten en mango meloensap gedronken. Duivels gezond en lekker. Vooral dat sap. Het broodje stroomde nogal over van de kool, witte en rode, tomaten, komkommer, uien, augurken, alles aangemaakt met een smakelijke vinaigrette. Gevolg de vulling zakt door het broodje en zakt alle kanten heen. Er zat overigens wel een ingenieus zakje om dat de boel binnen moest houden. Ingenieus omdat het heel dun plastic is. Wel sterk dus, maar niet zo erg ordi. Het sap zit in een gifgroene plastic beker, die stevig aanvoelt. De wind kreeg hem niet om, tot nu toe. Op weg hier naar toe heb ik foto's van de bloemen gemaakt. Leert me kijken. De muziek is inmiddels een soort van Grieks geworden. Jammer. Daar kwam ik niet voor.

Half vier. Wat ik toen niet hoorde en nu wel is dat de muziek live is. Een man met een gitaar plus versterker vermaakt ons. Soms zingt hij ook. Maar wat zingt hij? Welke taal? Ik denk Arabisch. Geen Hebreeuws. Toch leuk. Gezellig zagezegd.

Net het Bijbelverhaal van de liefde van Jakob voor Rachel en uiteindelijk – vermoedelijk – ook voor Lea gelezen. Doet me aan mijzelf denken. Ik ben zo vaak de tweede of de andere vrouw geweest – en nog – dat het me zinnig lijkt om op z'n minst naar de parallellen te kijken. De grote blikseminslag bij Jakob toen hij Rachel voor het eerst zag wordt adembenemend door Shalev beschreven. Onverholen laat hij – Shalev dus - zijn jaloezie op de passie van Jakob blijken. Jakob werkt, zwoegt en wacht zeven jaar om Rachel tot zijn vrouw te maken. De feiten zijn bekend, maar wie weet helpt het mij om het verhaal in mijn eigen woorden weer te geven. Dan beleeft Jakob - en ook Rachel en Lea - het verschrikkelijke bedrog van de huwelijksnacht, waarin niet Rachel maar Lea het bed met hem blijkt te delen. Maar oké, dan nog zeven jaar slavenarbeid om ook Rachel te verwerven. Intussen sliep hij wel met zijn grote liefde, die in tegenstelling tot Lea geen kinderen baarde. Onvruchtbaar. Het maakt haar chagrijnig en jaloers. Uiteindelijk wordt ze toch gezegend en mag twee – voor Jakob de liefste – zonen baren.

Wat mij treft in dit verhaal is dat Rachel werd uitverkoren en Lea niet. De passie van Jakob gaat naar Rachel en niet naar Lea. Hoe heerlijk is dat voor Rachel en hoe vreselijk voor Lea, vraag ik mij af. Als ik kijk naar de parallel in mijn eigen leven dan kan ik mij eerder met Lea dan met Rachel identificeren en moet toegeven dat ik in eerste instantie bloedjaloers ben geweest op vrouwen die in mijn ogen uitverkoren waren. Die horen bij één man met wie ze in het huwelijk stapten, kinderen kregen en het leven deelden. Bij mij ging het niet zo en het heeft lang geduurd voor ik me bij dit feit kon neerleggen en zeggen: ik ben niet uitverkoren door één speciale man en ben me ervan bewust dat dit ook niet bij mij hoort. Ik ben geen vrouw die zich voor het leven aan één man bindt, maar een vrouw die meer mannen in haar leven heeft gekend, die haar hebben doen groeien. In de tijd van Jakob was dat voor een vrouw niet mogelijk, neem ik aan. Wel voor een man. Jakob kende ondanks zijn passie voor die ene ook liefde voor Lea, als ik Shalev moet geloven.

Is dit het verschil tussen Gé en mij? Geloof ik nog altijd in die ene met wie je je verbindt voor het leven en ben ik toegegroeid naar de wetenschap dat meerdere liefdes naast elkaar en na elkaar kunnen bestaan? Het klinkt aannemelijk als ik bedenken dat hij wel met mij mag praten, wel schrijven maar mij niet mag aanraken. Wel vriendschap geen liefde. Voor mij is dat niet kosher. Er klopt iets niet. Het is een bedacht concept dat geen rekening houdt met mijn gevoelens en de verlangens van mijn lijf. Mijn angst om daarin afgewezen te worden maakt, dat ik me aanpas en me gedraag alsof ik het inderdaad niet waard ben om aangeraakt te worden. Een leerpunt.

Zeven uur op een terrasje met een glas droge witte wijn en pretzels. Het flaneren is begonnen. Ik zit aan een boulevard, die ik gedurende de dag niet ontdekt had. Ik zie opvallend veel Moslimvrouwen voorbij trekken. Mooie hoofddoeken en jurken. Op de achtergrond zingt Aznavour. Het is zo'n boulevard zonder auto's en met allerlei stalletjes: jurken, sieraden, dat soort dingen. Geen muziek, geloof ik. Het strand achter de palmen ziet er niet ongezellig uit. Ik zit in een gewoon café en heb een salade van het huis besteld. Alleen eten in een vakantieplaats is of vind ik het minst leuke van een vakantie alleen. Lekker kleppen bij een wijntje heeft mijn voorkeur.

Mijn salade naar binnen en ik word helemaal duizelig van de hoeveelheid mensen die langs mijn tafeltje trekt. Ik zit bijna op straat en het is erg druk. Ineens snap ik al die hoofddoeken. Zij zijn geen toeristen maar wonen hier en maken nu hun avondwandeling. Het publiek is wel verscheiden en ik schat toch dat de meeste mensen niet op vakantie zijn maar hier wonen. Héél véél kinderen zie ik. Moet een vruchtbare gemeenschap zijn. Ook heel veel groepen, dat wil zeggen – op het eerste oog – vriendinnen, vrienden, familie, burens, hoe het ook mag werken hier. Het is net of ik op de kermis zit met al die stalletjes met suikerspinnen, geroosterde maïskolven en wat ze nog meer eten. Geen patat.

Ik heb slaap. Komt ook van die wind de hele dag om mijn oren. Maar als ik nu naar bed ga, dan ben ik midden in de nacht weer wakker. Na ja, *so what?* Ga ik lezen en dan val ik wel weer in slaap. Ik zou niet weten wat ik vanavond anders kan doen. Een

tijdverdrijf is om de Israëliërs en de Palestijnen (of zijn dit andere Arabieren?) uit elkaar te houden. Ook qua taal. Is minder makkelijk dan op het eerste gezicht lijkt.

Kwart voor elf 's avonds. Ik ben gevelld. Moet plat. Was in slaap gevallen bij de tv. Een panel van politieke grootheden die ik voor ongeveer 1/100.000ste kan verstaan. Ja, nee, ook, ik, dat soort woorden.

Woensdagmorgen bijna tien uur. Ik zit op de 'Coral Pearl' en ga onderwater wonderen bekijken en de hele dag op en onder water zijn. Ga vanmiddag in een Yellow Submarine zestig meter naar beneden. Dit is dus echt vakantie. Ik was gisteren totaal *down* en *out*. De hele dag een soort mistralwind om je oren is vermoeiend. Ik heb niet ontbeten. Haalde ik niet. Dus jammer van de eitjes, de groentes, de lekkere broodjes, de feta en andere lekkernijen als yoghurt en fruit. Ik heb wel een mandarijntje in mijn tas. Gisteren in de supermarkt gekocht om niet helemaal afhankelijk te zijn van wat mij geboden wordt. Gisteravond nog een wandeling langs de stalletjes en in het winkelcentrum gemaakt. Een bandje gekocht met een verhaaltje over een meisje met een poesje. Mag Uri voor mij vertalen en kan ik door goed te luisteren meer Ivriet leren.

Dit is een vrij kleine boot. Ik zit aan dek, net niet onder de overspanning in de zon. Het waait wel, maar niet hard. Echt warm is het niet, maar wel aangenaam. We varen en worden in het Ivriet toegesproken. Scenario versta ik. Het is verbazingwekkend, maar tegen al mijn verwachtingen in ben ik echt op vakantie. Zalig op zo'n boot zitten in de ochtendzon en verder geen zorgen. Alles zal zich verder tot een uur of half vier van zelf voltrekken. Ik hoef niet te bedenken wat nu? Waar ga ik zitten of ga ik liever liggen? Neem ik een bedje of vind ik mijn handdoek en het zand goed genoeg? Ik ben geïntrigeerd door mijn medepassagiers. Redelijk hoog percentage hoofddoeken. Natuurlijk de korte broek toeristen, korte broeken met die afschuwelijk witte benen er onder uit. Ook nog sandalen met sokjes. Zelf was ik gekleed voor het strand en heb dus een badpak aan met daarover de lange zwarte jurk, van boven afgebiesd met een wit randje. Mijn benen beginnen al te bruinen, mede omdat ik met behulp van zelfbruinende melk spoed achter de klus zet. Ik word hier meer dan thuis geconfronteerd met mijn lijf dat bezig is naar andere proporties te groeien.

We varen langs haven activiteiten. Kranen, vrachtboten. Een heet Chuanghou of iets dergelijks en vervoert zo te zien ijzer. Achterop een rode vlag met sterren. China. We komen nu langs de dolfinen waar je mee kunt zwemmen. Ik heb twee vinnen voorbij zien komen. Moet misschien toch besluiten om er naar toe te gaan, maar ik vind dat ook eng. Ook al spreken ‘we’ Ivriet de muziek aan boord is onmiskenbaar Arabisch. Hoe kan ik de skyline beschrijven? Het is vrij wazig. De hotel knotsen verdwijnen in de nevel. Plukjes palmbomen bij de haven. Bergen, aan een kant in de mist en aan de andere kant scherp gelig. Nog ietsje kaler dan de Spaanse bergen tussen Alicante en Benidorm. Of ietsje, deze zijn kaal zonder meer. Ineens weer een plukje hotels. Voor de duikers? Waarom hier en niet daar? Veel palmen en verder niks, noppes. Ja, water en strand natuurlijk. O, Club Med zit hier, die houdt altijd afstand van de bewoonde wereld.

Kwart voor één. Over een kwartier vertrekt ‘mijn’ Yellow Submarine. Intussen verkeer ik in de wondere wereld van het onderwater observatorium en kijk in het koraalrif. Ik denk dat Gé hier niet weg zou zijn te slaan. Hij weet natuurlijk wel hoe het eruit ziet. Hij is ook wel eens in het Artis aquarium geweest. Is toch niet hetzelfde. Het lijkt meer op wat je ziet als je snorkelt. Maar vanuit een raam of dertig uitzicht op deze multi-gekleurde, multi-vormige, multi-bewegelijke onderwaterwereld van het koraal is meer dan fascinerend. Ik heb foto’s gemaakt en deed mijn Hier-En-Nu oefening: wat zie ik. Horen, ruiken, proeven is er niet bij. Je moet het van kijken hebben. Aan voelen heb je ook niks. Er trekt een wolk voor de zon. Ik ga kijken of ik moet inschepen.

Hier En Nu kwart over één in de gele onderzeeër Jacqueline. Het is wel gezellig onder water. Allemaal lage bankjes voor de patrijsraampjes. Naast mij zitten Nederlanders – in ruste? – die een recordertje bij zich hebben. Zij spreekt af en toe iets in. Lijkt op wat ik doe met mijn schriftje maar dan anders. We zitten vlak onder de zeespiegel. Voorlopig zie ik alleen blauw water. Op het videoscherm kun je zien hoe de boot onder water gaat. We zijn nu helemaal onder vertelt een alarmerend geluid. We zitten op 63 meter. Het is nog vrij licht. Ik zie geen vissen alleen koralen. We ontmoeten een gezonken schip. Er liggen verroeste roosters op, begroeid met koralen. Spookschip met op een deurtje een zwaiend geraamte geschilderd. De dood van Pierlala, zegt de man

naast me. Zijn vrouw maakt het echt spannend en spreekt in haar bandje in dat we de Titanic ontmoeten.

Het wordt troebel om ons heen. We zijn op weg om de andere kant van het schip te bekijken. We zijn weer hoger. Vijftig meter precies. Hier En Nu. Ik zie, ik voel, ik denk, ik hoor nu Engels. Onze gids legt uit dat we een vis zien, die ik niet zie. Ik zie alleen water. Ook geen koralen. Er drijft een wit fliebertje langs. Lijkt op een miniveertje. Wat zal het worden?

Ik zie een kabel, een draad tussen de koralen. Er komen meer kleuren en ik zie ook meer vissen. Geen grote. Attractie van de dag: er komt een duiker langs die bij ieder raampje even zwaait. Wat zich buiten afspeelt – de duiker om de boot – zien we op het scherm. We varen nu weer midden tussen de koralen en steeds meer vissen. Troebel water. We gaan keren en van de andere kant van de onderzeeër naar hetzelfde kijken. Hetzelfde is een berg van koralen. Ik weet geen woorden, mijn mond hangt open. Behalve door zelf te duiken kun je niet dichterbij deze wereld komen. Er is overvloed. Er is zovél. Het is onvoorstelbaar. Het is wel gek om dit alleen te doen. Het zou een toevoeging zijn om er samen van te genieten.

Terug op zeespiegel niveau. We luisteren naar de Beatles met Yellow Submarine. Dit was of is alleszins de moeite waard. Hier En Nu. Ik ruik een rubberachtige substantie en krijg een Duikcertificaat. Hoe kan ik schrijven en tegelijk in het Hier-En-Nu zijn? We zijn terug op de basis bij de begroeide paal van het onderwater observatorium. Ik zie niet alleen de paal maar ook de met koraal begroeide ramen, waardoor ik net van binnen naar buiten heb gekeken.

Bijna Hier-En-Nu, dat wil zeggen een terugblik op de afgelopen uren. Ik zit nu op het strand in een blauwe plastic stoel. Breder dan normaal, enigszins achteroverhellend en met korte poten. Ideaal in het zand en het grind. Ik drink een Macabee pilsje à raison van tien sheckles. Het goedkoopste drankje tot nu toe. Er passeert een engel. Een cirkel van witte veren boven haar hoofd en witte vleugels. Niemand kijkt, ze is gewoon op weg ergens naar toe. Ze geeft ook geen voorstelling.

Het is kwart over vier en de zon zit achter de wolken. Jammer, ik had mezelf beloofd dat ik nog een uurtje of langer van de zon ging genieten. Misschien zelfs zwemmen. Nu voel ik me minder uitgenodigd.

Terugblik: na mijn duik met de onderzeeër dacht ik een soort Holland Experience Film over de oceaan te gaan zien. Maar stom genoeg had ik niet opgelet. Ik had mijn tijd voorbij laten gaan en mocht wel wachten om te zien of er nog plaats was, maar dacht dat ik dan mijn retourboot niet zou halen. Onzin natuurlijk. (Oh, daar komt de engel weer aan. Ze ziet er serieus uit. Keek me uitdagend aan. Na, ja, wel origineel. Ik heb hier nog niet veel afwijkende mensen gezien. Dat was in St. Tropez wel anders. Toch vind ik dat ze hier wel horen.) Terug naar mijn stommitieit. Reizen of vakantie houden is ook een vak. Om vandaag te beleven wat ik heb beleefd, moest ik ± 308 sheckels of 64 dollar betalen. Die dollars weet ik niet zeker. Ik heb me enigszins losgemaakt van geldkwesties door te besluiten excursies en dergelijke met mijn creditcard te betalen. Net of dat geen geld kost. Toch voelt dat anders. Doet u maar. Hier is mijn creditcard. Wat ik wel wil is alles genieten waarvoor ik betaald heb. En nu heb ik dat spektakel met gigantische opnamen van haaien en ander oceaanleven gemist. Doet toch pijn, want in Amsterdam kost zo'n film al een rib uit mijn lijf, laat staan hier waar alles opgewaardeerd is. In Amsterdam was ik met mijn ex-buurmeisje Maria. Dat was leuk vooral omdat het samen met haar was. We zaten in bewegende stoelen, vast in de riemen. Ach wat zeur ik. Gemiste kans. Nou en? Niet opgelet. Volgens mij heb ik een verward stuk tekst neergezet. Ben benieuwd of ik het zelf snap als ik terug ben.

Een ervaring met een vraagteken was ook het (niet) foto nemen bij het betreden van de duikboot. Een broodfotograaf kiekeke iedereen zoals ook in Amsterdam en overal elders ter wereld. Maar mij niet. Hoe dat zo? Te oud? Niet mooi genoeg? Leert de ervaring dat mijn type niet afneemt? Dom van hem. Omdat ik alleen ben, heb ik niet veel foto's van mezelf als ik terugkom, tenzij ik leer met de zelfontspanner om te gaan of tenzij ik iemand vraag mij te fotograferen. Ik zou dus hoe dan ook wel een potentiële kandidaat geweest zijn. Mensenkennis ligt niet voor het grijpen. Ik ga naar het hotel. Mijn ontbijtpakket bestellen, anders moet ik morgenochtend om kwart voor zes nuchter en zonder voedsel

naar de Sinai en naar het klooster net over de Egyptische grens. De zon komt terug. Ik houd van dit uur net voor de schemering en net voor het donker worden.

Wat ik niet opschreef en wat toch de moeite waard was, is mijn tocht met de glasbodem boot Coral Pearl terug naar Eilat. Ik stond achter op de overvolle boot in het volle zonlicht dat fel weerspiegeld werd door het water. Zalig warm, omgeven door ouders met kinderen en kinderen met ouders. Hordes mooie kinderen, schreeuwende kinderen, Arabische kinderen, Israëliische kinderen. Mijn hemel, in jaren heb ik niet zoveel kinderen bij elkaar gezien. In eerste instantie had ik iets van Rot Op, ik ben hier voor mijn rust. Maar ja, uiteindelijk bleek ik toch bereid om mij te laten verleiden van ze te genieten, ook al zitten, staan, lopen en springen ze mij in de weg. Op naar het hotel. Jammer, de zon is in volle glorie terug.

Half zeven. Op dezelfde plek waar ik een dag geleden een witte wijn dronk en een salade at. Het boulevardje met stalletjes en wandelaars. Heb ik nog iets te melden? Ja, natuurlijk, altijd. Ik heb 26 dollar contant nodig om morgen de grens over te kunnen. Leek moeilijk, maar viel mee. Moeilijk omdat ik nauwelijks automaten zie. Toch gevonden, alleen voor sheckels en die vervolgens gewisseld. Het zijn van die klusje die me bezighouden. De stalletjes zijn nog bezig hun lichten aan te doen. Ik denk dat deze tijd het hoogtepunt van hun dag is.

Het heeft toch iets vreemds om zo weinig te praten. Zo leer ik ook geen Ivriet, althans niet om te praten. Een half uur à uurtje geleden heb ik Gé gebeld. Ieder woord dat ik zei kwam als een echo terug. Ik vraag me af wat hij ontvangt. En of ik überhaupt doordring tot zijn antwoordapparaat of tot hem dus. Er loopt een Indiaan voorbij. Althans iemand met veren op z'n hoofd. Wie weet zijn dit soort uitingen voorlopers van een feest. Poerim? Vanmiddag in het Observatorium waren ze beschilderd. Hun gezichten dan. Ik had kunnen vragen of ze er altijd zo uitzien of dat dit voor een speciale gelegenheid was/is. Vrijdag schijnt het feest te zijn. Wat ik lees in de vooraankondigingen, lijkt op Koninginnedag. Laat ik 's opletten. Er kwamen drie glimmend geklede kinderen voorbij. Niet helemaal gewoon. Naast me zit een

man te bellen die in het Engels roept dat hij in Is-ra-el is. Wel een interessante eerste zin. De rest komt vanzelf.

Ik ben leeg. Wat is de moeite van het vermelden waard op dit moment. Dit is het uur dat ik gezelschap mis. Heb ik thuis ook. Borreltijd. Verleidelijke tijd. Eén tafeltje verderop zitten Nederlanders. Jong en iets ouder. Ze roepen naar passerende landgenoten, die welwillend een praatje maken. Zijn ze bij een fanfare vraag ik mij af. Ik kan ze niet inschatten, maar uit Amsterdam komen ze niet. Hé, er loopt een ruimte kindje voorbij. Hoort er allemaal bij.

Ik heb besloten dat ik in een restaurant aan het strand ga eten. Falafel of vis of iets anders. Ik liep er langs en werd toegesproken door een onvervalste Engelsman. Ik vond hem aardig dus vertrouw ik mij toe.

Er passeert een hazenwindhond. Dat is héél lang geleden dat ik zijn familie zag. Er komen nu konijntjes langs en naast mij zijn de Nederlandse passanten – ‘mijn’ leeftijd – aan een tafeltje neergestreken. De conversatie wordt luider en luider. Ik vermaak me door te proberen of ik hun accent thuis kan brengen. Ik hoor daar niet bij, dat is wel duidelijk.

Plotseling kinderen op zilveren autopedjes. Een meisje hangt op de schouder van haar vader, zwaait en lacht naar me. Ik zwaai en lach terug. Ik heb behoefte aan contact, geloof ik. Hoe doe ik dat? Tot nu toe heb ik me daarmee niet bezig gehouden. Het leukste om naar te kijken vind ik de kinderen in wandelwagentjes. Als prinsen en prinsessen laten zij zich vervoeren en rondrijden.

Ik laat dit schrijven even rusten. Ik ga kijken, luisteren zonder verslag te (moeten?) doen. Die Nederlanders beginnen me te ergeren. Eén heeft het over water en zandbanken en hij weet hier alles van. De twee aangeschoven mannen laten het over zich heen komen. Ze drinken lekker hun biertje en nemen een snackje, besteld door ‘het hoogste woord’. Weet je wat, ik ga naar de Blue Beach falafel eten.

Na ja, word ik zomaar aangesproken door een Engelse die mij herkent van gisteren. Net als ik vindt zij het *'a good place'*.

Oefening Hier En Nu in het restaurant op het strand van ‘The Blue Beach’. De lekkerste falafel ooit gegeten met humus, frietjes, rode kool, worteltjes en sla. Een goed glas wijn erbij. Ik ben zo ontzettend blij dat ik niet heb besloten in het Hotel te eten. Dit is zoveel leuker dan in die maffe eetzaal met die overjarige stoelen. Ik ben wel benieuwd naar het hotelbuffet. Misschien dat ik het om die reden één keer uitprobeer. Maar ja, ik heb nog maar drie avonden te gaan. Maakt niet uit, ik zie wel.

Hier En Nu. Rechts bijna in zee zit een gigantische familie met kinderen. Ze eten niet, hebben misschien zelfs hun eigen eten en drinken meegebracht. Schijnt te mogen, terwijl dit toch een restaurant – weliswaar aan het strand – is. Op links is een partijtje. Drie lange tafels die steeds voller worden. Nu zie ik rechts op zee de ‘Coral Pearl’ terugkomen met muziek en dansenden. Ze hebben er een disco van gemaakt. Ik heb ook zicht op de rest van de haven met grote zeilschepen, waar je overdag mee mee kunt. Links zie ik kinderen springen op iets wat op een trampoline lijkt. De lucht is zwoel, de temperatuur aangenaam, de wind is gaan liggen. Recht in mijn vizier stookt iemand een vuur. Barbecue? Er is een zangeres gekomen in het restaurant. Klinkt goed. De muziek is iets snarigs plus slagwerk. Zal wel digitaal zijn. O, de eerste dansers treden aan. Moeders met kindjes op hun arm.

De maan staat bijna loodrecht boven ons. Er zit wel een net tussen. Zou dat zijn om de warmte vast te houden? Ja of nee, het helpt het is hier lekker warm. Ik vind mezelf toch uniek, want zo te zien ben ik de enige die hier alleen aan tafel zit. Als ik dit niet kon, zou ik niet alleen op vakantie kunnen. Is dat een verdienste? Ik vind zelf van wel. Ik begin me nu af te vragen welke taal de zangeres zingt. Ivriet? Ik geloof het niet. Of toch wel? Het is rond, het is zwoel, het is cliché, maar oké. Nu ze spreekt hoor ik dat het wel Ivriet is. Morgenochtend moet ik om vier uur opstaan. Hoe vroeg moet ik dan naar bed wil ik uitgerust zijn? Nu? Als ik hard naar mijn hotel ren dan kan ik er om negen uur in liggen. Dat is dan zeven uur slapen tot vier uur. Maar hoe kom ik om negen uur in slaap? Ik ga afrekenen anders wil ik meedansen en dat vind ik moeilijk alleen.

Donderdagmorgen een uur of elf. Mijn excursie ging niet door. Dus zit ik nu in de zon bij het zwembad en moet straks besluiten

waar ik dan naar toe wil. Ik heb het warm, ga eerst zwemmen. Terug op mijn plek. Ik ben te heet of het water is te koud. Heb de moed om te zwemmen nog niet op kunnen brengen. Bovendien zit ik dan met een nat badpak en ik wil liever naar het strand. Eerst mijn 'trip' regelen bij de mevrouw in het hotel en dan naar de zee. Op het strand. Op een bedje. Ontelbaar veel zeilscheepjes op zee. Is vast een school. Ik zit of liever lig half in de zon, half in de schaduw. Heb eigenlijk niets bijzonders te zeggen. Ik ga Arnon Grunberg lezen en vraag me af of ik een belexperiment zal wagen. Ik ben nog steeds niet gewend van alle mogelijke plaatsen te kunnen bellen. Er zit een schroom voor. Ja, hallo, hier ben ik. Waar? Ja hier op het strand van Eilat. Interessant of niet soms?

Kwart voor vier. Zit nog steeds op het strand. Heb een baguette 'pastrami' die kalkoenfilet bleek te zijn gegeten. Met een berg sla, komkommer en tomaten in blokjes. De baguette was zo doorweekt dat ik alleen de onderste helft eetbaar vond. Links van me komt de Coral Pearl terug. Net als gisteren om deze tijd met mij aan boord. Verder heb ik Arnon Grunberg gelezen. Blauwe Maandagen. Eindelijk. Wat een vreugde, wat een onwil en wat een wil kwam ik tegen. Ik vraag me af of Gé Arnon heeft gelezen en zo ja hoe hij hem heeft beleefd. Helemaal vreemd kan hij hem niet zijn. Ik ga een eindje wandelen, er trekken wolken voor de zon.

Half zeven 's avonds. Ik zit overdekt aan de rand van een winkelcentrum. Uitzicht op de baai, de volle maan, het verlaten strand en de lichtjes. Er staat alleen een hek in de weg. Verder is het een mooi uitzicht. Ik was op zoek naar hèt terras en hèt plein van de stad. Wel gevonden, maar ze voldoen niet. Ik heb wel mooiere pleinen gezien. Het is toch een rare stad met die hotelgiganten die alles binnen hun muren bieden: eten, entertainment, zwembaden, *health club*. Als je wilt kun je je een week lang binnen die muren vermaken. Vanavond gaan we in mijn hotel bingo spelen, *not for me* dus. Er waren nogal wat groepen jongeren die nu vertrokken zijn. Inderdaad Arabieren, niet verkleed, gewoon zoals ze zijn. Volgens mij is het Arabiergehalte in mijn hotel hoog.

Vanmiddag belde ik Gé. Ik voel me niet vaak een verlegen meisje, maar door helemaal uit Eilat met mijn mobieltje met hem te bellen, werd ik dat wel. Ging meer over of hij het leuk vond om

me te horen natuurlijk. Het regende in Amsterdam, zei hij, maar hij had een boek dat hem zoet hield. En het belangrijkste is dat hij me van Schiphol komt halen. Hij klonk neutraal. Was niet blij om me te horen, geloof ik maar vond het ook geen ramp. O, o, wat een gedoe toch altijd. Wil hij me wel, wil hij me niet? Plotseling bel ik 'Orange'. Ik ben benieuwd hoe hoog mijn rekening zal worden. Schijnt niet mis te zijn om hiervandaan naar huis te bellen. De meest dringende kwestie is nu waar ik ga eten. En een andere kwestie is of ik de juiste muziek kan vinden om mee te nemen. Ik heb inmiddels wel een boekje van Roodkapje en een ander sprookje gekocht. Ik zal ook nog een Roodkapje bandje kopen. Zal Uri leuk vinden.

Mijn eerste opwinding is over. Morgen ga ik de woestijn in. Bezoek aan de kopermijnen, een kibboets en de dieren van de woestijn. Dan mis ik het Poerimfeest op de boulevard. Tegen Koninginnedag kunnen ze toch niet op en carnaval zie ik hier ook nog niet gebeuren. Tien over half negen. Gegeten op de sjieke boulevard. Lichtjes in de bomen. Allemaal nieuw, spiksplinter. O, de cd blijft hangen. Vanmiddag aan de telefoon vroeg Gé of ik lekker gegeten had. Ja, in zekere zin vind ik het altijd verrassend wat ze me voorzetten. Na ja, dat wil dus zeggen, dat ik niet alles even lekker vind, maar deze avond heb ik HEERLIJK gegeten. Een bord boordevol champignons. Hele, met uien. Ontzettend lekker! En een spies met Cornish hen (een soort kip). Perfect gegrild.

Ik blijf het moeilijk vinden om alleen te eten. Op de meeste tafels staat een levensgrote fles ketch up. Vind ik vies, Gé niet die lust er wel pap van. Ik heb mij zelf ook op een lekker (half) flesje wijn getraakteerd. Was niet mijn bedoeling, maar voor ik het wist had ik alweer ja gezegd. Nu ga ik wat anders doen. Wat weet ik niet. Misschien lekker slapen. Of tv kijken of God mag weten wat.

Vrijdagmorgen in de bus in de Negev. Ik dacht woestijn, daar is weinig te zien. Niet waar. Onze Nederlandse gids vertelt sinds we Eilat verlieten al een half uur over wat we allemaal zien: velden met mais, druiven, tomaten, dadelpalmpiantages aan een kant, rotsformaties in sprookjesachtige kleuren aan de andere. We rijden nu de kibboets in door het elektronische hek. Rechts is het groente en fruit 'Packing House' met Carmel sticker. Links junk opslag.

Oudijzer. Vroeger was dit een legerkamp om de grens met Jordanië te bewaken.

In kibboets Grafith. Boeiend. Onze gids, die een Friesin blijkt te zijn en zelf in de kibboets woont of woonde leidt ons rond. Kijk, dit is de oudste bewoner. Geen lid. Hij betaalt, maar zijn kinderen wonen hier en zo is hij de kibboets opa. En dit is Dan, een gehandicapt jongetje dat paardrijdt in het centrum voor gehandicapten waar we net langs reden en dat bezig is vorm te krijgen. We bezoeken de wasserette. Allemaal 'ruiven' waar de was van tevoren wordt gesorteerd. De gemeenschap telt 130 volwassen zielen en ongeveer net zoveel kinderen. Alles is geregeld, iedereen heeft evenveel. De kinderen zijn Poerim verkleed en spelen op een speelplaats. Er zijn grasvelden onder palmbomen. Ik kijk en kan me voorstellen hoeveel werk is gaan zitten om dit hier midden in de woestijn van de grond te krijgen. En ik ben zó blij dat ik niet hoef, dat ik gewoon in Amsterdam mag wonen en mijn eigen bedoening hebben.

Kwart over vijf. Terug in Eilat op de boulevard na een waardevolle dag. Na de kibboets bezochten we de Bijbelse dierentuin. Eigenlijk geen dierentuin maar meer een oplapcentrum voor gewonde woestijndieren. Tenminste een deel ervan. Op afgezette lappen grond leven woestijnwolven, katachtigen en ik zag zelfs een luipaard in een boom hangen. Verder uilen, slangen, muizen en gieren en in het donker de *desert night life*. Je kunt zeggen wat je wilt, maar het heeft toch iets extra's om dieren ter plekke te zien. Hun kleur en die van de omgeving zijn uiteraard nauwelijks van elkaar te onderscheiden, waardoor je goed moet kijken om het betreffende dier te ontdekken.

Ook in de bus zaten twee Engels Cockney sprekende Joodse vrouwen. Een feest voor het oor, vooral toen ze de *lovely animals* aan elkaar beschreven. Na de 'zoo' op safari door savanneachtig gebied. Ezels, antilopen en struisvogels gezien. Brandende braambosjes gebied. Kaalgeplukte struisvogels, kaalgeplukt op hun gat door jaloerse mannetjes. Er waren ook jonge antilooptjes. Lunch in een kibboets restaurant. Lekker vis gegeten. Aardige mensen, alles uitstekend verzorgd. Ik dacht ik schuif bij mijn Cockneyvrouwen aan. Goie keus. Lachen geblazen. De een van Pools Joodse komaf de ander van Hollands Joodse origine. Pools

Joods blijkt beter dan Hollands idem. Blijkt ook te maken te hebben met al of niet Jiddisch spreken. Toen dan. Ooit. Zeven generaties terug. De van afkomst Poolse vertelt dat haar voorouders in Schotland aan wal werden gezet met de mededeling dat ze nu in het beloofde land Amerika waren aangekomen. Het schijnt even te hebben geduurd voor de waarheid tot hen doordrong. Amerika hebben ze nooit gehaald, ze zijn wel afgezakt naar Londen, *Jewish Quarter*. Ze zijn allebei sinds een jaar of zo weduwe en hebben nog teveel poen om hun mannen al achterna te gaan. Geintje.

Ik kreeg wel waar voor mijn geld, want ook op het programma stond Timna Park. Geen bomen of ander groen, alleen rotsformaties en gesteentes van donkerrood tot wit. Helaas niet te beschrijven. Heb wel foto's genomen die natuurlijk ook een flauwe afspiegeling zijn, maar ze zullen mij wel helpen om dit indrukwekkende schouwspel in herinnering te brengen. Ooit – nog niet zo lang geleden overigens – waren hier kopermijnen. Je kunt de groene aderen nog zien lopen. De eerste exploitatie stamt uit 4000 voor Christus, de laatste uit de jaren zestig, begin zeventig, geloof ik. Heb ik goed opgelet? Had koning Salomon er nog mee te maken? In ieder geval was Eilat een mijnwerkersstadje en toen de mijnen niets meer oprachten, bedachten ze dat ze er een toeristenplek van konden maken. Maakt het wel interessanter dan alleen voor de toeristen gebouwd, wat ik dacht.

Hier En Nu wordt het schemerig. Het is bijna Shabbat. Om half zeven is er een cocktailparty in het hotel. Ga ik daar heen of niet? Het zal allemaal wel weer heel gezellig worden? Gaat Poerim ook op Shabbat door? In ieder geval zijn de winkels dicht en blijven de stalletjes – zo te zien – open. Onder en boven de wet? Kwart voor zeven. In de lounge van het hotel. Feestmuziek en een feestcocktail. Voor het eerst vind ik het buiten fris, te fris om buiten te eten, dus besluit ik voor een keer in het hotel te dineren. Er is een cabaret en wie weet wat nog meer vanavond. De cocktails hebben de meest vieze kleuren, die je kunt bedenken. Op het toneeltje staat een paard en een troon om kinderen op te zetten als de verschrikkelijke koning Ahasverus en heldin koningin Esther, die de Joden uit zijn klauwen redde. Ondertussen heb ik een glas met die groene gifkleur gebroken. Wie weet brengt dat geluk. Was het publiek de afgelopen week overwegend Arabisch,

nu is het 90% Israëlich. Zal wel kloppen want ze hebben een paar dagen vrij, dus waarom niet een lang weekend naar Eilat? Ik twijfel of ik hier eet of niet. Er zal wel een buffet zijn. Is er 's morgens ook. Eerst vond ik dat lekker, nu heb ik bedenkingen. Dus de vraag is wat ze nu serveren. Er is maar één manier om daar achter te komen: onderzoeken.

Tien uur 's avonds. In de gezellige lounge, maar niet heus. Er is zogenaamd cabaret, maar de mevrouw die het leidt schreeuwt zo hard, dat mijn hoofd bijna uit elkaar knalt. Ergerlijk is ook dat het geheel in Ivriet gaat en ik het niet versta. Verder zitten er wat mensen uit het publiek op het toneel met pruiken. Er wordt gelachen, dus het zal wel leuk zijn. Maar niet voor mij, absoluut niet te doen.

Shabbat. Na het ontbijt. Tien voor negen. Geslapen van een uur of elf tot een uur of zeven. Ik rust wel lekker uit op die manier. De avonden vind ik niks aan. Gisteravond in het hotel gegeten. Kwam door een misverstand bij een Fins meisje aan het tafeltje in het verste hoekje te zitten. Echt een plek voor mensen die alleen zijn. Maar zij zat er al in die zin dat ze geplaceerd was, maar langs het buffet liep om haar voorgerecht te vergaren. We vonden het allebei leuk om gezelschap te hebben. Dus ontstond het te verwachten gesprek: hoe lang ben jij hier? Wat heb je gedaan? Heb je meer gereisd? Verder ging het over de koeienziekte die ze in Finland niet hebben en de graatjes in haar vis, waar ze helemaal gestoord van werd. Toen samen naar de lobby en het cabaret waar we allebei niks aan vonden. Alleen een dansgroep was goed entertainment. Afijn, zij moest vroeg naar bed omdat ze vandaag om half zes op moest om naar Jeruzalem te vliegen. Ons gesprek werd boeiend toen het ging over het recht van de Joden om in Israël te wonen. Volgens haar waren de Joden hier eerst en ze vroeg zich af waar die Palestijnen vandaan waren gekomen. Uiteindelijk is haar theorie dat mensen verhuizen, volken verhuizen en dat dit erbij hoort. Stel dat we tegen de Amerikanen zouden zeggen dat ze naar huis terug moeten...

Wie waren eerst in Eilat, de Joden of de Arabieren? Hoe dat in Oude Bijbeltijden was weet ik niet, maar ik weet wel dat hier vanaf het jaar nul tot 1948 weinig Joden waren. Oefening 'Hier En Nu' helpt om te bedenken dat het nu zo is dat ze het samen zullen

moeten uitzoeken. Wie is topdog en wie underdog? Pas als ze zich als gelijkwaardig gaan gedragen hebben ze – volgens mij dan – kans op evenwicht. En dan heb ik het niet over de politiek maar over de mensen die zij aan zij het land bewonen. Vrede lijkt me iets anders. Een soort waanidee van het paradijs dat je kunt regelen. Ik bedoel er zullen altijd wel botsingen blijven. Ik weet het antwoord ook niet. Maar ik denk dat het net als in een relatie om de bereidheid gaat. Als de wil om het samen te doen ontbreekt, vergeet het dan maar, zei mijn docente Trees Deturck in de ‘Vergeven en Vergeten’ workshop. Een diepgaande uitspraak die me vaak helpt besluiten te nemen.

Intussen hebben Joden en Arabieren elkaar over en weer genoeg gekwetst om zich verongelijkt te voelen. Maar ja en toen? Voorlopig voel ik in mij zelf een onwil om contact met de Arabische wereld te zoeken. Waarom? Eigenlijk alleen omdat deze wereld mij vreemd is. Pure angst en vooroordeel. Van de Joodse wereld weet ik meer, maar dat wil niet zeggen dat ik hun politiek in Israël kan volgen of goedkeur. Kwart voor twaalf op het strand. Shabbat gezellig. Een uurtje geleden geprobeerd geld te trekken. Werkte niet met mijn bankpas. Vorige keer wel, dus giropas geprobeerd. Die verdween en kwam nooit meer terug. Opgegeten. Versnipperd. Zo klonk het. Dus nu moet ik op zoek naar de enige andere geldautomaat. Hopen dat die werkt en mijn pasje wel teruggeeft.

Eigenlijk ben ik klaar om naar huis te gaan. Het is goed zo. Nog een paar uurtjes strand. Misschien toch nog zwemmen, hoewel ik vannacht wakker werd van een kriebelhoest en Nisyleen en paracetamol uit voorzorg heb geslikt. Alsjeblieft geen kou vatten. Mijn bezigheid bestaat vandaag uit Ivriet leren via het bandje in mijn walkman. Ik heb nog een boel te doen, wil ik ooit een ijsje bestellen in die taal en ook afrekenen en een praatje over het weer maken. Ik zit naast de *life savers*. Een gezellig clubje zo te horen. Het waait. Welke kant keer ik de zon toe? Of geef ik mij aan de schaduw over? Gedoe. Er is altijd iets, niets doen bestaat niet. Even zwemmen. Het probleem is natuurlijk de overgang van de hete zon naar het koele water. Moet lukken...

Bijna half vier. Nog steeds op mijn bedje. Nog steeds naast de *life savers*. Behalve Ivriet geleerd ook ‘*Body Process*’ van James Kepner

gelezen. Eindelijk de rust voor gevonden. Hèt Gestaltboek als het over – de titel zegt het al - lijfelijke processen gaat. Uitermate boeiend. Wist ik al want ik heb een workshop in België met hem gedaan. Zou hem ook naar Nederland willen halen. Ik vind hem een vakman of liever een meester, een man die zich aan zijn vak gewijd heeft. Jammer dat hij in Amerika woont en werkt, anders ging ik bij hem in supervisie. Inmiddels ben ik geheel omsloten door families, die genieten van de middagzon op het strand. Eindelijk – alweer – heb ik ook gezwommen. Het viel ontzettend mee. Het water was veel lekkerder dan ik verwachtte. Jammer, ik kan nu als ik wil nog één keer, maar dan is de pret voorbij. Rechts van me zit een man met een staartje, die verdacht veel op Gé lijkt. Behalve dat staartje dan. Maar verder... Na ja en?

Het consumptiegehalte op het strand ligt niet hoog. Ik geloof ook niet dat ze voor de bedjes betalen. Dit zal mij trouwens een zorg zijn. ‘Ze’ zoeken het samen maar uit. Wat ‘ze’ wel goed kunnen is plek innemen. Toen ik aan het zwemmen was zijn ze me zo dicht genaderd, dat de poot van de stoel van mijn buurvrouw op mijn tas stond. Ik ben net een hoofdstuk van Kepner aan het lezen over de *‘disowned self’*, het onteigende zelf. Hij geeft daar een cirkel bij waarin de polen worden weergegeven. Als je het ene (hard) bent, ben je ook het andere (zacht). De vraag is alleen welke pool je onderdrukt hebt. Zelf voel ik me hier eerder verlegen dan arrogant, terwijl dat normaal eerder andersom is. Heeft alles te maken met de omgeving waarin ik verkeer. ‘Zij’ zijn hier thuis, ik niet. Zij hebben het hier voor het zeggen, ik niet, maar alweer: nou en? De enige vraag van belang is of een ontmoeting mogelijk is. Hier op het strand voor mij niet. Zij hebben elkaar en hebben geen behoefte aan een vreemde en ik op mijn beurt zit daar ook niet echt op te wachten. Laat mij maar lekker mijn boek lezen en schrijven. Het lijkt me nog een heel werk om in zo’n groep te functioneren. Ik zag het gisteravond ook in de eetzaal. ‘Tedereen’ was met de hele familie of te wel met de hele misjpoge, compleet met perfecte voorbeelden van Jiddische mama’s, die het hoogste woord hadden. Niet simpel als je hun kind bent.

Zo langzamerhand wil ik wel weer praten, ik heb nu genoeg geschreven. Vier uur. Nog steeds op het volle strand. Laat ik voor de grap een oefening Hier En Nu doen. Ik hoor, ik voel, ik zie, ik denk. Ik voel de zon op mijn lijf, ik hoor de muziek, een man zingt

seksbom, ik hoor Ivriet links en rechts van me, ik zie mijn boek open liggen, ik voel kriebels in mijn keel, ik zie drie mensen in het water zwemmen, ik zie ook een peddelaar met een plank en ik zie de zon op het water schitteren. Ik zie ook tientallen mensen dichtbij in de zon. Ik zie het *Shopping Centre*. Op rechts spreekt die ene macho man steeds luider. Hij is omringd door vrouwen. Ik zie ook een vliegtuig dalen. Ik voel dat mijn lippen droog zijn. Heb net een pilsje gedronken en vraag me af of ik er nog een wil. Erg rustig is het hier dus niet. Toch houd ik stug vol. De zon wordt steeds aangenamer. Ook nog een zwoel windje erbij. Hoe zou het zijn om hier te wonen? Altijd mooi weer. Altijd naar het strand kunnen? Net zoiets als in St. Tropez waar het leven gewoon doorging en het alleen al snel te heet werd om nog te kunnen werken of iets anders constructiefs – wandelen? – te doen.

Acht uur 's avonds in de hotellobby wachtend op Yair. Een echte 'boer', die mij het hof maakte door de mooiste schelpjes op mijn bedje uit te spreiden. Eén voor één. Moet hem wel wat tijd hebben gekost om die te verzamelen. Hij was me niet opgevallen als geïnteresseerd. In mijn idee zat ik tussen de *incrowd* van Eilat die genoeg aan elkaar had en verder geen enkele boodschap aan mij. Ik was werkelijk zéér verbaasd en ook aangenaam verrast. Natuurlijk is het een man met een prachtig verhaal. Ik kan daar van geen kant tegen op. Hij lijkt op Perez.

Zondagmorgen kwart voor zes op het vliegveld. Eén uur geslapen na een avond uit met Yair. Wel apart. Had ik al gegeten? Nee, ik niet. Ja, hij wel, iets. Wat wilde ik eten? Ik noem iets op. Dat was niet de bedoeling. Wilde ik zien hoe hij at? Eenvoudig, maar toch. Nieuwsgierig als ik ben, stem ik toe en ga mee naar zijn appartement. Ik moest niet op de rommel letten. Boeken overal. Papieren vooral. Gewoon het huis van een man alleen. Oké, ik zal niet op de rommel letten. Toen zijn vrouw nog leefde, was het beter. Maar zij is vijf jaar geleden gestorven. Wat hij aankondigde klopt. In de keuken is net plaats op tafel om een placemat neer te leggen. Verder valt het wel mee met de rommel. Hij maakt een salade. Snijdt tomaten, snijdt komkommers. Een schaal vol. Ja, als hij had geweten dat hij mij zou tegenkomen dan... Na ja, hij doet z'n best en vertelt mij zijn leven. Geboren in Israël. Vader deed er twee jaar over om na de Russische Revolutie

van de Oekraïne naar Israël te komen. Moeder komt uit West Oekraïne dat bij Polen hoorde. Kon dus makkelijker weg.

Indrukwekkend vind ik het idee dat hij naar Eilat is gekomen om boer te worden. Hij had een of ander druppelsysteem bedacht, dat hij aan de overheid probeerde te ‘verkopen’ maar loulouene. Ze snapt hem niet. Kan hij nog kwaad om worden, want uiteindelijk is zijn plan toch uitgevoerd, alleen zonder hem en het heeft twintig jaar geduurd om een kwart van wat hij van plan was tot uitvoering te brengen. Hij zegt nogmaals hoe kwaad hij is dat niemand hem begrepen heeft. Hij heeft nog een plan voor Eilat. Nu. Er moeten universiteiten komen waar studenten en professoren van ‘buiten’ half vakantie kunnen houden en half kunnen studeren of werken. Hij denkt dat Eilat zoals het nu is veel te gewoon is en teveel op de dommen gericht. Dit past niet bij het Joodse volk, waarvan 50% minstens goed opgeleid is. Maar ook deze keer heeft hij geen medestanders.

Zijn druppelplan heeft hij uiteindelijk zelf uitgevoerd en het heeft hem 35 jaar gekost om de kosten terug te verdienen. Echt gelukt kan hij het niet noemen. Goed, we eten dus die salade met een crème kaas en witte boterhammen. Ik drink thee, hij een sapje. Aan de muur hangen schilderijen en gouaches. Hij leidt mij rond. Hij weet niets van kunst. Wat aan de muur hangt is het werk van zijn vrouw die kennelijk talent had. Dan brengt hij mij naar een kamer met een computer en stapels foto’s, die op de printer afgedrukt zijn. Hij laat me een deel zien. Ik ben onder de indruk. Hij heeft er gevoel voor. Dan laat hij me foto’s van veertig jaar geleden zien, toen Eilat nog helemaal niks voorstelde. Ik ben niet jaloers. Moet niet denken aan het werk dat die man heeft verzet. En dat alles in de brandende zon. Maar ja, hij had een idee en is koppig en was niet van plan om op te geven.

Half negen. Nederlandse tijd. Ik zit in het vliegtuig vanaf Tel Aviv. Ik heb al een dag achter de rug, voel mijn slaapttekort na dat hazendutje van drie tot vier uur. Dat zat er dik in natuurlijk toen ik eenmaal in gezelschap van Yair was. Onderweg in de auto heeft hij me een aantal vragen gesteld: houd ik van sport? heb ik een gezin? O, ben ik gescheiden, waarom hertrouw ik dan niet? Aan sport doe

ik niet, vertel ik, maar ik hou wel van dansen, dus gingen we na de maaltijd en de rondleiding in zijn huis op zoek naar (dans)entertainment in de grote hotels. Zelf logeer ik in een aggenebbisj (rare spelling) hotel hierbij vergeleken. Ieder jaar komt er zo'n luxe gigant bij vertelt Yair. Alleen zou ik niet zo gauw zo'n hotel ingaan als ik er niet logeer, hoewel dat onzin is, want een hotel is tenslotte openbaar. In het Royal gaan we met de lift – rondom zicht – naar de 16^e etage. Inderdaad een wonderschoon uitzicht. Nu pas dringt tot mij door hoe dichtbij Akaba is. Dan dansen in de nachtclubruimte. Hij begint zijn best te doen mij duidelijk te maken, dat hij wel wat meer wil dan mijn hand en tijdens het dansen mijn lijf vasthouden. Ik wil dat dus niet, dat weet ik zeker.

Het hof gemaakt worden na die eenzame saaie avonden, vind ik heerlijk, elkaar uittesten vind ik ook leuk, maar *that's it*. Hij snapt niks van vrouwen, bekent hij. Daarom geeft hij mij af en toe een keuzevraag: welke foto vind ik mooier die of die? Als ik die zeg, dan had het wat hem betreft ook die kunnen zijn. Ik vraag of hij het geheim van vrouwen wil weten. Ja, uiteraard. Ik zeg dat hij zou kunnen luisteren in plaats van *multiple choice* vragen te stellen. Ach ja, dat is zijn probleem, dat kan hij niet. Tja, dan houdt het op. Jammer voor hem. Jammer voor mij. Ik doe wat hij niet kan: luisteren. Vertellen kan hij wel, géén nieuwe invallen, verzekert hij, alleen belegen verhalen. Kan mij niet schelen, want ik ken ze niet. Ik vind het wel leuk dat hij dit van zichzelf weet. Het eerste uur lijkt hij boeiend, volgens zijn zeggen, maar daarna zal ik er al gauw achter komen dat hij zichzelf herhaalt. Hoe het ook zij, waardeer ik zijn avances. Hij is 67, weduwnaar, drie kinderen, vijf kleinkinderen. Ik heb van allemaal foto's gezien. Eén zoon is in het leger, hoog geplaatst, één is advocaat of zoiets, dochter is *technical engineer* en opa gaat op shabbat het strand op om te zien of er nog een leuke toeriste is te verschalken. En waarom ook niet? Hij een prettige middag en avond en ik ook. Maar waarom seks? Volgens mij is dat een idee, ik bedoel dat dit zou moeten. Net zoiets als die *multiple choice* vragen. Zelf vind ik het nogal wat. Ik leef al zolang als een non en raak echt niet opgewonden van de eerste de beste Israëli, ook al kan hij nog zo mooi vertellen.

Uiteindelijk brengt hij me terug naar mijn hotel en heeft nog een toetje voor me. Het is inmiddels twee uur of zo en ik moet dus om vier uur op. Mijn nieuwsgierigheid wint het van mijn gezonde verstand dat zegt dat ik móet slapen. (Hier En Nu in het vliegtuig is er alweer zo'n typische mannenfilm op het scherm. Ik word misselijk als ik zie hoe de ene militair het hoofd van de ander in een emmer onder water duwt. En dat keer op keer.)

Terug naar Yair, die twee boeken uit zijn auto heeft meegenomen en twee reproducties van het werk van zijn vrouw, die ik mag hebben. Ik vind ze mooi, zeg dank je wel en verder niks, omdat ik denk dat ik iets speciaals moet zeggen en niet weet wat. De boeken heeft hij voor 90% zelf gemaakt als een hommage aan zijn vrouw. Het een is gewijd aan haar beeldende kunst met daarbij gedichten van hemzelf en van zijn zoon. Het andere geeft een beeld van haar leven. Veel foto's en veel teksten en gedichten van hem. We bekijken ze samen. Soms vertaalt hij een gedicht in het Engels voor mij. Hij heeft niet het geduld om mij het Hebreeuws te laten lezen. Hij stijgt in mijn achting. Hij heeft op zijn manier een monument voor zijn vrouw opgericht. Zo'n man zou ik ook wel willen, maar ja dat halen we *tonight* niet meer. Af en toe tijdens het lezen laat hij een traan vallen. Vind ik ontroerend. Toch scheiden hier onze wegen. Hij naar buiten, ik naar boven om nog wat zenuwachtig om mijn bagage te lopen en de laatste dingen te pakken. Hoe zo ben ik zenuwachtig? Kan er nog iets misgaan voor ik in het vliegtuig zit? Nee, dat geloof ik niet. Ik had me kunnen verslapen, maar deed dat niet, weet ik nu terugkijkend.

Nog een paar uur en dan hoop ik Gé en Schiphol weer te zien. Vind ik nog spannender dan Yair, die uiteindelijk voorspelbaar is. Dat gevoel heb ik bij Gé niet. Ik wacht af, ik zie het wel, ik ben dol op avontuur. Al met al heb ik een fijne week gehad. Als ik ergens tevreden over ben dan is het over mijzelf. Ik heb gewoon gedaan wat ik dacht dat mij goed zou doen, zodat ik mij beter voel dan bij vertrek en bereid ben om verder te gaan. Klinkt braaf. Het zij zo, ik ben wie ik ben en mijn angst om braaf of saai te zijn, hoort bij mij. Op, over en uit!

Nagedachten. Meer dan tien jaar later kan ik het Gé verhaal een slot geven. Toen was me dat te pijnlijk. Hij haalde me inderdaad

op, vroeg of ik nog gedanst had, ja dus, vond hij leuk voor me, zei hij tenminste. We wisselden nog wat ditjes en datjes, hij kwam een kopje thee meedrinken en dat was het voor die dag. Onze email correspondentie ging door tot hij boos werd per email en alle contact afsloot. Ik heb nog vaak pogingen gedaan om het gesprek weer op gang te krijgen, maar dat is me niet gelukt. Toch heb ik inmiddels een warm gevoel als ik aan hem denk. Hij heeft me mijn gevoel van eigenwaarde teruggegeven en het leek alsof hij me dat ook weer afgepakt had. Maar zoveel jaar later blijkt dat onzin te zijn. Eens gegeven is altijd gegeven. Het heeft wel lang geduurd voor ik die waarheid tot me kon laten doordringen. Maar het gevoel dat in mijn lijf zit is van mij en van niemand anders.

Experiment: herken je iets in mijn verhaal? Heb je ook een liefde die op een of andere manier een rol in je leven blijft spelen, terwijl er geen werkelijke relatie meer is. Of zou je ook in je eentje op avontuur in een vreemd land willen gaan en al schrijvend ontdekken wat je daar in wezen doet? Zowel het een als het ander wordt boeiender als je blijft schrijven en weet dat er een dag komt dat de ontkenning zich zal aandienen. Blijf vooral door schrijven als je nog een onbestemd gevoel hebt. Er is zoveel boeiends te ontdekken in de onderstroom.

15. Mooi weer schrijven

Door de stad of door een dorp of door het bos
of over het strand wandelen terwijl de zon schijnt
is een van mijn favoriet bezigheden.

Af en toe rusten op een bankje en kijken
en opschrijven wat er zoal gebeurt,
blijkt een toevoeging die het wandelen
behoorlijk opwindend kan maken.

Zelf deed ik het in Amsterdam
zoals je op de volgende pagina's kunt lezen.
Maar het kan overal.

Je hoeft alleen je deur uit te stappen
de hond mee te nemen als je die hebt
of een hond te fantaseren en te lopen
tot je een bank tegen komt of een ander plekje
waar je kunt zitten.

Neem even tijd voor je je schrift en je pen pakt.

Tijd om te kijken, te ruiken, te voelen

Als je gaat schrijven zul je merken dat zich een voortdurende
film aan je toont met echte mensen en levende beelden..

16. Amsterdam Beleven

Laan

Een laan, platanen.

Rijtjes huizen

Verborgen zijn de tuinen

Mijn tuin die dubbel is

De tuin van de burens die keurig is en onderhouden

Mijn tuin die wild is en knispert van de schelpen

Jouw tuin waar een merel zingt

Is het wel een merel?

Om deze tijd in de middag?

Waarschijnlijk niet.

Mijn tuin waar andere geluiden klinken

Een koffiemachine?

Poe eet gras. Is zijn maag van streek?

Of denkt hij dat hij een koe is?

Een doordringend hoog geluid.

Een schuurmachine op zondag

Het ruisen van de wind neemt over

Dag tuin, de stad roept

Westermarkt

'Zet 'm aan de andere kant neer,'

zegt een man met hoed

en een blik bier in zijn hand.

'Is toch veel slimmer?'

Nu wrijft dezelfde man over de rug van een vrouw
die op het homomonument zit.

Dertig duiven vliegen in een zwerm voorbij,
op weg naar voer.

Hun droom, een illusie, werkelijkheid?

De flexibele band van Poe is vastgelopen

Eind van de flexibiliteit?

Poe is geketend

Flessen worden gedumpt

Ik hoor het, maar zie niet

Twee vrouwen met fietsen aan hun hand

Wijzen dezelfde kant op

Niet naar het homomonument
Niet naar de Westerkerk
Ze vertrekken niet in de wijsrichting

Mijn bank vult zich met een familie
Zij spreken Oostenrijks of Zwitsers
Zij blijven niet
Het was alleen voor de foto
Een agent op een fiets
Spreekt een man aan
Toerist? Amsterdammer met bier?
Deel van een groep van drie
De agent fietst door
De mannen maken rot op bewegingen
Zijn ze bekend bij de politie?
Twee vrouwen, een met een bos zonnebloemen
Iedereen op het plein zit of loopt
Waarom? Waarheen?
Ik voel me misselijk
Italiaans geluid trilt in me
Net als de auto's en de bussen
Geen tram op dit moment
De Westermarkt is geen goede plek voor mij
Ik hoor hier niet

Noordermarkt

Bij de kinderspeelplaats
Een moeder wil weg, ze zegt:
'Ja, da-ag,' tegen haar kinderen
die niet mee willen.
Zij willen schommelen, ballen, glijden
De moeder loopt weg en roept
'Jongens, kom op.'
Ze duwt een wandelwagen met baby.
De kinderen doen 'lange neus' waarom zouden we luisteren?
Naast me op een andere bank zitten twee mannen.
Ze spreken 'Balkans'? Of zoiets.
Bij de schommels pest een groot meisje een klein jongetje.
Een hond blaft. Poe luistert en ruikt.

De hond is niet in zicht.
Het plein ademt de rust van de zondag.
De Noorderkerk rijst ver boven me uit
Hij is opgeknapt
En zal nog eeuwen op spelende kinderen neerkijken.

Lindengracht

Bij Tijssen op het terras
Poe in de schaduw
Benen in de zon
Kwam Wil D. tegen
Hij zat voor zijn restaurant
Een espresso te drinken
Gevoelige ontmoeting
Voor hem en voor mij
Wij zien twee tuinen voor ons
Die van hen en die van mij
Zestien jaar geleden leken zij één
Maria was drie, Pim was vijf
Zij hoorden bij mij zoals ik bij hen
Nu danst Maria professioneel
Op dit moment rijdt ze samen met haar moeder
Van Hamburg naar Bern
Haar volgende leerplek
En Pim is al negen jaar dood
Zijn vrienden gedenken ieder jaar
Zijn sterfkerstdag met vuurwerk bij zijn graf
Pim en Maria zijn allebei uit mijn zicht verdwenen
Niettemin zijn zij het die Wil en mij verbinden
Tranen wellen omhoog.
Ik zou hem even vast willen houden,
maar raak alleen zijn wang aan, even.

Hier zit ik goed
Hier hoor ik
Hier val ik niet uit de toon
Hier kijk ik uit op tafels en banken met
Etende en drinkende families en andere groepen
In de zon onder de bomen

Zou een impressionistisch schilderij kunnen zijn
Met geluid en bewegingen
Ik adem vrij, het zachte en uitbundige lachen
Maakt blij
Hier is de ZONdag voor bedoeld
Amsterdammers komen samen op het plein
En laten zich bedienen
Drie gekleurde, exotische mensen deinen voorbij
In de verte klinkt een vuvuzuela
Of is het een ordinaire toeter van een boot?

Thuis

Kwam in de tram een meisje tegen
Dat mij herkende van Grand Café l'Opéra
Toen mijn moeder nog leefde
Kwam ik daar samen met haar regelmatig
Op zondag 'eten', borrelen, naar het plein kijken
Mijn moeder hield van in de serre zitten
Het gevoel te hebben bij het Rembrandtplein te horen
En bediend te worden
Speciaal door dit meisje.
Op een zondag herkenden wij haar niet;
Plotseling was ze dubbel dik geworden;
Haar schildklier werkte niet zoals behoort
Wij waren met haar begaan
Zoals zij nu met mij zonder moeder begaan is.
Om haar hals zie ik een zilveren kettinkje
In de hanger staat Allah in het Arabisch

Erasmuspark

Achter me aan de waterkant
discussiëren twee vrouwen
Over in en uit het water komen.
Waar ook? In Durgerdam?
Krijg je daar geen bekeuring?
Zou zonde zijn. 'Ik moet ook nog op vakantie.'
Het gaat over mensen en het gaat over honden.
In dit park gaat het in de eerste plaats over honden.
tenminste in dit deel.

Er zijn ook verboden voor honden speelvelden.
Het is warm.
Hier is een plek waar honden makkelijk
in en uit het water kunnen.
Voor mij noch voor Poe van belang.
Poe houdt niet van water.
Poe houdt van het land.
Hij vrijt met een elzenblad aan een hangende tak
En laat dan zijn unieke geur achter.
Er komt een hondje
Poe ruikt aan haar kontje
En loopt – tevreden? teleurgesteld? – verder.

Burgerzaken Bos en Lommerplein

S 216

Er is een of er zijn twee wachtende voor me
Ik word opgeroepen
Ik tref een ambtenaar die oplet
Ik zeg: ik ben S 216
Hij zegt: dat is uw nummer, dat bent u niet
Ik kom mijn paspoort en ID kaart halen
Hij legt uit
Hier is uw verborgen kleuren portret
En dit zijn uw vingerafdrukken
Ik houd mijn paspoort tegen het licht
En zie wat hij bedoelt
Ik mag de oneffenheden aan de rand voelen
Die mijn identiteit verraden
Er is een cirkel die verandert in het licht
En er is een plek waar ik de chip kan voelen
Een mysterieus document
In meerdere dimensies
Vijf jaar kan ik me vrij door de wereld bewegen
als ik het niet verlies of laat slingeren

Geuzenkade

Ik zit op een bank
Alleen, de andere bank is vol
Met hondenbezitters

Hun honden spelen
op de daarvoor bestemde strook
Poe gaat naar hen toe
Snuffelt aan bomen
Een auto wordt aangeduwd
Hij doet het
'Hou die hond bij je'
zegt de vrouw die ik al dertig jaar ken
Ik had toen een bouvier
Ze doet nu leuk
Wij doen dat om beurten
We zijn Amsterdammers
Ik roep: 'Wat doet-ie dan? Hij wil niet bij mij'.
Geen antwoord.
Poe zit aan hun voeten
Loopt naar een andere boom
De gezelligheid is op hun bank
Toch ga ik er niet bijzitten
Zelfs al was er plaats.

Tuin

'AT 5' is weer thuis
'AT 5' ben ik
in de ogen van de vrouwen op de bank.
'AT 5' omdat ik doe
alsof ik de reporter van de buurt ben,
schrijf en foto's neem.
'AT 5' kijkt toe
'AT 5' bericht
'AT 5' geniet of walgt
maar doet zelf niet mee.
Hoewel, dat is niet waar
'AT 5' zit niet samen op de bank
maar maakt deel uit van het nieuws
door het nieuws woorden te geven.
'AT 5' hoort bij wij, de vrouwen,
wij de mannen, wij de hondenbezitters,
die iedere dag naar de Geuzenkade komen
waar de vrijloopstrook is.

Zij, zitten daar als het mooi weer is, uren,
een hele middag.
'AT 5' hoeft dat niet, 'AT 5' mag in haar eigen tuin zitten
en mist daardoor wel de buurtgezelligheid.

Op de Kop van Jut

Volle zon op wat in de buurt 'de punt' heet.
Het mooiste plekje van mijn wijk.
Vier wateren komen samen
Plezierboten varen voorbij
Ook dagelijkse vrachtschepen
Vakantietijd
Ik zit hier gewoon midden in de stad
En geniet
van Poe die vrij scharrelt
van het water met de meeuwen, de eenden, de meerkoeten
een aalscholver zit op een hoge paal kunstwerk te zijn...
een trimmer komt voorbij
een bekende vrouw met jonge rottweiler zwaait
ik hoor de vuilnisman aan de overkant
ik zie de schittering van de zon op het water
ik hoor de meerkoeten koeten, koeten, koeten
ik zie eenden opstijgen
ik zie een fietser langs De Werf rijden
recht aan de overkant
een lief verzorgingshuis
waar mijn moeder haar laatste jaar sleet
en toch niet echt gelukkig was.

De zon brandt

Een vliegtuig komt over
Er blaft een hond
En een andere hond
Er wordt gewerkt, staal op staal?
Om mij heen is een kinderspeelplaats gemaakt
Ik heb hier ooit één keer kinderen zien spelen
Het heeft al met al zeker een jaar geduurd
Voor de vier gele schoppalen
De vier spring krukken

De verende loopbalk
Het draaiende zacht beklede rondje
De wipbalken
En de gras heuvel
een feit waren
Sinds een paar weken hebben we ook een kijker
Op kind hoogte
Oranje sterrenbeelden liggen uitgespreid op het beton
Ik geloof dat de intentie goed was
Maar wat was de diepere gedachte
die de kinderen is ontgaan?
Of zijn hier gewoon geen kinderen?

Sloterplas

Zon wolken, redelijk warm
Op een bank met uitzicht op de plas
Precies in het midden
We kunnen rechts om, ook links om
In de verte de fontein bij de Meervaart
Als ik door het hek kijk zie ik slechts water
Boven de reling de ronde boomtoppen
Een buiten de stad landschap
Achter me flats
In een ervan woonde een neef met zijn geliefde
Hij kreeg MS en liet zich gewillig verzorgen
Samen creëerden zij een eigen wereld op zes hoog
Maskers, schilderijen, literatuur, muziek,
gastronomische etentjes, ook met mij
tot zijn geliefde man plotseling stierf
Hoewel de deur van de gouden kooi openstond
Wilde mijn neef niet meer vliegen
Wel wachten tot ook zijn tijd op aarde over was

2^e halte

Rechts en links knotwilgen, klaprozen
Voor me op het water gepiep
Kleine eendjes, kleine meerkoeten?
Het water is groen
Rechts op de balustrade

Zitten twee jongens te praten
Op een niveau onder mij bij de steiger
En de trap naar het water
Ligt een man te vissen
Verder is de steiger leeg
Nergens zie ik andere mensen
Er waait een frisse wind
Poe ligt onder de bank
Hij is onwillig
Dit is niet zijn idee
Maar het mijne
Toch doe ik het ook voor hem
Juist voor hem
Leuk, wandelen om de Sloterplas
Avontuur voor vrouw en hond
We zijn nog niet ver gevorderd

Stop 3

Op een zonnig terras
Dat uitsteekt in het water
Drie banken
Poe en ik, verder niemand
Heb ik de vader met de twee dochtertjes
verjaagd?
Ik hoop het niet
Ik vond ze grappig, vrolijk
Hun gelach en gekir en de toon van de echte vader
Klonken prettig bekend
Jammer dat de oudste moest vallen
Dit landschap doet me aan de uiterwaarden
Van de Maas denken
Langs de dijken van het Land van Heusden en Altena
Waar ik als kind logeerde en genoot
Van het ruisen van de bomen
De geur van het water
Een kraai steekt over, trots
Hij is op eigen grond
En niet alleen
Ik hoor het gekra van zijn familie

Stop 4

Een Nijlganzen gezin
Vader, moeder, vier kinderen
Vanmorgen vertelde Karin hoe zij
Op de punt een nest van Nijlganzen fotografeerde
Eieren in de holte van een aanlegpaal
Helaas, zijn ze verdwenen
Zonder dat zij het resultaat heeft gezien
Zijn deze vader en moeder dezelfde van de punt?
Hebben zij besloten hun eieren achter te laten
- te druk? te gevaarlijk? –
en opnieuw te beginnen?
Vader en moeder schrapen hun keel voortdurend
Ik hoor er geen verhaal in
Hun missie is gelukt
Zij vonden hun biotoop
Half in het water ligt een bank
Hoe is hij daar gekomen?

Stop 5

Bijna halverwege de plas
Dichtbij de fontein
Een bank op een grote lege plek
Naast een donkergroene container
Aan de andere kant van de container twee banken
Met jongens, die zitten, staan, dansen
Naar muziek luisteren
Plezier maken
Zij spreken een vreemde taal
Oost Europees?
Zij zijn ook gekleurd
Een van hun banken is bijna leeg
Ik koos voor doorlopen
Ik hoor niet bij hen
Ben bang dat ze Poe en mij niet met rust laten
Stom? Zou gezellig kunnen zijn.
Ik kies voor geen risico nemen.
Daarom zit ik hier veilig alleen
Slechts een afgestapte fotograferende fietser

in mijn zicht
En er is het water, vertrouwd en altijd anders

Westerpark

Stralende zon + wind
Langs de Volkstuinen
Een schelpenweg voor wandelaars en fietsers
Lichtend beige
Uitnodigend
Het is druk met fietsers en scooters
Ik vind dat scooters hier niet horen
Ze gaan te snel, maken te veel herrie
Ik word daar niet gelukkig van
Links van me passeren treinen
Ik zit op een hekwerk
Dat een stapel keien bij elkaar houdt
Ik weet niet wat hiervan de ware bedoeling is.
Een afscheiding? Van wat?
Je kunt er op zitten, maar comfortabel is het niet.
Een man op een fiets, kind voorop,
baby in aanhangkarretje.
Zo hoort het?
Het boerenwormkruid tiert hier welig
Een trimmer, op zijn rug in zilver 09
Twee fietsers in verschillende richtingen, zwaar bepakt
Een scooter met man in gestreept overhemd
Tot nu toe zijn er alleen mannen op scooters gepasseerd
Vrouwen lopen of fietsen, andere mannen ook trouwens
Zou dat met gevoel te maken hebben?
De priknetsels zijn uitgebloeid
Ze zitten vol pluizen
Langs de Volkstuinen staat een rand kattenstaarten
Puur paars
Weer een man op een scooter
Hij heeft een pet op en kijkt chagrijnig
Dat is nu wat ik bedoel
Hij kijkt niet
En ziet daarom niet de schoonheid om hem heen.

Waternatuurruin

Verboden voor honden
Niet voor de karekiet
Hij is hier inheems staat op een bord
Op de hete leuning van een houten bruggetje
De geur van levend riet
Een dichtbegroeide sloot
Achter me het gepiet van een vogeltje
De karekiet?
Poe zit aan de rand van het weggetje
Drie kindjes zijn al voor zijn charme gevallen
'O, wat een lief hondje'
'Hij aait lekker,' voelt een jongetje.
Een Jack Russell met homopaar
De honden beruiken elkaar
Een man op een fiets overziet de scène en zegt:
'O, wat een schattig hondje!'
Aan de andere kant van de weg
ligt een stapel riet te drogen.
Geur die diep in me doordringt.

Amsterdamse Bos

Halverwege de Bosbaan
Vliegtuig na vliegtuig gaat landen
Tot nu toe 99% KLM
De toestellen zijn groot en helblauw in dit licht
Er komt een roeier langs
Verder is de baan verlaten
Poe is aan het ontdekken
Het weer is bewolkt
Niet te warm, niet te koud
Een trimster
Twee wandelaars, een paar?
De man zwaait een paraplu
Meer roeiers
Vissers aan de overkant
Wandelaars de andere kant op
Een meerkoet
Fietzers, auto's, vliegtuigen aan de overkant

Alles wat rijdt of vliegt is daar
Hier is wel het geluid
Poe rust aan mijn voeten
Wij gaan water drinken
En weer doorlopen

Boerderij Meerzicht

Onderweg bedacht ik:
ik wil appeltaart en warme chocola met slagroom
Heb ik gedaan
En zit hier nu vol met een misselijk gevoel
Ik had beter kunnen kijken wat ze ook hadden
Pannenkoeken, wist ik, maar wilde ik niet
Brood met tapenade, had gekund
Yoghurt met vruchten, misschien
Alleen fruit, ja dus
Maar ik nam warme chocola die lauw was
Appeltaart, die taai was en oud
Helaas verkeerde keuzes gemaakt
Toch een fijne plek
We moeten weg, het lijkt te gaan regenen.

Spui

Op een bank in de ZON op het Spui
Schoenen gekocht; paarsig
De wind begint harder te waaien
De tekeningen die een kunstenaar
In de aanbidding heeft
Waaien over het plein
Drie gediensige mannen verzamelen ze
En geven ze terug aan de eigenaar
Mijn schoenen horen bij mijn bruiloftsoutfit
Nu moet ik nog panty's en een zelfde kleur tas?
Zomers sjiek is de vraag
Ik voldoe met liefde
Een piepkleine pup passeert
Poe springt op, ziet van kennismaking af
Te jong? Nog geen boeiende geur?
'Hoe heet ie?' vraagt een prachtige vrouw

met zwart krullend haar en gekleurde huid
die melk uit een plastic container drinkt
aan haar eeneïgige tweelingzuster?
die ook melk uit een container drinkt.
Ik heb nog nooit zulke melkcontainers gezien.
Zit er wel melk in?

De klok van de Krijtberg wordt geluid
Wat moet er gebeuren?
Of is het de klok van het Begijnhof?
Moeilijk te bepalen
Nee, het is meer naar rechts
Hoe lang gaat dat luiden duren?
Het wordt langzaam minder
Gebeurt het trouwens nog met de hand?
Normaal zit ik niet op een bank
Maar loop ik en let ik niet op zulke details
Lopend schrijven gaat niet
Dus leer ik op publieke banken zitten
Is niet iets wat mijn moeder goedgekeurd zou hebben
In de buitenlucht in de stad zitten
Doe je op een terras van een café
Maar niet zomaar op een bank,
dat doen mensen van buiten maar wij niet
Amsterdammers van haar generatie
vonden veel gek, geloof ik.

Hoe serieus neem ik dit schrijfwerk?

Een Italiaans sprekend echtpaar is gefascineerd
door Poe, die nu op de bank is gaan zitten
en wordt aangehaald door een Amsterdammer met rollator.
Hij zegt: 'Dat hondje komt niks te kort. Nou ja, ik ook niet'.
'Wie wel?' zeg ik zonder te denken.
'Als je hier iets tekort komt ga je naar de Sociale Dienst
en krijg je geld.'
Dus tekort komen heeft direct met geld te maken in zijn ogen.
Verder op het plein ligt een bronzen boek,
een nogal plat kunstwerk.
'Gevaarlijk,' volgens mijn buurman. 'Zou er in de buurt een dokter

zitten die er aan verdient? Een goudmijn!
Die kunstenaar heeft een ton opgestreken moet je maar denken.’
Hij is lief voor Poe die mij heeft verlaten
en tegen hem aan is gaan zitten.
Volgens zijn vrouw komt dat
omdat hij aandacht nodig heeft,
die hij niet van mij krijgt, want ik zit te schrijven.

Baarsjes

Langs het water aan de overkant van het Erasmuspark
Rechts de steiger met eenden, meeuwen en twee Nijlganzen
Zou dit het paar zijn dat verdween van de punt?
Zij hebben geen jongen...
Gesprek met een Oosters uitziende man
en vrouw met Russisch accent, wijzend naar de ganzen:
‘Bijzonder!’
‘Ja, dat zijn Nijlganzen.’
‘O, ik dacht dat die wit waren,’ enzovoort, enzovoort,
tot de vrouw besluit met
‘Amsterdam heeft zoov veel, ongelooflijk.
Wij zijn best tevreden met onze stad.’
ONZE stad!
Ik kan niet anders dan beamen.
Ja, Tien, dit is niet alleen jouw stad,
het is ONZE stad, jij houdt van deze stad en zij ook.
Amsterdam is om van te houden, net als Poe.
Wij kwamen Hans in het park tegen
bij wie we gisteren samen met mijn zus aten
en hij bekende verliefd op Poe te zijn.
ONZE Poe dus.

Tuin

Gaat het regenen of blijft het droog?
Ik heb mijn lis gekortwiekt
Wilde niet dat hij mijn hele vijver zou overgroeien
en de waterlelie het leven onmogelijk maken.
In eerste instantie wilde ik het Japanse riet redden
dat door en tussen de lis groeit
en een subtiele schoonheid heeft die de lis mist.

Het resultaat is een slagveld
Waar ik me enigszins schuldig over voel, maar het moest.
Wat teveel ruimte neemt moet wijken
voor meer bescheiden krachten.
De geluiden worden in de eerste plaats bepaald
door mijn burens, die een zoontje van anderhalf hebben
en intensief gebruik van hun tuin maken.
Ik volg de ontwikkeling van het gezin
aan de hand van de geluiden die gemaakt worden.
Intieme geluiden die tuinen overbruggen en verbinden
Voel ik een me *voyeur* die kijkt met haar oren?
Soms wel, meestal niet
Omdat ik de melodie hoor maar niet let
op de inhoud van de woorden,
die niet voor mij bestemd zijn.

Op de punt

Yvonne met drie hondjes.
Een hondje is van een vrouw die gevallen is
en moet revalideren.
Yvonne heeft haar net bezocht.
Karin met Ciro en Abel
in gezelschap van een andere vrouw met twee honden,
die op Poe lijken.
Ik weet niet hoe ze heten.
Een giga boot komt voorbij, fietsen op het dek.
Goed idee, je fiets mee op de boot, aanleggen en fietsen maar.
Een man in een bootje beveelt ons
de dierenambulance te bellen,
omdat hij een meeuw in nood ziet.
Karin is de held, stroopt haar broek omhoog
stapt in het water, brengt de meeuw aan land
en legt hem in de zon in het gras.
Hij moet drogen!

*Experiment: Het geheim van deze tochtjes was dat ik een poosje ging zitten
waar ik normaal gesproken voorbij zou zijn gelopen, omdat ik altijd denk
onderweg ergens naar toe te zijn. Als je ook de ziel van je eigen stad of dorp
wilt ontdekken, geef jezelf dan de tijd om wat langer op de bankjes te gaan*

zitten, die de gemeente met dit doel heeft neergezet. Je mag aannemen dat de plekken mooi zijn omdat er over na is gedacht.

17. Afscheid Schrijven en Spreken

Mijn vader overleed toen ik 25 was.

Zijn begrafenis was overweldigend.

Er waren honderden mensen,

terwijl hij gestorven was in een psychiatrische inrichting

waar hij - behalve van ons – nauwelijks bezoek kreeg.

Ik kan me niet herinneren dat er iemand iets persoonlijks heeft gezegd.

Er was een zalvende dominee die zogenaamd troostende woorden sprak, waar ik kotsmisselijk van werd.

Ik kan nog de spijt voelen omdat ik toen zelf mijn mond niet heb open gedaan.

Sindsdien laat ik geen kans voorbij gaan om te spreken op crematies en begrafenissen.

Voorals als het om een familielid gaat.

Het is het ideale moment om een portret van de dode

te schrijven en dat te delen met mijn rouwende familie.

Portretten gaan nooit over een persoon.

Ze gaan over de dode in relatie tot de levenden

en brengen daarom de familie en vrienden dichter bij elkaar.

Je hebt wel moed nodig om op zo'n moment

bij de werkelijkheid te blijven en niet te verdwijnen

in mooi praterei waar niemand iets aan heeft.

In het volgende hoofdstuk vind je als voorbeeld de tekst

die ik schreef toen mijn moeder overleed

en op haar crematie uitsprak.

18. Afscheid van de Moeder

Ties van Wijk – Meijer

15 september 1914 – 3 augustus 2007

‘Als we ons mededogend opstellen tegenover onze pijn voelen we aan wat er in de harten van al onze medemensen omgaat. We moeten ons verzet tegen het feit dat we verzorging nodig hebben, ons verlangen om alles zelf onder controle te houden wel opgeven. En we blijven verscheurd door de broosheid van ons onbegrip achter.’

Stephen Levine

In de ogen van mijn moeder (en vader)

Ik kijk naar hun trouwfoto en zie twee prachtige jonge mensen, die een veelbelovende toekomst tegemoet gaan...

Donderdag 2 augustus 2007

In het Lucas aan het sterfbed van mijn moeder.

Dubbele gevoelens of liever gedachten. Ik zie mijn moeder lijden, strijden tegen de dood neem ik aan.

Nu zijn haar ogen dicht, nu ademt zij rustig, nu ademt zij niet, nu schokt ze. Is ze aan het strijden of is ze aan het loslaten?

Met haar hand houdt ze de stang van het bed vast.

Ik kijk gefascineerd naar mijn voorbeeld.

Ik wil mijn moeder niet als voorbeeld zien, wel als moeder, de moeder die ze was, mijn moeder op haar manier, niet de mijne. Zittend aan haar bed kijk ik terug op haar leven, deels op mijn en ons leven. Leuke moeder heb jij, was de algemene overtuiging.

Leuk hoe zo leuk?

Ja, leuk in de zin van vrolijk, van leuk of liever mooi om te zien.

Zelfs nu ik zeventig ben, heb ik een moeder die er leuk of goed uitziet. Lange gelakte nagels, altijd naar de kapper.

Moeilijk om haar als dochter te overtreffen of te evenaren.

Dochter zijn is misschien nog wel moeilijker dan moeder.

Maar ik verdom het, ik hoef niet langer in de rol van dochter van mijn moeder te zitten. Die tijd hebben we gehad. Zeventig jaar lijkt me genoeg. Ik kan beter een goeie tekst voor haar rouwkaart bedenken.

Zaterdag 5 augustus 2007 In de tuin

denkend aan mijn overleden moeder en haar leven.

Kinderen leven het ongeleefde leven van hun ouders las ik ooit ergens. Ik ben het kind van deze vrouw die mijn moeder is, deze vrouw van bijna 93, deze vrouw bij wie ik aan het bed zat en dacht: wie is zij, ik ken haar niet.

Natuurlijk ken ik de buitenkant, ken ik haar spel, natuurlijk zie ik haar gratie, haar trots en natuurlijk voel ik me trots als ik zie hoe zij op haar bijna 93ste nog functioneerde.

Mam, ik heb je nooit gekend aan de binnenkant en het is juist die binnenkant die ik wilde kennen.

Uw levensverhaal is dramatisch. Geboren in de Jordaan in 1914, begin van de Eerste Wereldoorlog.

Dochter van een smid met in de beste tijd tachtig man personeel.

U bent vier jaar als de Spaanse griep komt en uw moeder meeneemt. De jongste van zes kinderen. Eerst vier jongens, dan de twee zusjes. Een vader die u aanbad alsof hij God zelf was. En u was zijn oogappel. Als hij het personeel uitbetaalde, ging u in de rij staan en kreeg ook een kwartje.

Maar hij was altijd bezig met bruggen te smeden of hekken of hij was op stap. Of hij u en tante Net kon beschermen tegen uw vier broers betwijfel ik. Toch heb ik nooit een kwaad woord over hem uit uw mond gehoord.

En toen was u 19 en ging uw vader dood omdat zijn broer hem al biddend niet kon redden.

Zo werd u denk ik als de dood voor de dood.

Gelukkig opende zich een nieuwe toekomst.

Gijs van Wijk was aan het liefdesfirmament verschenen.

Gijs van Wijk, mooie man van twee meter, prachtig golvend haar, blauwe ogen, gaaf gezicht, enig kind uit een rijk geworden aannemersgezin.

Gijs zag in u het meisje dat zijn hart in vuur en vlam zette.

Twee jaar na de dood van uw vader traden jullie als stralend paar in het huwelijk. Twee prachtige jonge mensen, die een veelbelovende toekomst tegemoet gingen.

Twee jonge mensen benijd door velen, stel ik me voor.

Mooi en niet onbemiddeld, wat kon er nog mis gaan?

Tja, het was crisistijd en Hitler was aan de macht gekomen,

maar dat kon jullie toch niet deren? Dat was de ver van mijn bedshow. Ruim een jaar later kwam ik, nog wel op de verjaardag van uw aanbeden vader. Hoe was dat nou mogelijk? Bliksem, onweer, storm en regen begeleidden mijn geboorte die op de wc plaatsvond, geen dokter, geen vroedvrouw, alleen u en tante Net die mij opving. Maar dat maakte het geluk niet minder.

Het paradijs bestond

Een paar jaar mocht ik er van proeven.
Een paar jaar en toen werd mijn papa gemobiliseerd voor het geval er gevochten moest worden, een paar jaar en toen kwam Bep.
Voor haar geen paradijs, zij kwam net als u op aarde voor een wereldbrand losbarstte.
En toen vielen de Duitsers daadwerkelijk binnen en was het vechten geblazen. Gijs 'lag' bij de Afsluitdijk waar het leger het langst stand heeft gehouden, maar zich toch moest overgeven. Hij verloor niet alleen de strijd maar ook zijn kameraden, werd krijgsgevangen gemaakt en kwam thuis met kapotte zenuwen. *Paradise lost* maar het leven gaat door.
Een gezin: vader, moeder, twee meisjes, net als Sebas en Fabienne nu. Oma en opa als opperhoofden.
Dat het oorlog was, was al erg genoeg, maar die zenuwen van Gijs? Iedere dag weer angst. Praat Gijs wel, praat Gijs niet? Natuurlijk, mam, bracht u gewoon uw kinderen groot, zorgde u voor ons door ons te voeden, te verschoneren, te kleden, maar tijd om aandacht te geven aan wij waren, nam u niet. U had belangrijker dingen aan uw hoofd, want in de eerste plaats moest er overleefd worden.

Van het kleine, vrolijke, stoute meisje dat alle eentjes zwemmen in het water zong bent u Ties geworden, een vrouw, een moeder. Tenminste aan de buitenkant, aan de binnenkant dringt het meisje dat wil springen en dansen en spelen om naar buiten te mogen. Helaas, helaas hebben de groten om u heen hier geen boodschap aan. Zelfs uw broers zijn keurig geworden nu ze allemaal kennis aan een mooi meisje hebben. En uw zus was nooit erg speels.

Het is nog altijd oorlog. Gijs is of manisch of depressief en in of uit de Valeriuskliniek en toch komt er een lichtpunt.

Na de twee meisjes komt Bas, het jongetje waar al jaren op werd gewacht, Bas de stamhouder, Bas die ooit alles goed zal maken.

Zou het nu beter gaan met Gijs?

Hoop, iedere keer weer hoop. Het is maart 1944, de hongerwinter moet nog komen. Maar wie weet als we bevrijd zijn, dan...

En dan zijn we bevrijd,

maar binnen de muren van ons huis is de treurigheid niet voorbij.

Het leven wordt er niet echt vrolijker op.

Even wel, even vierden we de bevrijding, maar papa werd niet beter dus...

Toch was u niet klein te krijgen, aan u lag het niet.

U zette een keteltje water op het vuur, ging daarmee naar boven om u na het gedane werk lekker te wassen.

En dan stapte u op uw fiets om naar de Valeriuskliniek te gaan en nog even langs tante Oot.

Oma en opa zijn toch thuis. De kinderen zijn verzorgd.

Nee, u liet u niet kennen.

Ik kan me niet herinneren dat ik u heb zien huilen, behalve veel later toen papa overleed.

Maar zelfs toen ging u gewoon door met leven.

Gelukkig waren er intussen altijd familiefeesten.

De twaalf-en-halfjarige bruiloften werden gevierd.

Uiteraard in de wintertuin in Krasnapolsky.

Alhoewel uw eigen feest in Diemen plaatsvond.

Kon dat eigenlijk wel zo buiten de stadsgrenzen?

Van groen hield u niet. Iedere boom was toch hetzelfde.

Maar toen waren papa en oma en opa nog de nog de baas.

Wat dat betreft had u niet veel te zeggen.

Ik zat naast u bed in het Lucas en vroeg me af: wie bent u?

Wie zit er onder dat altijd opgewekte masker,

waarmee u niet alleen de dood maar ook ons mensen voor de gek hield. U dood? Dat dacht u niet.

U zat net lekker in De Werf en waarom zou u dan doodgaan.

Hoewel juist sinds u in de Werf zat, het ongeluk u leek te achtervolgen. Eerst met gillende ambulance naar de hartbewaking. Is het einde daar?

Nee, ze doet het goed, zegt de verpleging en u ademt u weer het leven in. Een heldin bent u, een heldin, die stopt met het roken van haar eeuwige sigaret en nooit meer op haar besluit terugkwam.

Ik zat naast uw sterfbed in het Lucas en denk terug aan uw leven. Trotse moeder van drie kinderen, die helaas niet aan alle verwachtingen voldeden. Geen kleinkinderen van uw dochters. Zij wisten zelfs geen man aan zich te binden.

Wat uw dochters wel doen, ontgaat u.

‘Gaan jullie op reis? Naar Rusland?’

God allemachtig. Wat moeten jullie daar nou?

Ach nou ja, vooruit maar, ik red me wel.’

Tja, wat moeten wij daar nou?

En wat moesten we in Frankrijk met die Franse vrijers?

En wat moesten we met die moeilijke mannen, die er wel waren?

Tja, u hield ons niet tegen, stapte zelfs in de trein of het vliegtuig om Bep mee naar Frankrijk te helpen verhuizen.

Maar ja, normaal was het niet.

Gelukkig deed Bas het beter.

Hij trouwt keurig in stijl met een mooi, sportief meisje, niets op aan te merken. Krijgt twee wereldzonen, die twee mooie sterke vrouwen vinden, van wie er een twee geweldige grietjes ter wereld brengt. Zo krijgt u toch een imperium, zo wordt de familie toch nieuw leven in geblazen.

En als het over mijn relatie met u gaat,

dan ben ik pas de laatste jaren rustig genoeg geworden

om u alsnog dat te geven waar u al die tijd op wachtte:

mee uit de stad in, mee uit en op een terrasje in de zon zitten,

of mee uit naar een sjiek restaurant, mee uit en kijken naar het

leven dat bruist, mee uit naar een concert, mee uit en lachen om

cabaret toen u dat nog kon verstaan, mee uit naar Carré naar een

musical of het circus of niet mee uit maar gezellig een kaartje

maken met An en Henk.

Natuurlijk had u liever een cavalier dan mij aan uw zijde gehad,

maar bij gebrek daar aan, deed ik uitstekend dienst.

Na het overlijden van papa, diende zich nog wel minnaars aan, maar tot een echte relatie bent u nooit meer overgegaan.

Waarom niet is een raadsel. Misschien vond u het te moeilijk, net als uw dochters? Het zou kunnen. Uw huwelijk was niet simpel. Er werd nogal wat van u als vrouw gevraagd.

Papa overleed toen u 48 was. Hij zat toen al tien jaar in een psychiatrische inrichting. Toen u 38 was moest u het alleen doen of liever moest u en voor papa zorgen en voor ons, hoewel oma nog altijd in de buurt was. Geen wonder dat wij snel groot waren en meer het idee hadden dat we voor u moesten zorgen.

U had een kast vol feestkleden. Ooit zou dat toch wel van pas komen? Er waren genoeg familie feesten, maar dat ene feest dat een grootse toekomst beloofde, heeft zich nooit herhaald. Het was eenmalig en daarna was het tij niet meer te keren.

Ik zit naast uw bed en hoor u ademen. In uit. Soms met grote tussenpozen. Gaat het ademen nog door? Ik zit naast uw bed en zie u omhoog kijken. Ik vraag wat af wie u ziet. U kijkt soms verbaasd, soms verward, soms angstig en wild.

Ik denk de andere wereld die wij niet zien, is al dichtbij.

De morfine helpt om de deuren te openen. Krijgt u een glimp in het hiernamaals? Komen 'ze' u halen? Zo lijkt het wel. U bent gespannen. Ik raak uw hand aan en voel hoe u zich wil terugtrekken. Ik denk als ik u nu niet vasthoud, doe ik het dus nooit meer.

U vasthouden was taboe, maar nu heeft u en heb ik geen keus.

Laat ik u alleen in de doodsstrijd of verbind ik me door mijn eigen energie in uw hand en uw hoofd te laten stromen? Ik zie dat uw blik zich op me richt en weet dat u niet mij maar iets anders ziet. Ik kijk u aan, knik, zeg, ja mam, doe het maar, het mag, het moet. Toe maar.

En zo gaat uw strijd door.

Nu schrijvend in mijn tuin, denk ik aan de droom die ik een paar dagen geleden had. Oom Cor kwam mij halen voor een wervelende dans. De omstanders keken bedenkelijk. Waarom gaf ik mij over aan hem? Toen wist ik nog niet dat ik nu hier uw

grafrede zou schrijven, toen wist ik nog niet hoe dicht bij de dood u was. Ik ben wel zelf naar de dokter gegaan.

‘Dokter, ik val almaar af. Ik heb toch geen kanker?’

Laten we het onderzoeken.

De dag dat u bij mij op bezoek was – nu een week geleden - had ik nog geen uitslag, maar ik zei niets over mijn zorgen.

Ik zou alleen onrust hebben gezaaid waar ik niet op zat te wachten.

Nu ik weet dat er zover bekeken kan worden niets mis met mij is en ik alleen voor de zekerheid verder ga met het onderzoek, vraag ik me af of uw naderende dood via mij werd aangekondigd.

Het mysterie is groter dan ik kan bevatten.

Terug naar uw sterfbed. Ik zit daar alleen, iedereen is geweest.

Nu moeten ze rusten en krachten verzamelen.

U ademt nog, hoe lang nog is niet te overzien.

Ik heb besloten dat ik tot het einde blijf,

ik ga niet meer weg voordat u uw laatste adem heeft uitgeblazen.

Ik heb nog steeds uw hand vast.

U bent onrustig. U weet nu dat de dood u komt halen.

De dokter schreeuwde het al in uw oor, maar toen vroeg u hoe lang je daar nog mee kon leven. Niet lang dus.

De dood komt u halen. Gaat u mee of blijft u vechten?

Er komt een verpleegkundige om u te wassen.

Ik ga een kopje thee buiten de kamer drinken.

Als ik terugkom ligt u op uw zij. U ziet er rustiger uit.

Ik ga aan de andere kant van het bed zitten,

kijk naar u en zie uw mond vertrekken.

Vergis ik me of zie ik de pijn nu in uw gezicht?

Geen weerstand meer maar pijn,

de pijn van bijna 93 jaar leven,

de pijn van geboren worden in de Jordaan

en de armoede om u heen weten,

hoewel u zelf in betrekkelijke weelde werd groot gebracht,

de pijn van je moeder verliezen als je vier bent,

de pijn van je vader moeten delen met je broers en zus,

de pijn van je vader moeten missen,

zelfs als lievelingsdochter ben je niet veilig,

de pijn van de hoop en de illusie dat alles beter zal worden,

de pijn van drie kinderen ter wereld brengen
en je man in zijn eigen waanwereld zien verdwijnen
de pijn van een sterke schoonmoeder hebben
die jou te frivol vindt
en daarom niet geschikt voor haar kostbare zoon,
de pijn van je geliefde schoonvader dood
in de vaart voor het huis te zien drijven,
de pijn van niet weten of het om moord of zelfmoord gaat
de pijn van niet de baas over je eigen gezin zijn
de pijn van je enige en innig geliefde zoon verliezen
de pijn van niet meer voor jezelf kunnen zorgen
en afhankelijk van je kinderen te zijn.

Lieve mama, ik zit naast je bed in het Lucas
en zie je van pijn vertrokken mond
Ik zie twee tranen, je kijkt me even aan,
ik zeg Ja tegen je, Ja het leven doet pijn, zelfs voor jou.
Ik heb nog steeds je hand vast.
Ik weet dat ik zeventig jaar op dit moment heb gewacht,
het moment dat zelfs mijn moeder toegeeft
dat het leven zeer doet, heel zeer zelfs.
Door de pijn en de dood te ontkennen
Doet het leven steeds meer en meer zeer
Omdat niemand je kan troosten met pijn die je ontkent
Pas nu een paar uur voor je dood
buig je je trotse kop en deel je met mij je dochter
dat zelfs jij pijn kan voelen.
Mam, je moest bijna 93 worden om dat ene moment
dat moment waarin de zielepijn niet meer te ontkennen valt
met mij te delen.
Dat ene moment dat mijn eigen hart doet opengaan.

Mijn moeder, mooie vrouw, sterke vrouw,
Altijd opgewekt, een vrouw met een masker,
blijkt pijn te voelen en laat het mij zien.
Mijn moeder heeft toch een ziel.
Onder haar pantser deelt ze haar pijn met mij haar dochter,
die ook van pijn weet en ook sterk is en zich ook niet laat kennen.
Wie, die in de ogen van de ander de pijn leest

Kan zijn hart gesloten houden? Ik niet.
Op het nippertje is het toch nog gelukt.
Als we samen op een terras of in een restaurant zaten
Kon ik je wel ervaren
Als een vrouw die meer te bieden heeft dan een masker.
Toch mocht ik tot nu nooit achter dat masker kijken.

Ik heb daar mijn eigen angst voor moeten overwinnen.
Wijs je me af of laat je me toe als ik je aanraak?
Groter angst ken ik niet.
De angst om in jouw ogen niet goed genoeg te zijn
Is groter dan mijn eigen angst voor de dood.
Als je moeder je niet goed genoeg vindt,
wat moet je dan?
Om recht op het bestaan te hebben
moet ik zorgen dat ik mezelf goed genoeg vind.
Pas toen kon ik de angst van u, mijn moeder zien,
de angst dat ik u niet goed genoeg zou vinden.

En zo is de cirkel rond

Ook u bent bang om afgewezen te worden
Ook u houdt uw hoofd hoog
U laat u niet kennen
En daarom wilt u niet weten wat ik vind
Daarom wilt u niet luisteren naar mij
En niet horen wat ik te zeggen heb.

U houdt of hield uw hoofd hoog

Net als ik
Ik pijn? U pijn?
Mijn leven een puinhoop? Het uwe?
Wie wint?
Wie doet of deed het beter of is beter?
Is dat de vraag?
Nee, wel wie bekennt wie zijn liefde.
Moeder en dochter.
Uit één hout gesneden.
Moeder en dochter,
De een uit de ander voortgekomen

De een bekennt de ander, de ander de een?
Maar dat alleen als het niet anders meer kan
Mam, ik was je de baas op veel gebieden
En jij bleef de baas op jouw manier
Zolang jij leefde
ging het in jouw bijzijn niet over gevoel

Ik heb me daar 99,99 % aan gehouden.

Maar nu op jouw uitvaart
Jouw dag om uitgeleide te worden gedaan
doorbreek ik mijn eigen zwijgen.
Ik ben gevoelig en jij ook
Daarom heb ik net als jij een pantser om mij heen gebouwd
Jouw pantser was misschien iets sterker dan het mijne
Maar vandaag zijn de pantsers niet van toepassing
Jij bent uit je mooie pantser vertrokken
En door te laten zien en horen
Hoe ik met je heb geworsteld
Stap ik uit het mijne
Doordat jij de pijn en de dood ontkende
Leefde jij je leven niet
Door de dood en de pijn te negeren
Sloeg de verveling toe
Als kind dat jouw ongeleefde leven moest lijden
Heb ik het erg druk gehad en heb ik het nog altijd druk
Waardoor ik mijn eigen verveling
en angst voor de dood de baas ben geworden.

En jij? Nu?

Vandaag is het zondag, de eerste zondag
dat ik me niet hoeft af te vragen
hoe ik jouw wachten, hoe ik je verveling kan doorbreken.
In de dood kan ik je (nog) niet volgen.
In de dood zul je het zonder mij moeten doen.
Ga je je leven nu je dood bent toch nog leven?
Ik geloof het vast. Je hoeft het niet alleen te doen.
Er zijn genoeg zielen die van je houden
waar je nu bent aangekomen.
Het enige wat ik nu hier op aarde nog kan doen

is mijn eigen trotse kop buigen en zeggen:
mam, ik heb je gemist, ik heb je zo gemist in mijn leven,
hoewel je lijfelijk meer dan aanwezig was.
Pas nu durf ik te bekennen,
dat ik uw liefde nodig had en dat ik ook van u houd
of zeg ik nu u dood bent, mam, ik hou van jou,
ondanks je mooie trotse kop die dacht niemand nodig te hebben.

Dinsdag, 7 augustus 2007

buiging – wie diep genoeg graaft zal water vinden

Uit mijn dagboek

Vandaag is mama gecremeerd. Het was een mooie dag, een mooiere dag dan meestal. Vooral omdat ik inderdaad een buiging heb gemaakt en water heb gevonden. Ik schreef een tekst voor haar... Misschien kan ik toch beter gaan slapen dan nu door te schrijven. Hoewel?

Ik luister naar vioolmuziek muziek van Joseph Achron. Deze muziek past. Hij is niet droevig en toch droevig? Tussen de laatste keer dat ik in mijn dagboek schreef op 29 juli en nu ruim een week later, heeft zich een heel leven afgespeeld om het enigszins te overdrijven.

Toen op die zondag was moe bij mij op bezoek, samen met Bep en tante Doortje. Toen wisten we niet wat er boven ons hoofd zou hangen. Toen schreef ik dat ik niet meer tegen deze wachtende figuren kon, toen wachtten ze op het busje dat niet kwam. Toen wist ik nog niet dat niet ik dichterbij de dood was maar mijn moeder. Toen was ik naar de dokter geweest, omdat ik mijn darmen niet vertrouwde.

Op dinsdag kon moe niet meer lopen. Ik weet dat ik met Poe ergens was geweest – O, ja bij Hilde – en in de tram terug dacht: moet ik niet langs mijn moeder en tegen mezelf zei: Nee, ze moet het zelf doen, ik kan het niet overnemen. En ik moet voor mij zorgen. Ik weet niet of dat een goed besluit was, maar ik kan het niet meer terug draaien. Ik geloof eigenlijk wel dat het goed was, het lijkt alsof ik haar toen al losliet. Mam, doodgaan doe je zelf, hoewel ik toen echt niet dacht dat dit het begin van haar einde was. De volgende dag werd ik naar het Lucas gecommandeerd, althans zo beleefde ik dat. Wat is het toch afschuwelijk dat mijn moeder

me niet gewoon kon vragen of ik naar haar toe kon komen, dan had ik het met liefde gedaan. Maar omdat ze zo commandeerde had ik er helemaal genoeg van. Ik heb ook gezegd, dat ik het niet kon helpen, dat het niet mijn schuld was. Wat een idiote gedachte. Waarom zou het in godsnaam mijn schuld zijn? Zo klonk ze, jouw schuld, als jij beschikbaar voor mij zou zijn, zou ik minder lijden.

Is dat zo? Ja, misschien wel, maar ik was niet beschikbaar omdat zij niet beschikbaar was voor mij, was ze dat wel geweest dan had ik zelf ook minder geleden. Het gemis van een moeder heb ik nog nooit zo diep gevoeld als vandaag. Geen moeder, maar een kindmoeder hebben is zwaar. Zorgen jullie, zorg jij voor je moeder, was de opdracht van papa toen hij heenging.

Ja, pap, natuurlijk, pap, nee, jij hebt daar geen tijd voor. Hoe zo eigenlijk? Hoe zo moesten wij voor onze moeder zorgen? Wat een idiotie, wat een omgekeerde wereld. Maar nee, papa zegt het en papa's wil is wet, dus daar valt verder niet aan te tornen. Ik en wij waren jong en sterk en voerden uit wat hij zelf had moeten doen maar niet deed dus.

Mijn intuïtie fluistert me net in, pak de Psychologische Beschouwingen van Jung*, geselecteerd door Jacobi erbij en kijk waar dit overgaat. Ik sla open op bladzijde 122 en lees:

Niet alleen degene, die te lang kind blijft, is kinderachtig, maar ook degene die zich afscheidt van de jeugd en die gelooft, dat datgene, wat hij niet meer ziet ook niet meer bestaat. Wie echter terugkeert in 'kinderland', valt ten prooi aan de angst om kinderachtig (kindisch staat er met potlood in de kantlijn) te worden, daar hij niet weet, dat al het oorspronkelijke psychische een Januskop bezit. Het ene gezicht ziet voorwaarts, het andere achterwaarts. Evenals alle levende werkelijkheid is het dubbelzinnig en daarom symbolisch.

De mens kan niet te lang in de infantiele omgeving, respectievelijk in de schoot van de familie leven, zonder dat hierbij zijn psychische gezondheid wezenlijk gevaar loopt. Het leven roept hem hieruit om zelfstandig te worden en wie uit kinderlijke gemakzucht of angstigheid niet aan deze strenge roep gehoorzaamt, wordt door de neurose bedreigt. En wanneer de neurose eenmaal is uitgebroken, wordt zij hoe langer hoe meer een geldige reden om voor de levensstrijd te vluchten en voorgoed in de moreel vergiftigde infantiele atmosfeer te blijven.

Het is voor het welzijn van de enkeling nodig, dat hij, na in zijn jeugd alleen maar een meedraaiend deeltje van een roterend systeem te zijn geweest, wanneer hij volwassen wordt zelf het centrum van een nieuw systeem te worden.

Wat betekent dit? Ben ik te lang kind gebleven? Ben ik te lang de slippers van mijn moeder blijven dragen omdat ik niet het centrum van een nieuw systeem werd. Of bleef mijn moeder kind in plaats van het centrum van een nieuw systeem te worden? Of waren we allebei het een en het ander? Voorlopig heb ik voeding genoeg om te overdenken. Laat ik nu maar gaan slapen. Er is nog zoveel te vertellen, maar dat kan later ook.

Experiment. Heb je wel eens gesproken op een crematie of een begrafenis? Zo ja, dan weet je hoe de gedachte dat je deze kans maar één keer krijgt, bepalend is voor wat je wil zeggen. Zo nee, dan zou je jezelf een herkansing kunnen geven door alsnog een tekst te schrijven voor een dierbare die is overleden. Je zult merken dat het schrijven op zich je al dichterbij jezelf brengt.

*Psychologische Beschouwingen, C.G.Jung, Een keur uit zijn werken, samengesteld door D. Jólán Jacobi, M CM IL, L.J. Veen's Uitgeversmij N.V. - Amsterdam
Uitgeverij "Het Kompas" N.V. - Antwerpen

19. De Rode Draad

New York Beleven

10 augustus 2010, 9 uur 's morgens op Schiphol

Some see countries with borders

We see markets with opportunities

Lees ik op de slurf die naar mijn vliegtuig leidt.

Lijkt me een uitstekend motto voor deze reis.

Ik overschrijd mijn eigen grens

door dit New York avontuur aan te gaan.

Het was niet mijn bedoeling,

maar het leek onontkoombaar.

Experiment is: Hier En Nu schrijven.

Slechts wat zich aandient

krijgt woorden op papier.

Plaats: door de controle,

wachtend op 'boarding'.

Buiten, naast me op het platform zie ik

vijf mensen met bagage die nu de trap

naar 'mijn' vliegtuig opgaan.

Vraag: hoe kan dat?

Waar komen ze vandaan?

Waar gaan ze naar toe? En hoe?

Waarom zit ik hier en lopen zij daar

en kunnen zonder meer die trap op?

Ik zie: voertuigen die ik geen naam kan geven.

Eén heeft een soort diesel(?) motor

en één bestuurdersplaats.

De grootste ruimte is leeg.

De volgende heeft een bedieningspaneel.

Ze zijn van de KLM.

Er zijn er te veel en te verschillend

om ze allemaal te beschrijven.

Ik zie zes vliegtuigen staan, één helemaal,

één half, vier staarten.

Nu rijdt er een gele bus langs.
Ik zie een man met een helgeel vest.
Binnen: voor me leest een mevrouw
Jill Mansell ‘Sheer Mischief’.
Haar zoon (?) naast haar speelt met een computertje.
Haar man (?) naast mij leest en wiebelt
met zijn rechterbeen.
De omroepstem zegt dat er passagiers zijn
die de vlucht naar Rome vertragen als ze zich niet
onmiddellijk bij de *gate* melden.
Er wordt begonnen met het uitladen van hun bagage.
Achter me zegt een man ‘What’s your name?’
tegen een jongetje dat nu heel bescheiden antwoord geeft,
maar een paar minuten geleden kraaigeluiden maakte
waar ik blij van werd.
Nu worden de regels voor handbagage gegeven
als het om vloeistof gaat: taxfree aankopen worden geseald
en mogen mee aan boord.
Wat doet iedereen om mij heen?
Lezen, mobiel kijken, spelen.
Nu spreekt Delta airline en vertelt dat we gaan *boarden*.
Ik zit op 39G en moet nog blijven zitten
zegt een stem die computer Nederlands spreekt,
kennelijk uit het Engels vertaald.
De lucht buiten is grijs.
Ik ben de enige die schrijft.
Ik heb gisteren een nieuw notebook gekocht.
Tot mijn verrassing had AH net echte Moleskines.
Ik verwacht dat niet bij een supermarkt.
Er zijn weer passagiers die een vlucht vertragen
en het risico lopen dat hun bagage wordt uitgeladen
en zij niet meer mee kunnen.
Wat zal er gebeuren met dit soort passagiers?
Moeten ze weer naar huis?
Mogen ze met het volgende vliegtuig mee
of moeten ze dan een nieuw ticket kopen?
Als ik denk aan de reden waarom ik hier zit,
gun ik het ze dat ze een nieuw ticket moeten kopen.
Mijn ticket is niet veranderbaar, niet verkoopbaar,

niet overdraagbaar bleek toen ik wilde cancellen omdat mijn workshop niet doorging.
Niet, niet, niet, niks kon.
Ik hoefde niet te gaan van de man die me te woord stond, jammer van die 900 euro, maar ja...
Dus ga ik wel en organiseer een soort eigen workshop.
De gele bus gaat weer voorbij.
Mister Amir Dufour moet *as soon as possible* naar *gate G4*.
Hier is onze computer mevrouw weer, die reizigers op rij 1 t/m 6 uitnodigt om in te stappen.
Is er nog een toilet kans?
Eèn straal zon en de luxaflex gaat dicht, weg uitzicht.

In het vliegtuig

Ik zit bij het raam, kan dus weer het platform zien.
Kwam op weg naar mijn stoel een gekleurde familie tegen, die bezig was plek in te nemen en mij letterlijk wegdruckte.
Ik verbaas me altijd over de hoeveelheid handbagage, die mensen meenemen. Waarom laten 'ze' dat toe?
Een steward draagt een slapend jongetje en legt hem op twee stoelen.
Zijn moeder (?) zegt *'God bless you. I have to go to the bathroom now.'*
Een man met een fundamentele baard plus keppel vult de bagagelocker. Hoe heet dat eigenlijk? Rek?
Naast me buiten staat een klep open. Bagageruim?

De vraag waar ik op wil kauwen deze reis is:
waar gaat dit over? Wat doe ik hier?
Moest ik dit doen? Zo ja, van wie? Zo nee, naar wie heb ik dan geluisterd?
Er wordt meer Engels om me heen gesproken dan iets anders.
Het vliegtuig is een Boeing 767-300 ER van Delta air.
Niet zo groot en ik geloof niet dat het vol wordt.
De stoel naast me is leeg.
Buiten staat het voertuig met bedieningspaneel naast het vliegtuig.
Een zelfde soort voertuig staat erachter.

De lading van het tweede voertuig gaat op het eerste en wordt nu omhoog gehesen.
De lading is een container en een aantal dozen in plastic.
In het platte deel van het voertuig zitten rollers, die de lading kunnen verplaatsen.
Er worden nog twee Delta containers ingeladen.
Ik snap niet dat dit allemaal de lucht in kan gaan.
En nog twee containers.
Ik ben stom geweest.
Ik had een flesje water gekocht met het idee - nog twee containers - het leeg te drinken en een maal door de controle met kraanwater te vullen en besloot op het laatste moment het lege flesje achter te laten, omdat ik dacht dat er na de controle geen toilet zou zijn. Was er wel... Ik heb dorst.
Nog een container.
De stoel naast me en alle andere lege stoelen zijn nu bezet door Italianen, die bij elkaar horen en de sfeer in mijn deel van het vliegtuig bepalen.
Ze zijn jong, mooi en aanwezig.
Ik zie nog meer containers en ook dozen.
Ja hoor, er komen nog twee containers bij.
Mijn toen nog broertje wilde zo'n man op zo'n karretje op Schiphol worden. Waarom heb ik hem nooit gevraagd en kan ik het hem niet meer vragen nu hij dood is.
Toen leek het geen boeiende vraag.
Nu ik het niet meer kan vragen, ben ik hevig geïnteresseerd in waar dat over ging. Wat wilde hij op Schiphol?
Het ruim is dicht. De voertuigen zijn vertrokken.
De stewardess komt met koptelefoons.
De duur van de vlucht zal 7.55 uur zijn,
zegt eerst een Amerikaanse en dan een Surinaamse (?) stem.
Veiligheidsinstructies komen via de monitors in het Engels op een betuttelende toon.
'If your vest has only one strap,' zegt ze, 'wrap it around your waist.'
En dan volgt er iets wat automatisch gaat,
'once you reach the water' verstond ik.
Dit alles op het opgewekte *fun* belovende toontje.
dat je misschien moet leren als je dit vak gaat doen.

Ik durf niet echt op de fantasie in te gaan,
dat haar 'fun' werkelijkheid wordt.
Zou wel een echt avontuur zijn,
maar daar ben ik niet klaar voor.
We taxiën achteruit. Ik zie nu hoe breed de vleugels zijn.
Meestal zit ik boven de vleugel, maar dit keer heb ik afstand.
Ik ruik een smeerolielucht. Waar komt dat ineens vandaan?
Ik zie de gele bus T49 wachten. Waarop?
Ik zie geen stoplicht. T49? Een transferbus?
Ik zie een knipperlicht een bepaalde richting op wijzen.
Wij staan stil, de bus en twee auto's erachter ook.
Nu gaan we vooruit. De bus rijdt, er was toch een stoplicht.

'*Global growth starts with local expertise,*'

is de volgende Rabo slogan die me opvalt.
De luchtverfrissers klinken als stofzuigers.
We staan stil, wachten op 'take off'.
We rijden weer en draaien de startbaan op.
Volle motoren en hup in de lucht.
Ik herken niet wat ik onder me zie en we zitten
nu al in de wolken, dus zie ik alleen wolk, mist.
We schudden hevig en zijn al boven de wolken.
Mijn oren zitten dicht.
De vleugel is nu gesloten.
Ik denk steeds dat ik aan de horizon de zee zie,
maar het is de blauwe lucht.
Pingel, riemen mogen los, maar liever niet dus.
We komen zo met de *beverages and snacks*, zegt ze
en praat door, onverstaanbaar. Het blijkt Nederlands te zijn.
Inmiddels kan ik door de wolken heen kijken
en zag een gele boot.
Als detail bij dit verhaal hoort de email
die ik van Aliza kreeg. We schudden.
Ik wilde haar zien in New York, maar zij vertrok
gisteren naar Nederland. Wonderlijke samenloop
van omstandigheden. Ze is er nog wel tot 22 augustus.
Dus kan ik haar ontmoeten als ik terug ben.
De purser bereidt ons voor op een HOT DAY in New York,
34° en kans op *thunderstorms*. *If you have enjoyed the cool*

weather in Amsterdam... zei hij. Ja, dat heb ik en toch ga ik naar het hete New York. Het een en het ander. Genieten van wat is, beter kan ik niet doen. Voorlopig heb ik koude voeten, hoewel ik toch onzichtbare sokjes aan heb. De Italianen willen slapen, zijn moe. Kennelijk vroeg opgestaan of niet geslapen. Ik ben ook vroeg opgestaan, heb maar een paar uur geslapen. Kan ook proberen een tukje te doen.

Half uurtje later. Het tukje is nog niet gelukt.

Eerst kwam de '*chicken or pasta*'.

Chicken dus met bechamelachtige saus, gele rijst met fliebers groente, een broodje plus boter, *cream crackers*, sla met Italiaanse dressing dus met balsamico en twee *chocolat chip cookies*. Ik drink water.

Tijdens de *chicken* vlogen we boven de Schotse eilanden, even helemaal onbewolkt.

Voor zulke glimpen zit ik aan het raam.

Tijd om te tukken, kan lukken.

Toch niet. Er is commotie om me heen.

De '*God bless you*' moeder is behoorlijk agressief en wordt gekalmeerd.

Dat wil zeggen er wordt naar haar geluisterd.

Ze wijst naar een stewardess, maar die luistert niet.

Ik ben nieuwsgierig, wil weten waar het over gaat,

maar ben niet van plan om dat te vragen,

zal dus mijn eigen interpretatie moeten verzinnen.

Ik denk dat ze opgefokt was toen ze aan boord kwam.

En er hoefde maar dat te gebeuren om de vlam

in de pan te laten slaan.

Er speelt nu een film ziet er knus uit, maar ik heb geen kijkzin.

Ik heb gedut en voel me beter.

De crew is aan de pretzel ronde begonnen.

En ook een zakje '*dry roasted*' taaie pinda's met reclame voor Hilton Garden Inn '*Our adjustable beds await you!*'

De pretzels zijn petiet en teleurstellend

als je een echte snack verwacht zoals een brownie of een pizza.

Niet dat ik honger heb, gewoon het idee, of de verwachting,
zo is het altijd.

Ik begin me ongerust te maken,

ik ben mijn Ja en Nee kaarten vergeten.

En ik bedenk nu dat het niet moeilijk is

om ze zelf te maken: Ja, dit is het moment

Nee, te gevaarlijk

Ja, maar kijk achter je

Nee, het maakt je misselijk

enzovoort,

Ik heb wel *'The Right Question'* uitgeprint bij me.

Elke dag een vraag om over te schrijven.

Vandaag: do I dare to long for love?

I dare, ja en pretzels zijn in mijn ogen geen love
maar zoethouders net als taaide pinda's.

In de *chicken* kon ik de liefde wel proeven,

In de *cream crackers* niet, die heb ik dan ook laten staan.

To long for love hoeft niet persoonlijk te zijn.

I dare to long for love around me.

Van *'The God bless you'* stress mevrouw bijvoorbeeld.

Of nog beter: voor haar (van mij?).

In eerste instantie verfoei ik haar.

Toen ik niet alleen haar stem,

maar ook haar trekken zag, werd ik milder.

Ik kon mijn oordeel loslaten en compassie voelen.

Ik voelde mededogen. Raar woord. Mee dogen.

Wat is dogen precies? Zal met gedogen te maken hebben.

Gedogen, waar wij Amsterdammers goed in zijn.

Gaat dat over liefde of over afstand houden?

Over je niet opwinden over de ander?

Je er niet mee bemoeien; de ander laten bestaan.

Ik vind gedogen op zich vrij neutraal.

De vraag is hoe je gedooft, hoe tolerant je bent.

Met of zonder oordeel.

Ik vermoed dat deze reis mij gegeven is

om mijn eigen tolerantie te onderzoeken.

Met of zonder oordeel. Met of zonder liefde.

Met of zonder passie + com.

Is het nu half zes? vroeg ik me af.

Maar het is tien over elf, lokale tijd.
Nog een kleine twee uur vliegen.
Ik heb intussen mijn mededogen geopend
voor de stressmoeder.
Ik besepte dat zij de verantwoordelijkheid heeft
voor drie of vier kinderen van ± tien jaar.
Ik zag voor me hoe ze moest pakken,
naar het vliegveld moest komen,
zorgen dat de kinderen zich wasten, aankleden,
enzovoort, enzovoort.
Ik ben al minstens een week voor vertrek bezig
met bedenken wat er allemaal moet gebeuren.
Ik maak klussen af, die anders tot in eeuwigheid
zouden blijven liggen, ik ben uren aan het pakken.
Ik heb maar een vaag idee van hoe een vrouw
met vier kinderen dat moet doen.
Ik bedoel dat ik het niet kan voelen.
Gelukkig is deze moeder eindelijk gaan zitten
en dat maakt mij en haar kinderen rustiger.
Buiten zijn of waren we boven land aangekomen.
Zag eruit als moerassen, bossen, meren, onbewoond.
Mijn voeten worden steeds kouder en ik begin te niezen.
Gaat vast over als ik in de hitte stap.
De snack wordt binnengereden. Ik ruik het.
De beloofde snack is toch meer dan pretzels en pinda's.
Waarom eigenlijk geen ijsje?
Ik snap nu de vraag: *'Do you need pretzels?'*
Het betekent: het hoeft niet, het is extra.
Wat wel hoeft is een besluit nemen.
Vandaag besloot ik *'Thunder and Lightning'*
van Natalie Goldberg als schrijfleidraad mee te nemen.
Blijkt precies de juiste keus, het gaat over 'wild'
schrijven transformeren naar iets waar een ander
ook iets aan heeft. Het gaat ook over de pijn van schrijven
en creatief zijn. En het gaat over de heerlijkheid van schrijven,
over de passie, de opwinding, over niks anders willen of kunnen.
Het besluit dat ik wil nemen is:
blijf ik deze week wild schrijven, laat ik mijn geest de vrijheid
om mij alle hoeken van de stad te laten zien of ga ik meer

structureren? Achter in dit *notebook* ben ik begonnen aan 'The Right Question'. Een gestructureerd idee, dat past in het Engelse manuscript dat ik aan het schrijven ben. Het geeft rust.

En New York schrijven? Kan ik dat ook vormgeven, net als ik dat met Amsterdam schrijven doe?

En schrijf ik dan in het Engels of het Nederlands?

New York schrijven is anders als Amsterdam schrijven.

Ik denk dat NY een doorlopend waar gebeurd verhaal kan worden. Blijven bij wat zich aandient en schrijven wat aandacht trekt. De vraag die in mijn achterhoofd speelt is: kan ik een boek schrijven dat lezers trekt?

Een boek dat ik niet alleen voor mijn eigen plezier schrijf, maar ook om te verkopen, om iets mee te verdienen.

Tot nu toe is me dat niet gelukt.

Ik heb twee boeken uitgegeven, meters ordners en schriftjes met woorden, woorden, woorden over gedachten, gevoelens, ervaringen, angsten, verlangens.

Ik weet dat Natalie dat ook heeft en haar meesterschap toont zich in schijnbaar uiterst eenvoudige schrijfwijzers, waar geen woord te veel of te weinig in staat.

Zij schreef de bestseller 'Writing down the Bones' waarin ze iedereen aanraadt: 'to write your ass off'.

In 'Thunder and Lightning' lees ik net dat ze daar spijt van heeft, omdat schrijven ook niet gelukkig maakt.

Dat dacht ze trouwens wel.

Niettemin ben ik jaloers.

Zij heeft gedaan wat mij niet lukt.

Zij heeft een boek geschreven, dat haar een plek in de maatschappij geeft.

De vraag is of ik hetzelfde had of zou moeten doen als zij.

Ik schrijf al jaren 'my ass off' en doe veel meer dan dat. Zij deed en doet Zen meditatie en geeft dat door via schrijfworkshops.

Ik geef Gestalt door, soms door uit te nodigen om te schrijven. Lijkt niet hetzelfde.

Ik word gelukkiger van Gestalt doorgeven dan van schrijven.

Gestalt brengt me in contact met de ander.
Schrijven op zich niet. Integendeel.
Het heeft me vaak juist op afstand gebracht.
Wordt het nu dan tijd om dat te veranderen?
Kennelijk. Ik heb niet voor niets bedacht
dat de woorden die ik heb geschreven geluid,
klank, toon nodig hebben om de ander te bereiken.
Bewijs is het succes dat ik heb op begrafenissen
met mijn levensspeeches.
En het stuk dat ik had geschreven voor het
Meijer-Heijblom huwelijk en mocht voordragen.
Dat mijn zus het geweldig vond,
is mijn grootste compliment.
Dat mijn neef mijn zangstem minder mooi vond
dan de stem van de professionele zangeres is pijnlijk.
Bewijst dat we niet echt verbonden zijn,
want wat mij betreft gaat het niet over mooi
maar over gevoelig.

Dus...wat brengen deze overdenkingen mij in relatie tot dit NY project?

Ik onderstreepte in *'Thunder and Lightning'*:
*'shaping those dreams of notebook paper into some
kind of end result that may actually be of interest
to someone else...who buys a book in order to read,
dream or be transported!*

(uit een recensie in de Santa Fè New Mexican)

Opdracht aan mezelf:

- laat je geest vrij
- blijf en schrijf in het Hier En Nu
- wees opmerkzaam, maak contact
- voed je regelmatig met Natalie
- houd de vraag 'Doe ik hier iemand een plezier mee?' in je achterhoofd
- schrijf in het Nederlands
- niks moet

- je bent op avontuur, schrijven is één ding, luisteren, kijken, voelen, proeven en ruiken zijn niet minder belangrijk; je kunt niet alles opschrijven.
- Werktitel: (Op zoek naar) Een rode draad in New York

Uitspraken over Natalie: *‘Goldberg sees writing as ‘a place where we can meet ourselves deeply and apprehend the design of the universe’. ‘Her candor about her shortcomings (has been) a big part of the success of her work.’*

Mooie tips. We gaan landen.

Aangekomen

Kwart voor twee

In de taxi

Er zijn twee stemmen

Eén van de radio en één van de tv

De tv stem heeft het over Naomi Campbell

En de *diamonds in The Hague*

Links en rechts gezellige houten huizen

Zit ik nu op de Van Wijck Expwy – Expressway – of niet?

Ik geloof dat ik er alweer af ben of was ik er nooit op?

Drie rijen auto’s dezelfde kant op

Ik snap nu dat de tv voor mij is

En de radio voor hem

Nu beginnen de *apartment buildings*, fabrieken, lelijk dus

De landing was schitterend

Eilanden, stranden, wild land in de zon

Het is heet, 32° en het ziet er naar uit dat het gaat onweren

De houten huizen zijn terug plus kerk uit 1922 en park

Het wordt trouwens steeds groener

Ik was van plan de Atrain te nemen, te moe, te warm

De taxi rijdt te hard om te schrijven

Ongeveer half vijf schat ik

Ik verdraag geen horloge

Ben allergisch voor metaal

Heb een chique riem gekocht met gesp

Die me is opgebroken in de zin

Dat mijn armen rood in bultjes uitsloegen

Eerst wist ik niet hoe het kwam

Daardoor heeft het lang geduurd
Voor ik het juiste geneesmiddel vond
Ik zit op een terras op 9th avenue
Met een wilde spinazie salade voor mijn neus
Ik word uiterst vriendelijk bediend
zit aan een van de acht tafels
En ben tot nu toe hun enige klant
Kan anderen aantrekken dus.
Op links staan kastjes op voetstukken voor gratis kranten.
Op de zijkant van het eerste, dat geel is, staat
...ham Writers' Workshop Call 212Writers.
Ik heb de neiging om daaraan gevolg te geven
Ik ben hier tenslotte omdat ik een Writers' Workshop wilde,
die niet door bleek te gaan.
Nu creëer ik mijn eigen schrijfproject en ben voorlopig
genoeg geïnspireerd
om niet door workshops afgeleid te willen worden.

Couleur locale

New York valt zwaar op me
Broeierig warm, luidruchtig
Ik zocht een klein half uur naar een plek
Waar ik buiten kon zitten
En iets gebruiken
Mijn hotel is om de hoek van Times Square
Op straat staan wel tafels en stoelen
Waar iedereen aan kan plaats nemen
Maar als je dorst hebt moet je wel iets te drinken bij je hebben
Ik ben ook een groene kinderspeelplaats tegen gekomen
waar ik had willen zitten , maar dat mag als 'adult' alleen als je een
kind begeleidt. Dus deze Italiaan met terras is een zegen.
Ik ben hier niet voor de laatste keer. Wat ik schrijf vroeg de ober,
typisch geen Italiaan maar een Aziaat. A story? About your day?
Yes, a story, about my day.

Het wemelt hier van de honden,

Misschien is er wel een park in de buurt.
Ik ben nu in de richting van het groen gelopen
maar dat bleken gewoon bomen in straten.

Iedere minuut een hond nu.
Een teckel, een jack russell, een beertje.
Hoe zou Poe het hier vinden?
Te warm, denk ik.
Ik wil nog niet weg, maar kreeg de rekening al.
Was vergeten hoe snel ze daar meestal mee zijn.
Ik kan natuurlijk altijd nog iets bestellen.
Een thee bijvoorbeeld.
Ik kan ook gewoon blijven zitten, ik krijg gratis water.
Is ook prettig.
Ik voel een zacht verkoelend windje.
Poedeltje passeert, nu zie ik ongeveer tien gele taxi's voor me
en huizen met brandtrappen aan de buitenkant.
Ik ben hier dus wel degelijk In New York.
Wat ik al vermoedde klopt.
Mijn – non-refundable – kamer in Hotel Stay
- geen dakterras zoals internet beloofde –
is de oenigste kamer van het hotel.
Hoewel brandschoon en lekker nieuw heb ik geen kast.
Een chiwawa en een beige weet-ik-niet, middelmaat.
Een kamer in de VS zonder kast en zonder hangertjes
had ik niet kunnen bedenken.
Meestal ben ik in New York op doorreis
en voor een nacht zou dat geen probleem zijn,
maar nu ben ik hier zeven dagen, zes nachten.

Er is een zwarte man aan een tafeltje neergestreken.
Hij zit helemaal op links, vier tafels verder en spreekt tegen me,
maar ik versta en vertrouw hem niet.
Ik geloof dat ik een plasje ga doen en terug richting hotel.
Ik moet/mag/wil Burt en Dan bellen.

Half elf, in bed

Air conditioning uit; het is 77°.
Het lijkt alsof ik op een schip zit.
Onder me pompt iets met veel lawaai.
Ik kijk uit op een lichtreclame van de Adams Family.
Ik zit echt midden in de musicals; hou ik eigenlijk niet van.
Ik denk toch over gaan. Maar naar welke?

Chicago? Race? West Side Story? Mama Mia?
Of ga ik naar Jazz in het Lincoln Center?
Of ga ik naar Central Park?
Het laatste is overdag, de rest ´s avonds.
Ik zit ook vlak bij het busstation. Dagje naar buiten?
Het is wel een uitdaging.

Volgens Rabbi Nachman of Breslov in 'The Empty Chair, Finding Hope and Joy of a Hasidic Master' is 'Everything in the world – whatever is and whatever happens - a test designed to give you freedom of choice. Choose wisely.'

Is dat mijn rode draad? De juiste keuzes maken?
Me niet door geld laten leiden maar door kwaliteit en schoonheid?
Me afvragen of mijn ziel gevoed wordt in plaats van
of mijn portemonnee dit wil/kan dragen.
Ik ben vroeg naar mijn kamer gegaan om te poepen. Moest wel.
Eenmaal hier kon ik alleen maar liggen en zijn.
Mijn kop zegt: je moet genieten van de stad!
Maar ik lag hier en lig hier nog steeds te zijn en nu te schrijven.
Niks mis mee. Ik moet langzaam aan deze wereld wennen.

Tien

Dit avontuur begon op 10 augustus 2010 en ik woon op de 10^e etage.

De dag wacht

woensdag 11 augustus 2010, 6.30 AM in bed
Buiten is het grijs, binnen 74°
Ik heb de klok rond geslapen, weliswaar met onderbrekingen.
Gisteravond moest ik het doorgaande geluid van een motor
overstemmen door toch weer de airconditioning aan te zetten.
Het geluid van een zachte wind hier maakte die andere dreun
dragelijk.
Toen pas kon ik me aan de slaap overgeven.
Ik heb gedroomd.
Het ging over iets dat verboden was,
had te maken met de 10^e etage.
Ik heb ook nagedacht hoe dit ware verhaal
ook voor jou, als lezer, boeiend kan zijn.

Daarom een experiment: schrijf in dialoogvorm.

Om de juiste keuzes te maken moet je wel keuzes hebben.

Ik voel me onwennig, maar het werkt zo:

- Goedemorgen, Tien, heb je lekker geslapen?
- Ja, heerlijk, ik voel me uitgerust en heb zin in de stad.
- Wat ga je doen? Ga je op een Hop on en Hop off tour?
- Lijkt me een leuk idee; kunnen we bovenop zo 'n open bus zitten en komen op alle boeiende plekken waar ons verhaal doorgaat
 - Mooi. Zullen we nu dan opstaan en douchen?
 - Is nog wel vroeg. Meestal slaap ik nog.
 - Wat maakt dat uit. De stad is toch wakker en het is nog niet zo warm.
 - Weet je al wat je aan doet?
 - Ik denk een witte broek of een rokje. Ik heb moeite mijn 73-jarige armen aan de wereld te laten zien, maar ik neem wel een jasje of vest mee voor binnen, als we de kou in moeten.
 - Ga je Dan en Burt bellen?
 - Ja, straks.

Spirituele voeding uit Nachman:

There is nothing very mysterious about free will.

You do what you want to do, and you don't what you don't want to do.

Op kaartjes van het Transformation Game:

Power – Breaking away from the past can be painful

You take the responsibility of using your power wisely

- Nu wil ik douchen
- Oké, ik ga met je mee

8.20 AM op een echt terras

Ik moest even lopen.

Dacht: ik ontbijt in het hotel, maar nee, te koud!

Op twee manieren trouwens.

Mijn hotel is niet helemaal wat ik verwachtte.

Het ziet er geweldig uit, veel zwart, transparant, een aquarium zo hoog als de hal, het lijkt op een disco door het licht en het is net een mortuarium zo koud.

Ik moet proberen een kamer met kast te krijgen...
Dit terras is een minuut of vijf lopen van mijn hotel.
Het heet Le Maison en is dus op Franse leest geschoeid.
Het is groot, bijna vierkant en omgeven door plantenbakken.
Ze serveren de lekkerste fruitsalade ooit plus een soort
oliebolletjes.
Ik was bijna bij mij op de hoek neergestreken.
Soort pizzatent met ontbijt maar wist er moet een betere plek zijn.
Is niet zo makkelijk, trouwens, omdat het goede zich binnen
in de koelte afspeelt, maar ik ben daar nog niet aan toe.
Is te gekunsteld voor mij.

Terug naar het dialoog experiment.

- Wat is er met je borst?
- Er zit druk op.
- Hoe komt dat dan?
- Ik geloof valse lucht. Te schielijk gedronken.
- En nu?
- Een flinke boer laten en hopen op meer ademruimte.
- Wat ga je nu doen?
- Afrekenen en naar die bomen toelopen. Ik denk dat
Central Park niet verder dan vijf minuten hier vandaan is.
- Dan terug naar het hotel, tanden poetsen; andere kamer
regelen indien mogelijk
- Dan en Burt bellen.

12.25 PM in Central Park

Ik deed wat ik van plan was.

Belangrijkste: ik heb een andere kamer

- 714, voor iemand die van zevens houdt –
en ik heb Burt gebeld, maar hij was *'not available'*

Het duurde even voor ik wist HOE ik het moest doen.

Ze zijn vriendelijk in het hotel,

maar het zijn Indiërs of Pakistani en zoals ik drie jaar geleden
van een Griekse taxichauffeur in Hartford leerde:
die weten niet hoe ze een hotel moeten runnen.

Ik denk wel dat ze bezig zijn HET te leren,
dit hotel is al veel beter dan wat ik toen had.

De eerste honden – sinds ik hier zit – komen langs.

Ik kan niet laten op honden te letten.
Ze zien er tevreden uit trouwens, rustig!

Hier En Nu, heet, aan de rand van een speelveld in het Central Park met een hek erom heen. Een vader leert zijn zoon honkballen door de bal te gooien en te tellen hoeveel seconden hij – de zoon – nodig heeft om hem – de bal – te pakken te krijgen.

Hij – de zoon – moet ook bepaalde bewegingen in zijn lijf krijgen, pam, pam, pam, paaaam, of zoiets.

Ze zijn alweer bezig te vertrekken.

De eerste chi-chu komt voorbij, met strikje, zwart/wit is hij/zij.

Het park is droog, wordt besproeid.

Een man in wit shirt, korte witte broek, honkbalknuppel en een koeltas. Zijn gezicht is vuurrood.

Een zwarte man met karretje, volgestapeld met tassen, hij loopt onzeker, sloft, als een junk?

Op het veld: man in half lange jersey broek met pet en knuppel.

Naast me op de andere bank wordt Spaans gesproken, lijkt het.

Links op mijn eigen bank een zwarte man

die verjaagd werd door de groep Spaans sprekenden.

Persoonlijk: ik had een witte lange broek aan maar zag mezelf in de spiegel in de lift en vond me te lelijk.

Te slordig. Met dit weer is ieder laagje vet zichtbaar en ik ben bezig zwaarder te worden.

Een paar jaar geleden was ik te dun, eng dun.

Wel leuk om kleren te kopen,

maar desastreus voor mijn gezicht, rimpel, rimpel, rimpel.

Ik zie eigenlijk zelf niet dat dit veranderd is,

maar ik zie wel mijn buik en billen uitpuilen.

Ook een kwestie van andere kleren kopen.

Twee Maltezers met roze bandjes, schattig,

ze horen bij een man en een vrouw.

Eén zit in de tas op de bank, de ander weigert te gaan zitten.

De vrouw met de bankhond verontschuldigt zich en

zegt tegen ons, dat ze achter haar ‘baas’, het andere hondje, aan moet.

Op de plek die daarvoor aangegeven is wordt nu een echt honkbalspel gespeeld.

In de volle zon!

Nu ik erop let geloof ik dat ze toch aan het oefenen zijn met gooien en vangen. Niet met slaan en lopen.

Dialogo experiment:

- En toen? Wat ga je nu doen? Of blijf je hier de hele middag met je flesje water lekker in de luwte zitten?
- Niet de hele middag. Nog wel even, ik wil nog verder schrijven.

Ik ben nog op zoek naar mijn rode draad, naar de keuzes die ik vandaag kan maken.

- Wat zijn je keuzes dan?
 - Hier of een stukje verderop zitten en schrijven.
 - Een fiets huren.
 - Doe ik niet.
 - Een riksja toer maken.
 - Doe ik ook niet.
 - Een rijtuig toer?
 - Ha, ha, nee!
 - Lunchen.
 - Een ijsje eten
 - De vijver zoeken en bij het water zitten.
 - Het laatste lijkt me een goed idee. Waarom zouden we niet?
 - Te warm om ver te lopen.
 - Je kunt ook naar de overkant van het veld lopen, waar je parasols ziet. Misschien hebben ze koffie.
 - Sorry, ik wil nog schrijven hier.
- Je hebt de vraag van de dag nog niet onderzocht:
'Can I sit on the ground for more than five minutes?'

2.20 PM in een restaurant, eigenlijk bij de parasols die ik vanaf de andere kant van het *'ballfield'* zag. Ik dacht al dat het aantrekkelijk was en het klopt. Ze hebben alleen geen toilet. Ik zal op zoek moeten naar een *'restroom'*.

Aan de achterkant van dit *notebook* schrijf ik in het Engels over

de vraag van de dag. Dus zat ik vijf minuten op de grond en luisterde naar een zwoele saxofonist, groot cadeau! Hij speelde 'Tenderly' waar een verhaal aan vast zit en veel emoties en gevoel. *Tenderly* gaat dieper dan diep. Recht naar de vlinderplek. Ik was ook bij het bezoekerscentrum en kocht een sterrenhemel voor Fleur en een kaleidoscoop voor Evy. Slim van de winkel is om geen kleingeld terug te geven maar te vragen of je het goed vindt dat je 'change' aan de Conservatory van het Park gedoneerd wordt. Dus 90 cent naar het Park. Met liefde zal ik maar zeggen!

Aan mijn tafel zitten drie Italianen, tenminste dat spreken ze. Jongemannen. Ik heb ze uitgenodigd, bedoelde dat ze de lege stoelen mochten, maar nu zitten ze bij mij en zeggen niks tegen elkaar en ook niks tegen mij, want ik schrijf. Dat is trouwens wel een nadeel, als je schrijft maak je niet zo snel contact. Maar ja, ik heb het wel gezellig met mij. Dialoog:

- Was het lekker je humussandwich en ijskoffie?
- Heel lekker en zoals altijd rijk en overvloedig.

De Italianen gaan afrekenen en ik probeer ze duidelijk te maken dat ze moeten zeggen dat we gescheiden zijn.

Ze willen mij ook iets duidelijk maken, maar ze spreken geen woord Engels.

Deed het Italiaanse meisje naast me in het vliegtuig ook niet.

Ik vind dat wonderlijk. Hoe kan dat in deze tijd?

Frans dan? Ook niet. Alleen Italiaans.

Het maakt mij verder niet uit, ik had toch geen tekst met ze.

Ik ben altijd een beetje bang voor Italianen.

Vertrouw ze niet. Heeft te maken met meisje en vrouw zijn.

Ik ben nooit alleen in Italië geweest.

Alleen met mijn man en broer en zijn gezin en met collega's naar de Kinderboeken Fair in Bologna en met een vriendin naar een club Med avontuur in Toscane.

Veilig, veilig, veilig.

Nu hoef ik niet meer bang te zijn om de lust van een Italiaan op te wekken, maar nu gaat het om niet beroofd te willen worden door een jongetje op een scooter.

Intussen is er om mij heen iets heel anders aan de hand.

In de bomen snerpen en zagen de cigalles, de cicaden dus.

Dit geluid brengt me terug naar St. Tropez,

waar ik twee seizoenen woonde en een verrukkelijke liefde beleefde met een Franse schilder.

Net als mijn Tenderly-liefde was – nu is hij dood – hij Schorpioen.

Ben ik ook.

Dat ging zeker en absoluut ook over seks

in de hitte van de subtropische zomer en in de *l'après-midi*

na de dagelijkse roes van de urenlange wijnlunch.

Zou ik dat nu weer willen?

De hitte helpt het verlangen wel wakker worden.

Wat slaapt als het koud is, wordt levendig

als het bloed gaat stromen en in heftige banen komt.

Wat hormonen hiermee te maken hebben, weet ik niet precies.

In mijn tijd heette het gewoon geil worden en zijn.

Hoewel dat woord zelden werd uitgesproken.

4 PM Sheep Meadow

Onder en tegen een plataan, zicht op twee wolkenkrabbers,
die elk een kathedraal bovenop lijken te hebben.

Meer dan vijf minuten alleen gezeten

Niets gedaan

Wel gedacht

Tegen de stam van de plataan

Hier hoor je

Lijkt hij tegen me te zeggen

Hier onder mij als plataan

Net als je op de Willem de Zwijgerlaan thuishoort

Als je loopt langs mijn zestig familieleden

En net als je *chez toi* was in St. Tropez op het Place des Lices

Jouant à la pétanque,

Et pour boire un café ou un petit rosé au café des Arts

Avec Alain et deux fois avec Pim.

De platanen zijn jouw gidsen op aarde.

Daar waar zij zijn, weet jij dat het veilig toeven is.

Met het blote stuk van mijn rug tegen de stam

Voel ik de koelte en de kracht en de macht om te zijn.

Vlinders vliegen op die speciale intieme plek.
Heb ik zin om één met een plataan te worden? Waarom niet?
There is no separation.
Dit lome weer
Deze lome stad
Deze stoere boom
Geven me dat gevoel
van zijn zonder doen
zijn in alle hevigheid
zijn geen kosten aan verbonden.

7.30 PM Terug op het Maison terras.

Nu om te dineren.
Heb een afspraak met Burt voor morgenavond 7 PM
For a drink. Geen *dinner*? Ik zie wel, is niet belangrijk.
Hij belt me om ± 5 uur en dan kan ik het vragen.
Hey, Burt what do you have in mind?
Ik heb zin om een boek, gewoon een verhaal te lezen!
Mijn *duck confit* is geserveerd.
Na de *duck*, compleet met hele knoflookbol,
die ik zelfs heb opgegeten.
Ook twee pruimen, goed voor de stoelgang.
Morgen gaat het beter... is de zin die bovenkomt.
Gaat dit over mijn stoelgang?
Er wordt de meest wonderlijke cappuccino ooit voor me
neergezet. Hij ziet eruit als een vloeibare toffee.
Hij is gloeiend heet en smaakt wel naar koffie met iets,
melk ja, maar er is iets dat ik niet thuis kan brengen.
Dit terras loopt compleet vol.
Het is dan ook uniek, meer een wonder, in deze straat,
die Times Square met central Park verbindt.
Dineren doe je binnen. Maar Le Maison is een echt restaurant,
hoewel...met een beperkte kaart.
De *duck* was knapperig, machtig en oké.
Ik zit hier en schrijf, omdat ik mezelf dat heb beloofd,
niet omdat ik zo nodig iets wil vertellen of zeggen.
Het is lekker om mijn pen te bewegen over het papier,
het papier te voelen, de letters te zien verschijnen,
die woorden en zinnen worden en de regels vullen.

Ik hoef op dit moment alleen maar dat.
Ik luister naar de geluiden om me heen
en hoor de pratende stemmen, weinig Engels.
Ik hoor de auto's, zie ze voorbij komen, meest taxi's
en begin erbij te horen.
Gisteren was ik een vreemdeling in een drukke wereld,
een vreemdeling op zoek naar het vreemde.
Nu zie ik een man met een rijdende kraam vol sjaals voorbij
komen en denk: O, kramen kunnen hier rijden.
Als de koopman klaar is met zijn werk hoeft hij niet in te pakken,
maar rijdt zijn nering naar huis.

De smaak van de cappuccino overheerst.

Ik heb me meer afgevraagd wat ze hier met de cappuccino doen.
Het gaat om de melk. Bijna of hij aangebrand is, maar dat zal niet.
Ik krijg de rekening. Doe het wel met mijn creditkaart,
vind ik altijd een stap. Weet niet waarom.
Dan wacht de betaling thuis met rente?
Lijkt alsof ik mezelf iets wijs maak.
Alstublieft, hier is mijn credietwaardigheid, betalen volgt later.
Het zijn maar gedachten, ik kan honderd andere gedachten
bedenken, die net zo vanzelfsprekend zijn.
Maar deze reis zie ik ook in het kader van afscheid nemen
van ruim geld op de bank van mijn erfenis.
Ik ben bezig het punt te naderen, dat ik laag genoeg vind.
Een buffer en de rest moet gewoon weer binnenkomen.
Is een uitdaging. Ik zal serieus mijn diensten moeten aanbieden.
Het is een spel en ook de werkelijkheid.
Ik kan of wil niet meer terugvallen op de reserve.
Ik heb zo hard gewerkt, ik mag of liever ik moet oogsten.
Hooft bij mijn *sacred contract*.

10 PM in mijn kamer

Op verzoek op zoek naar *raspberry*, *peppermint* of *peanutbutter* M&M's
in het Mekka der M&M's geweest.
Drie verdiepingen M&M *gadgets* en M&M's zelf,
maar niet de gewenste smaken gevonden.
Meters M&M's in transparante kokers.
Gele, groene, lichtblauwe, donkerblauwe, paarse, rode,

zwarte, witte, roze, gouden, zilveren, grote en kleine M en M's.
Heb geprobeerd hun smaken te achterhalen,
werd me niet duidelijk.
Ik had wel een zakje mix mee kunnen nemen,
maar zag niet in waarom.
Wat een rare opdracht eigenlijk.
Bracht me wel in die wereld waarin ik anders NOOIT was
binnengestapt.
Wat daar de *big attraction* van is, gaat mijn verstand te boven.
Ergens bij horen? Bij de Amerikanen door een M&M-beker, te
hebben. Of een dito Vrijheidsbeeld of knuffel?
Ik ben er nog diffuus van.
Stapte de andere kant van de winkel naar buiten,
kwam daar pas later achter, wist niet waar ik was.
Overall lichtreclames, kleuren, aan en uit, theater op zich.
Mijn hotel is niet voor niks bijna op Times Square.
Gekocht heb ik niks.
Dacht ik koop wel een zakje aan een stal.
Maar nee, niet de juiste smaken!

Hoe is het trouwens met mijn ziel?

Is zij aan haar trekken gekomen vandaag?
Heb ik de juiste, wijze keuzes gemaakt?
Ik zie flitsen van de dag voorbij trekken en voel geen storing
opkomen. Als het om mijn ziel gaat, dan waren de twee saxofoons
- vanavond een op Broadway met Yesterday –
wel het meest voedend.

Middernacht

Ik dacht ik ga slapen, maar viel in een film met Jack Lemmon en
Walter Matthau, die elkaar gek maken door in één appartement te
gaan wonen.
Erg geestige, mannen-onder-elkaar-film.
En er was een storend geluid in de douche.
Bleek een straal water die uit de lamp kwam te zijn.
Receptie gebeld. Of ik een andere kamer wilde? Nee dus.
Er kwam wel een Indiër, maar hij kon het niet verhelpen.
Ik heb geprobeerd duidelijk te maken, dat hij in de kamer boven
de mijne moet zijn.
Hij knikte en vervolgde zijn weg.

Dit is een apart hotel.

Hop on, Hop off

12 augustus 2010

Rabbi Nachman:

*Don't make the same mistake as all those people
who give up trying to change
because they feel stuck in their habits.*

*If you truly want to and are willing to work hard enough,
you can overcome them.*

Question: Am I a perfectionist?

11.30 AM Laat, later dan ik wilde.

Ik zit in Maxie's, *just around the corner*.

Heb net twee giga *fluffy pancakes* plus vers fruit gegeten.

Ga nu voor de *Hop on, Hop off*.

Couleur lokaal: aan tafeltje bij de openslaande deuren,

geluid van binnen: zang, gesprekken,

van buiten: auto's, bussen en vrachtwagens.

Niks nieuws, tenzij je er midden in zit.

Ik mag net zo lang blijven zitten als ik wil

van het meisje dat me bedient.

Maar deze keer wil ik juist weg.

Dus graag de *bill*, meestal zijn ze daar vlugger dan vlug mee.

Vlug alles vlug. Ik was te vlug met mijn oordeel,

de rekening was er al maar niet in de bekende map

met speciale plek voor de creditcard.

Ik denk dat dit niet toevallig is,

zij zijn bewust uit een andere tijd zo te zien.

Donker hout, enorme porties, kortom prettig ouderwets.

12 uur Op een *hop on, hop off bus*. Moet gebeuren .

Het is de manier om New York te ervaren.

Iets in mij ageert tegen zo duidelijk toerist zijn.

Wat geeft dat nou? Je bent een toerist.

Terug naar het dialoog experiment? Ja, waarom niet.

1.35 PM op het kerkhof van St. Paul's Chapel.

Stenen zonder namen.

Bomen, twee platanen of nee minstens vier of zes,
de meeste bomen eigenlijk.

Achter me wordt gebouwd met een explosie van geluid.

Dit is *Ground Zero* omgeving.

In de kerk is één grote herdenkingsexpositie

- niet het juiste woord – ingericht.

Foto's, kaartjes, woorden, bloemen, alsof het gisteren gebeurd is.

Ik kon een vleugje voelen van wat deze ramp voor achterblijvers betekent.

Het meest ontroerend vind ik de dank van de redders,
omdat ze de kans kregen om te helpen.

Danken ze dan de terroristen? Ik zou niet weten wie anders.

Ik ben trouwens te dun gekleed. De hitte is over, het regent af en toe. Nu ga ik naar *Ground Zero* zelf en dan weer op de bus.

2.30 PM in mijn witte regenponcho op de kade van Battery park. Zicht op het Vrijheidsbeeld en Ellis Island.

Ground Zero is op dit moment, zover ik heb gezien, een bouwput.

Opening nieuwe project 9/11 2011.

Hier en Nu: het spet, het is bewolkt, wel lekker warm,
behalve als het waait.

Er komt een *ferry* terug van Ellis Island en het Vrijheidsbeeld.

Het leukste vind ik vanaf het bovendeck de skyline zien.

Ik doe deze trip nu niet, heb ik al gedaan.

Ik ben van mijn à propos, weet niet of ik HET goed doe in de ogen van Natalie Goldberg, die ik bezig ben als schrijfgids te lezen. Ik heb mezelf de opdracht gegeven een waar New York verhaal te schrijven, terwijl ik hier ben, dat ook voor u of jou als lezer boeiend is. Het schrijven vanuit mezelf is goed voor mij en is goed om de grond om te spitten en vruchtbaar te maken. Maar ik moet niet verwachten dat wat ik uit de losse pols schrijf klaar is om gepubliceerd te worden.

Wat eraan mankeert – als ik Natalie geloof – is structuur,
hoewel mijn leidraad New York ter plekke is.

Ik kan alleen schrijven wat ik kan schrijven.

Misschien wil ik wel iets anders als Natalie?

Is waar, weet ik sinds ik een workshop bij haar deed.

Ik wil de werkelijkheid zo dicht mogelijk naderen.
Zij wil een verhaal, literatuur voortbrengen.

Daarom terug naar nu. Alleen nu.

Een boot toert, diep geluid. Er komt een zeilboot voorbij, een jachtje en een type twee zeilen plus fok, spitse voorsteven, ongeveer dertig mensen aan boord.

Een man met gestreept T-shirt staat bij het hek langs het water en maakt foto's.

'*That's who,*' staat er op de rug van een donkerblauw T-shirt van een man naast een vrouw op de bank voor me.

Een helikopter vliegt over.

Ik zit op een houten bank met mijn rug tegen natuurstenen die tegelijk de grens van een tuin vormen.

In de tuin een paarse bloem die ruikt naar mint plus iets kruidigs.

In het hek voor me zie ik een walvisstaart en twee helften van een bol. Wat voor bol? Kan ook een ei zijn, maar dat zal niet. Het gaat regenen, ik ga naar het Indianenmuseum achter me. Lijkt niet echt populair. Ik heb er nog nooit iemand over gehoord. Het gaat nu om '*The Horse People*' zie ik op een gebouw hoge poster.

6.15 PM in mijn hotelkamer. Het was/is fris vandaag, ik heb zelfs een paar minuten de cv aangezet.

Terugkijkend op de Indianen.

Wat ik niet wist, is dat 'het paard' oorspronkelijk uit Amerika komt, miljoenen jaren geleden verdwenen is en door Columbus weer geïmporteerd. Hij had 25 paarden aan boord. Hoe moet ik me dat voorstellen? 25 Paarden maandenlang op een schip?

'*A song for the Horse Nation*' heet de expositie en '*the Horse Nation*' gaat in de eerste plaats over de paarden.

High Line 13 augustus 2010, 7.15 's morgens, in bed.

Ik denk in het Engels omdat ik gisteravond met Burt was.

Hij en ik kennen elkaar sinds 2002.

We waren in Florida bij een conferentie en leidden samen een groep. Is nu niet belangrijk, het gaat nu om het nu avontuur.

Experiment: schrijf alsof het nu gebeurt.

Ik ben te laat terug in het hotel om zijn '*call*' aan te nemen.

Afspraak is 5 uur, maar dan zit ik nog op de Hop off Hop on bus

toerist te zijn en het koud te hebben, koude voeten althans.

Zo koud dat ik in mijn kamer de cv aan zet.

Ik bel hem en hij zegt: *'I called but they told me your room is vacant.'*

Ik: *'I am in a strange hotel that is run by people from India.'*

Once in Hartford a Greek taxi driver told me: when you walk into a hotel and you see India people – even if you have a reservation – get out. They don't know how to run a hotel.

Since then I have only been in hotels run by people from India.'

Hij lacht, weet waar ik het over heb.

In de VS hebben Indiërs de middenklas hotelwereld overgenomen en zij voeren inderdaad een enigszins wonderlijk beleid in mijn ogen. Burt en ik spreken om 7 uur af op nr. 276, 5th Avenue waar hij zijn kantoor heeft. Ik loop. Ongeveer een half uur. Sta dan voor een sjiek pand, kan haast niet anders hier. Binnen kom ik bij de portier, noem zijn naam, niet bekend?, kijk op een bord, vind hem niet en dan danst hij de trap af.

Zegt tegen de portier: *'It's me.'*

Buiten vertelt hij dat 'zijn' pand vroeger een *Dutch* hotel was daarom heet het nu Holland Building; hij wijst op de kerk naast het pand en zegt dat het ooit een *Dutch Reformed Church* was, maar dat alle Nederlands Hervormde Kerken nu *Collegial* heten, alleen in New York trouwens.

Terwijl ik in bed lig te schrijven en ons avontuur herbeleef, denk ik, ik moet terug, ik moet ter plekke gaan zitten en het laten hergebeuren. Maar dat kan niet want dat zou zonder Burt zijn en er zouden zich totaal andere dingen aandienen.

Terug naar de herinnering:

ik loop en luister, vraag me na een half uur af wanneer we die beloofde 'borrel' gaan drinken.

Maar Burt heeft eerst een ander plan.

Hij wil zijn liefde voor en zijn kennis van zijn stad met me delen.

Ik besluit dat wat er verder ook gebeurt, ik me door hem laat leiden. Zijn deel van 5th Avenue is door de rijken overgeslagen, zegt hij. Ze zijn van de Village – in de verte te zien en te herkennen aan de kerk in het hart - naar daar, *up north*, de straten vanaf 50 gegaan.

Zijn pand zit tussen de 30ste en 29ste straat.

Toen, ooit, waren hier de hotels.

Nu zijn ze verhuisd naar waar ik nu zit - 47th - bij Times Square waar ook de theaters - 42nd - zijn.

De eerste keer dat ik hem belde en vertelde waar mijn hotel staat, zei hij *Let's go to a more quiet part of town.*

Ik snap dat hij niet dol op de drukte is.

Terwijl we nog steeds over de Avenue wandelen, vertelt hij:

Zie je die appartementsgebouwen? Die zijn van voor 1916.

Nu mag je niet meer in zo'n rechte lijn bouwen. Te weinig licht.

Kijk maar daar, die gebouwen springen in, die hebben terrassen.

Ik kijk omhoog en zie hier en daar een mannenfiguur bovenop de wolkenkrabbers staan. Griezelig zo echt.

Op de hoek van een straat blijkt zo'n zelfde beeld te staan.

Project van een Engelse kunstenaar dus.

Mij windt dat op. Voor Burt is het niks bijzonders. Hoort er bij.

Wij lopen door, komen in een parkje waar een groep mensen doodstil in dezelfde – enigszins krom, armen gebogen, handen naar voren - houding staat.

Ik word nieuwsgierig. Wat doen ze? Hoe lang blijven ze zo staan?

Burt haalt zijn schouders op, hij heeft een andere missie.

Ik vraag waar hij woont. Chelsea...

Ik heb geen idee of we die richting uitgaan, het maakt niet uit, we lopen en ik voel me licht.

De lucht is koel en vochtig. Goed wandelweer.

We steken over gaan naar 6th, 7th Avenue, de mijne, maar dan meer *uptown*. Wij komen steeds dichterbij de *Village*, die begint bij de 14^e straat. Bij de 8ste Avenue vertelt hij dat hier vroeger allemaal winkels waren, die nu verdwenen zijn. Gelukkig zijn ze er nog wel op de 9^e. Ook dat zal veranderen, maar nog niet. De bebouwing wordt lager en ik hoor aan zijn toon, dat hij thuiskomt. Werk is daar, wonen is hier in deze Engelsachtige boomrijke straten.

Eerder zijn we een kerk tegengekomen, die verbouwd werd tot winkelcentrum.

Burt gelooft niet dat dit project kans van slagen heeft.

Ik denk dat hij gelijk heeft. Van buiten is het nog steeds een kerk.

Als ik zin heb om te winkelen zal ik niet meteen herkennen dat ik daar moet zijn.

In zijn eigen buurt staat een *Episcopal Church* met seminarie. Nog in *full swing*. De hele buurt was van deze kerk, omdat de buurt ooit een boerderij was, waarvan de boer besloot zijn land op te geven en om te beginnen een kerk neer te zetten.

Zijn idee was dat de kerkgangers daar vanzelf omheen zouden komen wonen. Zo geschiedde en zo groeide de buurt van Burt met lage sjieken appartementen in huizen met *stoops* – *Dutch word* - die vroeger een geheel waren.

We komen Eric tegen. Een gesprek. Ze hebben elkaar een tijd niet gezien. Eric had een ontspoorde 2nd *cousin* te logeren.

Was niet te doen. Alcohol weet je wel. Zijn partner was er meer begaan mee dan hij, terwijl het zijn neef was. Uiteindelijk moest hij een ultimatum stellen: ‘*or you go in treatment or you leave*’.

Binnen een paar uur was hij opgestapt maar was wel in therapie gegaan. Burt geeft wat tips voor de helpende partner.

Eric vertelt dat hij via de High Line naar een concert op een pier is geweest. Ah, de High Line, goed idee, kunnen wij ook naar toe.

De High Line is een park dat op een oude spoorbaan is aangelegd. Wij moeten een vrij hoge ijzeren trap op om er te komen. Burt wijst naar een woestenij en zegt dat dit deel nog niet klaar is. We kunnen nu ook de *building* zien waar hij woont: ‘Zie je dat ene lichtje daar helemaal hoog. Daar onder waar het donker is, is het.’ Als het park klaar is, komt het tot voor zijn deur. Intussen staan we in een strook die meer op een tuin dan een park lijkt. Wuivende verlichte siergrassen in alle soorten en maten, bloemen, bloeiende struiken.

Het pad is gemaakt van lichte stenen.

Ik ben perplex, ik wil meteen in deze buurt wonen.

Tot we een meisje met een schattig jong hondje tegen komen, dat niet *allowed is* op de High Line.

Ik snap dat wel, de vegetatie is kwetsbaar, maar toch...

Burt vraagt me of hij niet te streng tegen het meisje was.

Hij bracht het verbod als een vraag, terwijl hij zeker wist hoe het zit. Hij weet niet alleen alles van dit park, maar bemoeit zich er ook mee. Ik verwacht dat het een paar honderd meter lang zal zijn, maar er komt geen eind aan in mijn gevoel.

Het gaat maar door en door, geweldig, geweldig.

Burt vertelt nu hoe hier nog niet zo lang geleden de dode karkasen van koeien en andere vlees beesten werden aangevoerd en verwerkt. Om vervolgens per trein *up north* gezonden te worden. Hij woont hier al dertig jaar en glibberde vroeger over het bloed en andere slijmerigheid, terwijl hij de karkassen aan haken onder de overkapping voorbij zag komen. Alles gebeurde in de open lucht. De gebouwen om ons heen waren vleesfabrieken. Nu zit Google er en tv productie maatschappijen. Burt is trots. Dit is *for the better*. Aan het eind komen we bij een publiek salsa feest en een muur met knoppen waarachter de carillons van de stad schuilgaan. Twee vrouwen drukken ze om de beurt in en de klokken laten zich luid horen. Hoe bedenk je het? zeg ik. Tja...?

Cadeau's

13 augustus 2010

Indian Native Wisdom:

'To "make medicine" is to engage upon a special period of fasting. (...) Then the individual mind gets closer to conformity with the mind of Great Medicine above us.'

Nachman:

'Don't be frustrated by the obstacles you encounter on your spiritual journey. They are there by design to increase your desire for the goal you seek. Because the greater your goal, the greater the yearning you will need to achieve it.'

11.55 AM voor het Museum van de Stad New York

Ik heb een topochtend. Zat weer boven op een bus met een tachtigjarige (?) dame als gids. De energie spoot haar mond uit. Een uitspraak: *'Just because she had fun, does not mean she did not work hard.'* Haar 'we gaan ervoor' zorgde dat ik geen woord wilde missen: *'I am a story, I am not going to say on right this, on your left that. Boooring! I tell long stories so you notice things.'* Ik had me al verbaasd over de gidsen op de *hop on, hop off*

en hun totaal verschillende stijl van aanpak.
De eerste was Joods, een vrouw, efficiënt en trots, de tweede Japans, ook vrouw maar onverstaaenbaar, de derde een mix man, zeer klassenbewust en deze witte vrouw lijkt me een ex-onderwijzeres of een actrice, wel met twee nieuwe heupen, verhalen en humor. Als je dit werk in deze stad doet, kun je niet om arm en rijk heen.
In alle verhalen gaat het over geld en soms over de *Dutch* die hier boerderijen hadden en Ha(a)rlem stichtten door een muur - dus eigenlijk een vesting - te bouwen.
Gisteren leerde ik dat Broadway komt van Brede Weg.
De Hollanders volgden het brede pad van de Indianen en zo komt het dat Broadway niet recht is maar een bocht heeft.

Hier en Nu loopt een Afrikaanse langs in vol tenue.

Ze is in het lichtblauw en draagt een tas in dezelfde kleur.
Erop staat BLISS.

2.15 PM in het Central Park

Zucht, het ene cadeau na het andere dient zich aan.
Het New York Museum is in mijn ogen bescheiden.
Meest boeiend vond ik de filmpresentatie over de geschiedenis.
Mijn Hollandse hart klopt harder en zegt: wij waren hier eerst.
Grappig dat het nergens gaat over het feit dat we deze handelsnederzetting hebben geruild voor Suriname.
Is toch geestig. Ik meen zelfs begrepen te hebben dat we dachten een goede ruil te hebben gedaan.

Hier en Nu ben ik trouwens meer gefascineerd door mussen en een oranjeborst, die spelen in een fontein.

Ik zit precies op de juiste plek om ze te kunnen volgen.
Ik voel me alsof ik in *'Heaven on Earth'* ben aangeland.
Een vijver, waterlelies, roze en lila.
Een beeld met water. Beeld: staand meisje met vogelbad, jongetje met fluit liggend op een steen.
Een mus op de rand van het bad, springt terug in de boom;
een mus op de krullen van het meisje; drie mussen naast elkaar op een tak; twee op de rand van het badje drinken; krijgen ruzie; drie in badje, twee op tak, twee op hoofd,

een alleen in andere boom; een die hoger zit, een vliegt weg;
een wast zich; een terug in boom; een witte vlinder komt
dicht bij mij; alle mussen onzichtbaar, weg; drie goudvissen
zwellen voorbij; een mus op hoofd van jongen; ik wacht
op grote vogel met oranjeborst; tjlpt hij?
Het meisje heeft een 'nat' jurkje aan, haar billen zijn zichtbaar
De jongen heeft blote voeten.
In het bad zit een vogel die bij het beeld hoort.
Op de arm van het meisje ook.
Dit moet een scène uit een sprookje zijn.

Vogelmeisje ontmoet fluitend jongetje?

Mus op rand van bad; mus hoog in de boom; mus op rand
kijkt naar boom; kijkt omhoog; zoekt vriendjes?
Grote vogel op rand, grijs, zwarte kraag, blauwe,
wit, zwarte staart; hij drinkt; kijkt om zich heen;
vliegt weg; gillende sirenes; mus terug, drinkt;
blanke opa (?) met gekleurde kleinkinderen (?)
in dubbele wandelwagen; moeder (?) gekleurd;
mus op hoofd meisje; drie in badje; een in boom;
vierde op hoofd; nooit op dat van jongen;
meisje kijkt naar gebeeldhouwde vogel op schouder;
ik ben gefascineerd; wil niet weg; ga niet naar het
Metropolitain, niet naar Guggenheim, niet naar?
hoewel alles op loopafstand is.
Ik ben gelukkig hier, hoef alleen te zitten,
te kijken en te schrijven. Het is bewolkt, niet te warm,
ook niet koud, precies goed.

De mensen die hier komen praten niet; ze zitten op de rand
van de vijver, fotograferen de bloemen en de vissen
of liggen op de banken. De cicaden laten zich weer horen.
Volgens Burt is dat meer en meer geworden de laatste jaren.
Witte vlinder nadert. Grote gele vlinder op bloem in vijver.
De zon breekt door, ook op mijn plek, ik zal moeten verhuizen.
De mussen zijn weg.
Witte vlinder vliegt om me heen.
Het is jammer de zon jaagt me weg.
Tekst op de bank in de schaduw waar ik nu zit:

'A grateful heart a garden is.' John M. Hartwell.

De vogels hebben meer fans gekregen.
Een man wil ze fotograferen, net als ik dat wilde.
Ik vroeg me zelfs af of ik ze kon filmen.
Nee dus! Ik zie ze nu van de andere kant;
kan ik ze niet in de boom zien.

Ik moet of ik wil nog mijn avontuur met Burt afmaken.

Na de High Line neemt hij me mee naar de Waterkant.
Een volgend nieuw park strekt zich uit.
Alweer geen park in mijn ogen maar een tuin.
Bloemen, planten, struiken en heel veel keien.
Die lagen hier niet, zijn hier allemaal naar toe gebracht.
Burt is bij dit project nog directer betrokken geweest. Jaren!
Nu is het klaar.
We lopen minstens een uur langs waar eens de pieren waren.
Nu wordt op de Titanic pier – had hij aan moeten komen –
een concert gegeven. We lopen langs palen, die uit het water
steken en waar eens de pier op rustte, langs een surrogaat
golfbaan, waar spelers vanuit hokjes verdeeld over drie
etages golfballen slaan. Geen spel. Er valt niks te winnen,
alleen ballen slaan die binnen de netten – onvoorstelbaar hoog en
ver - blijven. Burt vindt het op zich niks, maar wel een
bezienswaardigheid. Waar gaat dit over? We fantaseren, kunnen
het niet bedenken, niet echt tenminste. We lopen langs een party
boot, het hek gaat net dicht of nog niet open.
Twee meisjes staan ervoor. Zelig? Ik weet het niet.
Wel als ze net te laat waren.
Wij lopen door en komen bij een haven met privé boten/jachten,
zo luxe als ik zelfs in St. Tropez nooit heb gezien.
Zou zo 'n boot echt van één iemand zijn?

Hier en Nu loopt een minuscuul rood spinnetje over mijn
papier. Ik hoop dat ik hem levend tussen de planten heb geblazen.

Terug naar Burt. Een oude pier staat gewoon leeg. Of gewoon,
er wordt over gebrainstormd. Burt zou willen dat het een Zee
centrum wordt met aquaria en veel informatie.
Ja, waarom niet. Het was een busgarage en is zo groot als...?

Ik weet het niet, heb geen vergelijk, groot dus.
Aan het eind van onze kade/park/tuinen/water wandeling
komen we bij - ik schat – honderden meters banken op een rij,
zicht op het water, tuinen in de rug. De uitnodiging is duidelijk: om
op zondagmiddag of iedere andere dag op te zitten en je hele gezin
en familie mee te brengen. Ik krijg fantasieën...

Burt en ik besluiten onze wandeling en gaan via een bezoek
aan zijn appartement naar de tapa's bar met *gorgeous food: shrimps* in
saus, spinazie met *mushrooms*, knapperige croquetjes met weet ik
niet meer en witte wijn die rijkelijk wordt bijgeschonken. Het is
zwoel, ik heb meer dan drie uur gelopen en vergeet te zeggen: geef
mij maar water of *ginger ale*.

In de taxi naar mijn hotel merk ik dat ik licht aangeschoten ben.
Vandaag, vooral vanmorgen toen ik wakker werd, merk ik
hoe dat toeslaat in mijn lijf.

Hier En Nu in het Central Park: de rust is over.

Kindjes raken over hun toeren van de vissen en de lelies.
Het zijn een blond meisje en drie jongetjes in gevarieerde kleuren
bruin. Een bruin jongetje en het blonde meisje horen bij elkaar.
Gekleurde vader, blanke moeder.

Nu bij het weggaan van deze plek zie ik pas, dat deze tuin
voor de kinderen van de stad is in naam van schrijfster Frances
Hodgson Burnell. Het is dus een echte 'Geheime Tuin'.

Was ik niet ver af in voelen dat ik op een bijzondere plek ben.
Ik heb hier uren zitten schrijven, compleet tevreden.
Er zitten drie vogels op de rand van hun badje. Zaten bedoel ik.

8 PM in het Marquis Theater

Ik vergat te schrijven.

Kocht een boek over Mythes en ging lezen.

Ik ben in een stroomversnelling terecht gekomen,
terwijl ik het tegendeel wilde.

Ik kocht een bak vers fruit; nam hem mee naar mijn kamer,
at met water tussen mijn tanden,
luisterde naar de boodschap van Dan,
die voor het weekend de stad uit is;
bedacht dat ik moest onderzoeken hoe het busstation werkt,

omdat ik morgen naar Philadelphia ga en verdwaalde volkomen.
In plaats van naar Informatie te gaan,
deed ik het zelf en vond niks.
Uiteindelijk toch naar Informatie,
kreeg *gate* nummer en richting, verdwaalde weer,
werd gered door een aardige Indiër
en kwam er achter dat ik in het zuster gebouw moest zijn.

Op weg terug besloot ik

dat ik bij de eerste de beste musical die ik tegenkwam
zou proberen een kaartje te kopen.
Het is 'How high the moon' over Frank Sinatra geworden.
Dus zit ik nu naast een dikke dame die over puilt op mijn stoel.
Ik kan er niks aan doen, maar ik vind dat niet prettig.
Nu in de pauze staat ze met haar kont naar mij toe te praten.
Erg! Voor haar, niet zo erg voor mij.
Zij moet dat vet meedragen.
Zij maakt deel uit van een groep van vijf vrouwen,
net als ik lijf van Sinatra.
Ik kom hier op gevoelig terrein. Ik lijf van Sinatra?
Nou, nee toch? Te algemeen. Toch?
Niettemin zit ik hier met honderden leeftijdsgenoten
te luisteren naar een Sinatra band, opgefleurd met een orkest
en – soms – een zangeres en steeds dezelfde soort dansen.
Ik heb moeite me over te geven.
Betaal ik hier \$ 89 voor?
Had ik niet naar Billy Elliot gemoeten of naar het buurttheater
waar een lange rij voor stond?
Toch glimlach ik van binnen, want zegt mijn buurvrouw:
'*but I think the dancing is fantastic*'.
Ze heeft gelijk, ik word daar ook blij van.
Maar de 'but' zegt meer dan de '*fantastic*'.
Eigenlijk kan of mag dit niet, besluit ik streng.
Ik weet niet wat ik als non-musical liefhebber verwachtte,
ik denk iemand, een zanger die hem gestalte gaf,
net als wij Johnnie Jordaan hadden met Dick van de Meerberg.
Maar wie kan dat? Misschien is er geen andere weg,
is dit de enige mogelijkheid om dit te doen.
Hier En Nu in het theater:

iedereen blijft in de pauze op zijn plaats zitten, net als ik.
Voor mij is dat niet gewoon, maar ik wilde schrijven.
Er gebeurt van alles om me heen,
maar ik heb geen zin om het op te schrijven.
Dus toch verkeerde keus gemaakt?

Love

6.40 AM, in bed, de dag dat ik Cathy ga zien in Philadelphia.
Net wakker en ik maak me ongerust over het halen van de bus.
Niet qua tijd, maar qua plaats in de bus. Hij vertrekt om tien uur
en ik moet er een uur eerder zijn. Dus ga ik me nu aankleden
en hup er naar toe. Ik weet welke ingang, weet welke *gate*,
maar zag gisteren de lange rij.
No problem, I will do it!

Native American Wisdom:

*We were taught to believe
that the Great Spirit sees and hears everything
and that he never forgets,
that hereafter he will give every man a spirit home
according to his deserts...
This I believe, and all my people believe the same.
Joseph, Mr. Perce chief 1830-1904*

The Great Spirit is also IN me. Trust!

*Rabbi Nachman: Pray, Pray, Pray
Whatever you need...praying is the best way to get it.*

Vrij door mij vertaald: Vraag, Vraag, Vraag,
wees niet bescheiden, vraag niet alleen aan God,
maar ook aan mensen, wees niet zo bang om te vragen
wat je nodig hebt of wat je wilt weten.
Hou op met alles zelf te willen doen.

Vraag van de dag: Geef ik waar ik zelf naar verlang?

12 uur, op een bank in een busstation in Philadelphia
Over een kwartiertje komt Cathy.

Ik heb een eerdere bus gehaald.
Niet die van tien maar van negen uur
die een half uur later vertrok.
Wel met een geestige chauffeur.
Hij had geen zin in gezeur over ‘*Late, late, late...*’
en wel in vrolijk zijn en aardig voor elkaar.
Te beginnen voor onze buurvrouw, buurman, buurkind
in de bus. Ik heb niet gezeurd, waarom zou ik?
Ik was anderhalf uur voor tijd ter plekke
en was blij met een eerdere bus.
Ik had alweer geen zin om aardig te zijn tegen
een te dikke buurvrouw, die me ‘bedolf’ onder haar tas
en toen ik ‘sorry’ zei, bedoelend ik ben er ook nog,
zei ze: ‘*That’s okay!*’
Te bescheiden geweest en dat is dus niet echt aardig,
maar arrogant: ik sta hier boven.

Ik heb gedut in de bus,

de enige manier om de airconditioning kou niet te voelen.
Het is een prachtige 82° dag.
Ik heb last van de koelte obsessie,
zit nu buiten in de schaduw,
in plaats van binnen in de kou.
Dit busstation is overzichtelijk.
Ik kan Cathy niet missen en zij mij niet.
Dus...kan ik hier nu schrijven.
Een prachtige African American mevrouw komt naar buiten.
Chromen bril. Gouden oorbellen, kort haar.
Ik zie opvallend veel AA’s,
vind ze opvallend groot en opvallend mooi.
Achter me staan een stuk of tien bussen klaar voor vertrek.
De meeste motoren draaien.
Worden getest? Net als de claxons?
De jongen naast me leest ‘Father Arseney 1893-1973’.
Zo raakt hij in gesprek met een andere jonge man,
die hem eerst iets vraagt en hem vervolgens gaat vertellen,
wat hij denkt dat goed is.
En toen kwam Cathy...

5.05 PM op een plein in Philly met een indrukwekkend stadhuis en een standbeeld op het hoogste punt.

Het is zwoel bewolkt.

Ik zit naast een fontein en het LOVE monument waar constant foto's worden genomen.

Er is een rij voor liefhebbers.

Nu spreidt een jonge man zijn armen.

Een Aziatische meisje lacht.

Een jonge man met fles water.

Het Aziatische meisje voegt zich bij hem.

Twee stevige jonge vrouwen in sportbroekjes.

De een springt op de heupen van de ander.

Een paar, innig verstrengeld.

Een groot meisje met pop op een been, zijwaarts

Een jongetje en meisje poseren.

Aziatisch paar glimlacht.

Jong meisje, armen wijd open.

Schatje met boodschappen tas.

'Dare to lose' staat op de rode rug

van een dubbel dikke AA,

'not to lose is to lose oneself'

Hij neemt foto's en krijgt geld. Drukke baan.

Hij heeft nu een groep.

Er staat ook een wapen op zijn t-shirt.

'een tijger, 68, een kruis, een W, vier sterren

in een cirkel, pijlen naar een middelpunt.'

Het ziet eruit als een officieel familie/groep wapen.

Drie schatjes, een jongetje met meisjes

Twee paren tegelijk, verschillende fotografen.

Oude AA bonkt naast me neer op de bank.

Op de foto een gezin, papa, mama, zoon en dochter.

Mijn dag met Cathy.

Snelle wandeling door overvloedige, overdekte markt.

Deed aan een Mercado denken maar dan op z'n Amerikaans.

Lunch in het Grand Café op het plein.

Tafeltje net binnen, in contact met buiten door open ramen,

geen last van airconditioning.

Lunch: gerookte vis met *bagel, ginger ale*, kersenijis, cappuccino.

Cathy trakteert.

Ik wil vertellen en luisteren, geven en ontvangen.

Ik heb veel te vertellen, vind dat prettig.

Voel dat Cathy ook veel te vertellen heeft.

Zij is terughoudender dan ik; voelt ze zich vereerd?

Bijna schuldig omdat ik voor haar hier ben gekomen?

Ze wil geven, dat is zeker. Ik ontvang met liefde.

Wat ze geeft is schoonheid. De schoonheid van haar hart,

de schoonheid van haar stad, van haar liefde en passie

voor hèt/ons Werk.

Cathy zit nog midden in dertig cliënten per week,

een trainingsweekend per maand, een conferentie organiseren,

voorzitter van het internationale Gestalt netwerk zijn.

Hier En Nu

Ha, daar komt de bruid naar het LOVE *memorial*.

Diep blauwe anemonen als boeket.

Er staat een wiebelende AA met ding in de weg.

Het bruidspaar is alleen over,

staat nu in het monument,

de kus is al geweest, zij lijkt heel jong,

'and now we kiss again'; ze worden gemodelleerd.

Dikke AApolice op de fiets.

Hij spreekt met het rode t-shirt op een ontspannen manier.

Bruid en bruidegom zijn in gesprek

maar moeten iets anders van de fotograaf

alsof het zijn dag is.

Ik begin een hekel aan hem te krijgen,

laat het paar genieten en maak foto's

van hun spontane hoogtepunten

in plaats van ze in scène te zetten.

Terug naar mijn ontmoeting met Cathy.

Wat ik vooral wilde geven

- denkend aan de vraag van de dag –

is aandacht voor het werk dat ze doet en gedaan heeft

als het gaat om de AAGT conferentie.

Ik weet wat het betekent, heb het zelf gedaan.

Complimenten zijn niet zo makkelijk te ontvangen,
denk ik, zolang ze het gevoel heeft dat het nog niet
volmaakt genoeg was. Ze heeft me de plek laten zien
waar het gebeurde. Ik hoefde niet mijn best te doen.
Het is de '*perfect place*'.

Zij deed het omdat ze haar stad wilde delen,
haar grote liefde voor die plek aan het water
met precies de juiste sfeer.

Intieme zitjes met planten, binnen en buiten.

De zalen die de overvloed van Amerika uitstralen
en tegelijk de degelijkheid en de ernst.

De *dinner dance party* aan het water in het Marine Center.

We hebben samen in de zon langs diezelfde kade gelopen,
wetend dat we verbonden zijn.

Het moeilijkste vond ze de grote bijeenkomsten leiden,
omdat ze geen gekissebis zoals vroeger wilde
en toch iedereen het recht van het woord wilde geven.

Is gelukt, zonder gezeur. Niet al het werk is gedaan,
zou al te mooi zijn, maar HET werkt.

Het proces gaat door en dat is genoeg.

Cathy was gul, gunde me haar stad door me mee te nemen
naar een park op de heuvel achter het Museum of Art.
Zicht op de rivier.

Kijk, daar achter, links van dat witte gebouw, woon ik.

Als we weer in de auto zitten trakteert ze me op een rondje
'*country side I like*'. Beken, bossen, muurtjes met klimop.

Terwijl we rijden hebben we het over onze families.

Zij is geadopteerd en woont ver van haar echte en
haar geadopteerde familie. Maar...dichtbij zijn een *husband*
met wie ze kan samen werken, een zoon, een dochter
die getalenteerd is en kan zingen en vijf kleinkinderen.

Ik heb één boodschap:

ik ben er als je steun nodig hebt!

Steun geven is '*as good*' als ontvangen
als je ontvangen wordt!

7 PM in het busstation

Om half acht gaat de bus.

Er lijkt geen grote belangstelling te bestaan.
Ik zit op een bank naast de bus.
Niets anders te doen als water te drinken en te schrijven.
'*I love this country*', is de zin die bovenkomt.
Tegelijk zie ik flitsen van wat ik heb mogen genieten
de afgelopen dagen.
Een grote man met een verband om z'n been vraagt
om '*anything I can spare*' zodat hij vijf dollars
bij elkaar krijgt om naar Washington, DC te gaan.
Hij is 'alles kwijt' zegt hij. Tja ...
Ik geef hem een dollar, net als de man met het
anderhalve been in een rolstoel net.
De mogelijkheid om te geven, moet je aangrijpen,
volgens de Joden. Dat brengt me bij de vraag van de
dag of ik geef waar ik naar verlang en de beschuldigende
blikken van de gidsen op de Hop On, Hop Of bussen,
die verwachten dat je iedere keer als je Off Hopt iets doneert.
Tja, voor mij gaat dat iets te ver, aan de andere kant
waarom eigenlijk niet? Twee keer kreeg ik de blik.
De eerste keer omdat ik niks gaf, ik dacht dat komt wel,
De tweede keer omdat ik te weinig – drie dollar - gaf.
Had ik vijf gegeven had ze me toegelachen...
Na ja, lange neus, ik kom uit Europa, als je in de toeristen
business gaat zul je je ook in de gewoontes van de toerist
moeten verdiepen en zelf zorgen dat je aan je trekken komt.
Tenminste, zo zie ik het.

7.25 PM in de bus

Nog vijf minuten, ik had me voorbereid op een ijskelder
zoals vanmorgen, maar de temperatuur is aangenaam.
Zacht briesje, niet koud, niet warm. Hoop dat het zo blijft.
Ik zit hier en '*I will meet you when I get there*' speelt door
mijn hoofd. *Meet who? Where?*
Het, mijn avontuur gaat door. Ik heb een boekje met
Native American Songs and Poems gekocht. Ik zat net op
de bank buiten naast een meisje dat op weg was naar Alaska.
Ik keek naar haar gezicht en dacht: ze is een Inuit of familie.
Ik weet niet welke stam in Alaska woont.
Ik heb een verlangen in me naar contact met Native Americans.

Mijn boekje helpt. Ik sla het luk raak open:

Delight in Nature (Inuit)

Isn't it lovely

the little river cutting through the gorge

when you approach it slowly

While trout are standing

Behind stones in the stream?

From Native American Songs and Poems

Edited by Brian Swann

Eigen variatie:

Yes, isn't it lovely

Sitting together on the top of a hill

Overlooking the valley

Knowing she lives out there

And is willing to share

her precious beauty with you

Isn't it lovely

Being welcomed to a strange city

And being guided into an abundant food market

As colourful as the rainbow

Isn't it lovely

Sitting at a table for two

Enjoying a fish lunch

Looking at the park

Where the Philly's are celebrating

A sunny Saturday afternoon

Isn't it lovely

To be in the car together

Looking at the poshness

Of the Philly buildings

Isn't it lovely

To agree that this is a relaxed and human size city

A city that has the right smell, the right sound

The right light

Isn't it lovely
To be shown around the venue
Where a miracle happened
In the sense that a planned conference
Materialized as foreseen

Isn't it lovely
To feel the love for this place
To see in imagination
How dear people came together
And not only worked
But also socialized, talked, communicated,
met, danced, sang, made music, had arguments
laughed

Isn't it lovely
To be invited to be part
Of an event you did not actually experience
yet can relate to

It is lovely
Here I am crossing the river
Leaving the city
And taking it's LOVE
With me to other cities.

Zondag 7.30 AM in bed

Het gesprek met Cathy gaat door in mijn hoofd.
Wat heb ik van haar nodig en zij van mij?
Eèn ding: horen en weten: jij bent okè en ik ben okè,
wij zijn niet volmaakt, wij maken fouten en wij zijn okè,
zelfs meer dan dat: jij, ik en wij doen
wat wij te doen hebben: geloven in onze *superiority*
in de goede zin van het woord.
Ik hoor in haar zowel als in mezelf, die eeuwige vraag:
ben ik goed genoeg?

Ja, dus zonder dat we het hoeven te bewijzen,
zijn we constant bezig alleen maar dat te doen
en creëren zo een ‘kunstwerk’ zonder dat we het beseffen.

Nieuwe dag, nieuwe kansen. Collega Perry dag vandaag
en ik ben begonnen in ‘A short history of myth’
door Karen Armstrong. Zij zegt:

*‘An experience of transcendence has always been part
of the human experience. We seek out moments of ecstasy,
when we feel deeply touched within and lifted momentarily
beyond ourselves (...)*

*Religion has been one of the most traditional ways of
Attaining ecstasy, but if people no longer find it in temples,
synagogues, churches or mosques, they look for it elsewhere:
in art, music, poetry, rock, dance, drugs, sex or sport.’*

Native Wisdom:

*‘I was born upon the prairie
I lived like my fathers
I lived happily.’*

Rabbi Nachman:

*‘Be strong-willed and stubborn if you want
to get closer to God. How else will you survive
all the difficulties that are sure to come your way?’*

Vraag van de dag: is er iemand die van me houdt?

2 PM op een kei in Central Park.

Aan de oever van een meer met tientallen roeiboten,
stemmen over het water.

Een tweeling wolkenkrabber aan de overkant.

Dit is een zomerdagmiddag in New York.

Zwaar bewolkt, zwoel. De roeiers werken hard.

Ik hoor een trompet ergens in het park.

Achter me op de kei wordt een Spaans sprekende man
gefotografeerd.

Ik wilde weg gaan, maar dat hoefde niet zolang ik stil zit.

Ik heb geluncht met Tema en Perry,

die net zijn teruggekomen uit Costa Rica.
Ze hingen boven het oerwoud, waren in een land
dat geen leger nodig heeft omdat het gesteund wordt door de VS
en zo het geld kan besteden aan onderwijs en het volk zelf.
Costa Rica is een democratie en Perry wilde dat beleven.

We zaten op het terras tegenover hun appartement
op de hoek van Amsterdam Avenue.
Aten fruit met yoghurt en *cereals*. En we waren samen.
Konden de humor inzien van de conflicten in het Gestalt netwerk.
Dit is te simpel gesteld, omdat we niet genoeg tijd hadden
om op de verschillen in te gaan, die ons - ieder voor zich trouwens
- ergeren. Een ding is zeker: hij en ik hebben respect voor elkaars
werk, omdat we samen gewerkt hebben en weten hoe we werken.
Tijdens de lunch bleek dat we een zelfde soort droom hebben:
een conferentie die zich organisch ontwikkelt uit een groep
collega's die afspreken op een bepaalde tijd, op een bepaalde plek
samen te komen en een dag of vijf samen te blijven om te laten
ontstaan 'wat is'. Iedereen mag/kan leiden, presenteren,
workshops geven, maar de groep bepaalt.
Perry neemt het initiatief. Geweldig: een nieuw paradijs scheppen.

3.20 PM Voor het Metropolitan Museum of Art.

Ben even binnen geweest, besloot dit avontuur te laten voor wat
het is. Te overweldigend, te druk, te heftig voor dit moment.
Ik voelde mijn maag opspelen, luisterde en stapte weer naar buiten.
Alles wat ik nu nodig heb is een toilet.

Hier En Nu

Op rechts stalletjes met repro's.
Een druppel op mijn papier.
Een verkeerslicht op rood.
Een oranje witte verkeerspaal.
Op straat taxi's, auto's, bussen.
Een groep meisjes + een jongen in shorts passeert.
Mensen, mensen, mensen.
Vader en dochter met autoped, dochter met helm.
Het begint te regenen, niet prettig.

4.35 PM gelopen langs Madison Avenue,

meer dan een uur dus, gelopen, gelopen, gelopen
en aangekomen op een terras tegenover Central Park.

Koetsjes, koetsjes, koetsjes.

Het is druilerig, ik zit onder een scherm, droog,
voelt als de perfecte plek voor dit moment.

Ik ben leeg, heb gedaan wat ik wilde, gevonden wat ik hoopte.

Ik heb zin om naar een film te gaan, *just sit, just watch*.

5.30 PM een Philadelphia steak gegeten met kaas en frieten.

Precies wat ik wilde.

Het druilt niet meer maar regent echt,
ik wil dus nog niet weg en vraag me af

wat de ochtendwijsheden me te zeggen hebben.

Het gaat over het verlangen naar een transcendente beleving
en hoe dat te bereiken.

Ik ben hier in New York voor precies dat verlangen.

Hoe word ik geraakt, door wie, door wat, op welk moment?

Kan het nu hier op dit terras gebeuren?

Het kan, maar het lijkt me niet waarschijnlijk.

De dingen gebeuren om me heen,
maar ik neem niet werkelijk deel.

Ik zie wel de Hop On, Hop Off bussen voorbijgaan
met bovenop witte of gele kabouters door de regencape
die iedereen krijgt. Een paar dagen geleden zat ik daar ook
en was een witte kabouter. Om te lachen, als ik niet zelf
deel had uit gemaakt van de scène.

Was dat een moment van extase?

Ik had het te druk met droog blijven om het te beseffen.

Nu denk ik stom dat ik die cape in het hotel heb gelaten.

Ik heb wel een jack maar dat houdt me niet droog.

Karen Armstrong heeft het over de waarde van de mythe
en ik zou me kunnen afvragen van welke mythe ik nu kan leren.
Is er een mythe over een meer dan zeventigjarige single vrouw
in New York, die in de regen op een terras zit en denkt dat
ze bezig is een verhaal – niet te verwarren met een mythe –
met genoeg opwindning te schrijven om waard te zijn

gepubliceerd te worden? Bestaan er eigenlijk mythes over schrijvende vrouwen? Ik heb geen idee, ik weet niet veel van mythes. Ben een B-type, tenminste dat dacht ik. Kunnen mythes nu gemaakt worden of moeten we het doen met de bestaande mythes? Ik kan ook gewoon een verhaal schrijven, waar gebeurd, zonder pretentie. Wel zo prettig.

Titel: De Rode Draad

Er was eens een meisje dat wist dat ze moest spelen om zich goed te voelen. Als ze niet speelde, maar luisterde naar haar vader en moeder en oma en opa, dan was het leven een aaneenschakeling van treurigheden. Als het niet over oorlog ging - en dat ging het wel want het was oorlog - dan ging het over haar vader die zo boos was dat hij of geen woord sprak of niet ophield met praten, zodat niemand hem kon onderbreken. Het meisje was dol op haar vader en wilde dat ook hij zich goed zou voelen. Maar hoe kon ze dat voor elkaar krijgen als hij of niet sprak of niet ophield met spreken en in beide gevallen niet naar haar luisterde. Zij wel naar hem. Ze wist dat hij het leven niet eerlijk vond, niet rechtvaardig. Ze wist dat hij tegen de vijanden had gevochten toen ze hun land wilden bezetten. Ze wist dat hij en zijn kameraden hadden verloren. Ze wist ook dat hij krijgsgevangene was geweest, wat dat ook mocht betekenen. Maar ze wist niet wat haar vader had gezien dat hem zo boos maakte. Hij had gevochten. Punt. Wat deden ze dan vroeg ze zich af, maar durfde het hem niet te vragen. Bang dat hij zou zeggen: vechten is elkaar doodschieten. Of ik was dood of de vijand. Het meisje wilde daar niets mee te maken hebben. Jongens konden spelen dat ze soldaat waren en oorlog voerden. Meisjes deden dat niet. Meisjes konden beter thuis bij de kachel zitten en een boek lezen. Niet dat zij dat deed of ja, dat deed ze ook, maar niet alleen. Zij speelde wel buiten, ook met jongens. Het liefst speelde ze avontuurtje of verstoppertje op de werf van haar vader tussen de stapels hout, in de loodsen,

tussen het lange gras en in de schuilkeiders van de bureu.

Ze hield van zich verstoppen op plekken waar ze nog nooit geweest was, waar ze nog nooit had gezeten. Ze wilde niet dat ze gevonden werd. Haar vader wist niks, helemaal niks van deze avonturen. Hij was of in hun huis achter zijn bureau.

Of hij was in hun auto op weg naar bouwputten waar hij werk moest maken of hij was in het ziekenhuis, omdat hij te zenuwachtig en te gespannen was.

Hij wist niks van spelen en lachen en schreeuwen en fantaseren. Helemaal niks, jammer want nu dacht hij dat het leven alleen maar ging over vechten en dood.

Daarom wilde ze een list bedenken, maar welke?.

Zou ze hem een brief schrijven en zeggen dat ze was weggelopen?

Kwam hij haar vast zoeken.

Ze zag wel, voorlopig bleef ze gewoon spelen, hij kon haar toch niet vinden.

Laatste dag maandag 7.30 AM in bed

Ik ben de klok rond in bed.

Heb gisteren zoveel gelopen dat ik moe was en 's avonds niet terug Times Square op wilde.

Ik heb gedroomd.

Ik mocht burgemeester Cohen interviewen, voor een boekje of iets onduidelijks.

Dus ging ik naar een stadsdeel waar de burgemeester niet was.

Typisch mij.

Ik geloof niet dat ik mag doen wat afgesproken is en zoek wegen om mijn ongelooft waar te maken.

Om me heen waren ambtenaren van alles aan het regelen voor hun bazen. Het bleek dat veel personeelsleden absent waren omdat ze heupproblemen hadden.

Mijn avond ging over mythen

Lezen in bed is wat ik het meest heerlijk vind en het minst doe. Als je in New York op Times Square bent, ga je toch niet in bed liggen lezen.

Ja, dus. TV kijken in bed vind ik ook nog wel wat.

Maar sinds twee dagen heb ik geen beeld.

Gelukkig maar want nu las ik over hoe mensen
20 000 jaar geleden een weg zochten om mens te zijn.
Ze deden dat ook door mythes te creëren.
Wat me het meest heeft geraakt is dat ze in het jagerstijdperk,
moeite hadden om te aanvaarden, dat ze hun vriend, het dier,
moesten doden om zelf in leven te blijven.
In dat tijdperk, tot 8000 v C, waren de mannen de hoofdrolspelers.

Zij moesten weg van de stam om op jacht te gaan,
zij liepen het risico hun leven te verliezen,
zij droegen de verantwoordelijkheid
voor het voortbestaan van de stam.
Hoewel...toen de landbouw werd uitgevonden
en de aarde als een soort baarmoeder werd beschouwd – heilig! –
waarin de zaadjes konden ontkiemen en groot groeien,
werd de rol van de barende vrouw prominent.
Mannen vielen ten prooi en konden verdwijnen,
vrouwen zorgden voor het voortbestaan van de stam
nu het voedsel niet alleen van de jacht en het vergaren kwam.

Mythes gaan over leren leven met pijn.

Daarom worden mannen ingewijd als ze van jongen naar man zijn
gaan. Ze moeten leren en voelen en meemaken hoe pijn
hun wezen structureel verandert.
Door van pijn te weten, weten ze van de ernst van het leven
en zijn ze klaar voor het heldendom.
Vrouwen worden op een natuurlijke manier ingewijd
door hun kinderen met pijn ter wereld te brengen.
Trouwens we worden allemaal ingewijd door geboren te worden
en het geboortekanaal door te moeten voor we in de wereld zijn.
Als we doodgaan zullen we onze volgende inwijding ondergaan
op weg naar een nieuwe fase in ons bestaan.

Wijsheden van de dag:

Rabbi Nachman: *‘Most of all, prayer is the gate through which
we enter to God. Learn to pray and you’ll come to know and be
attached to the Holy One.’*

Native American Wisdom: *‘...I have seen that in any great undertaking*

it is not enough for a man to depend simply upon himself.

Lone Man - Teton Sioux

Vraag van de dag: 'Ben ik bang voor de sneeuw?'

Terug naar Armstrong. Iets anders als te leren leven met pijn is leven met het verlangen naar extase. Of is dit in wezen hetzelfde?

Extase via rituelen in de kerk en nu de kerken uit zijn via muziek, dans, seks, sport, drugs.

Het een staat niet los van het ander.

De wijsheden van de dag gaan over hetzelfde:

Hoe kan een mens zich boven zijn aardse bestaan uittillen?

Al is het maar voor even.

Weten dat die andere wereld bestaat kan alleen door de uitdaging aan te gaan en te be-leven.

Er is de logos en er is de mythe.

De logos helpt om het leven comfortabeler te maken, overzichtelijker,

de mythe is er om het leven een ziel te geven.

Ze zijn allebei op zich beperkt.

De een kan niet zonder de ander. Vertaald naar mijn vak: zonder therapie geen theorie, zonder theorie geen therapie.

8.45 AM op de radio wordt Abby Lincoln herdacht.

Zij is zaterdag 14 augustus gestorven.

De memorial duurt tot vanavond negen uur, non stop, bijna.

11.30 AM

Ik ben gepakt, zit op Times Square en eet een fruitontbijt.

Ik doe wat ik mezelf beloofde: ga naar Smiler's, kies je fruit en ga aan een tafeltje op Times Square zitten..

Daar staan die tafeltjes voor. Gratis zitten op Times Square.

Hier en Nu

- aan het tafeltje naast me zitten twee mannen,
- een van hen zakt door een stoeltje
- aan een andere tafel opa, oma en hun klein(?)kinderen,
- een jongen en een meisje; ze zijn in de M&M winkel geweest,

- alles M&M wat de klok slaat
- tientallen hop on, hop off bussen
- reclame TGI Friday's camera's, computers
- Times Square informatie centre
- iemand speelt fluit
- een tribune met wachtend publiek,
- wachtend of kijkend naar de licht reclames
- het Toshiba 'sign' met 2010, erboven de multi kleuren bal
- West Side Story
- At large Chicago
- Mama Mia
- een man in het rood veegt om de tafels heen
- de klok 33 60690 - 1 2 3
- Coca Cola reclame, een man op een ladder doet de ramen
- Nu natuur plus coca cola
- daarboven Samsung met gekleurde licht strepen die snelheid suggereren
- HSBC 'The world belongs to those we see its potential'.
- rechts een 'man met hoed' standbeeld.
- tekst: 'You are a grand old hag over here'.
- Licht reclames van: 'The Addams Family. Jersey Boys, the Phantom
- Wicked, South Pacific, A little night music, Forever 21, Real friends
- Promises, promises, King Tut, Bokswedstrijd.
- Voor me, nu ik omgedraaid ben, jongens en meisjes
- die hun 15 seconden 'of fame' kregen door hun foto te laten projecteren.
- La Cage aux folles
- American Idiot
- Come Fly Away over Frank boy, waar ik was
- Kodak
- Real friends
- Billy Elliot
- sign: Step inside to get your face up here
- 15 seconden roem: de jongens en meisjes zijn weer terug
- een jongetje

- een gezin
- springende meisjes, op de achtergrond natuur
- links de Bank of America waar ik geld heb getrokken

Het is betrokken vandaag. Lekker warm dat wel.

Links is een bruid aangekomen met een bruidegom.

Ze is in het wit en staat te staan, geen foto's.

Overall zitten, lopen, kijken mensen zonder haast.

De grootste uitdaging is het lawaai.

Ik geloof dat ik het hier genoeg vind, tijd voor nieuw

De fotografe voor het bruidspaar is aangekomen

De sleep van de bruid sleept over het trottoir

Hoe kom ik in de Village waar ik Dan ontmoet om twee uur?

Bus? Subway? Lopen?

Vraag van de dag: ben ik bang voor de sneeuw?

Ja, dat ben ik wel, maar niet nu.

Nu ben ik bang om me te verplaatsen,

maar het kan niet moeilijk zijn om *down town* te gaan.

Laat ik de *subway* nemen, heb ik nog niet gedaan.

De andere vraag is: wat heeft hier zitten met mijn Rode Draad

te maken als ik nu besluit dat zoeken naar de Rode Draad

zoeken naar Extase is.

Dit plein kan de indruk geven dat HET hier gebeurt,

het is dag en nacht open en de energie wordt eruit en erin geperst.

Er kwam bereden politie langs. Schitterend.

Wat een zit, wat een paard, wat een uniform.

Het lijkt alsof hier de extase op zich is.

Je hoeft er niets voor te doen,

het enige is gaan zitten of staan of lopen of kijken

of ergens naar binnen gaan. De M&M winkel bijvoorbeeld,

die miljoenen schijnt aan te trekken. M&M extase?

'Expect the Unexpected' zie ik op een scherm.

Goed, zal ik doen, maar dat kan overal.

Daarvoor hoef ik niet hier te blijven.

Genoeg lijkt me genoeg.

1.25 PM op de hoek van 15th street

in een modern café met eigentijdse muziek en dito temperatuur.

Gelukkig heb ik een jasje bij me.

Giga cappuccino voor me.

Buiten zijn ze aan het drillen, dus dacht ik,
dat ik beter naar binnen kon gaan.

Het is wennen.

Ik wacht op Dan. Of wacht, om twee uur ga ik naar hem toe.

Misschien is dit het moment om terug naar mijn mythe te gaan
en naar het meisje dat 'ik verzin een list' dacht.

Maar zo simpel is het niet.

Een mythe is geen verhaal.

Een mythe kun je niet bedenken, geloof ik,

je kunt hoogstens je eigen mythe in al bestaande mythes

herkennen. Omdat ik geen bal van mythes weet, ligt hier een
leerpunt te wachten.

Welke mythe ben ik bezig te leven?

Of pik ik een stukje van deze, switch naar die en ga terug naar
deze? Ik kan me niet voorstellen dat iemand of iedereen
die ter wereld komt, keurig in de schoenen van zijn mythe stapt.

Een ding is zeker: mijn mythe heeft met seks te maken

en met de transformatie van seksueel naar spiritueel.

Mijn ware inwijding begon met R.

Onschuldig meisje wordt verleid door Adonis (?),

oudere, mooie, aantrekkelijke en bezette man.

Meisje opent zich voor de man,

die wel van seks in het huwelijk weet,

maar niet van seks zonder verplichting,

seks om de seks met een maagd die rijp is om vrouw te worden
zonder kinderen te krijgen.

In haar leven gaat het niet over kinderen krijgen,

niet over moeder zijn, niet over een levenslang huwelijk

en voor eeuwig trouw aan elkaar zijn.

Nee, zij krijgt met meerdere minnaars te maken.

Terwijl ik nu zit te schrijven, voel ik de extase van toen

in mijn bekken opstijgen. Nog altijd daar, kan niet stuk,

kan niet vergaan, is in mijn lijf vereeuwigd en geïntegreerd.

Hier zit ik dan in een lawaaiig New York aan een chromen bar

te schrijven, terwijl ik wacht op Dan, die collega en homo man is.

Onze ontmoeting zal niet over seks gaan. Waarover wel?

Het meisje weet het niet. Weet alleen dat hij haar aan het lachen kan maken en dat is *'as good as sex'*.

Meer dan genoeg reden om hem te willen ontmoeten in een één op één situatie.

5 PM in een bar op 8th Avenue na mijn lunch met Dan.

Echt een hoogtepunt en ik wist het.

Zijn werkruimte met tuintje op de begane grond in de juiste bruine kleuren met rode gloed.

Schaduw, op een natuurlijke manier.

Als het gaat om mijn Rode Draad dan vind ik bij Dan de humor waar ik naar verlang, de humor die verbonden is met een diep weten hoe het leven in elkaar zit.

Weten dat hij bestaat en mijn collega is, maakt mijn leven rijker.

Ik weet dat ik me op ieder moment met hem kan verbinden en hem dan weer mag loslaten.

Zijn verhaal gaat over vier Joodse grootouders, die omstreeks 1890 uit Wit-Rusland en Litouwen naar de VS kwamen. Hij is dus derde generatie in de VS en bezig zich voor te bereiden op een panel over de Joden in Berlijn voor de Gestalt conferentie in Berlijn.

Mijn verhaal gaat over een vrije vrouw die toen ze 19 was als au pair naar Engeland ging, bij Amerikaanse families woonde, tien jaar later in Duitsland encyclopedieën verkocht aan VS soldaten in Duitsland, een liefdesgeschiedenis beleefde met een Franse schilder in St. Tropez, een huwelijk had met een fotograaf die na haar scheiding Joods bloed bleek te hebben en die haar bewust maakte van de ernst van het leven. Een vrouw die na haar scheiding op zoek ging naar de waarheid via meditatie en Zen Boeddhisme en zo bij Gestalt terecht kwam, waar ze snapte dat het gaat om de *'in between'* om wat er tussen mensen gebeurt en de *'in between'* tussen God en mensen.

Het verhaal van Dan horen en mijn verhaal aan hem vertellen, is een voorrecht omdat hij mijn humor ontvangt!

10.25 PM in het vliegtuig

Het bijna eind van een avontuur, denk ik.

Hoewel het schrijfproces eenmaal thuis door zal gaan.

Mijn laatste uren in New York waren warm en het afscheid was nat. Net op het moment dat ik een taxi nodig had, stortte het van de regen. Ik dacht even dat ik werd gestraft omdat ik geen 'black car' wilde, die misschien 4 of 5 dollar meer ging kosten. Ik vertrouw die hotel Indiërs niet als het om geld gaat. Het is ook de manier waarop ze het doen, die tegen mijn gevoel voor recht ingaat. 'I will book a car for you!' Wat bedoelt u? Wat voor 'car'? Is het een 'shuttle'? Nee, nee, een 'black car', want als het regent kunt u niet makkelijk een taxi krijgen. Leek mij onwaarschijnlijk, maar hij bleek niet helemaal ongelijk te hebben. Ik was al kletsnat ondanks de plastic hop on, hop off cape toen ik taxi's langs de kant zag staan. De taxi's die reden waren inderdaad bezet. De chauffeurs van deze taxi's stonden tegen de gebouwen, terwijl hun taxi's leeg voor hen stonden. Ik was al doorgelopen tot mijn intuïtie zei: wie weet wachten ze op een airportrit. En ja, een hapte toe. Ik denk nog na over mijn tipbereidheid. Inderdaad niet op z'n Amerikaans gul, maar deze chauffeur gaf ik ineens \$ 10 bovenop de vaste prijs. Waarom? Ik wilde hem niet teleurstellen. Hij vroeg verbaasd of ik niks terug wilde. Nee dus, een grote glimlach was mijn deel.

Dinsdag, 12 uur 's middags, koffie drinkend op Schiphol.

Het toetje van dit avontuur
Heb zowaar geslapen, was een perfecte vlucht. Niets opvallends. Grote Boeing. KLM.
Dus hier ben ik dan terug op eigen grond, klaar voor het volgende hoofdstuk dat gaat over hoe krijg ik meer inkomsten?
Ik kan bedenken dat ik dit verhaal kan uitwerken en publiceren. Dat kan, maar dat heeft tijd nodig.
Ik vermoed of weet dat ik me eerst wat schrijven betreft moet richten op de Schrijvers conferentie op Cape Cod. Wat ga ik presenteren? Ik denk '*The Right Question*', maar dat levert geen inkomsten op, tenminste niet meteen.

Lange termijn, wie weet.

Nu zijn de 'Klankmeditatie', de 'Makkelijke Weg' en de 'Doe-het-Zelvers' aan de orde.

Lijkt veel, maar is het dat ook?

Het gaat meer om samen doen, wat ik meestal alleen moet doen, maar niet alleen kan doen, omdat het samen doen onontbeerlijk is als het gaat om elkaar te inspireren en stimuleren.

Ik ben nu moe, pak de trein, haal Poe, bel mijn familie, maak een bad klaar, pak uit, maak het huis gezellig en doe boodschappen.

Morgen gaat het gewone leven weer door.

Rode draad experiment: bedenk een avontuur waar je eigenlijk geen zin in hebt. Vertel jezelf dat je het moet doen om een geheim te ontsluiten. Misschien een familiegeheim. Misschien een geheim van de streek of van de stad, misschien een persoonlijk geheim. Je kunt alleen gaan of samen met een geliefde of vriend(in) of met een groep. Je hebt maar een opdracht: schrijf wat zich aandient, schrijf de werkelijkheid. Mocht je fantasie op hol slaan, schrijf dan een fantasieverhaal en maak het verschil tussen werkelijkheid en fantasie duidelijk voor jezelf.

20. Herinnering Schrijven

Flitsen van vroeger
die ongevraagd op je netvlies verschijnen
kunnen een ingang zijn
naar een verhaal dat de verbinding
met het nu maakt.

Vaak krijg ik flitsen van een tuin,
die ik als kind heb gekend.
Een tuin die grote indruk op me heeft gemaakt
bleek toen ik ging schrijven.
Niet zomaar een indruk.
Die tuin blijkt nog altijd in mij aanwezig te zijn.

Duw je eigen flitsen niet weg.
Ze zijn ter zake doende als je ervoor gaat zitten
en laat vertellen wat de diepere betekenis
van de beelden is.

21. De Tuin van Tante Kuin

De tuin van tante Kuin is mijn model paradijs.
Ik zie voor me tante Kuin zelf
bijna zeventig jaar geleden.
Zij leidde ons rond in haar domein.
Het was de eerste bloemen tuin – overigens met groentes –
die ik bewust zag.
De tuin van tante Kuin lag bij een kruispunt
in Wijk aan de Maas.
Ik logeerde niet bij haar, wel in de buurt.
Als mijn vader en moeder kwamen
deden we de ronde met de auto:
tante Beth en oom Peer,
Ouwe Adam, tante Heiltje en oom Aai,
tante Sien en oom Jan
en tante Kuin.
Met wie was tante Kuin behalve met haar tuin?

Zij waren geen familie,
maar mijn opa beschouwde ze zo
omdat zijn eigen herenboeren familie
hem als zoon van een zogenaamd 'veurkind' had verstoten.
Bastaard kinderen waren niet gewenst, toen in zijn dorp.
Mijn opa kwam uit een wereld waar de grote rivieren stromen.
Popperige huizen tegen de dijk aangebouwd.
Ik hield van mijn opa en hij van mij.
Was het daarom dat zijn geboortegrond mijn verlangen werd?
Mijn kinderparadijs?
En is het daarom dat de tuin van tante Kuin
op mijn netvlies verschijnt
nu ik zelf een tuin heb die verlangt naar een tante Kuin.

Sorry, tuin, ik ben niet tante Kuin,
ik ben Tine.
Ik ben er om je te laten zijn, om je de ruimte te geven
en om indringers te elimineren.
Ik kan aarde aanvoeren en zaadjes,
ik kan planten in potten zetten en beschermen tegen de slakken.

Ik kan immens genieten van de wilde aardbeitjes die je voortbrengt.

Ik kan me ook, zoals nu, laten inspireren door je kleuren, je geuren, je geluiden, terwijl ik koffie drink en een mueslibol eet, maar ik kan niet wat tante Kuin kon.

Ik kan niet precies daar aanwezig zijn op precies dat moment dat jij me nodig hebt om volmaakt te worden.

Hoewel voor mij ben je volmaakt in al je verschijningsvormen. Jij en ik delen dit samen, zo zijn wij altijd anders, altijd boeiend.

Experiment: Heb jij ook van die flitsen die je terug brengen in de tijd? Als je ook nieuwsgierig bent naar het verhaal achter een van die flitsen, ga er dan voor zitten en sluit je ogen. Laat de flits opkomen en verplaats je in de wereld van toen. Wat zie je, voel je, hoor je, ruik je? Na een minuut of tien ga je schrijven. Misschien dat je af kunt sluiten met de verbinding van de flits naar het nu te maken.

22. Ik en Jij

‘Er is alleen trilling.
Een trilling die maakt dat iets anders ook begint te trillen.
Anders begint te trillen.
Snaren die elkaar raken.’
Ik zit in een café op het Leidseplein
En tril mee met deze regels
Die op de gevel van de Stadsschouwburg voorbij trekken
Het zijn regels uit een toneelstuk
‘Ik en Het’ of ‘Ik en Jij’
Ik en Het zien elkaar als dingen,
die al of niet nuttig voor elkaar zijn.
Ik en Jij stellen oprecht belang in elkaar
Ik en Jij beleven elkaar door wat gezegd wordt
Al of niet te begrijpen,
en door achter de woorden te luisteren,
te proeven, af te tasten, af te stemmen en de trilling te voelen.
De manier waarop de Ik trilt
maakt deel uit van de manier waarop de Jij vibreert,
de Jij die op zijn beurt weer een Ik is,
die de snaren van de andere Jij raakt.

In de hoofdstukken die volgen gaat het over onaffe relaties die ik door er over te schrijven een plek in mijn leven heb gegeven. De wijsheid die erin doorsijpelt is gebaseerd op ‘Ik en Jij’ door Martin Buber, uitgegeven door Erven J. Bijleveld, MCMXCVIII

23. Ouwerpower

Helaas of niet helaas maar we zitten allemaal in dezelfde boot. Ooit was ik jong en dacht dat daar nooit een eind aan zou komen.

De schrik om ouder te worden is in me geheid.

De schrik om in de spiegel te kijken en een ouwe vrouw te zien.

Jong blijven is een heilig moeten, zelfs als je oud bent.

In de spiegel kijken en rimpel na rimpel zien verschijnen en van binnen weten dat je nog altijd datzelfde meisje bent.

De grond onder je voeten vandaan voelen zakken, ook al voel je je jolig, jong en bruisend.

Je kop niet in het zand steken maar zeggen:

ik ben nu boven de zeventig en hoor bij de bejaarden, of ik wil of niet.

Het is geen geheim, iedereen kan het zien.

Reden om me bescheiden op te stellen in deze jonge snelle maatschappij?

Misschien, maar vandaag heb ik er genoeg van me te aanpassen en te doen alsof ik het gehad heb, omdat ik nu een dame op leeftijd ben. Niet dat ik vroeger, toen ik nog jong was, me voluit liet zien, maar dat viel niet op omdat ik kracht genoeg had en me verbeeldde dat ik HET goed deed.

Maar nu zit ik hier overrijp te zijn, kijk toe hoe de wereld verder draait, voel dat mijn maag zich omkeert als het over mijn soort gaat, mijn soort in de zin van leeftijdgenoten.

In mijn verbeelding zijn de ogen vragend gericht

op ons als aftakelende medemensen, die steeds talrijker worden en voor wie steeds meer betaald en gezorgd moet worden.

Kan de nieuwe generatie dat wel dragen?

Ik ben op mijn retour, ik ben bezig mijn krachten te verliezen.

Het is de loop van een mensenleven. Ik moet niet zeuren.

Nog even en ik moet een beroep doen op het Zorgmonster.

Maar is dat de enige werkelijkheid?

Of staar ik me blind op de buitenkant en zie daarom niet mijn echte power, die van binnen is gegroeid, niet direct zichtbaar, maar wel aanwezig.

Het woord Ouwerpower komt in me op.

Ouwerpower? Grappig woord. Klinkt goed. Kan ik me mee identificeren. Voelt als een cadeau krijgen.

Hoe moet ik me die ouwerpower dan voorstellen?

Ouwerpower is meer bescheiden dan jonge kracht omdat ouwerpower weet dat het niet om winnen gaat, niet om gelijk hebben, niet om de beste zijn.

Ouwerpower weet hoe betrekkelijk de glorie is, hoe betrekkelijk het is om de held of de koningin in eigen wereld te zijn. Ouwerpower weet dat omdat hij juist tegen de wind in is gegroeid en weet dat je om vooruit te komen niet alleen kracht nodig hebt maar ook je wil, anders stap je liever af of draai je om en gaat zitten wachten tot je de wind mee hebt.

Pas nu gun ik het mezelf om te zitten en

rustig aan tafel dit stuk voor mijn eigen plezier te schrijven.

Zonder haast of dwang omdat niemand erop zit te wachten.

Rustig zitten aan tafel en weten, dat alleen ik mezelf wakker kan maken, dat alleen ik zelf uit de rol van slachtoffer van mijn leeftijd kan stappen. De rol van slachtoffer die altijd op de loer ligt als ik me niet gezien voel. Ook al besef ik dat gezien worden onmogelijk is als ik me niet laat zien. En zelfs als ik dat wel doe, als ik wel mijn kracht laat stromen is het nog maar de vraag of iemand mij herkent. Want gaat het over hem of over haar of over mij?

Om gezien te worden moet ik me wel afvragen door wie ik gezien wil worden. En om die ander te herkennen moet ik mijn eigen power ontwikkeld hebben.

Zien en gezien worden, zijn gekoppeld.

Ik kan niet gezien worden zonder de ander te zien.

De ander kan mij niet zien zonder zichzelf te laten zien.

Ouwerpower groeit door mee te zwemmen in de vaart der volkeren. Ouwerpower ontvouwt zich als je aan de kant wordt gezet omdat je al veertig bent of al vijftig of al dertig en te oud voor...wat?

Ouwerpower verzet zich tegen de snelle maatschappij die de jonge generatie op nummer 1 lijkt te zetten en leeft tegelijkertijd mee met de snellen, omdat Ouwerpower weet hoe de eerste rimpel en de eerste grijze haar en het verval je in je jeugd kunnen overvallen. Reden voor onzekerheid? Reden om te treuren? Het ligt aan hoe ik en jij en de maatschappij er mee omgaan. Als ik mij slachtoffer voel van de macht van de jonge generatie en denk dat zij de Ouwerworden dans ontspringen dan heb ik een probleem omdat ik afgescheiden ben.

En als jongeren zich ergeren aan bejaarden die zorg behoeven, houden ze zichzelf voor de gek.

Helaas of niet helaas maar we zitten allemaal in dezelfde boot.

Ooit was ik jong en dacht dat daar nooit een eind aan zou komen. Mijn hoofd wist wel beter maar kon zich niks voorstellen bij zelf oud zijn. Ooit was ik zelf jong en had het veel te druk om me met oud zijn bezig te houden.

Door ouwer te worden heb ik de kracht gekregen om door te gaan en te geloven dat het zin heeft om de wereld mijn ouwerpower als voorbeeld te bieden omdat ouwerpower niet alleen voor mij is weggelegd maar voor ieder ander mens dat bereid is zich open te stellen. Voor iedere man, voor iedere vrouw op weg naar de 40, 50, 60 en ook naar de 70, 80, 90, 100. Ouwerpower is binnenkracht, die niet vergaat zoals spierkracht maar juist sterker en sterker wordt.

Het enige wat ik moet doen om water te laten stromen is de kraan opendraaien.

Zo is het ook met ouwerpower.

Als ik de kraan opendraai en mijn kracht laat stromen dan kan ik als schrijver verhalen vertellen over het leven.

Als therapeut kan ik mensen bewust maken van hun eigen kracht en kwaliteiten. Als zanger kan ik oude jazz standerds en Franse chansons laten horen. Als ik geloof dat ook ik kan tekenen, zet ik kleuren op papier waar ik vrolijk van word.

Als wandelaar laat ik mijn hond uit en loop meer dan toen ik twintig was. Als luisteraar geef ik jou en je sores en je successen

aandacht. Als tante en zuster hou ik van de grote en kleine kinderen in mijn familie. Als liefhebber zorg ik voor vier katten, een hond, een huis en een tuin. Als professional reis ik naar Rusland en de VS om mijn kunsten te tonen.

Meer dan 70 en voorlopig nog in staat zelf mijn poepertje af te vegen. Meer dan 70 en mogen kiezen of ik lach of huil om de wereld waar ik zelf bij hoor maar niet altijd deel van uit maak omdat ik me niet meer opwind over status en wel om de lach die mij al of niet ontvangt wel om een vriendelijk woord dat niets met meewarig doen te maken heeft.

Wel wil ik dat de wereld blij met mij is en ik blij met de directe wereld die mij omringt en deel van mijn omgeving uitmaakt.

Zelf heb ik een grote vinger in de pap.

Ik kan mijn beterwetervinger gebruiken om te laten horen dat ik goed- of afkeur.

Of ik kan het beter doen door mijn binnenkracht te gebruiken om mijn eigen wereld opgewekter te maken en daar zelf blij en sterk van te worden, zodat mijn ouwerpower steeds zichtbaarder wordt.

Experiment: ben je ook bang om oud te worden?

Kijk 'ns in de spiegel en vraag je af wie je

ziet als je door de buitenkant heen kijkt.

Maak een portret met woorden of met verf

alsof het om iemand gaat die je net leert kennen.

24. Zweverig

Ik wist dat ik een nieuw tijdperk moest beginnen.

Ik wist dat bang zijn en vasthouden aan verworven rechten mij niet zouden dienen.

Wat wil ik met mijn Ouwerpower?

Wat is het idee?

Ik denk dat ik iets te bieden heb waar mensen blij van worden, of ze nu jong of oud zijn.

Hoofdboodschap: van leven word je ziek en krakkemikkig en ga je weliswaar dood, maar dat is niet het enige.

Het is niet het einde van het verhaal of van mijn verhaal.

Ooit besloot ik een voorbeeld te nemen aan de wereldleiders, die allemaal boven de 50, 60, 70 waren/zijn.

Ik dacht: als zij die tijd nodig hebben om naar hun kracht te groeien, waarom ik dan niet?

Zodoende besloot ik mijn bazen bij Viva te vragen mij te ontslaan toen ik 50 was. Zij blij omdat ik plaats maakte voor een redactrice in de Viva leeftijd. Ik blij omdat ik 20.000 piek meekreeg en in de WW terecht kwam, die mij de kans gaf om een praktijk op te zetten. Nu ben ik meer dan twintig jaar verder en weet dat ik de afgelopen jaren een kracht heb ontwikkeld die ik toen niet kon voorzien.

Ik wist dat ik een nieuw tijdperk moest beginnen.

Ik wist dat bang zijn en vasthouden aan verworven rechten mij niet zouden dienen.

Ik wist ook dat ik nu moest doen wat echt bij mij paste.

Ik wist dat de tijd van wachten op betere tijden voorbij was.

Ik wist dat betere tijden bij mijn handelen beginnen.

Ik wist dat omdat ik na mijn scheiding besloot leerling van de School voor Praktische Filosofie te worden.

Daar leerde ik het verschil tussen leven in het Nu en leven in mijn eigen doemscenario's.

Ik leerde dat iedere dag tweemaal een half uur mediteren me evenwichtiger, gezonder en minder alcoholzuchtig maakte.

Ik kwam van wantrouwen, ik schaamde me over mijn tien jaar huwelijk, waarin het me niet lukte om mijn 'liefde' waar te maken.

Nu hoorde ik dat ik net als de meeste mensen in 'slaap' was en niet bij de les. Ik hoorde dat ik niet in de werkelijkheid leefde maar in mijn eigen wereldbeeld dat gebouwd was op pijnlijke en slechte ervaringen. Op zich realiteit, toen ten minste, toen het gebeurde. maar nu bleek ik een andere kans te hebben. Nu kon ik kiezen of ik in de alcohol of in relaties bleef vluchten of dat ik mijn ogen, oren, neus en gevoel ging gebruiken om de wereld te ervaren zoals hij is. Ik ben altijd bang om zweverig over te komen als ik het hierover heb. Maar niets is concreter dan dit keerpunt geweest. Ik begreep dat ik het alleen kon geloven als ik het deed. Dus deed ik het en voelde mijn energie terugkomen. Nachten heb ik doorgedanst zonder moe te worden. Zo fit als een hoentje stond ik na twee uur slapen op om te klussen in het nieuwe pand van de School waar ik deze wijsheden leerde. Geslapen had ik genoeg, het was tijd om het leven te leven.

Vragen: herken je mijn angst om als zweverig over te komen? Hoe heb je je eigen keerpunt beleefd? Gun jezelf genoeg tijd om te schrijven en je proces te onderzoeken.

25. Memories

*Ik was twintig
en kwam zelden een normaal mens tegen...*

Voor K.

Is dat zo, ga ik jou echt schrijven?

Vanmorgen zag ik ineens ‘ons’ liefdesverhaal tot in de puntjes voor me. Ik was bezig me aan te kleden en dacht:

ik moet het tv programma Memories mailen,

want het is niet alleen het verhaal van jou en mij,

maar het geeft ook een indruk van hoe HET toen ging.

Het is een tijdsbeeld. Niet een doorsnee tijdsbeeld, moet ik toegeven, maar dat weet ik nu pas achteraf.

Het begon vijftig jaar geleden.

De juiste datum moet terug te vinden zijn,

want jij en ik kwamen elkaar bij de opnamen van de film

Stranding* tegen. Lou had als regisseur al gefilmd op een boot die schipbreuk leed bij Terschelling. En nu draaiden we scènes die het

verhaal aan elkaar moesten breien op een zelfde soort boot die bij de houthaven lag. Omdat ik Lou kende en lekker dichtbij in de

Houthaven werkte, mocht ik als ‘verdrinkende’ passagier in de

nacht trappen op en af rennen. Jij deed iets technisch, maar je was

eigenlijk arts. Net afgestudeerd. Dit was een tussendoor baantje.

Gek genoeg kan ik me niet onze eerste ontmoeting herinneren.

Voor mij sprong de vonk over toen we samen naar opnames van

de dag hadden gekeken in de projectiezaal van Cinetone

filmstudio. Ik zie het moment voor me dat we opstonden

en door het middenpad liepen. Jij zei iets over de beelden, over de

film en in mijn oren klonk je serieus. Dat raakte me. Ik was twintig

en kwam zelden een normaal mens tegen.

Stranding was voor mij Lou en Lou was veel en zeker niet

gewoon. Lou lag in de oorlog naast mijn vader in De

Valeriuskliniek*. Mijn vader lag daar omdat hij zenuwziek was, dat

was duidelijk. Wat Lou daar deed, wist ik niet. Ik was trouwens een

kind, niet ouder dan een jaar of zes. Wat ik wel weet is dat hij met

zijn prachtige bariton mijn moeder liet weten hoe mooi en hoe
geweldig hij haar vond. Volbloed acteur, denk ik nu.
Toen heb ik waarschijnlijk gelet op hoe mijn vader keek.
Ik lette voortdurend op hoe mijn vader de dingen en de mensen
vond, las dat af van zijn gezicht.
Mijn vader en Lou?
Ik weet van Lou dat hij gesprekken met mijn vader heeft gevoerd.
Ik weet dat hij respect voor mijn vader had,
ik weet ook dat hij mijn vader als schizofreen zag.
Wat mijn vader over Lou wist, weet ik niet.
Wist hij dat Lou daar lag omdat hij veroordeeld was voor de
moord op een Joodse onderduiker?
Ik kan het me niet voorstellen. Zelf hoorde ik dat ook veel en veel
later pas. Mijn moeder fluisterde ooit wel zoiets, maar ik schonk
daar geen aandacht aan. Had ik dat wel geweten, zou dit verhaal
vermoedelijk anders gelopen zijn. Maar er is geen manier om daar
achter te komen. Ik was twintig toen ik Lou weer tegenkwam,
omdat wij naast Cinetone filmstudio woonden
en hij daar aan het werk was en bij ons op bezoek kwam.
Ik was net terug uit Engeland en had het druk met mannen te
snappen. Wat niet lukte.
Lou was in de dertig en maakte films. Ik keek tegen hem op.
Hij was zo geestig dat hij zelfs de zure kant van mijn oma aan het
lachen kon maken als hij bij ons thuis de voordeur binnenstapte,
riep dat hij de Wijk kwam doen, het huis doormarcheerde terwijl
hij zijn grappen om zich heen strooide en door de achterdeur weer
verdween. Op een dag liet hij me weten dat ik in schoonheid
niet voor mijn moeder onderdeed. Een gevoelig punt. Spiegeltje,
spiegeltje aan de wand. Wie is het mooiste in het land? Ik niet dus.
Hij nodigde mij uit om samen met mijn hartsvriendin
een tochtje in zijn bestelwagen te maken.

Het was een warme, lome dag. Het klonk als een aanlokkelijk
aanbod. Ons doel bleek de oever van het Noordzeekanaal te zijn.
Een saaie plek. Zou ik zelf nooit gekozen hebben. Maar Lou spoot
ideeën en hield het spannend. Op een dag zou hij een film gaan
maken waarin hij close-up het uitdrukken van een meeëter het
doek zou laten vullen. Een gruwelijk beeld als je zelf rijk bedeed

met meeëters bent. Durfde hem niet te vragen of ik hem had geïnspireerd. Meeëters en bijbehorende puistjes lagen en liggen bij mij eigenlijk nog altijd gevoelig. Het uitje eindigde in zijn huis, waar we achter de dichte gordijnen acteur Lex Goudsmid vonden. Hij hield niet van de zon en ging op dagen als deze het liefst naar de bioscoop, zei hij. Wonderlijk, dacht ik, maar zei niks. Of de hap snap relatie met Lou toen begon weet ik niet zeker. Ik vermoed van wel. Ik heb nooit op gekund tegen mannen die me aan het lachen maken. En de voortdurende opgewekte klanken van de Zuiderkerk, leken bij te dragen aan onbezorgd het leven genieten.

De relatie duurde niet lang.

Ik was voor hem een soort beloning na het werk. Ik had ook een sigaret kunnen zijn of een glas wijn, maar ik geloof niet dat hij rookte en kan me zijn drinkgedrag niet herinneren. Tegen de tijd dat hij – in de winter – op die boot aan het filmen was, voelde ik me zeker niet meer zijn liefje, als ik dat al ooit was geweest. Zijn liefje? Raar idee. Hoe zat dat eigenlijk? In mijn beleving was ik even favoriet, maar voelde me zo niks in zijn ogen, een lappenpop zonder eigen wil, die afwachtte wat de dag bracht. Ik vond mezelf niet leuk, dat was hij. Niet mooi, dat was mijn moeder. Niet intelligent, dat was mijn vriendin die las en overal vanaf wist. En ik? Ik was een pion in een spel dat ik niet kon volgen. Ik wachtte op die ene man, die mij zou uitverkiezen boven alle andere vrouwen. Die ene man met wie ik mijn leven zou delen. Uitverkoren werd ik wel, maar niet door één man. Uitverkoren werd ik door mannen die of hun levenspartner al gevonden hadden of niet op zoek naar eeuwig geluk waren. Daar hadden ze mij dus niet voor nodig. Waarvoor wel? Seks? Ja. Lachen? Ja. Boeiende gesprekken? Soms. Het moeilijkste is om van deze afstand onder ogen te zien dat het altijd in de eerste plaats over seks ging. Zo sexy was ik helemaal niet in mijn ogen. Kon me dus ook niet voorstellen, dat seks het enige was wat ze wilden. Ze zouden toch wel zien wat ik nog meer in huis had?

Ik streefde juist naar de andere kant van sexy.
Interessant en boeiend dat is wat ik wilde zijn.
En toen kwam ik jou tegen en jij bekommerde je om mij.
Jij gaf mij een blik waarin ik las dat je Mij zag.
Ik hoestte en als ik hoestte dan hoestte ik ook verschrikkelijk.
Ik blafte, stikte in mijn slijm, kon niet uit mijn ogen kijken,
kreeg nauwelijks adem door de druk op mijn borst en snoot mijn
neus kapot. En toen bracht jij zoute haring voor me mee
of raadde me alleen aan om zoute haring te eten?
Het maakt niet uit. Jij was begaan met mij en mijn gezondheid.
Een man die zich zorgen om mij maakte?
Zeldzaam! Bijna griezelig. Was ik niet aan gewend.
Hoe moest ik me gedragen?
Het leek me het beste om gewoon door te gaan en af te wachten.
Ik zou me wel vergist hebben, het kon niet waar zijn.
Dus ging ik door met stiekem mijn allereerste verboden minnaar te
ontmoeten, ging door met te flirten met die arrogante
vertegenwoordiger, die me het hof maakte bij de houthandel waar
ik de telefoon mocht beantwoorden. Alles was spannend en
opwindend en pijnlijk want onmogelijk.
Mijn minnaar had een vrouw en kinderen, maar ja...
De vertegenwoordiger had een verloofde. Wie zou hij kiezen?
Intussen werd ik met de dag sarcastischer, meer wantrouwend,
onzeker en kwaad, maar was de laatste om dat toe te geven.

En toen kwam die dag of liever die nacht,

dat we klaar met de opnames waren
en het met z'n allen gingen vieren in het pand van Lou op de
Kloveniersburgwal.
Die nacht nam Lou in *no time* bezit van mij en liet ik het gebeuren.
Was er drank in het spel? Het zal wel, maar dat is geen excuus.
Die nacht deed jij de deur naar zijn slaapkamer open,
zag wat er aan de hand was en smeed de deur weer dicht.
Ik zie nog je gezicht, je afgrijzen.
Ik voel nog mijn schuld, mijn schaamte en kan nu vijftig jaar later
de frustratie weer in mijn lijf voelen.
Hoe heb ik dat kunnen laten gebeuren?
Was ik zo willig? Wist ik niet wat ik zelf wilde?

Liet ik werkelijk gebeuren wat er gebeurde en komen wat er kwam? De enige met wie ik dat kon bespreken, was mijn hartsvriendin altijd en alom aanwezig maar die avond niet. Ons verhaal is een verhaal apart, dat hier niettemin naadloos inpast. Maar dat wist ik toen niet en zij ook niet, neem ik aan. Toen wist ik alleen, dat ik daar weg moest. Dat dit niet was wat ik wilde. Jou heb ik niet meer gezien die nacht. En als ik je wel heb gezien, dan schaamde ik me teveel.

Pas een jaar of zo later heb je me gebeld.

Je nodigde me uit om naar Schiedam te komen.
Je had een feest en ik mocht mee.
In je beige VW kwam je me halen.
Ik woonde nog op de Duivendrechtsekade en zie voor me hoe we onwennig naast elkaar op de bank zaten.
Ik hoor mezelf bijna nog praten.
Dacht: je blaast jezelf op, Tien.
Speelde leuk, geestig, vrouw van de wereld, niet klein te krijgen.
Jij luisterde, keek, vroeg niet naar toen.
We reden naar Rotterdam langs mooie bochtige binnenweggetjes en riviertjes met knotwilgen of was dat pas de volgende dag?
In ieder geval heb ik het gebied dat je me leerde kennen lang op mijn netvlies gehad.
Als Amsterdammer had ik geen hoge pet op van de natuur rond Rotterdam. Was daarom blij verrast. Het is het soort landschap waar ik van hou. Op het feest lieten je vrienden me weten, dat ze al niet snaptten waarom je geen vriendin had en nu was ik er van zo lang geleden en van zo ver?
Die nacht lagen we eindelijk naast elkaar in bed.
Vrij om je vast te houden voelde ik me niet.
Ik durfde je niet te vragen of je nog boos op me was, dus deed ik alsof alles gewoon was, niets aan de hand.
We vrijden, dat wel, maar mijn schuldgevoel speelde voor mij de hoofdrol. Hoe kon je blij met mij zijn?
Schuldig, schuldig, schuldig voelde ik me.
Nu heb ik ook andere gedachten.
Als ik al schuldig ben, dan ben ik dat toch niet alleen.

Om te beginnen was daar Lou.

Ik ben hem later nog een keer tegengekomen op de hoek van de Sarphati- en Wibautstraat.

Hij in de auto en ik op de fiets.

Voor ik het wist stond mijn fiets in de auto en gingen we richting zijn burcht. Ik weet nog altijd niet of ik me toen verkracht voelde of vond dat ik daarvoor teveel had meegewerkt

of in ieder geval niet genoeg moord en brand had geschreeuwd.

Nu zit ik hier achter mijn pc alsnog razend te worden.

Als ik toen de kracht en de wijsheid had gehad die ik nu heb, dan had ik hem tot poeier vermalen

en zijn leven zo zuur gemaakt dat hij wellicht wakker was

geworden. Een aantal jaren geleden kreeg ik inzage in een

interview dat Lou aan Elsevier had gegeven over Cinetone studio.

Daarin ging het ook over mijn moeder, mijn zus en mij,

omdat als er 's avond over werd gewerkt ons huis gastvrij open stond. Er was altijd koffie en thee.

En in de ogen van Lou fungeerden wij als een soort

animeermeisjes. Gelukkig was de tekst nog niet gepubliceerd en

mocht ik correcties aanbrengen en mijn eigen verhaal toevoegen.

Ik besloot het toen alsnog met hem aan te gaan.

Schreef een woedende brief, belde hem om een afspraak te maken maar hij moest op reis en als hij terugkwam, blah, blah, blah...

Ik heb hem behalve op de tv nooit meer gezien of gesproken.

Heb ook niet doorgezet om hem te spreken te krijgen,

was bang nog meer shit op te roepen.

En als het om schuld gaat, heb ik nu ook vragen bij jouw rol.

Ik kan wel alle schuld op me nemen en denken, dat jij die blanke

lelie bent die ik bezoedeld heb, maar waarom heb je me verdorie

niet uit dat bed gered? Jij kende Lou toch ook? Jij wist toch ook

hoe hij was? Of wist je dat niet? Wat maakte dat ook jij het liet

gebeuren? Was je bang dat ik niet voor jou zou kiezen?

Vreselijke gedachten, die me terugbrengen bij dat ene moment

dat jij en ik bepaalden welke kant onze levens op zouden gaan.

Ik kan nog de leegte en de stilte voelen, die niet langer dan een

tiende van een seconde duurden. Toch hadden we de keus maar ik

had niet voor jou gekozen en jij koos niet voor mij. Of andersom?

Na dat feest in Schiedam bracht je me weer naar huis.

Ik zie je zwijgend, verwijtend? voor me.

Ik was gewend aan een zwijgende vader, daarom voelde je bekend en was je aantrekkingskracht des te groter. De pijn, de verwarring, de ontzetting, het verlangen en de verwachting, die ik toen niet mocht voelen, voel ik nu. Verraden is niet minder ingrijpend dan verraden worden. Ze horen bij elkaar, kunnen niet zonder elkaar zelfs. Gelukkig? ken ik beide kanten en kan daarom aan je vragen: ben je bereid me te vergeven en kun je horen, dat ik mezelf vergeef omdat ik je niet gaf wat je verdiende: mijn vertrouwen.

Maar vertrouwen stond niet in mijn woordenboek.

Ik kon me niet voorstellen dat er een man bestond die te vertrouwen was. En in de jaren die volgden ging het spel van kat en muis, het spel van man en vrouw, het spel van aantrekken en verstoten in mijn leven gewoon door.

Nu geloof ik dat ik zo moest leren waar liefde over gaat.

Juist door test na test te moeten constateren, dat de juiste zich alweer niet had aangediend, ben ik aangekomen bij de wetenschap dat vertrouwen en liefde bij mij begint en bij jou als het over jou gaat.

Nu weet ik dat als ik mezelf niet vertrouwen en respecteer, jij het al helemaal niet kunt.

Of ik had begrepen en geweten waar vertrouwen en liefde over gaat, als wij samen waren gebleven, zal ik nooit te weten komen.

Eigenlijk geloof ik van wel, maar weten is iets anders.

Ik geloof van wel omdat ik bij jou een trilling, een rust, een kalmte heb ervaren, die ik zelden of nooit meer ben tegengekomen.

Niet omdat ik niet geleefd heb, dat heb ik wel.

Niet omdat ik nooit meer een andere man ben tegengekomen, dat ben ik wel. Niet omdat mijn passie in de kiem gesmoord is, dat is niet zo. Passie is wat me voort heeft gedreven, mijn passie heeft me bijna gek gemaakt. Maar dat is niet hetzelfde als tegen jou willen zeggen, dat ik hou van het beeld dat ik van je bewaard heb.

Ik hou van je zoals je toen was. Nu weet ik het niet.

Ik zocht op internet en vond je naam als voorzitter van een jury die voor Koninginnedag moest bepalen wie de lekkerste appeltaart heeft gebakken. Vroeg me af of jij dit zou kunnen zijn.

Het idee vind ik geinig. Gaat het nog ergens over in dit leven?

Ja, over wie bakt de lekkerste appeltaart

en wie is bereid om zijn nek uit te steken, te proeven, te keuren en het oordeel uit te spreken?

Dat ik geen kans maak om de prijs in de wacht te slepen is zeker.

Ik heb wel eens koekjes of cake of gevulde speculaas uit een voorgeprogrammeerd pakje gebakken.

Maar nog nooit een appeltaart, laat staan een appeltaart volgens eigen recept. Wat zegt dit over mij als vrouw?

Appeltaarten bakken is niet mijn ding.

Het hoort niet bij de rollen die ik speel, ik ben daar te boos en te onrustig voor.

Boos en schuldig brengt me in de rol van aanklager

en als ik uit de huid van boos stap, kom ik automatisch in de rol van slachtoffer terecht en dat heb ik lang vermeden.

Te pijnlijk, te schrijnend, maakt me te kwetsbaar.

Liever trots en schuldig dan slachtoffer.

Liever boos dan slachtoffer en minderwaardig.

Hoewel boos me lelijk, niet geliefd en niet vrouwelijk maakt.

Toch is de werkelijkheid dat ik en slachtoffer en schuldig

en boos en trots en kwetsbaar ben.

Mijn trotse nek buigen, toegeven en aanvaarden dat ik niet boven de pijn van gewond zijn sta, is de weg naar waarheid en bevrijding.

Ik ben niet minder waard omdat ik slachtoffer ben

en ook niet meer omdat ik beter weet.

De vraag is niet alleen of jij bereid bent mij te vergeven,

en ik bereid ben Lou te vergeven, maar of ik, Tine,

mezelf kan vergeven en zien als een vrouw die goed genoeg is om van te houden. Goed genoeg, niet meer en ook niet minder.

Vragen: heb je zelf te maken gehad met seksueel misbruik? Zo ja, in welke vorm? Gebeurde het binnen je relatie? Of ging het om iemand die je vaag kende? Kun en durf je je boosheid te voelen? Of voel je je meer schuldig? Neem alsjeblieft tijd om je verhaal op te schrijven. Gebruik de derde persoon en probeer zo eerlijk mogelijk te zijn. Herlees je verhaal een aantal malen en vraag je af, wat je hoofdpersoon en andere figuren nodig hebben om te herstellen van hun wonden en weer vertrouwen in het leven te krijgen. Als je wilt kun je je verhaal een ander eind geven, een eind waar je zelf blij van wordt.

*Stranding, regie Louis A. van Gasteren, 1957

26. Toen: liefde of vriendschap

*Een van de moeilijkste lessen van het leven
heb ik gevonden, dat 'niet familie' niet bij me blijft...*

10 november 2006

Lieve A.

Ik heb de neiging om in het Engels te schrijven.

Reden: ik zit in een pub in High Wycombe, drink *ginger ale* en heb het gevoel dat ik vijftig jaar terug in de tijd ben.

Alleen jij mist. Ik krijg hartkloppingen, een droge hoewel hete mond, omdat ik Kip Massala heb gegeten.

Ik ben op weg naar een seminar in een centrum, dat hier ongeveer vijf mijl vandaan ligt.

Wat ik merk is dat ik bang ben fouten te maken.

Ik kijk toe op wat ik schrijf en vraag me af hoe kritisch jij daarop zou reageren.

Als ik me los van jou maak en mijn aandacht richt op wat er hier en nu om mij heen gebeurt

dan zie ik tafeltjes, bezet met Engelse mannen en vrouwen zoals wij ze kenden. Ze zijn niet veranderd, *not one bit*.

Ten minste niet *on the outside*. Hun kleren enigszins, maar niet ingrijpend. Ik val op hier in mijn zwart linnen pak en glimmend collier. Vind ik leuk, voel me een *alien*, maar dat gevoel is me niet vreemd. Mijn buik is in opspraak. Maak ik iets los wat jaren bevroren is geweest, niet gewenst als het ware?

En gaat dat over jou mijn gevoel voor jou?

En voor wat wij samen hebben opgebouwd?

In mijn ogen een tempel die niet vernietigd kan worden, omdat de ware waarde ervan niet materieel maar spiritueel is.

Oneindig dus.

Ik ga weer terug naar het hier-en-nu

om mezelf op aarde te houden en niet weg te dromen op verlangende golven.

Op de vloer een kleed met schuine vierkanten, in het midden een rozet. Kleuren: roze, donkerrood, geel, bruin, blauw. Motiefje: bloemen en ik bespeur klavertjes vier. Zie je het voor je? Tafeltjes glimmend donkerbruin hout, stoelen met spijltjes, ronde leuning. Een Indiase dikke man in een donkerblauwe jas gaat naar de wc. Ik heb daar het eerste zicht op. Ik zie nu je blik voor me en hoor in gedachten je lach. Wat zo leuk is weet ik niet. Ik zit hier in deze pub en zie de mannen naar de wc gaan. Achter me hoor ik klanken van stemmen. Voor me lacht een vrouw hinnikend. De geur is van frieten en Engelse sausen. Naast me rechts zijn twee vrouwenstemmen. Hoog. Vooral als ze *THERE* zeggen, raken ze me. *So* vind ik ook mooi. Een meisje, de dienstster, komt met twee grote borden uit de keuken. Naast me aan net zo'n klein tafeltje als het mijne eten een man en een vrouw Kip Massala, allebei. Het licht is gedempt, maar niet zo laag dat ik niet zou kunnen lezen of - zoals nu - schrijven. Mijn hart is wat rustiger maar nog steeds onregelmatig. Ik en jij zijn nu zeventig. Toen waren we negentien en twintig. Ik zou niet terug willen naar die leeftijd. Ik denk niet dat ik het beter zou doen, als ik nog een keer mocht.

Ik merk, dat ik nu ik een deur naar die periode opendoe, een trek om mijn mond krijg die neigt naar zuur, wrang, terwijl ik toch de periode toen jij in mijn leven was als een van de rijkste beschouw. Ten eerste had – en heb ik? – (nog) nooit met iemand geleefd, die bereid was mee de diepte in te gaan. Niet alleen als het om problemen ging, maar vooral als het ging hoe je naar het leven kijkt, hoe je het beleeft en hoe je het leeft. Mijn vader was in zijn goeie periodes wel een gesprekspartner of tegenkracht, maar als vader had hij uiteraard een andere rol. Terwijl ik zit te schrijven merk ik, dat ik zin heb om mijn tranen te laten lopen. En ik hou me meteen in, bang dat ik jou zou afschrikken. Toch gaan die tranen over jou, over mij. Op links hoor ik een tsielpende vrouwenstem. Zij kijkt naar de tv achter mij. Veel mensen hebben een klapproos op. Morgen is het 11/11, herdenkingsdag van de oorlogsdoden.

Op het seminar zal twee minuten stilte worden gehouden.
Ik spring van de hak op de tak.
Volg mijn gedachten en mijn aandacht.
Misschien ook mijn intuïtie.
Ik denk steeds dat de hele kroeg naar mij kijkt
en realiseer me dat het over die tv achter mij gaat.

Vanmiddag zocht ik op Heathrow de bus die ik moest hebben en zag een bus naar Harrow. Ik had zin om daar heen te gaan, dacht even dat jij daar woonde. Dat is niet zo, jij woonde in Pinner. Niet zo ver weg. Toch?
Wat wil ik je eigenlijk vertellen?
Ik zou met je willen delen waar ik op mijn reis ben aangekomen, niet omdat ik jouw goedkeuring wil. En wel om uit te vinden of wij onafhankelijk van elkaar op hetzelfde spoor zitten.
Ja, dat is waar het over gaat. Wat heb jij verdomme ontdekt in jouw wereld, jouw wereld van vrouwen en mannen.
Ben je gaan geloven in jezelf? Heb je jezelf toegegeven hoe getalenteerd je bent en ben je dat ook gaan toepassen?
Een van de moeilijkste lessen van het leven heb ik gevonden, dat ‘niet familie’ niet bij me blijft, ook al gaat het om mensen van wie ik hou.
Ik heb dat in eerste instantie als falen beschouwd.
Nu weet ik beter, heeft niets met falen te maken en wel met de mate waarin het leven je bedeeft.
Zo, Tien, genoeg A. nu gaat het over N.
Of genoeg R., nu gaat het over A.
Of ging het bij R. over jou en hem tegelijkertijd?
Ja, zo was wel de werkelijkheid.

Hier kom ik op gevoelig terrein. Komt HET punt in zicht?
De laatste maanden heb ik me afgevraagd, of ik jou zo wreed op je ziel heb getrapt, dat je me niet meer wilt zien. Ben ik te pijnlijk? Te ongevoelig? Te stom misschien of te stout?

*Zondagmiddag 12 november 2006, half vijf,
wachtend op mijn vlucht naar huis.*

Ik kijk terug op een dag en twee nachten van mijn leven en besef, dat ik een leven lijd of leid waar jij, of een relatie met jou,

niet in past. Jij en ik bestonden vijftig jaar geleden.

Toen waren jij en ik één of bijna één.

Wij woonden en leefden samen in dit deel van Engeland

en vormden een eiland in een Engels sprekende oceaan.

Jij en ik ontdekten het leven en omdat jij en ik voor een deel functioneerden op dezelfde soort vibraties, dezelfde soort energie, werden wij een eenheid die uniek was en niet voor herhaling vatbaar. Door hier te zijn, besef ik, dat ik op 'vreemde' grond ben. Engeland is niet mijn land, de Engelsen zijn niet mijn bloed, hoewel ze aardig dichtbij komen.

Of gaat dat over Gestalt Engelsen, net als Gestalt Russen en Gestalt Amerikanen, die op mij overkomen als familie.

Ik vraag me af hoe jij je zou voelen in het gezelschap van Gestalt mensen, Gestaltisten zoals we onszelf noemen.

Zou jij het proces verdragen dat verlangd wordt om te weten waar het over gaat? Ik betwijfel het.

Ik geloof dat al of niet in proces willen gaan altijd al een verschil was tussen jou en mij. Al of niet 'Ja' tegen het leven zeggen.

Zo kwam ik in de meest (on)mogelijke avonturen terecht, die ik samen met jou beleefde omdat jij als mijn klankbord fungeerde. Is dat het goede woord? Ik bedoel dat jij mij weerwoord gaf, dat jij antwoordde op wat ik naar buiten bracht. Hoe was dat voor jou? vraag ik mij af.

Welke functie had ik in onze wisselwerking, zodat jij zowel als ik kon groeien? Ik weet dat je oprecht nieuwsgierig was naar wat ik beleefde of is dat een misverstand? Was je niet neutraal nieuwsgierig, maar met een belang? Het belang dat 'het' draaide om jou, om mijn relatie met jou? Is dat de pijn die uiteindelijk naar onze scheiding leidde? Mijn passie leek niet uit te gaan naar jou, maar naar de mannen in mijn leven.

Ik ben bezig de puzzelstukken van mijn leven

in elkaar te passen en er zodanig woorden aan te geven, dat het niet alleen interessant voor mij is, maar ook voor jou en ook voor mensen, die verder van mij afstaan, maar of (en) geïnteresseerd in hoe mensen in elkaar zitten en hoe dit zich manifesteert in onze levensgeschiedenissen.

Fascinerend voor mij. En voor jou?

Vanmiddag was ik in de Portrait Gallery

en keek naar de portretten van David Hockney.

Als iets onmiskenbaar is in zijn werk, dan is het zijn seksuele liefde voor mannen en zijn onvoorwaardelijke liefde voor zijn familie en speciaal voor zijn moeder. Waar gaat dit over in dit kader?

Hoe zo liep ik daar met hevig kloppend hart rond?

Ik vroeg me af of zijn leven als homo

zonder verantwoordelijkheid voor kinderen

vergelijkbaar was/is met het mijne in de zin van vrouw

zonder kinderen en daarom getrouwd met haar werk?

Het daarom is interessant.

Ik denk dat de stelling omdraaibaar is:

getrouwd met haar/mijn werk, haar/mijn passie

en daarom hadden een echtgenoot plus kinderen

geen plaats in mijn/haar leven.

Zelfs voor minnaars en vriendinnen was of is

wat ik op het gebied van liefde en vriendschap te bieden heb

niet genoeg om bij mij te blijven.

Ik krijg nu een flits uit het verleden en denk aan N.

die onze relatie belangrijker vond dan zijn werk.

Dat maak ik ten minste op uit het feit dat hij

makkelijker vrij nam dan ik om op een mooie dag

samen te genieten van de zon op en in een bootje

op de Vinkenveense plassen.

In het vliegtuig, bijna half zeven Engelse tijd.

Ik heb gelezen wat ik heb geschreven

en wat me het meest opvalt, is hoe makkelijk

ik me laat afleiden en 'wegloop' bij jou.

Nu ook weer, ik schrijf dit neer en kijk naar buiten,

naar Heathrow om me heen.

Ik kan weer een beschrijving hier en nu geven

maar daar zit jij niet op te wachten.

Waar wel op, als je al ergens op wacht van mijn kant?

Plotseling vraag ik me af of ik, als ik thuiskom,

een levensteken van jou vind. Zou kunnen, ik heb je de

aankondiging van mijn boek gestuurd en tot nu toe geen reactie

gekregen. Dat stelt me teleur. Ik had een hoop, dat het misschien

een opening zou zijn. Nee dus of Ja dus. Andere mogelijkheden zijn er niet. Ik stel me in op 'Nee' dus, ik stel me in op afwijzing, waardoor ik hoop dat de afwijzing minder hard aankomt. Ik stel me in op afwijzing en word afgewezen. Is dat een kwestie van een *self fulfilling prophecy*?

Op de een of andere manier heb ik het gevoel dat ik lul, dat ik om de hete brij heen draai, dat ik moeite heb onze relatie serieus te nemen. Vanmiddag liep ik van Piccadilly Circus naar Leicester Square en door naar de Portrait Gallery en Trafalgar Square. Nooit ooit zal ik daar kunnen lopen zonder jouw stem te horen, jouw aanwezigheid te voelen, mijn herinnering de vrije loop te laten. Maar mijn emoties houd ik binnen, mijn emoties zijn niet voor de buitenwereld. Zelfs als jij daar samen met mij zou lopen, zou ik me inhouden. Ik kan me niet voorstellen dat jij gediend zou zijn van mijn emoties gericht op jou.

Ik zit aan het raam en zie de lichtjes van Londen onder mij. Gigantisch uitgestrekt. Ineens zijn de lichtjes weg. Donker. Alleen de motor is verlicht. Ik vraag me af of dit een afscheidsbrief is. En zo ja, hoezo? Natuurlijk was Londen belangrijk voor jou en mij, maar de tijd die volgde in Amsterdam is misschien belangrijker. Zaterdagmorgen aan het ontbijt vertelde ik een mevrouw die toevallig naast me zat over toen en over ons. Mijn tranen prikten achter mijn oogleden. Ik kan dat niet ontkennen. Ik heb een verlangen in me, een heimwee, een nostalgie, die ik overschaduw met redelijkheid. Ik zeg tegen mezelf en tegen jou: we zijn nu zeventig en we zijn wijs geworden, waarom 'zeuren' over toen? Toch weet ik zeker, dat ik – als ik het mezelf gun – mijn tranen en ook mijn blijdschap tot leven kan wekken. Nu zijn ze bevroren in mijn hart. Een koud hard stuk, dat een plek inneemt, die liever warm zou willen zijn. Hoe kan ik die bevroren emoties tot leven wekken zonder dat ik jou daarmee lastig val? Niet dus.

Tenminste dat denk en geloof ik.
Stel ik stuur je deze brief. Of ik bel je om te zien
of je bereid bent mij te ontmoeten, mij de ontrouwe.
Ik ben een zoeker, gelukszoeker, geef niet gauw op.
Offer ik daarom het – simpele – geluk op?
Ik kom terug van een seminar en heb dromen
die gaan over schrijven en zo het impliciete expliciet maken.
Ik dacht even dat ik wellicht een affaire zou hebben met een man
die gek genoeg is om mijn nieuwsgierigheid te wekken.
Hij heeft zich in Kierkegaard verdiept en is door hem gefascineerd.
Ik kan hetzelfde doen als hij en me ook in Kierkegaard verdiepen.
Wie weet vind ik dan meer geluk dan wanneer ik me inlaat
met deze man die lijdt aan stemmingen of/en een drankprobleem
heeft. Of misschien is dit hetzelfde en hoort het bij elkaar?

De man stottert en dat is wat me het meeste intrigeert
en me toch nog voor hem inneemt. Hij heeft me vorig jaar
benaderd alsof ik een gevaarlijke vrouw ben. Ik zoek naar waar het
over ging. Op de een of andere manier spuugde hij op me.
Waarom kan ik alleen maar gissen. Hij denkt – geloof ik – dat ik
hem aantrekkelijk vind. Zo aantrekkelijk dat ik hem bang maak.
Dit is een veronderstelling.
Afijn, ik merk dat ik helemaal afgedwaald ben van jou en mij.
Dit is wat er altijd gebeurde, vroeger.
Ik kan dat maar beter onder ogen zien. Ik laat me afleiden
en jij bent of was daar niet van gediend. Toen niet, nu niet.
Toch houd ik van jou, ik weet alleen geen vorm voor deze liefde
of moet ik het vriendschap noemen? Het verschil is passie neem ik
aan, seks. Heeft liefde in de oorsprong passie nodig om te groeien
naar een stabiele kracht die onverwoestbaar is? En waar gaat mijn
liefde voor jou dan over? Ik las een tekst over *Love & Commitment*.
Zou ik in antwoord hierop over *Love & Passion* moeten schrijven?
A different matter. Ik geloof niet dat ik liefdevol voor jou was
in de zin van mijn *commitment* tonen.

(We zijn geland.)

Ik heb jouw liefde *for granted* genomen. Vraagteken?
Ik loop vast. Zonder opening van de dialoog met jou, loop ik vast.
Heb ik de moed om de telefoon te pakken en te zeggen:

hé, hallo, A., ik ben klaar om verder te gaan. Dieper!

*Vragen: ken jij ook iemand met wie je de diepte in kunt gaan?
Iemand die net als jij weet dat het leven een kwestie van leven
of dood is?*

27. Dieper

De oorlog lag nog maar een jaar of tien achter ons. Wat ik toen niet besepte of niet bij stilstand is dat onze kijk op de wereld niet denkbaar is los van onze oorlogservaringen.

10 mei 2008

Lieve A.

Precies anderhalf jaar later. Toen in Londen, nu in Amsterdam in mijn tuin. De halfschaduw maakt me rustig genoeg om terug naar jou te gaan. Ik herlas wat ik toen schreef en werd verrast door de passie die door de woorden heen spet en sijpelt. Het helpt dus om te schrijven op de plek waar het gebeurde. Hier en Nu in mijn tuin vind ik het moeilijker om me met jou te verbinden. Komt ook omdat ik inmiddels een soort contact met je had waar ik niet blij van geworden ben. Ik stuurde je een brief en een kaart voor je verjaardag. Ik had een beeld van mijn favoriete Russische schrijver Repin uitgezocht. Een exotisch onderwater feest, prachtige vrouwen voerden de boventoon. Ik vond het een geestrijk beeld. Dacht dat ik je daar een plezier mee deed. In de brief stond:

20 juni 2007

Om te beginnen wil ik je feliciteren met je verjaardag. Het is een dag waarop ik altijd aan je denk. En soms droom ik nog van je. Zodoende weet ik dat je niet zomaar iemand in mijn leven bent. Die wetenschap maakt dat ik me rijk voel, rijk door de ervaringen met jou die me mede hebben gevormd tot wie ik nu ben: een vrouw van 70 met wie ik kan leven, met wie ik op stap kan gaan, kan lachen, het gezellig hebben, de tuin kan wieden en een vrouw die moet schrijven om haar leven zo spannend mogelijk te maken.

Daarom schrijf ik jou nu en voel de opwinding in mijn lijf. Ik vraag me af hoe het met je is. Ben je gezond, welvarend, geliefd en tevreden met de 71 jarige vrouw die jij nu bent geworden? Ik voel ook spanning omdat ik bang ben door

je afgewezen te worden. Maar ik heb besloten dat ik deze angst beter kan overwinnen dan me erdoor te laten kisten.

Voor mij is het belangrijk mijn 'unfinished business' met jou af te maken. Het belangrijkste is dat het me spijt dat ik je pijn heb gedaan. Pas achteraf beseft ik dat ik harde trekken in me heb, die jou hebben geraakt. In die tijd was ik nogal bezig mijn geluk en hoop op liefde op mannen te projecteren, waardoor ik jou zeker te kort heb gedaan. Stom, maar ik was toen waar ik was en pas nu kan ik mijn beperktheid zien. Heb ik wel hard voor moeten werken in de zin dat ik nogal 'ns op mijn bek ben gegaan. Tja... en toen leerde ik dat de kans in de frustratie zit en maakte van de nood een deugd door therapeut te worden. Eindelijk gevonden wat echt bij me past.

Het heeft lang geduurd voor ik die drol kon doorslikken. Het feit dat je geen contact meer wilde, kon ik niet accepteren. Maar genoeg gemokt. Dat levert toch niks op. Wat ik nu zou willen, is je een keer zien en spreken. Gewoon om weer gewoon te kunnen doen. Jij zult jouw leven hebben en ik heb het mijne. Onze levens zullen nooit meer in elkaar passen zoals vroeger. Maar toch... ?

Over een weekje of zo – als ik de moed vind - zal ik je bellen om te boren of je ook zin hebt om mij te zien. Ik hoop het oprecht.

23 juni 2007, zaterdag

Vandaag kwam haar antwoord: Nee, ik wil geen contact, ik wil het verleden laten rusten en 'met je nieuwe inzichten zal ik maar zeggen' voel ik geen affiniteit.

Tegengestelde reacties razen door mijn lijf. De eerste: oké, dan niet, de tweede: o ja, maar zo laat ik me niet nog een keer behandelen. Als ik mijn brief door haar ogen lees, dan word ik draaierig in mijn maag. Ben ik stom, naïef, had ik dat beter niet kunnen zeggen? Waarom wijst ze me zo af? Is ze bang voor me en zo ja waarvoor dan? Voor de liefde? De passie? Schaamt ze zich over haar verleden? Kennelijk. Of misschien schaamt ze zich voor mij. Het idee dat ik haar vriendin was en wellicht ook nog haar liefde?

Tja, pijnlijk voor haar? Voor mij? In ieder geval is wat ze nu doet pijnlijk voor me. Het lijkt alsof ze plezier heeft in me een trap

nageven. Zit haar hart dicht, haar gevoel? Kennelijk ja. Ze is allesbehalve nieuwsgierig, ze wil het gewoon niet weten. Net als G.? Net als N.? Wat willen ze niet weten? Hoe ontrouw ik ben, hoe vervangbaar?

Even schaamde ik me voor mijn brief. Nu denk ik, ja ik heb mijn nek uitgestoken en waarom zou ik mezelf afwijzen, omdat zij me niet kan horen. Ja, dat zou bot zijn, ze daagt me uit en ze brengt me bij mijn eigen waarheid. En pijnlijk is het daar helpt geen lieve vader of moeder aan.

Ik ben trouwens wel van haar handschrift geschrokken. Zo hoekig en oud. Hoe kwaad zal ze eigenlijk zijn? Waarom is ze toch zo ontzettend belangrijk voor me? Omdat ze smaak heeft in mijn ogen, ik dacht mijn smaak. Misschien is dat een misverstand, misschien is het omgekeerd, dacht zij dat ik haar smaak had en blijken we toch allebei een andere smaak te hebben. Dat kan toch niet?

Terug naar Nu: voor de zoveelste keer liet je me weten dat je geen behoefte hebt aan mij. Geen behoefte om met (de pijn van) het verleden geconfronteerd te worden.

Geen behoefte aan mijn ideeën van nu.

Niet te miskennen boodschappen.

Je hebt geen behoefte aan de confrontatie met het verleden en omdat ik bij het verleden hoor en niet bij het nu, wil je mij niet zien.

Mijn eerste opwelling: eigen schuld, dikke bult.

Ik heb je ongelukkig gemaakt, pijn gedaan.

Eigenlijk was ik nooit goed genoeg voor jou, ook al werd dat toen niet zo uitgesproken.

En jij voor mij? Tja...? Ja en Nee.

Het verleden? Het? Wat is Het?

Jouw verleden? Het mijne? Het onze?

We delen al met al een jaar of zeven, waarin er vooral het grote samen was.

Het samen van jou en mij was meer samen dan enig ander samen in die tijd.

Althans voor mij.

Aan de buitenkant kan dit anders geleken hebben.

Aan de buitenkant waren de mannen er

die mij afleidden: R., B., N.

Laat ik bij B. beginnen, hoewel hij niet in de tijd
en ook niet wat belangrijkheid betreft nummer 1 was.

Een aantal jaren geleden begon jij over B.

In mijn geheugen was hij vervaagd,
maar B. hoorde ook meer bij jou dan bij mij.

Jij deelde met hem de creatieve gedachten.

Jullie waren allebei gefascineerd door film
en werkten samen in die branche.

Ik voelde me meer een toeschouwer
als jullie je fantasie lieten gaan.

Wat jij precies met B. had, is me niet duidelijk geworden.

Ik kreeg wel een kortstondige relatie met hem,
die neerkwam op me zorgen maken.

Zat hij niet met zijn hoofd in de oven,
omdat hij het leven niet meer zag zitten?

Belde hij wel of belde hij niet?

En toen hij wel belde en we de stad in gingen,
moest ik hem van de leuning van de brug bij het Amstel Hotel
sleuren, omdat hij had besloten het water in te springen.

Ooit kwamen jij en ik met hem samen in het bed van de ouders
van zijn slome vriend J. terecht.

Waar was J. dan, vraag ik me nu af?

We hadden een feestje gebouwd.

Met z'n vieren of waren we met meer?

Hoe het ook zij, is die nacht met B. tussen ons in een
gedenkwaardige historische nacht
die me nog helder voor de geest staat.

De bruine beige kleuren van de kamer, het bed en de dekens.

De donkere geuren die daar bij hoorden.

De benauwende gedachte, we doen iets en het klopt niet.

Nou klopte er eigenlijk niks in mijn ogen van wat ik in die tijd
deed, maar met z'n drieën in het bed van de ouders van J.

leek me geen modelvoorbeeld van hoe een intelligent meisje zich
moest gedragen. Het idee van intelligent, beschaafd, uit een goed
milieu en rechtschapen moeten zijn, zat nog altijd rotsvast in mijn
hoofd. Niet dat ik me overeenkomstig gedroeg,
maar ik was ervan overtuigd dat dit niet aan mij maar aan de
omstandigheden lag.

Niet zo raar, denk ik nu.

Jij en ik en B. en R. en N. waren pure slachtoffers.
Ik aarzel om het neer te zetten,
maar we waren allemaal gewond.
De oorlog lag nog maar een jaar of tien achter ons.
Wat ik toen niet besepte of niet bij stilstand is
dat onze kijk op de wereld niet denkbaar is los
van onze oorlogservaringen.
Niet om goed te praten wat ik toen deed,
maar het is wel zo dat ik leefde met de verwachting
dat zich ieder moment weer een ramp kon voltrekken.
Ik moest mijn leven leven zolang het geleefd kon worden.
Geen minuut, geen seconde te verliezen.
Wat zich ook aandienende was het waard om in mee te gaan.
Althans dat is wat ik van deze afstand voor me zie.
Toen deed ik gewoon.
Alles en iedereen was belangrijk.
Jij was meer dan belangrijk voor me.
We ontdekten elkaar als telefonistes bij de Rijkstelefoon.
Allebei deden we late diensten.
Van twee tot negen uur was jouw favoriet.
Drie – tien vond ik ook nog wel wat.
En na een jaar of zo had ik en had jij genoeg van deze wereld
waarin honderden vrouwen stekkerijtjes in gaatjes stopten
om de telefonische verbindingen te maken,
die toen nog niet automatisch gedraaid konden worden.

Na een jaar had ik genoeg gelachen om die vrouwenwereld,
die in mijn ogen weinig perspectief op een briljante toekomst
bood. Het was mijn eerste baan, mijn eerste kennismaking met
Amsterdam buiten school, buiten mijn familie, buiten de
padvinderij. Bij de Rijkstelefoon werkten vrouwen, alleen vrouwen,
behalve de bazen, denk ik.

Er waren schoonheden, jong, middelbaar, bijna oud.
Er waren lelijke en strenge vrouwen, geestige lesbiennes en
flierefluitsters.

Er werd geroddeld en gek gedaan.

Je had zeven minuten om thee of koffie te drinken
en drieëntwintig om te lunchen of te dineren.

Dat had te maken met de aflosser en de tijd die zij nodig had om van de ene post naar de andere te lopen.
Ik vond die wereld eerst hilarisch maar al gauw vervelend worden.
Jij ook kennelijk want op een dag begonnen we te dromen van *au pair* worden in Engeland.
We hadden een collega die dat had gedaan en van haar kregen we een adres waar we verder geholpen werden.
Het bleek om Amerikaanse gezinnen te gaan, maar dat maakte ons niet uit.

Vanaf het moment dat we samen in de trein op weg naar Hoek van Holland zaten, waren we een duo.
We hadden net mijn familie gedag gezwaaid.
Jij kreeg de slappe lach toen je mij en mijn ganse familie de trap naar het perron op zag komen.
En die slappe lach sloeg over naar mij toen we naar die man keken die bij ons in de coupé zat, die man die iets wilde. Maar wat? Probeerde hij zich als een vader over ons te ontfermen? Of probeerde hij te flirten of lollig te zijn?
Ik geloof dat het ons niet uitmaakte wat hij wilde, het enige wat uitmaakte is dat hij op onze lachspieren werkte, zoals de eerste aanblik van de stijve Engelsen en hun antieke auto's ons aan het lachen maakten.
Een lach die niet gestopt is zolang we in Engeland bleven.
Vrij dat is wat we waren, vrij van onze ouders, vrij van dwingende ogen, vrij van bekende normen en waarden.
Een jaar lang hield ons twee vrouwschap stand.
Wat er ook gebeurde, wij waren er voor elkaar.
Ik zie dat als het fundament voor mijn volwassen leven.
Pas toen we weer in Amsterdam terug waren, begonnen de aanvallen van buitenaf, die ons uiteindelijk uit elkaar zouden drijven.

Maar voor het zover was, waren wij samen in Londen.
Zes dagen per week in een buitenwijk en één dag in de grote stad zelf.
Zes dagen in een gezin, in een huis dat niet het mijne was, vond ik zwaar. Ik verveelde me vaak.
Maar die ene dag samen,

die ene dag die we starten met een espresso
en een sandwich bij Pierre achter Piccadilly Circus
die ene dag dat we of naar het British Museum of naar Madame
Tussaud, of naar Kew Gardens of naar de Tower of Londen
gingen of naar Tsjaikovski luisterden op de grond in de Royal
Albert Hall of helemaal hoog op het schellinkje naar grapjas Benny
Hill keken of the Pyjama Game of een stuk van Noel Coward
zagen en Vivian Leigh in de hal van het theater tegenkwamen.
En altijd gingen we naar het doorlopende nieuws in een soort
Cineac en altijd gingen we naar een film, niet zomaar een film
maar een top film in jouw ogen, want jij hield van film
en wijdde me in zodat ook ik een filmliefhebber *pur sang* werd.
Soms reisden we langer dan de film duurde
omdat het de enige kans was om hem te zien.
Nieuw waren de Wimpys waar je hamburgers kon eten en
milkshakes drinken. Uit gingen we in de White Beer Hall waar we
ginger ale dronken of in Hammersmith Palais waar we ballroom
dansten. Die ene dag per week dat wij samen de grote wereld
ontdekten, die dag die heeft mij in het culturele leven ingewijd.

Wil ik nu verder schrijven over wat toen ontstond?

Ik heb nog steeds niet echt de draad te pakken.
Kom door te schrijven wel in een andere wereld.
Waarom doe ik dat eigenlijk, want mijn wereld nu hier is goed.
Vooral de zachte lucht, zoete bloemengeuren, vrolijke stemmen.
Een kleine wereld, dat wel, alweer de wereld van mijn tuin.
Er staan plantjes klaar om in de aarde gezet te worden.
Ik heb pakken met zaadjes die veel beloven.
Ik moet wel eerst ruimte maken door te wieden.
Nu vind ik het daar nog te warm voor.
Ik geloof dat schrijven naar jou mij gelukkiger zal maken.
Maar ik weet pas of dat waar is als ik het gedaan heb.
Schrijven aan jou brengt ook mij bij een pijnlijke periode.
Wil ik daar dan wel mee geconfronteerd worden?
Verwacht ik dat door te schrijven die periode minder pijnlijk
wordt?

Laten we bij Londen beginnen.

Londen was tot op zekere hoogte overzichtelijk.

In Londen leek alles anders te worden.
Is dat zo? Ja, dat is zo.
In Londen dacht ik mij bevrijd te hebben van...?
Ik dacht vooral gevonden te hebben.
Londen gaf me hoop op een toekomst met schoonheid.
In Londen leerde ik kunst kennen, muziek, toneel, musicals, film.
Natuurlijk gebeurden er ook rampen.
De majoor die mijn baas was en dacht dat hij me in zijn bed kon lokken, waardoor ik noodgedwongen een andere baan, een ander gezin moest zoeken.
De Italiaan die ons naar huis bracht, mij als laatste en als beloning een nummertje wilde maken.
Ik was te bang om me te verzetten.
Liever verkracht dan vermoord?
Seks om de seks?
Een van de redenen dat ik naar Londen was vertrokken was om R. te ontvluchten. Met hem had ik een puur seksuele relatie en dat wilde mijn hoofd niet.
Niet zoals het hoorde, maar o zo verrukkelijk, o zo verleidelijk.
Iets delicates kon ik me nauwelijks voorstellen.
Daarom wilde ik afstand en daarom ging ik weer door de knieën toen bleek dat R. regelmatig in Londen moest zijn om films te monteren.
Ik schrijf en aarzel.
Misschien denk ik wel dat wat ik nu schrijf voor de eeuwigheid is.
Misschien vraag ik me af, wat jij zou denken, mocht je dit lezen.
Misschien, misschien, misschien, niets is zeker.
Ik moet of mag het idee loslaten dat ik nu iets neer moet zetten dat steek houdt. Deze middag is van mij, wat ik ook schrijf, schrijf ik voor mij. Of ik wat ik schrijf ooit met jou en anderen deel, is nu nog niet bekend. Ik zit en schrijf en verwacht dat de woorden zichzelf zullen vormen.

Seks en jij. Seks toen ik negentien, twintig was.
Ik ben niet tekort gekomen als het om seks gaat.
Liefde is een andere zaak. Liefde was bepaald niet overvloedig aanwezig. Seks wel. Seks was er altijd. Niet altijd daadwerkelijk maar in de lucht. Ik had seks aan mijn gat hangen, zoals dat heet.

Ik dacht toen niet dat dit met mij te maken had, maar dat het leven zo in elkaar stak. Seks zonder een solide verloofde? Ik voel me ontwricht terwijl ik het schrijf. Seks proeven, genieten, verlangen is niet vrij voor mij. Toen zeker niet. Wie zich op dat gebied aandienende was welkom bij mij in de zin dat ik me vereerd voelde. Is dat het grootste misverstand van mijn leven?

Het idee gezien te worden maakte me al zo week, dat ik weinig weerstand bood. Zelfs nu weet ik niet zeker of ik me daarover moet schamen of dat ik mezelf moet zien als een meisje dat aandacht te kort was gekomen en via de seks een inhaalmanoeuvre maakte.

Seks krijgen, seks geven, seks onderzoeken, wat kan daar op zich mis mee zijn? De ogen van buiten die zeggen, dat mag niet, dat is niet voor nette meisjes, dat is fout, vies of is er ook protest van binnen uit? Ik heb het niet over de Italiaan die beloond wilde worden voor zijn thuisbrengractie. Hij maakte gewoon misbruik van mij en ik wist geen beter antwoord dan het te laten gebeuren. Maar R. die mij vanaf mijn zestiende inwijdde in de geheimen van mijn lichaam?

Hoe fout was dat dan?

Natuurlijk, hij was dertig en getrouwd en ik zestien en een schoolmeisje.

Niet zoals het hoort.

Toch kan ik nu nog zijn lijf, zijn aanraking en zijn liefde in mij voelen gloeien.

Waar is dat hij mijn leven in de war schopte.

Ik kon mijn hoofd niet meer bij de les houden en verliet de HBS B in de vijfde klas net voor de eindstreep.

Ik heb daar jaren last van gehad en nog.

Ik heb hem dat kwalijk genomen, erg kwalijk zelfs.

En nu vraag ik me af, hoe was mijn leven zonder hem verlopen?

Ik was misschien scheikunde gaan studeren, zoals ik in mijn hoofd had. En dan zou ik de Rijkstelefoon en jou en Londen mis zijn gelopen. Het een of het ander.

Zou ik als wetenschapper een 'nette' man hebben ontmoet, die mij zijn jawoord, drie kinderen en een veilig leven zou hebben gegeven? Onzinnige vraag waar ik nooit antwoord op zal krijgen. Maar vanaf deze afstand lijkt het me niet aantrekkelijk, eerder saai.

Hoe het wel ging was weliswaar pijnlijk, maar allesbehalve saai. Dat hoeft een normaal echtelijk leven ook niet te zijn, maar mijn angst ervoor is groot. Kom ik zo met mijzelf in het reine? Kan ik door al deze woorden neer te pennen met rust en kalmte kijken naar wat toen was? Het begint er op te lijken. Terug naar jou en jouw rol in het geheel. Nee, ik ben niet van je afgedwaald. Ik leef met mij, zoals jij met jou leeft. Het kan zijn dat jij je door mij misbruikt hebt gevoeld, omdat jij mij meer aandacht gaf dan ik jou. Het kan zijn maar of je gelijk hebt, is een andere kwestie. En of je dat voelt, is ook nog maar de vraag. Niets is uitgesproken. Vind je dat ik jou meer pijn heb gedaan dan jij mij? Wat jij wilde was mij bezitten. Jij wilde dat ik met huid, haar en gevoel van jou was. Later, veel later bekende je me dat wat je voor mij voelde geen vriendschap maar liefde was. In je brief noemde je mij je eerste (?) grote liefde en in diezelfde brief verbrak je alle contact en stuurde mij alle boeken terug die je van me geleend had. Ik wist daardoor dat het je ernst was maar kon niet geloven dat ik je niet op andere gedachten kon brengen. In die tijd was je openlijk uitgekomen voor je voorkeur naar vrouwen.

Toen we nog vriendinnen waren lachte ik om de roddels, om de insinuaties en de speculaties over onze relatie. Ik wist immers wel beter en had geen last van wat zij vonden. Jij wel? Had jij er wel last van? Wist jij het toen eigenlijk al? Was dat HET punt waar we steeds op stranden, toen we een poging deden om oude tijden terug te brengen? Toch is er minstens nog een punt dat niet aan de orde is gekomen. Jij en R.? Jij en mijn grote eerste liefde? Hij werd jouw baas en wat werd jij? Zijn muze, zijn geliefde, zijn steun en toeverlaat? Wat is het geheim dat jullie delen en wat heeft

dat met mij te maken? Is het zo dat grote liefdes in elkaar passen en niet exclusief zijn? In dit geval is dat zo, ja.
Ik kan het tenminste niet anders zien.

Tijd om te pauzeren. Dit is niet het eind van ons verhaal. Er is meer maar voor het moment laat ik jou en ons verhaal even rusten. Niet alles is rijp, niet alle puzzelstukken kunnen in het geheel worden ingepast. Maar voor nu is de stap die ik heb gezet naar mezelf bevrijden uit de rol van jouw slachtoffer voldoende om verder met mijn dagelijks leven te gaan.
Lieve A., je zit diep in mijn ziel. Of je me wel wilt zien of niet kan daar nul komma nul aan veranderen.

Vragen: ken je ook vrienden of vriendinnen die besluiten dat ze niets meer met je te maken willen hebben? Of omgekeerd met wie jij geen contact meer wilt?

28. De tegenstrijdigheid

Toen kwam Dribbel, de ruwharige miniteckel, die meehielp de poezennesten die het jaar daarop werden geboren groot te brengen.

Kees is dood sinds 14 februari, Valentijnsdag.

De 17^e zou hij vijfenzeventig zijn geworden.

Ik dacht dan zal hij wel begraven of gecremeerd worden, leek me echt iets voor hem.

Maar Kees heeft zijn lichaam aan de wetenschap geschonken en dat is ook echt iets voor hem.

Hoe erg grijpt mij dit aan in de zin van geconfronteerd worden met mijn eigen falen? Zo heb ik het tenminste beleefd. Tegen zoveel onwil kon ik niet op. Maar waar bestreed ik die onwil mee? Mijn goede wil? Ja. Met mijn liefde? Nee.

Daar was ik niet aan toe.

Ik dacht van wel maar dat is een misverstand.

Ik wilde het goed doen en dat is anders als goed of liefdevol zijn.

Kees heeft mij dat niet in dank afgenomen,

Kees had geen boodschap aan vrouwen die het goed willen doen en perfect willen zijn en die daardoor geen tijd voor liefde hebben.

Goed doen en streven naar perfectie brengt de hond in de pot.

Deed ik het goed en verlangde ik stiekem naar iemand die daarom van me hield?

Tja, maar hoe beter ik het deed en hoe volmaakter ik werd, hoe moeilijker het was om liefde op te wekken en helemaal om te ontvangen.

Kees wilde het ook goed doen, ook hij was een perfectionist.

Maar ook hem lukte het niet om het zo goed te doen, dat liefde zijn deel werd.

Gooide hij daarom zijn kont tegen de krib en werd de volmaakte saboteur?

O, doe ik het niet goed genoeg, dan gooi ik er nog een schepje boven op en zal je laten voelen hoe pijnlijk het is om niet gezien en ontvangen te worden in je goede bedoelingen.

Daar word je kwaad van, erg kwaad. Woedend.

Zo woedend en razend dat ik jou daarvoor laat boeten
en net zo boos en witheet maak als ik zelf ben.
En zo maakten wij het samen onmogelijk om elkaar nog te
ontmoeten, laat staan om elkaar te vertrouwen
en van elkaar te houden.

Wat hadden we anders kunnen doen?

Wat ik toen niet wist en waar ik nu niet om heen kan,
is dat het godsonmogelijk is om elkaar gelukkig te maken.
Als ik goed ben voor jou, ben jij het dan voor mij?
Nee zo werkt het niet als dat betekent dat je niet goed voor jezelf
zorgt. Ik dacht oprecht dat het mijn taak was om voor je te zorgen.
Dat had ik geleerd in mijn ouderlijk huis.
Mannen zijn er om voor te zorgen.
En als het mee zit zorgen zij dat er brood op de plank is.
Dat is ook zorgen maar anders zorgen.

Wij kenden elkaar al jaren toen we elkaar tegen het lijf liepen.

We werkten allebei voor de Geïllustreerde Pers.
Jij maakte indrukwekkende fotoreportages, had een leuk gezin,
wist gezellige huizen te scheppen, deed de drank vaak eer aan en
had vreemde, onverklaarbare ongelukken.
Ik wilde carrière maken als redactrice, had onbestemde
liefdesrelaties, spuugde ook niet in de drank en ging op avontuur in
Frankrijk. Twee samenvallende gebeurtenissen:
jij was gescheiden en Marion, Tina en Spencer waren naar
Engeland vertrokken. Ik woonde met een Franse schilder in St.
Tropez, was tijdelijk terug in Amsterdam om geld te verdienen
en zat nu op de redactie van Bericht van de Tweede Wereldoorlog,
een ambitieus project waarvan iedere week een deel uitkwam.

Het moment dat je binnenkwam om me gedag te zeggen
kan ik me nog herinneren. Kennelijk maakte het indruk omdat je
speciaal voor mij kwam. Buiten het werk konden we niet om elkaar
heen. Eijlders was ons beider stamcafé.

Zo herinner ik me dat we die nacht van 31 januari 1969 in de ijzige
kou na de kroeg naar Acquoy reden. Ik moest en zou de
boerenwoning zien die je aan het verbouwen was. Ik bereidde me
voor op lijden in een koud, ongezellig huis vol troep. Groot was

mijn verbazing toen ik binnenstapte in de warmte van een enorme oliekachel die een klaslokaal had kunnen verwarmen. Achteraf weet ik dat ik op dat moment verkocht was.

Jij was bezig een thuis te bouwen, een gezellig thuis.

De boekenkast stond er al, de groene bank, de houten tafel, de vloer was warm rood. Het aanrecht in de open keuken bestond uit een stuk Frans eikenhout, de schors zat er nog aan en de oude originele tegeltjes er boven hadden een roze gloed. Het blad was donker gebeitst of in de olie of was gezet. In de hoge ruimte die ooit een stal was, stonden grote planten en een kind kon zien dat deze kamer alleen maar mooier kon worden. Met een houten open knalblauwe trap kon je naar de slaapvide. In de ochtend wekte je me met Handel orgelmuziek. Het geluid denderde me tegemoet. Je hield niet van slechte kwaliteit.

Het verhaal dat volgde is lang en ingewikkeld.

Ik besloot nog eenmaal terug naar mijn geliefde in Frankrijk te gaan, nog eenmaal om afscheid van hem en mijn leven daar te nemen. Hij was toen in Parijs en ik voelde me een verraadster.

In materiële zin hadden we een schamel bestaan.

Geld was een dagelijks probleem, wel of geen eten, wel of geen sigaretten, wel of geen kattenvoer, maar onze lijven pasten in elkaar. En er was altijd zon, altijd wijn, altijd liefde, altijd kunst, altijd kunstenaars die voor elkaar zorgden, indien mogelijk.

Afscheid nemen was ingrijpender dan ik mezelf toen toegaf.

Maar het moest gebeuren, wilde ik bij jou in dat romantische dorp aan de Linge blijven. Ik was boven de dertig en had behoefte om neer te strijken, om een plek te hebben, behoefte aan huisje, boompje, beestje, behoefte aan een man die voor me zou zorgen, want zorgen voor mij was niet de sterkste kant van mijn Franse schilder.

Wat huis, bomen en beesten betreft kwam ik ruim aan mijn trekken. Oude boerenwoning met stal, verbouwd tot comfortabel leefhuis. Open haard, bad, binnentuin met spotlicht er op.

Een buitentuin van zesentwintig meter diep en acht breed.

Een tuin met snelgroeiende bomen als elzen en populieren, een klassiek gazon in het midden, omrand met Afrikaantjes tegen plassende poezen en daarachter rozen. Toen de jonge poesjes. We

begonnen met een adellijk broertje en zusje met opvallende zachte vachten, daarbij een doorsnee brutale cypse dame.

Jouw favoriet.

Toen kwam Dribbel, de ruwharige miniteckel, die meehielp de nesten die het jaar daarop werden geboren groot te brengen. Dribbel die dacht dat het plessertje van de kater de borst van zijn moeder was. En ik zou bijna Papie vergeten, de kip die ik cadeau kreeg toen ik afscheid van de redactie nam om jouw archief te gaan bijhouden, de administratie te gaan doen en – als het tij meezat – moeder te worden.

Natuurlijk bleek al snel dat je te kampen had met enorme depressies. Je miste je kinderen, in de eerste plaats Tina en Spencer maar doordat je hen miste kwam het verdriet over je kinderen in Australië in volle hevigheid terug. Je voelde je slachtoffer, je bedoelde het zo goed en kijk wat er nu gebeurd was. Je kinderen waren zover weg, dat ze onbereikbaar voor je waren geworden. De redder in mij die zich later tot therapeut zou ontpoppen gaf je raad en troost, droeg oplossingen aan. Geef Marion een telefoon dan kun je bellen zo vaak je wilt. Ga op zoek naar je kinderen in Australië. De telefoon kwam er maar je kinderen in Australië zou je pas zien toen ik al lang weer je ex was. Oplossingen bleken geen oplossing te zijn. Als het antwoord op het ene probleem was gevonden, diende het volgende zich aan. Het verdriet zat in je en wat ik ook bedacht, ik kon je niet troosten. Integendeel, je werd steeds bozer en meer verongelijkt.

Wat we samen hadden, was een soort simpel geluk als we langs de dijken en de schilderachtige kronkelweggetjes van onze omgeving reden. En wat we ook hadden, was de gewoonte om een deel van ons leven in het café door te brengen. In de stad gingen we naar Kasteijn, naar tante Cor en ome Evert, net als alle journalisten, redacteuren, redactrices, freelancers, fotografen en andere medewerkers. Bij tante Cor en ome Evert waren we altijd welkom. Zij zorgden voor ons, ook als er gevoetbald werd en zij met kilo's sinaasappels langs de lijn zaten om de dorst van hun jongens te lessen. Op het dorp vonden we Rust Wat en Lia, die ons op haar manier onthaalde. Zij had een goeie keuken, ze stimuleerde de toepers, ze was een rasechte Rotterdamse en wij

waren dol op haar. Ik denk niet dat we vaak samen naar huis zijn gereden zonder even bij haar langs te gaan om een borrel te halen en een toepje te maken.

Zelf had ik bedacht dat werk en geld hebben mijn houvast was, nadat de utopie moeder worden en voor het thuisfront zorgen een mislukking bleek. Moeder worden bleek voor mij niet weggelegd. Dat gaf spanningen. Jij was al twee keer je kinderen kwijt geraakt en wist niet of je een derde keer het risico wilde nemen. Mijn biologische klok draaide door en om te weten of er iets mis met me was gingen we samen naar een gynaecoloog. Voor jou hoefde dat niet, jij had toch kinderen, maar je deed het voor mij. Zover ontdekt kon worden was er geen reden waarom ik geen kinderen zou krijgen. Jij deed wel mee toen er op vruchtbare moment gevreeën moest worden, maar toen ik voor een kijkoperatie in het Lingeziekenhuis lag, kreeg ik alleen een kaart met een opwekkende boodschap van de toepclub. Jou zag ik niet verschijnen.

Niet zeuren maar doen was en is eigenlijk nog altijd mijn devies. Er kwamen geen kinderen, ook al deed ik ‘mijn best’ zoals de gynaecologe me had opgedragen. De klad in mijn ideaalbeeld begon pas echt toen onze kater van nog geen jaar oud met gestrekte pootjes dood voor de voordeur lag. Strychnine was de diagnose. Gif dat bedoeld was om mollen te bestrijden had hem gekild. De katten waren een wereld op zich. Ik heb genoten van hun speelse jonkies, genoten van hun vrije levenswijze. En ik heb geleden toen Kaatje onder een auto kwam, Rosie bij de dierenarts ontsnapte en nooit terug werd gevonden, Karel in een ander huis ging wonen en toen er een nest te jonge katjes in de tuin werd gedropt. Ka leefde toen nog. Binnen een dag had ze melk en bracht ze vijf kleintjes groot. Om ze een goed huis te bezorgen zette ik een advertentie in de lokale krant: ‘Wie heeft er nog een plekje in zijn hart voor...’ luidde de tekst. De eerste die zich meldde was de baronesse. Zij nam er twee mee naar haar landgoed Mariënwaard. De laatste die kwam was een oude man op een fiets en een kistje met daarin een aardappelzak achterop. Er was nog één poesje, maar dat zou opgehaald worden. Hij wachtte en niet tevergeefs.

De beller kwam niet en hij reed liefdevol met zijn buit weg. Het ergste was Dribbel die onder die ene auto kwam die per dag aan de voorkant langskwam. Of het ergste? Ik word er nu nog emotioneel van, dus erg was het. Ik houd zielsveel van katten, maar honden kunnen me op een meer directe manier ongelukkig maken. En dan hadden we het drama Papie, de kip die door het poezenluik in huis kwam en gepakt en heen en weer geslingerd werd door Dribbel als zij niet oppaste. Maar dat deerde haar niet. Dribbel had het goed met haar voor, wilde gewoon spelen. Papie die ooit een ei op het balkon had gelegd toen ik met haar bij mijn moeder in Amstelveen logeerde. En daarna nooit meer. Papie die ook mee naar het café ging als het zo uitkwam. Ik wilde dat jij een hok voor haar zou maken omdat het winter was geworden en ik me schuldig voelde als zij buiten op de vensterbank tegen het raam zat te tikken als ik koffie dronk. Voor één kip deed je dat niet. Alleen als ik een hok vol wilde was je bereid de moeite te doen. Dat zag ik niet zitten.

Dus besloten we haar naar de boer aan de overkant te brengen. Hebben we gezegd dat ze terug naar ons moest, als het niet ging? Kennelijk niet want binnen een dag zat ze in de soep. Slachtoffer van de kippen pikorde en een boer zonder clementie. Toen jij zo fobisch was geworden dat je het huis niet meer verliet had ik maar één antwoord: gewoon doorgaan. Ook als je een auto ongeluk hebt gehad en niet kan lopen. Gewoon doorgaan. Jij had niks en werd toch opgenomen in een ziekenhuis omdat je mogelijk last van je hart had. Mijn enkel was kapot. Lia van Rust Wat organiseerde een op- en afhaaldienst. Iedere dag werd ik een auto in gedragen naar je toe gebracht en bij je bed weer opgehaald om terug naar huis gebracht te worden, uiteraard via de kroeg.

We hebben dat ongeluk overleefd, had ook mis kunnen gaan. Het was een frontale botsing omdat we ruzie hadden en jij ritmisch op je pedalen trapte: eerst werken, dan vakantie, eerst werken, dan vakantie. Het was mijn uitspraak die jou niet beviel. Eerst werken, dan vakantie. Mijn angst om financieel ten onder te gaan was groot. Jij had daar minder moeite mee. Om niet afhankelijk van jouw inkomsten te zijn,

was ik weer gaan werken. Samen verdienden wij meer dan genoeg om niet bang te hoeven zijn, tenminste als je uitgavenpatroon in evenwicht is met je inkomsten.

Ik ben op een moeilijk punt aangekomen.

Wie was verantwoordelijk voor onze uitgaven?

Ik als het ging om de melkboer, de slager, de bakker, mijn eigen kleding, de dieren. Jij als het ging om de hypotheek, de verzekeringen, het eeuwige verbouwen, de tuin, je camera's, je lenzen, je flitsers, al je creatieve ondernemingen die soms de pan uit rezen en de werkelijkheid te boven gingen. Jij vond dat geen probleem. Het huis kon altijd verkocht worden en dan zou er weer reserve genoeg zijn. Later heb ik me de haren uit het hoofd getrokken, omdat ik me zo gehoorzaam naar jou had opgesteld. Toen ik zelf voor alles verantwoordelijk was, bleek ik financieel behoorlijk stabiel te zijn.

Maar dat is achteraf gepraat.

Toen stond het water hoog en was wonder boven wonder inderdaad redding nabij. Jij en ik belandden in een crisiscentrum. Wij waren symbiotisch geworden en moesten afstand van elkaar nemen, was de mening van de hulpverleners.

Jij werd opgenomen in het Behandelcentrum van een PAAZ, de Psychiatrische Afdeling van een Algemeen Ziekenhuis.

Ik mocht meedoen in de relatietherapie.

Eerst voelde ik opluchting, werd ik niet meer alleen met jouw sores geconfronteerd en hoefde ik even niet voor je te zorgen.

En op een dag zat ik in het bad en voelde me in de steek gelaten.

Had ik, verdomme, zo ontzettend mijn best gedaan.

Mijn lippen had ik stuk gebeten om maar niet te laten merken hoe verdrietig en boos ik was. En nu kreeg jij alle aandacht en zat ik alleen in dat huis. Niemand die het kon schelen hoe het met mij ging. Ik besloot dat ik me ook ging melden als hulpzoekende en werd aangenomen. De eerste keer ging ik mee voor jou, omdat jij vast was gelopen, maar nu ging het om mij.

In de relatietherapie was ik er achter gekomen hoe ik mezelf – en jou - onder druk zette en ik wilde daar verandering in brengen. Jij was niet blij, had je net de volle aandacht, moest je die met mij delen. Bah, bah, bah

Ja en dit brengt me – denk ik – bij de kern van de zaak.

Wie geeft wie aandacht? Wie zorgt voor wie?

Wie geeft het paradijs vorm? Jij door steeds een nieuw paradijs te bouwen? Het ene nog mooier dan het andere.

Ik moet toegeven dat ik met jou alleen in huizen heb gewoond die als thuis voelden. En dat heeft me aan je gebonden.

Wat was mijn bijdrage? Ik ben van harmonie, gezelligheid, sfeer, mensen, samen eten en drinken. Toch was ik in de eerste plaats druk met financieel onafhankelijk van je zijn. Ik wilde niet het risico lopen mijn veiligheid in de vorm van een huis kwijt te raken. Toch is dat wat er drie keer in tien jaar tijd gebeurde.

Jij en ik holden ons paradijs van binnen uit door elkaar te wantrouwen, door de hulp van drank in te roepen in plaats van te zeggen hoe ongelukkig we waren en hoe we dat elkaar verweten.

Jij zou me toch gelukkig maken en kijk nou wat je doet.

Nee, idioot jij zou mij gelukkig maken, dat was de afspraak.

Na drie maanden PAAZ kwamen we juichend thuis.

We hadden een andere wereld leren kennen,

een wereld waarin aandacht en respect voor gevoel was.

Een wereld die we dachten over te kunnen brengen in ons dagelijks bestaan. We gaven een zo open interview aan onze collega's van het blad Revue, dat zij ons nauwelijks nog durfden te benaderen. Wisten we zeker wat we beweerden? Zij hadden hun twijfels. Wij waren overtuigd dat we niet meer in de valkuil zouden vallen van niet bellen als we laat waren, van te bang zijn om te zeggen dat we het niet eens waren, van te veel drank, van kwaadheid oppotten, van niet praten maar verwijten. En we hadden een immens grote stap genomen door twee meisjes als pleegdochters in huis te nemen, twee meisjes die ook opgenomen waren om van hun verslavingen af te komen. Eind goed al goed was de boodschap waarmee we de PAAZ verlieten. Wij zouden een zo niet gelukkig dan toch gezellig gezin worden.

Ik schrijf steeds wij maar dat was het eerste misverstand.

Het ging niet over wij, maar over jou en mij.

Jij wilde je over de meisjes ontfermen.

Je voelde je geraakt, omdat ze je aan je eigen kinderen deden denken. Ik kon me dat voorstellen, had mijn bedenkingen, maar wilde of kon het geluk niet in de weg staan.

Waarom was ik zo bang om voor mijzelf op te komen? vraag ik me nu af. Mijn overleving is dat ik niet buiten het gevoel kan dat ik nodig ben. Fantasie en werkelijkheid lopen hier volkomen door elkaar. Mijn fantasie, die van jou, van de meisjes en van de hulpverleners van de PAAZ . Het programma waar wij deel van uit maakten ging over een zeer intensieve behandeling van hoogstens zes weken. Het was 1975 en er heerste een optimisme in de psychiatrie, tenminste in het Utrechts Academisch Ziekenhuis waar wij waren. Er waren drie afdelingen: het crisis-, opname- en behandelcentrum. Wij waren in het behandelcentrum, waar niet met medicijnen werd gewerkt en wel met non verbale, creatieve, relatie en andere therapieën, die mij de ogen openden. Als ik ooit van geluk heb mogen spreken, dan was het toen. Ik weet niet hoe lang deze euforische toestand in de geestelijke gezondheidszorg heeft geduurd, maar ik weet wel dat hij al lang voorbij is. Nu zijn medicijnen weer aan de orde van de dag. Ik vind dat zo ontzettend schrijnend. Hoewel het toen ook niet ideaal was, maar toch.

Wat bij ons mis is gegaan, is de slordige nabehandeling. Op een dag was het tijd om te gaan. De zes weken waren ruim overschreden, ook door de twee meisjes en voor hen moest een plek worden gevonden. Het een leek in het andere te passen. Wij hadden samen geen kinderen, jij miste je eigen kinderen en wilde graag een kans om toch voor kinderen te zorgen. Of kinderen, ze waren zeventien en achttien, grote pubers dus. Natuurlijk ging het eerst goed. Het was gezellig, er werd veel gelachen. Omdat het een goed idee leek om ze te leren voor iets te zorgen, mochten ze allebei een puppy kiezen. Het gezin werd uitgebreid met een bouvier van drie maanden en een Ierse setter van een half jaar. Terwijl ik dit opschrijf voel ik een soort aanzwellende lach in mijn buik. Als zoon van een journalist en toneelschrijver, had je een goed gevoel voor theater. En mijn eigen hang naar een opwindend leven, mijn eigen verlangen naar opwindende verhalen en toneelstukken werkten mee. Ook ik geloofde in het onmogelijke waar maken. Gewoon doorgaan, gewoon doen. Ik had geen idee wat het betekende om verslaafd te zijn, geen idee wat er boven ons hoofd hing toen Em vroeg of ze af mocht kicken.

Natuurlijk mocht dat van mij. Moest ik meewerken? Graag. Em was een ruwe, ongelikte beer, die mijn hart kon laten smelten met haar humor. Als we op de bank zaten, zat ze aan mijn voeten, of tegen me aan, of lag op mijn schoot. Maar als Em aan drugs kon komen en daarbij aan alcohol veranderde ze in een ontombare ongerichte kracht die een kroeg leeg kon meppen. Ze wilde vrachtwagenchauffeur worden en wat kracht betreft zou dat een uitstekende keus zijn geweest, maar zover is ze nooit gekomen. Ik herinner me een avond op de PAAZ. Het was aan het eind van onze opnameperiode. We mochten weer naar buiten, de stad in en Em kwam volkomen opgeladen binnen. Ze werd als zo gevaarlijk gezien, dat zes hulpverleners werden opgeroepen om haar in de isoleercel te zetten. Afschuwelijk om mee te maken. Jij en ik vonden dat zo verschrikkelijk. Dachten we dat wij het beter zouden doen? Dat moet haast wel. Wat ongelooflijk naïef. Nu onvoorstelbaar, maar daarvoor moesten we het eerst meemaken.

In ons huis kwam Em wat later dan Fie, die beschaafder en bereikbaarder was. Fie deed haar best om zich aan te passen, leek niet meer verslaafd.

Pas toen Em ook in huis kwam, kreeg ik enig idee waar we aan begonnen waren. Samen gingen ze naar Amsterdam, speed of weet ik veel wat halen. Kwamen weer naar huis en gingen ieder op een bank liggen, de muziek zo hard dat het geluid ons tegemoet kwam als we het dorp inreden. Het bracht jou en mij dicht bij elkaar, we zaten samen in de boot. Ik herinner me die nacht dat ze een trip hadden genomen, die zo verkeerd was gevallen dat ze besloten het huis te gaan schoonmaken, begeleid door opzweepende muziek. Of die avond toen Em en Fie ruzie hadden en elkaar met (brood)messen achterna zaten. Ze renden rondjes door het huis over de trappen door hun kamer over de vide en naar de grote leefruimte waar wij zaten. Of die autorit toen Em aan het afkicken was en we op de snelweg moesten stoppen omdat ze van de pijn met haar hoofd tegen de raampjes sloeg. Ik geloof dat we alle drie op haar zijn gaan zitten om haar te kalmeren. Toen we thuiskwamen hebben we het ziekenhuis gebeld. Er kwam een ambulance die haar meenam, maar eerst kreeg ze prikken, zodat ze rustig werd en bijna verdoofd was. Meer dan pijnlijk dus.

De volgende dag werd ze naar de PAAZ gebracht, waar wij en de hulpverleners met angst en beven op haar wachtten. Was niet nodig. Ze was als een lammetje zo gewillig en lief. Toch is ze niet meer bij ons teruggekomen. Kon werkelijk niet. Met Fie zijn we nog op vakantie naar St. Tropez geweest. We kampeerden op de punt aan het eind van de stranden bij Ramatuelle. Ik zag mijn Franse schilder uit de verte terug. We zaten zo ver van het dorp dat ik niet even naar zijn favoriete café kon lopen en mijn rijbewijs gebruikte ik niet. Te bang om in mijn eigen alcoholkuil te vallen. Als ik hem echt had willen zien had je me niet kunnen tegenhouden. Maar ik had genoeg gezond verstand om jouw onuitgesproken maar onderhuids aanwezige jaloezie niet te tartten. Bang om ons leven nog ingewikkelder, nog pijnlijker te maken. Nu ik me inleef in toen, voel ik hoe het verlangen naar hem nog aanwezig was. Later zijn we nog een keer terug geweest. We logeerden in Grimaux en gingen samen met Alain naar een grote overzichtsexpositie van eigentijdse mediterrane schilders in Monte Carlo. Hoe dan ook, hingen zijn gouaches en schilderijen daar en ik vond dat geweldig. Ik zie hoe we met z'n drieën op het kiezelstrand zaten. Alain gaf mij een steentje en ik heb het lang gekoesterd in de vensterbank. Ik geloof dat ik het nog heb, maar ik heb zoveel stenen dat ik niet meer weet welk steentje van hem is.

Terug naar de tijdslijn. Op den duur verdroeg ik ook Fie niet in ons leven. Ik had geen ruimte voor haar. Had het gevoel dat ik aan een verwachting moest voldoen die niets met mij re maken had en zei Nee. Daarbij hadden we geldproblemen en besloten ons huis te verkopen. Een nieuwe periode kwam in zicht. Ik ben nu al meer dan vijftientig jaar van je gescheiden. Ik heb daar nooit spijt van gehad. Wel had ik spijt van mijn huwelijk met jou. Hoe kon ik zo stom zijn? Hoe kon ik laten gebeuren wat er gebeurde? Hoe kon ik niet weten dat jij je eigen kinderen praktische sekslessen gaf toen ze in de vakantie bij ons logeerden? Hoe kan het dat ik dat pas jaren later van hen hoorde? Hoe kan het dat ik minstens zes keer vertrok en toch weer terug bij je kwam?

Hoe kon ik leven met jouw sadistische monologen als je te veel drank ophad? Hoe kon ik het verdragen dat je me tientallen keren liet zitten met het avondeten, omdat je het zo gezellig in de kroeg had? Hoe kon ik verder met je na je zelfmoordpoging chantage? Hoe heb ik me jarenlang kunnen schikken in de rollen die we speelden toen we samen de fotoresearch van 'Onze Jaren 45-70' deden? En toen was ik de secretaresse en deed jij de leuke buitendienstklussen?

Ben ik bezig te overdrijven? Laat ik mijn woede de vrije loop en zie over het hoofd, dat ook ik mijn aandeel in ons verhaal heb? Vergeet ik dat ons leven niet alleen kommer en kwel was. Een lichtpunt was Senegal. Jij had daar een reportage voor Revue gemaakt over plantages die een internationale maatschappij bezig was aan te leggen. Je was zo geïnspireerd geraakt dat je aangenomen werd om de publiciteit te doen. De eerste keer werden we samen uitgenodigd om naar Senegal te komen. Ik was helemaal weg van de bevolking van dat land. Ik vond het geweldig om Frans met ze te spreken, te lachen, te dansen en ik was onder de indruk van dit grootse project. Jij ging daarna heel vaak, maakte foto's, kalenders, receptenboekjes, zorgde dat er een documentaire voor de tv werd gemaakt en dat er een reportage in Elsevier kwam. Ik ging nog een keer mee op vakantie. Dat was onvergetelijk. In samen reizen, samen vakantie houden, waren we goed. De problemen begonnen thuis als we ons dagelijks leven moesten leven.

We verkochten ons huis in Acquoy en vonden een dijkhuis in Ameide, met uitzicht op de Zederik, een van de mooiste natuurgebieden die ik ken. Riet, grienden, waterlelies, gele dotters, eenden, de zwarte stern, een roerdomp, een roeiboort met een hulpmotor die ons naar Meerkerk voer, waar Lia was neergestreken en een groot café met restaurant was begonnen. Roberto, de setter en Lord, de bouvier mee in de boot en genieten maar. We waren nog altijd in therapie. Nu om van de alcohol af te komen. Een nobel streven dat hoop gaf. Ik verwachtte nog altijd dat op een dag het genie in je zou winnen van het monster. Het huis in Ameide is mijn favoriete huis wat licht betreft. Zon alom, de hele dag als het niet bewolkt was.

Het meeste licht aan de achterkant waar jij de eetkamer en de keuken verhoogd had gebouwd door de bestaande slaapkamers uit te breken en een dakkapel te plaatsen met groot raam.

Als je iets goed kon, dan was het huizen verbouwen en sfeer geven. Wat je ogen zagen, konden je handen maken.

Het leek alsof we een nieuwe kans in een nieuw paradijs kregen. Maar voor mij werd steeds duidelijker dat ik niet ben geboren voor het leven op het platteland. Ik kon niet tegen de taal, ik kon niet tegen de beperkte interesses, ik kon niet tegen het idee dat het kalfje Mariska dat een half jaar buitendijks op ons land mocht grazen in de diepvries van de buurman terecht zou komen.

Ik kon niet tegen de kennel die we voor de honden hadden gemaakt. Ik kon niet leven met het risico dat de katten ieder moment onder een voorbij scheurende auto konden komen.

In Ameide hebben we nog geen twee jaar gewoond en we hebben minstens twee katten verloren.

Niet zomaar katten, het waren de katten van Hans, de boezemvriend van mijn broer, die op een zeiltocht om de wereld bij gebrek aan zuurstof verongelukte in een badkuip op de Canarische eilanden. Hij was negenentwintig. Zijn dood trof ons allemaal zo diep. En het verdwijnen van zijn katten – in de eendenkooi? – maakte dat ik me nog onveiliger voelde.

Ook onveilig voor mij was dat Em achter ons was gaan wonen bij een gezin met jonge kinderen. Ons huis stond hoog op de dijk en zij woonde in een van de lager gelegen huizen beneden.

Eerst woonde ze weer bij ons en lag de hele dag in bed.

Ik werd daar zo gespannen van dat ik opgelucht adem haalde toen ze besloot te verhuizen. Niet dat het leed toen geleden was.

Toen ze aan de heroïne ging, verbond dat ons met alle andere burens. Wat konden we doen om haar van de ondergang te redden? Noppes. Niks. Helemaal niks!

Het valt me zwaar het verhaal van ons huwelijk uit de doeken te doen. Ik word er allesbehalve vrolijk van.

De basis van deze tekst schreef ik om voor te lezen op de herdenkingsdienst die we voor je hielden.

Tina en Spencer met zijn vrouw waren over uit Engeland.

Zij logeerden bij mij. Spencer was sinds zijn vertrek als jongetje nauwelijks terug in Nederland geweest. Waarom bleek nu: hij was

te kwaad, voelde zich te misbruikt door jou en vroeg zich af waar ik toen was? Had ik hem niet kunnen beschermen tegen jou en tegen de buurvrouw, die er ook bij was betrokken.

Pijnlijke vragen die ik met Nee moet beantwoorden.

Nee dat kon ik dus niet. Omdat jij je min of meer uit de maatschappij had teruggetrokken en niet of nauwelijks werkte voelde ik me verantwoordelijk voor onze inkomsten.

Ik reisde iedere dag meer dan twee uur heen en meer dan twee uur terug naar Amsterdam of Haarlem en was dus weinig thuis en als ik dat wel was moest ik koken en zorgen dat het gezellig was. Geen excuus. Ik had moeten of kunnen zien wat er aan de hand was, maar deed dat niet, had daar geen aandacht voor.

Tja, hoe kon dit alles gebeuren?

Ik heb geen antwoord, weet alleen dat het gebeurde en dat ik er bij was ook al leek het soms alsof dat niet zo was.

Het besluit om terug naar Amsterdam te gaan kwam van mij.

Ik deed het niet langer, zei ik in therapie, ik had het helemaal gehad met het dorpsleven, het liefst ging ik op de Dam of in het Centraal Station wonen. Ik had me nu zeven jaar aan jou aangepast, tijd om je aan mij aan te passen. Onze twee therapiedames waren het daar helemaal mee eens. De uitspraak viel 's morgens. 's Middags reden we naar Amsterdam, belden de makelaar van mijn familie, die een etage op de Amsteldijk te koop bleek te hebben. En een week later mochten we die etage op een waanzinnig mooi punt van ons noemen. Uitzicht op het water, uitzicht op de boten, uitzicht op de stad. Wat meer kon ik wensen? Ik werkte in de Parool Toren aan de overkant van het water, een minuut of tien lopen.

Het huis was ruim, licht, sjiek. Omdat ons huis in Ameide voldoende winst opleverde konden we ons uitleven met de verbouwing. Bloemetjesbehang leek een welkome afwisseling van de ruwe stenen en muren met stucwerk waar we tot nu toe mee hadden geleefd. Pure romantiek. Ik was blij, optimistisch. We hadden voor de setter in de eigenaar van de snackbar in Meerkerk een baas gevonden, die dagelijks met hem de velden in wilde trekken. Pijnlijk om afscheid te nemen, maar we wisten geen betere oplossing. De bouvier en de twee katten die we nog over hadden gingen mee. Helaas zouden de katten hun vrijheid verliezen, maar gelukkig zouden ze veiligheid vinden.

En Lord? Hij paste zich aan. Werd een stadshond die dol was op de tram, mee naar het café ging en mee naar mijn werk waar hij probeerde zoveel mogelijk met de lift op en neer te gaan.

Wat mis ging was de lok van de kroeg, altijd en alom aanwezig. Ook voor mij, niet alleen voor jou, dat moet gezegd. Alcohol was de grote tegenspeler van jou en mij. Ik zeg alcohol en bedoel dat jij en ik vluchtten voor de werkelijkheid door op kritieke en gelukkige momenten de kroeg in te duiken. Als ik eerlijk ben, beken ik dat ik jou net zo nodig had als jij mij. Wat ik moest leren is uit mijn zelfbeeld van de volmaakte intelligente supervrouw met een groot hart te stappen. En ik had geen betere tegenspeler kunnen treffen. Je bewonderde me en je holde me uit. Een dubbele boodschap die me dwong om mijzelf beter te leren kennen. Me dwong om op eigen benen te gaan staan en stapje voor stapje de vrouw te worden die ik nu ben. Jij hebt me zo op scherp gezet dat ik of ten onder was gegaan of de zelfstandige sterke vrouw moest worden die haar eigen baas is en plezier heeft in haar leven. Wat kostbaar is werd met pijn verworven, heb ik geleerd. Ik hoop dat je waar je nu bent zonder cynisme kunt horen, dat ik je niet alleen heb verwenst maar ook dankbaar ben voor dat wat je me hebt geboden: nooit aflatende passie, creatieve hartstocht en verlangen naar liefde, die op angst om te verliezen gegrond waren. De angst om te verliezen is niet minder groot in mij. De angst om te verliezen, maakte ook mij onberekenbaar. Jij dacht dat de liefde buiten je was, Kees, maar hij zat in je, ook in jou...

Ik dacht dat de liefde voor jou in mij zat maar niet werd gezien door je. Een misverstand. Ik deed mijn best om van je te houden, maar liefde heeft niets met je best doen te maken. Toch was ik niet zonder liefde tien jaar met je samen. Die tien jaar hebben me wakker gemaakt. Wat ik bij je zocht was gevoel. Jij was daar goed in. Ik niet, ik had mijn gevoel opgeofferd aan de redelijkheid. Ik wist alles beter, ik wist hoe men zijn of haar leven moest leven. Daarom durfde ik wel de verbinding met jou aan.

Wat kon mij gebeuren? Ik zou altijd een oplossing vinden.
In de jaren met jou heb ik geleerd dat het leven niet maakbaar is.
Het leven is een bloedje serieuze zaak.
Ik had dat onderschat en weet nu beter.
Vanuit je hoofd leven is hoogmoed gestalte geven, die geen grond heeft. Om wel grond te voelen moet je letterlijk de diepte in en de pijn voelen, niet alleen je eigen pijn maar ook die van de ander.
Ik heb alles gedaan om om jouw pijn heen te kunnen en zo de mijne niet te hoeven voelen. Een raar punt waar ik nu ben aangekomen. Jouw pijn, mijn pijn.
Jij die mijn pijn groter maakt, ik die jouw pijn zichtbaar maak.
Of waren we de boodschappers van het slechte nieuws, die elkaar moesten tegenkomen om de al bestaande pijnen in kaart te brengen. Mijn pijn van de afwezige, neurotische vader op wie jij als twee druppels water leek. Jouw pijn van de afwezige bezige moeder die geen tijd om te knuffelen heeft. Klinkt bekend, heel bekend zelfs. Tijd om mijn leven te beteren en nu onmiddellijk te stoppen met schrijven en om aandacht aan Poe, de poezen en vooral mezelf te geven.

Om ook jouw stem te laten horen, geef ik jou het laatste woord door de gedichten weer te geven die je schreef toen we nog samen waren. Toen kon ik ze niet lezen, niet horen en niet serieus nemen.

opnieuw beginnen

*ik weet dat ik iedere dag
opnieuw geboren word
ontwaken is niet voortgaan
in een onvoltooid (leven doorgestreept) verleden
ik weet dat ik iedere dag
opnieuw geboren word
daarom kan ik niet afmaken
hetgeen gisteren was
Wel kan ik weer
Opnieuw beginnen*

een spin zakt aan een draad

vanuit m'n ruggengraat omlaag
een web omwoelt mijn ziel
in mij blijven eigen emoties kleven
leed van anderen bereikt mij niet
kom vlug mijn grote spinneneter
steek je slurf in mij
en wreet me beter

fotojournalist af

leven zonder lenzen is goed
leven zonder (zinnen doorgestreept) letters moeilijk
leven met mensen is zien
zien doet mij verlangen naar (leven doorgestreept) zijn
ik wil zien zonder kamera
ik wil zien zonder lenzen
ik wil zien, geen kleuren
binden in zilver, grijs of zwart
ik wil zien en schrijven
woorden tot zinnen
ik wil zien en leven
nog levend wil ik zien

de foto en ikzelf

roepend ben ik niet gehoord
zoekend heb ik niet gevonden
ziende door het glazen oog
contouren wit tot zwart gebonden
tastend zoek ik in mezelf
en vind emoties van een ander
m'n lijf en hoofd zijn leeg
nu laat ik m'n eigen gedachten toe
zullen tijd en ruimte op me wachten?
Wat is ook weer elkander
Zijn dit mijn eigen gedachten
Zullen tijd en ruimte op me wachten

1976

zien

ogen kijken
in ogen
zielsdiep
kijken die ogen
zij kijkt
hij kijkt
in ogen
hij bloost
zij blikt
een ogenblik

Kees Jansen

Vragen: hoe heb jij jouw gebonden zijn beleefd?
Ben je nog altijd gebonden of heb je het kunnen
transformeren naar verbonden zijn?

29. De kracht van de Verbeelding

*Nu denk ik: er bestaan geen vergissingen in die zin.
Ik moest dat doen om te weten hoe het is*

Waarom zit ik nog steeds kwaad te zijn op dat meisje, dat gewoon haar werk doet en gas en stroom moet verkopen? Het is haar toon die me op scherp zet. Ik ben toch al allergisch voor de moderne verkooptechnieken, omdat ik me per definitie misbruikt voel. Ik zie de 0000000 op mijn nummerweergave verschijnen, denk, daar zijn ze weer, neem toch op, omdat je het nooit weet, er zijn tenslotte ook klanten en vrienden die hebben gezorgd dat hun nummer niet herkend wordt, maar als ik hun ratelende stem hoor die me vertelt met wie ik spreek en de vraag of ze met meneer of mevrouw Van Wijk spreken, dan voel ik de irritatie naar mijn keel stijgen. Meneer of mevrouw Van Wijk? Nee dus, daar spreek je niet mee. Zeg doe-oeg of de groeten of de mazzel en hang op. Zou ik daar geen gesprek over kunnen beginnen? Kan ik niet uitleggen hoe irritant ik dit soort telefoontjes vind? Hoe brutaal en grensoverschrijdend? Hoe niet menselijk? Hoe mechanisch en ontluisterend?

Terwijl de andere kant van de medaille is dat ook ik moet verkopen wil ik een inkomen hebben. Ik moet nog wel mezelf verkopen, dat is helemaal een opgave. Hé, hallo, dames en heren, hier zit ik, ik heb een blijde boodschap: je hoeft niet in de verwarring of in de puree of in je verdriet of in je woede te blijven steken, als je daar niet voor kiest. Maar dat gaat niet vanzelf, je moet wel bereid zijn tijd en geld te investeren door naar mij toe te komen en gebruik van mijn diensten te maken. Hoewel het een eerlijke boodschap is, weet ik dat ik geen garantie op slagen kan geven. Het maakt me kwetsbaar omdat ik niet zeker weet of ik in staat ben degene die naar me toekomt te bereiken.

Als ik aan dat assertieve meisje aan de telefoon denk,

dan zeg ik tegen mezelf: zij is van de nieuwe tijd,
zij heeft geen boodschap aan onzeker over haar product zijn.
Jij kunt wat van haar leren. Verkopen is een vak.
De gedachte brengt me terug naar de tijd dat ik – deur na deur –
encyclopedieën probeerde te verkopen
aan Amerikaanse militairen die gelegerd waren in Duitsland.
Het was 1966. Samen met mijn zus maakte ik deel uit van
een groep verkopers uit Engeland, Nederland en Ierland,
die in de omgeving van Frankfort, München, Heidelberg
‘The Wonderland of Knowledge’ verkochten.
Niet dat we ooit een exemplaar in handen hadden gehad.
We moesten het doen met een affiches.
Als we één encyclopedie per week verkochten, verdienden we
vijftig dollar, toen tweehonderd Mark en genoeg om in een hotel te
kunnen slapen en eten. Het streven was uiteraard om meer dan dat
om te zetten, maar dat lukte niet altijd.
Sommigen verkochten altijd, anderen nooit.
Meestal haalde ik gewoon het gemiddelde van één.
Overdag zaten we in ons hotel.
Geen groot plezier als het slecht weer was.
Met een dompelaartje thee maken,
kleren wassen in de wastafel, strijken met een reisboutje.
En altijd dezelfde Engelsman die niet verkocht en geldproblemen
had en de Ierse die altijd verkocht en haar geheim niet prijs gaf.

Melkkoe

Mijn carrière als verkoper heeft hoogstens vier maanden geduurd.
Niet lang maar ik beschouwde deze periode
als een leerzame doch pijnlijke vergissing.
Nu denk ik: er bestaan geen vergissingen in die zin.
Ik moest dat doen om te weten hoe het is
om van deur naar deur te gaan en te zeggen:
*I am Time van Wijk and I am from Holland
and I would so much like to speak with you
and your husband or wife,*
afhankelijk van wie de deur opendeed.
Ik moet toegeven dat ik dit met grote aarzeling deed.
Ik kon me voorstellen hoe vreselijk het moest zijn
om verkoper na verkoper aan de deur te krijgen.

De een om je de *Encyclopedia Britannica* te verkopen
de volgende met God mag weten wat voor encyclopedie.
Dan waren er nog de verkopers van auto's, verzekeringen,
porselein, enzovoort, enzovoort.
Tja, dit is Amerikaans dacht ik toen. Wat waar is.
Zij waren meer gewend dan ik aan dit soort verkooptechnieken
en leken er niet mee te zitten.
Of ze zeiden: *No, thank you* en sloegen de deur dicht.
Soms hoorde ik een kind vragen: *who was that, mum?*
Oh, one or other saleslady...
Maar tot mijn verbazing werd ik ook binnengevraagd,
omdat ze me geloofden en het wel leuk vonden iemand uit
Holland te ontmoeten? Of omdat ze zich verveelden?
Ik weet het gewoon niet, maar hoe meer ik hierover schrijf
hoe meer ik besef hoe ik met mijn integriteit worstel
als ik iets wil verkopen.

'Onvoorwaardelijk is de kracht van de verbeelding,' zegt een
man op de radio. Ja, dat is zeker aan de orde als je encyclopedieën
verkoopt. Ik weet nog dat ik het leuk vond toen ik begon.
Ik was op een advertentie afgegaan met de kop *Opportunity*.
Het leek zo aanlokkelijk dat ik besloot een week vakantie te nemen
om te proeven. Test gelukt, mijn baan op de redactie van *Revue*
opgezegd, omdat ik niet langer dag in dag uit in een kamer op het
Noorden binnen wilde zitten. Jammer, dat ik toen nog niet wist
hoe inspirerend schrijven kan zijn. Het avontuur dat volgde is
minstens een kort verhaal zo niet meer waard.
Maar nu in dit kader volstaat het om te constateren
dat het pure verkopen niet mijn ding is.
Ik ben daar te gevoelig en te trots en vooral te bang voor.
Zou ik daarom zo onmatig kwaad worden
als ik zelf het gevoel heb dat verkopers me als een melkkoe zien
die alleen van belang is als ze melk geeft.

Vragen: ben je een koper of een verkoper of allebei?
Welke verleiding is groter die van het kopen of van het verkopen?
Welk raadsel gaat er in jouw leven schuil achter het willen bezitten?

30. Ondernemen

*Ondernemer zijn is geen hobby,
het hoort bij het heilig moeten.*

Net een gesprek gehad in het Ondernemershuis over het reilen en zeilen van mijn praktijk. Bedacht onderweg er naar toe dat ik ondernemers de aller leukste groep mensen vind om mee te werken. Kleine ondernemers die éénvrouws- en éénmanszaken drijven. Net als ik zelf dus.

Wat ik zo boeiend aan ze vind, is dat ze eigenwijs zijn en denken dat ze het minstens beter zullen doen dan hun voorgangers en voorbeelden. Waarschijnlijk hun vader en moeder.

Zodoende bedacht ik, dat de kleine ondernemer mijn doelgroep is of zou kunnen zijn. Ik had uiteraard geen uitgewerkt plan in mijn hoofd maar kon naadloos op de vragen van mijn consultant ingaan en vertellen hoe geweldig ik mijn doelgroep zou kunnen inwijden in de geheimen van het ondernemersschap als het gaat om doorgaan, lef hebben en je creativiteit gebruiken.

Nu ik weer thuis ben, denk ik, leuk idee maar als ik dat ga doen, zit ik voor ik het weet weer in de ratrace.

Moet ik opboksen tegen al die communicatietrainingen.

Moet ik uitleggen wat ik meer heb dan zij.

En als het lukt, moet ik een groep eigenwijze startende ondernemers leiden, die binnen een mum van tijd in de confrontatie en frustratie zitten, die ik mag helpen te ontwarren.

Ik weet dat groei zonder frustratie niet mogelijk is en mede daarom ben ik gestopt met het intensief leiden van

groepsprocessen. Niettemin zal ik de ondernemers als doelgroep in het oog te houden. Wie weet ligt daar mijn kans om van therapeut naar docent te gaan. Als therapeut moet ik me druk maken om al die onvrede, al die behoeften die vervuld willen worden.

Als docent heb ik wijsheid door te geven die al of niet ontvangen kan worden. Mijn taak is zo duidelijk mogelijk te zijn, zonder me plaatsvervangend verantwoordelijk voor de ander te voelen. Ik kan nog veel leren, juist als ondernemer.

Hoe het moet weet ik wel.

Het gaat om de kracht om te doen en door te gaan

- als je een droom hebt
- als je erachter komt dat dromen niet vanzelf waar worden
- als je je droom aan de buitenwereld kenbaar wil maken
- als je omgeving je voor gek verklaart
- als je een naam voor je onderneming moet bedenken
- als je een plek moet vinden voor je onderneming
- als je beseft dat je geld moet investeren voor je iets verdient
- als je je eigen gespaarde geld moet aanspreken
- als je geld moet lenen en daar verantwoordelijkheid voor nemen
- als je reclame moet maken en jezelf verkopen
- als je klanten niet komen
- als je klanten wel komen, maar niet willen wat jij te bieden hebt
- als blijkt dat je meer geld investeert dan je verdient
- als je beseft dat je 7 dagen en nachten per week ondernemer bent
- als je beseft dat niemand voor je zorgt
- als je beseft dat je vakanties niet betaald worden
- als je beseft dat niemand voor je inkomen zorgt als je ziek bent
- als je het werk zelf niet aan kunt en personeel nodig hebt
- als het werk toch minder leuk blijkt dan je verwachtte
- als je succes hebt en toe bent aan vernieuwing
- als je de controle niet los durft te laten en koste wat kost aan het verleden vasthoudt
- als je merkt dat je je creativiteit verliest
- als je merkt dat je je integriteit kwijt raakt
- als je merkt dat je overspannen raakt
- als je partner zeurt omdat je er nooit bent
- als je er wel lijfelijk bent maar in je hoofd met de zaak bezig
- als eigen baas zijn je bang maakt
- als je iedere maand weer je kosten moet betalen

- als je je belastingaanslagen binnenkrijgt
- als je je huisstijl moet ontwerpen

Ondernemer zijn is geen hobby, het hoort bij het heilig moeten.

Zeker als je uit een ondernemende familie komt zoals ik.

Het verhaal van mijn oma is dat ze een jaar getrouwd was, uit het raam keek, een winkel te huur zag staan en toen ze hoorde dat de huur twee gulden en vijftig cent per week bedroeg, tegen zichzelf zei: als ik dat niet op kan brengen, ben ik het doodschoppen niet waard. Een heftige uitspraak, waar ik stil van word. Mijn oma was een platte Amsterdamse uit de Spaarndammerbuurt. Haar taal en woordkeus zijn niet de mijne, maar haar boodschap is in me geheid. Mijn oma is groot geworden. In haar groentewinkel verdiende ze genoeg om mijn opa in staat te stellen aannemer van grond- en heiverken te worden. Hij deed het goed, werd geschat op minstens een miljoen. Tot hij een werk met verlies in Groningen maakte, terug ging naar Amsterdam en besloot nooit meer een werk buiten Amsterdam aan te nemen.

Ook ik keek uit mijn raam, ook ik zag een winkel te huur staan, ook ik dacht: dat moet ik waar kunnen maken en huurde en verbouwde het pand, waar ik nu ik dit schrijf nog mijn praktijk uitoefen en woon. Doorgaan hoort bij mijn heilige moeten.

Het lijkt me ietsje overdreven om te zeggen dat het een kwestie van leven of dood is, maar de kracht die me drijft heeft minstens met overleven te maken en verantwoordelijkheid voor mijn eigen leven nemen.

Vragen: Voel jij je gedwongen om mee te doen met de wedstrijd 'wie is de beste'? Wie is de beste moeder, vader, therapeut, docent, ondernemer?

31. Grijnslachen

Maar ja, hij zit daar met haar.

En ik zit hier alleen met mijn steeltjes en mijn schrijfboek.

Mijn hart klopt in mijn keel.

Ik zit te schrijven in Grand Café Dantzig

en mijn meest pijnlijke ex komt binnen

met een huidige geliefde of vriendin in zijn kielzog.

Hij steekt zijn hand op en knikt.

Zij lacht naar mij, net als ik naar hem en haar.

Dat hoop ik tenminste.

Mijn mond vertrekken in een grijns is niet hetzelfde als glimlachen.

Een paar weken geleden stuurde ik hem een kaart voor zijn

verjaardag met de tekst:

Smile though your hair is greying

Smile even though you are playing

Smile and you will find

The world will be kind

For those who MIND

Prachtige tekst vind ik zelf. Voor hem en helemaal voor mij.

Glimlachen is niet mijn sterkste kant. Zeker niet als ik hem

tegenkom. Zo leuk vind ik het niet nog altijd het gemis te voelen

en de pijn van gedumpte zijn zonder pardon en zonder vorm van

proces. Ik heb dat al zo vaak gevoeld en gezegd dat ik

mezelf wel serieus moet nemen en toch denk:

doe niet zo teatraal alsjeblieft, hou op met dat gezeur.

Maar als het over macht en winnen en wie is het meest geliefd gaat

dan ligt hij ver voor op mij.

Een knagend gevoel in mijn maag vertelt me regelmatig:

‘het is niet af’ je moet nog iets doen. Maar wat?’

Ik wist dat de tijd rijp was.

Ik wist dat ik hem vandaag of morgen tegen zou komen.

Ik wist het, ik wist het, ik wist het.

Ik loop al een paar dagen te denken

Laat ik hem een kaartje sturen

dat ik zo langzamerhand rijp ben voor vriendschap
dat ik op zoek ben naar vrienden
niet naar een minnaar, een geliefde.
Een kaartje met de vraag of het aanbod
dat hij me ooit deed – wel praten, niet vrijen – nog geldig is.
Kennelijk heeft de voorzienigheid iets anders bedacht:
dit is de werkelijkheid, hij heeft jou niet nodig,
hij zit echt niet op jou te wachten, want
- je lijkt teveel op zijn moeder
- hij is bang voor je
- je bent te snel, te intelligent, niet lief, te groot, te workaholic.

Ja, ja, ik heb de boodschap wel gekregen.

Wil hem inderdaad niet horen of verstaan.
Het is ook niet de hele boodschap.
Want... hoe zit het dan als het niet om macht
niet om winnen, niet om gelijk hebben gaat?
Mijn hart klopt nog steeds bijna mijn keel uit.
Klopt? Bonkt is een beter woord.
Ik weet zeker dat hij zich nu ook niet helemaal lekker
zal voelen aan zijn raamtafel met dame,
maar hij zal wel niet weten wat hij er mee moet
zoals vaker gebeurd is als hij zich onhandig voelde.
Zou hij willen weten wat ik schrijf?
Wel of niet? Het maakt niet uit. Het resultaat blijft gelijk.

Er wordt een glas voor me neergezet waar de steeltjes uitsteken.

Het is de moderne drank voor de middag: verse mint thee.
Jammer dat hij niet tegenover mij zit.
Ik weet zeker dat wij tegelijk naar de steeltjes zouden kijken
en pret hebben. Maar ja, hij zit daar met haar.
En ik zit hier alleen met mijn steeltjes en mijn schrijfboek.
Ook leuk. Misschien zelfs leuker. Of niet leuker maar gewoon oké.
Omdat ik hem ken, omdat ik samen met hem naar andere steeltjes
en naar zonsop- en ondergangen heb gekeken
naar de al dan niet begroeide Spaanse bergen in de felle zon
naar de verpakkingen van producten in de supermarkt
naar Spaanse vissers op het dorpsplein
naar kerken en stranden

samen met hem gegrilde sardientjes heb gegeten
en 's morgens koffie met Spaanse cognac heb gedronken
weet ik hoe leuk het samen kan zijn.
Natuurlijk vind ik het pijnlijk dat hij me dat heeft ontnomen.
Natuurlijk ben ik in alle staten geweest en kan me nog kwaad
maken, maar ik weet ook dat ik nu ik alleen ben word gedwongen
om zelf minstens zo leuk, zo gezellig, zo attent en geestig voor mij
te zijn. Het duurde even tot deze waarheid tot mij doordrong.
Maar nu beschouw ik het als een cadeau dat niemand mij af kan
nemen. Ik heb harmonie met mij en ik bepaal met wie ik die
harmonie deel. Wat ik nu niet meer hoeft is luisteren en open staan
voor zijn chagrijn, zijn jaloezie en zijn pijn die niet de mijne is.
Uiteraard heb ook ik mijn chagrijn en pijn, maar die waren altijd al
van mij. Hij hoorde daar niet bij.

Het lijkt wel of alles bij elkaar komt dit uurtje in Dantzig.
Alles wat met mijn strijd met de mannen in mijn leven te maken
heeft. De basis is dat ik niet kan geven wat mij verwacht of
verlangd wordt. Ook wat ik van mij zelf verlang trouwens:
de ultieme onvoorwaardelijke liefde, die de exclusieve liefde
overstijgt. Alleen voor jou, omdat jij dus echt de allerliefste,
mooiste, leukste, knapste bent . Liever kan niet, bestaat niet.
Jij bent het! Boven jou kan niemand uit.
Bij hem dacht ik dat inderdaad, denk ik nog trouwens.
Voordeel bij hem is dat hij afstand van mij heeft genomen
en ik dus niets te maken heb met zijn luimen, humeuren, kuren.
Op deze manier kan een liefde lang stand houden.
Liefde op afstand is waar ik goed in ben.
Het begon bij mijn vader.
Onaantastbaar. Onaanraakbaar.
Groot en majestueus in zijn gelijkhebbende gekte.
Als ik hem wilde overwinnen
had ik mijn eigen gekte de ruimte moeten geven.

Mijn hart wordt rustiger.

Het zweet dat in mij handen stond minder.
Helemaal gerust voel ik mij nog niet.
Helemaal op eigen grond ben ik niet.
De vraag die bij mij bovenkomt nu is

of ik los van mij wil weten hoe het met hem is.
Zo op het oog maakt hij een olijke indruk.
Zo op het oog is er niets mis met hem.
Zo op het oog zie ik een man van een zekere leeftijd
die me zeker niet zou opvallen
als ik hem niet beter kende.
Mijn ogen zien niets bijzonders in hem.
Het is mijn hart dat me andere signalen stuurt.
Ik kan mijn trots laten zegevieren en doen alsof
ik hier onaangedaan zit te schrijven.
Mijn trots die zegt dat ik er vandaag zo niet op mijn voordeligst
dan in ieder geval ook niet op mijn slechtst uitzie.
Van buiten is er nog niet zoveel mis met mij.
Ik weet dat mijn benen, mijn slanke postuur en mijn haren nog
gezien mogen worden.
Mijn ego staat sterk genoeg om mijn liefde voor hem te toetsen
en echt te willen weten hoe het met hem is.

Is hij gelukkig met deze vrouw?

Wel of niet. Het een staat los van het ander.
Hij zal echt niet gelukkig met mij worden
omdat hij ongelukkig met haar is.
Maar gun ik hem dit geluk? Vind ik dat hij het verdient?
Tja, ik weet dat het tegen de liefde is om de liefde te willen
verdienen. Als hij gelukkig is met haar of met wie dan ook, is hij
gelukkig. Zo niet dan is hij het niet.
Op dit moment voel ik me vrij neutraal.
Kan ik hem nu loslaten?
Kan ik overgaan tot de orde van de dag?
Kan ik het hebben over waar ik het over wilde hebben
toen ik hier neerstreek?
Nee, natuurlijk niet.

Dit jaar ben ik al twintig jaar – in gedachten – met die man
 bezig. Het zoveelste toeval brengt hem weer onder mijn aandacht.
Het toeval bracht hem in mijn leven.
En omdat ik toevalligheden steeds serieuzer neem
mag ik deze kans niet laten lopen.
Ik zie af en toe een deel van zijn kale hoofd

dat boven een lessenaar uitkomt.
Mijn verlangen en afschuw komen om beurten omhoog.
Ik gun het mijn verlangen niet om te winnen.
Ik gun het trouwens mijn afschuw nog minder.
Ten slotte is het zo dat ik er uiteindelijk mee blijf zitten.
Ik kan me daarom beter richten op mijn eigen rol in het geheel
en me afvragen hoe blij ik daarmee ben.
Bij mij begint de verandering, bij mij begint de victorie en de
vrijheid en bovenal de Vrede.
Oké, het zij zo, hij kiest niet voor mij,
dus zal ik dat zelf moeten doen.

Kiezen voor mij betekent blij zijn met vandaag.

Blij zijn met vanmorgen.
Blij zijn met mijn bezoek aan de kauwgomballenfabriek
en het brainstormen met de vrouwen die net als ik een weblog zijn
gestart. Mijn zelfvertrouwen is daardoor gegroeid.
Ik mocht mijn intuïtie laten gaan en ideeën aandragen,
die in goede aarde vielen. Zo niet is het ook niet erg omdat ik er
zelf van heb genoten en geleerd. De volgende stap op mijn
Ouwerpowerpad kan mijn domeinnaam claimen zijn
en mijn weblog loslaten in de grote zoekmachines wereld.
Gedachten die nu boven komen, ook al ervaar ik ze als storend:
ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat deze vrouwen
ook enigszins jaloers op mijn weblogtalent zijn.
Ik zet dit met schroom neer, maar voel ook irritatie uit mijn buik
opstijgen Vrouwen die jaloers zijn op wat ik presteer, ben ik vaker
tegengekomen. Hoe zo zijn ze jaloers?
Ik werk me te pletter, ik schrijf, ben *begeisterd*, opgewonden,
barstensvol passie. Ze denken toch niet dat een weblog creëren
of een boek schrijven of een praktijk hebben vanzelf gaat?

En als ze dat wel denken, kan dat aan mij liggen
omdat ik niet open ben over hoeveel het me kost
om constant door te werken.
Intussen zit ik hier met ijskoude handen.
Ik moet weg. Dit is niet goed voor mij.
Ik moet naar mijn lijf luisteren.
De kou voel ik uit de hoek bij het raam komen.

Ik word kwaad.

Wat heb ik deze man eigenlijk misdaan,
dat hij me zo haat?

Waarom ben ik zo bang nog een emmer stront over me heen te krijgen, dat ik geen normaal woord tegen hem over mijn lippen krijg. Het brengt me terug naar waar ik hier in Dantzig mee begon: mijn machtsstrijd met (ex)cliënten, studenten en collega's.

Zij maken mij kwaad en ik maak hen kwaad.

Ik ben bang voor hen en zij voor mij.

Zij en ik waren in een grimmige strijd terechtgekomen,
waar we uit gestapt zijn omdat hij ons niet diende.

Eufemistisch kan ik dat overgave noemen
en zeggen dat ik de handdoek in de ring gooi,
maar in wezen voel ik me gekrenkt en afgewezen.

Van twee kanten mist de liefde en regeert
het oordeel, de schuld, de verwijten, de angst.

Ik weet niet hoe ik kan bieden, wat ik te bieden heb
als ik uit mijn rol van Goede Moeder stap.

En... speelt hetzelfde hier in Dantzig?

Kan ik zo angstaanjagend zijn als ik boos ben dat
'men' mij uit de weg gaat?

Voorbeelden van geliefden en vriendinnen,
die mij in de steek lieten komen boven.

Een heel pijnlijk punt in mijn leven.

Ik snapte wel dat zij ook boos waren,

maar kon me niet voorstellen

waarom ze weigerden nog met mij te praten.

Ik moet hier weg.

Ik ga afrekenen en iets leuks doen.

Weg! Waarheen?

Het Joods Historisch Museum om muziek te vinden
die me troost geeft?

Naar huis en mijn beesten, mijn pc en berichten?

Naar café De Jaren om nog meer te schrijven en weer warm te worden? Ik heb behoefte aan een omgeving waar ik me welkom voel. Hier verglijd ik in een stroom van gedachten die me steeds meer bij doem en de hel brengen.

Op de keper beschouwd is het voor mij onvoorstelbaar
dat de man van wie ik zoveel houd, dat hij mijn leven de laatste
twintig jaren in de onderstroom beheerst,
mij geen woord waardig keurt.
Nog meer onvoorstelbaar is dat ik dit laat gebeuren.
Maar wat kan ik doen?
Bij zijn/hun tafel gaan staan en een gezellig gesprek beginnen?
Nee, dat kan ik dus niet.
Ik pas mij aan aan wat sociaal aanvaardbaar is
en zit in de bovenstroom waar het koud is.
Alleen als ik mezelf toesta naar de onderstroom af te dalen
heb ik kans dat HET en dat ik weer warm worden.

Om weer warm te worden, zal ik mezelf moeten toegeven
hoe pijnlijk deze situatie is.
Nu hier in Dantzig in het klein.
Gewoon in het dagelijks leven in het groot.
Kennelijk ben ik niet in staat net zoveel te houden
van de aanraakbaren als van de afwezigen?
Het is een manco in mijn zijn.
Om te houden van lijk ik gekte,
afstand, haat, mysterie, magie nodig te hebben.
Mijn lijf wordt wat rustiger.
Ik voel mijn hart wel weer bonzen, mijn kaken zijn strak
en laten me voelen hoe gespannen ik ben.
Nu hier kan ik daadwerkelijk niks doen.
Nu hier spelen wij nog steeds hetzelfde spel:
Hij: Nee, jij bent het niet voor mij, dat zie je toch...
En ik slik: Hij houdt niet van mij, ik ben niet goed genoeg...
Ik word misselijk, wat een walgelijk spel.
Waarom laat ik me hierin meevoeren?

Wat maakt dat ik hem de macht geef om me op deze manier te
kleineren? Hoe komt het dat ik hem zo wreed met mij laat
omgaan? Wat maakt dat ik na hem nooit meer een andere man
ben tegengekomen die mijn verlangens om me te verbinden
wakker maakte? Wat een gotspe! Hij is het, hem wil ik en anders
niemand! Ik moet toegeven, dat deze wetenschap me een enorme
rust heeft gegeven. Hij bestaat, ook al is hij er niet voor mij, maar

dat is zijn besluit. Voor mij gaat het over de onderstroom en de zielsverwantschap, die ik niet ontkennen kan en dat hij dat wel doet, zal ik moeten aanvaarden. Niet zo makkelijk voor een type als ik dat het liefst het onderste uit de kan krijgt.

Weer thuis.

Bloemen gekocht en een ring met granaatsteentjes.
Goed voor mijn ziel, niet voor mijn vinger,
omdat de ring me verwondt als ik hem over mijn knokkel schuif.
Hoop dat het me helpt om afstand van mijn illusie te nemen.
Het was een intensief proces vanmiddag.
Ik kon alleen volgen wat mijn lijf me aangaf en wat mijn handen schreven. Ik heb de weg vrijgemaakt om te doen wat ik te doen heb: mijn angst zowel als de hoop opgeven.
Dat hij mij geen lief woord geeft, betekent niet dat ik niet lief ben.
Het betekent alleen dat hij niet zo lief voor mij is als ik dacht en hoopte. Maar dat hoeft niks met mij te maken te hebben.

*Vragen: wat kun jij niet of moeilijk accepteren in je leven?
Waarom is dat? Wat maakt het zo onaanvaardbaar?
Wat zou je kunnen doen om dat gevoel te overstijgen?*

32. Autodidacten

Een taal waarin woorden vaak tekort schieten.

Een taal die vraagt om doen, om proeven, om risico's nemen.

In dezelfde boot?

De charismatische schrijver is dood.

De laatste van de grote drie.

Hij was een autodidact, vier jaar middelbare school.

Net als ik dus.

Zitten hij en ik daarom in dezelfde boot?

Oorlogskinderen die je niks meer wijs kon maken?

Oorlogskinderen met hun eigen wijsheid en eigen nieuwsgierigheid?

Wat heeft het een met het ander te maken?

Hij en ik hebben de onderstroom boven zien komen

en moeten begrijpen dat er mensen bereid zijn

andere mensen af te slachten zonder daar van wakker te liggen.

Hoewel het laatste een veronderstelling is die ik niet kan bewijzen.

Het enige wat die richting uit wijst, is dat ik weinig boeken ken van daders die worstelen met hun geweten.

Terwijl schrijven toch de aangewezen weg kan zijn om daarmee in het reine te komen.

Autodidact zijn klinkt als een minpunt.

In mijn autodidacte oren althans.

Letterlijk is het 'iemand die zijn kennis door zelfstudie heeft verkregen'. Lijkt niks mis mee.

Maar de zin 'Daarom moest hij zo op de voorgrond treden' geeft een ander zicht. Aandachttrekker?

Wordt ook van mij gezegd of gedacht?

Ik dring mij op de voorgrond omdat ik aandacht nodig heb en bovendien iets wil bieden waar de wereld blij van wordt?

Tja? Om te beginnen zet ik mijn gedachten op papier om te onderzoeken waar het leven over gaat.

Volgende stap is de wereld laten weten wat ik heb ontdekt.

Niet dat de wereld daar altijd op zit te wachten,

maar dat lijkt me logisch, de wereld heeft zijn/haar eigen ideeën.

Wat is er zo bijzonder aan autodidact zijn?

Het moeilijke is dat ik de taal van de wetenschap niet versta en daarom een andere taal heb aangeleerd.

In mijn taal gaat het om de onderstroom, het gevoel, de passie, het verlangen, het geloof, het onbehagen, de hoop en de wanhoop.

Een taal waarin woorden vaak tekort schieten.

Een taal die vraagt om doen, om proeven, om risico's nemen.

In het programma over de schrijver ging het over zijn kunstenaarschap en zijn verlangen om chemicus – eigenlijk alchemist – te worden.

Herkenbaar voor mij. Ook ik voelde me aangetrokken tot flesjes verkleurende vloeistoffen en geheime formules die de wereld wellicht konden veranderen.

Maar voor ik daar aan toe was, verdween ik van school en hield me voornamelijk met liefde bezig.

Typisch werk voor een autodidact en amateur alchemist?

Onmogelijk om uit een boek te leren waar dat over gaat.

Van de week las ik dat volgens de alchemisten in je geduld je ziel woont. O, kan ik daarom eindeloos luisteren naar onoplosbare problemen? En heb ik totaal geen geduld als het om de kunst van mijn laptop en het internet gebruiken gaat?

De weg van de schrijver en mij kruisten zich op een avond in café American op het Leidseplein in Amsterdam.

Het was zijn biotoop en ook de mijne in de jaren zestig.

Ik was met een vriendin en wachtte op mijn geheime minnaar.

De schrijver zat aan de kop van de leestafel.

Wij aan een tafeltje in de buurt.

Als door de bliksem getroffen ontdekte mijn vriendin dat de blik van de schrijver op mij gericht was.

Ik bevroor van verlegenheid.

Wist niet hoe en waar ik moest kijken.

De blik van de schrijver priemde door alles heen.

Toen mijn minnaar zich bij ons voegde had hij binnen twee minuten door wat er aan de hand was.

Hij was daar niet blij mee. Jaloers dus. En met recht?

Sinds die avond was het Leidseplein een speeltuin geworden waar we al of niet de blik van de schrijver in beeld kregen.

Ik werd er bloednerveus van. Voelde me vereerd en nieuwsgierig.

Mocht daar geen blijk van geven. Wilde geen mot met mijn minnaar.

Op een avond was ik alleen met mijn vriendin.

Het was al laat, we gingen nog een broodje bij Kootje eten en liepen de schrijver tegen het lijf.

Een siddering trok door me heen.

Hij draaide om en volgde ons Kootje binnen.

Wij zaten aan de bar, hij aan een tafeltje achter in.

Zijn blik bleef hetzelfde.

Mijn vriendin kreeg er hoge nood van en ging boven plassen.

Binnen een halve seconde zat hij naast me.

Ik wist absoluut niet wat ik kon zeggen.

Ik weet ook niet wat hij zei. Zat potdicht. Zweet in mijn handen.

Ik keek, wist niet wat ik zag. Dit was werkelijk te eng.

Ik voelde me gevangen in zijn charisma.

Mijn vriendin kwam terug, ging aan zijn andere kant zitten

en praatte. Zij wist alles van film, alles van literatuur,

had geen gebrek aan een onderwerp. Zo leek het.

Plotseling ging het over mij, maar ik voelde me toeschouwer.

We bleken naar de *Old Inn* te verhuizen.

Ik moest nu maar eens stoppen met mijn geheime liefde, stelde mijn vriendin, en deze kans benutten.

Ik had weliswaar niet genoeg gelezen om echt in de gratie te komen, maar daar zou ik aan kunnen werken.

Misschien heeft ze gelijk, zei mijn hoofd.

Hou hier mee op, riepen mijn zweethanden en de steen in mijn maag. Ik kan me niet herinneren dat ik iets zinnigs heb gezegd of gevraagd. We gingen niet voor niks een broodje eten toen we hem tegenkwamen, we waren zeker niet nuchter, en ik voelde me steeds vager en willozer worden. De Kring was de volgende plek. We zaten aan een ronde tafel. Wat aangeschoten Kringleden bemoeiden zich met ons. Tot de schrijver en mijn vriendin ruzie kregen. Hij nam haar mee naar de trap en duwde haar naar beneden. Weg was ze en ik deed niks. Ging haar niet achterna. Hield haar niet tegen. Ik was in een glazen bol.

Maar nu was dan toch HET moment gekomen waarop ik

moest kiezen: of mee met hem of niet dus.

Ik ben nooit goed in Nee zeggen op zulke momenten geweest.

Gedreven door nieuwsgierigheid? Ik denk het.

Eenmaal in die zware donkere kamer met boeken

wist ik dit wil ik dus absoluut niet. Nee, nee, nee.

De schrijver had een ander idee. Niks nee, ja dus.

Later, vele jaren later heb ik begrepen dat mijn avontuur met de schrijver niet op zichzelf stond.

Ik bleek één van de minstens twee duizend te zijn.

Ooit toen het gebeurde had ik daar geen enkele boodschap aan.

Ik had te maken met een man die wilde wat ik niet wilde

en dat bleek een strijd te zijn die ik had verloren.

Over bleef een traumatische ervaring beladen met schaamte.

Nu de schrijver dood is en zijn roem in alle toonaarden

wordt bezongen, besef ik dat ik – net als die andere 1999 ? –

de schrijver heb gevoeld en hem daardoor ken op een manier waar anderen alleen van kunnen dromen.

Ik heb hem nooit meer onbevangen kunnen lezen.

Was altijd op zoek naar: hoe kijkt hij naar vrouwen?

Snapt hij iets van vrouwen? Heeft hij enig idee waar ze over gaan?

Nee dus. In mijn ogen.

Maar misschien was ik wel nummer 13 of nummer 2 van de twee duizend en ben ik bevooroordeeld, omdat hij nog niet veel geleerd had. Ik ben ontzettend benieuwd hoe de nummers 1999 en 2000 en misschien wel 2001 hun avontuur hebben beleefd.

Heeft hij later zijn blik en zijn charisma wel waar kunnen maken?

Ik zal het nooit weten, want in zijn boeken heb ik dat niet terug gevonden. Ik zou het hem wel zou gunnen.

Als autodidact heeft hij behoorlijk zijn best gedaan en het zou eerlijk zijn als hij niet alleen als schrijver maar ook als man betreurd wordt.

Vraag: ben je wel eens het hof gemaakt door een bekende Nederlander?

Zo niet, heb je daarvan gedroomd? Droom of werkelijkheid, wees zo vrij om het verhaal van je droom of het verhaal van de werkelijkheid te schrijven.

Je zult merken dat er altijd onverwachte wendingen zijn, die door te schrijven op hun plek vallen.

33. Ja + Nee

Nu moet er eerst gewerkt worden, geld verdiend, kinderen opgevoed, huishoudens gevoerd, gezondheid op peil gehouden, nu is het geen tijd om te spelen en lief te hebben...

Voor G.

Niet omdat je vandaag jarig bent en 70 wordt.

Wel omdat ik aan je denk en me bewust word van de gevoelens die nog in mijn lijf huizen.

Gevoelens die met jou te maken hebben, maar niet alleen met jou.

Gevoelens die gaan over me afgewezen voelen en verongelijkt.

Over niet begrijpen, waarom ik...?

Over mannen kwalijk nemen dat ze afwezig zijn,

dat ze alleen met hun eigen zaken bezig zijn,

dat ze beperkt zijn door hun doelgerichtheid

dat ze niet willen voelen en luisteren

of toch voelen maar weigeren er woorden aan te geven,

weigeren hun gevoelens serieus te nemen.

Gevoelens die gaan over woede waarvoor geen plaats is in de maatschappij.

Tenminste zo lijkt het, maar ik begin te leren

hoe kwaadheid getransformeerd kan worden naar kracht,

die de ander wel bereiken kan,

omdat het diepe verlangen achter de woede

verbinding willen maken is.

Juist het niet slagen frustreert.

Ik richt deze tekst aan jou,

omdat jij, zover ik weet, de enige man bent die ik in levende lijve

kan aanspreken. Mijn vader, mijn opa, mijn broer,

mijn andere geliefden zijn niet meer in deze tijd.

Net als zij weet jij waar het over gaat:

speels mogen zijn, geestig, liefdevol zonder angst

om voor gek te worden aangezien.

De werkelijkheid is dat ik – en jij? – en de rest van de mensheid

zich lijken in te houden en wachten op betere tijden.
Nu moet er eerst gewerkt worden, geld verdiend, kinderen
opgevoed, huishoudens gevoerd, gezondheid op peil gehouden,
nu is het geen tijd om te spelen en lief te hebben,
nu zijn we samen volwassen en leven onze serieuze levens
waarin geen ruimte is voor creativiteit, dansen en speelse liefde.
Dat zou toch al te gek worden.

Maar ja, het bloed kruipt waar het niet gaan kan

en de waarheid ligt in het midden.

Jij bent wie jij bent en ik ben wie ik ben.

Ik BEN speels, ik BEN creatief, ik BEN liefdevolle energie,

ik BEN intelligent, geestig, spiritueel, net als jij

en als ik het niet leef ga ik dood, net als jij.

Misschien niet meteen voluit, maar langzaam,

stapje voor stapje vloeit het leven weg.

Daarom doe ik tussen de klippen door wat ik te doen heb,

hoe gek het ook mag lijken

en voel me daar overwegend goed bij.

Ik moet toegeven dat het me lukt een wereld te creëren

waarin ik mag zijn wie ik ben.

Het is een beperkte wereld, een wereld met grenzen

voor de veiligheid, maar ervaren en weten dat hij bestaat

geeft me genoeg armslag om grenzen te durven verruimen,

zoals in dit geval naar jou.

Jouw afwijzing van mijn vrouw zijn heeft me diep in mijn ziel

geraakt. Ik was zo blij in jou mijn speelse alter ego te herkennen,

dat ik jouw en mijn schaduwzijden niet wilde zien.

Zoveel jaren verder heeft de wijsheid onmiskenbaar toegeslagen.

Speels ja, lief ja, boos ja, verdrietig ja, pijnlijk Ja en Nee.

Denken aan jou als vertegenwoordiger van belangrijke mannen

in mijn leven doet pijn ja. Ik neem aan dat ik voor jou ook pijn

beteken. De pijn van niet kunnen verbinden, niet vertrouwen, niet

weten. Jij en ik, ik en jij hebben elkaar meer stof geleverd

dan op het eerste gezicht lijkt. Jij en ik waren maar kort samen.

Juist omdat je afwezig was en bent, kon ik in alle rust mijn werk

voortzetten. Wie weet geldt voor jou hetzelfde.

Ik zou me graag op een niveau met je verbinden
waar het niet meer gaat om Ja of Nee
maar om WAT IS.

Ja is net zo waardevol als Nee heb ik geleerd.

Ja + Nee is niet het einde van een proces
maar het begin van een nieuw hoofdstuk
in het boek van mijn/jouw/ons leven.

Experiment: heb je ooit het gevoel gehad dat het einde van een relatie het begin van iets nieuws was? Nieuwe kansen, nieuwe avonturen, nieuwe ervaringen zonder dat je het waardevolle van de oude relatie te kort deed. Misschien kun je je ex-geliefde een brief schrijven, die je niet meteen verstuurt. Misschien na een paar weken of na een paar maanden als de inhoud genoeg gerijpt is.

34. Mina-Ret

Een fantasie

Zou de schrijver dit publiek wel de moeite van het voorlezen waard vinden?

Er was eens een kat die op twee poten door de stad liep en trots om zich heen keek. Het was niet meteen duidelijk of het om een kater of een poes ging. Je moest erg goed kijken en opletten om daar achter te komen. De kat heette Mina-Ret. Een gekke naam voor een kat, maar dat kwam omdat zij Mina heette tot de wereld er achter kwam dat het hier niet om een schattig zij-posesje ging, dat bij je kwam als je Minaatje, Minaatje riep, maar om een kat met een onduidelijke identiteit. Man kater? Vrouw poes?

De ene dag leek Mina zus en de andere dag was ze zo. Als ze zo was dan luisterde ze niet naar Mina. Dat was beneden haar stand. Zij was veel meer dan een poesje dat door iedereen geaaid werd en aangehaald en dat O zo lief werd gevonden. Op de zus dagen echter leek er een ander wezen in haar te schuilen. Op de zus dagen kon ze uren lekker genieten in de zon en hoefde ze helemaal niet op haar strepen te staan.

Op deze Zaterdag was ze de stad in gegaan ondanks de regen en dacht weet je wat ik doe, ik ga naar de Uitmarkt. Ik vind daar vast een voorstelling waar ik blij van word. Fluitend liep ze van podium naar podium tot ze bij een binnentheaterje kwam waar een man zou voorlezen. Niet erg opwindend op het eerste gezicht. Buiten waren grote spektakels met muziek en dans maar zij had zin om voorgelezen te worden en de woorden tot zich te laten doordringen om te voelen of ze er blij van werd.

Er waren niet veel mensen in het theater. Toen nog Mina, twee jongens, drie dames en een heer. Zou de schrijver dit publiek wel de moeite van het voorlezen waard vinden? Mina hield haar adem in toen hij binnenkwam en ging zitten, zo spannend vond ze het.

De man heette Kees begreep ze toen hij zich voorstelde. Kees? Bekende naam. Zo heette haar baas ook.

Kees keek naar zijn publiek en zei dat hij heel dankbaar was, dat ze waren gekomen. Hij zei ook dat hij hield van intimiteit en daarom van kleine gezelschappen. Hij pakte zijn nieuwste boek en begon te lezen. Het boek bleek 'Grootmacht' te heten en te gaan over een vorst in het oude Rusland, waar de winter regeerde over de mensen, waardoor iedere Grootmacht van menselijke snit als het ware aan de omstandigheden ten onder ging. Net als het volk, dat bij de Grootmacht hoorde, tenminste zo leek dat op het eerste gezicht. Maar hoe meer het verhaal vorderde hoe blijer Mina werd, want ze snapte dat het Russische volk zich niet klein liet krijgen. Niet door de winter en niet door de Grootmachten, omdat ze erg goed waren in het vertellen van verhalen aan elkaar waar ze vrolijk van werden.

Hé, dacht Mina, goed idee, ga ik ook doen. Ze rende het theater uit naar buiten, naar huis en ging achter haar schrijftje zitten om een Minaverhaal te schrijven. 'Er was eens een schattig lief poesje, dat aaibaar was...' Ja, ja, ho, ho, Mina voelde een brok in haar keel kruipen. Zo simpel is het niet. Dat zouden ze wel willen, zo'n aaibaar schatje waar ze mee kunnen spelen als het ze uitkomt en dat ze kunnen laten stikken als ze wat anders aan hun hoofd hebben. Mooi niet. Ik maak van Mina een grote dikke kater waar niet mee te sollen valt. Ik noem hem Mina+Ret.

Ze nam even pauze en voelde tranen in haar ogen opwellen. Minaret, Minaret, zei ze zachtjes voor zich uit. Ik ben veel meer dan Mina, ik ben ook Ret. Ze begon te spinnen en te miauwen en als je goed luisterde kon je horen, dat ze speelde met haar nieuwe naam. Mi-Na-Ret, Mi-Na-Ret. Tot in de topjes van haar nagels en de puntjes van haar snorharen voelde ze zich van blijdschap gloeien.

Experiment: hoe is het met jouw vrouwelijke en mannelijke energie? Geef jezelf de ruimte om beide kanten aan bod te laten komen door een romantisch verhaal te schrijven. Vergeet niet het verhaal een passende titel te geven en aarzel niet om het verhaal een eind goed al goed slot te geven. Tenslotte ben jij

de schrijver van je eigen boek en de regisseur van je eigen film, waarin je zelf de hoofdrol speelt.

Gebruikte en aanbevolen literatuur en muziek

Gestalt Therapy – Excitement and Growth in the Human Personality, Fritz Perls, Ralph F. Hefferline en Paul Goodman, Dell Publishing, New York, 1951

Verbatim, Fritz Perls, Bert Bakker, Den Haag, 1973

Ego, Hunger and Aggression, F.S. Perls, The Gestalt Journal Press, Inc., Highland, N.Y. 12528-0990, 1969, 1947, 1992

Liefhebben is Leven, Fritz Riemann, Servire, Utrecht 1987

Etty De nagelaten geschriften van Etty Hillesum 1941-1943, 1986, onder redactie van Klaas A.D. Smelik, Uitgeverij Balans, Amsterdam

Gras onder mijn voeten, Bruno-Paul De Roeck, De Toorts, Haarlem, 1975

Wat is goed, Wat is kwaad? Ethiek van gestalt, Bruno-Paul De Roeck, De Toorts, Haarlem, 1979, 1990

Gestalt Therapy Integrated, Erving & Miriam Polster, Vintage Books, Random House, New York, 1973

Body Process, A Gestalt Approach to Working With the Body in Psychotherapy, James I. Kepner, Ph.D., Gestalt Institute of Cleveland Press, Cambridge, MA, 1987, 1999

De Onbekende Partner, John Sanford, Lemniscaat, Rotterdam, 1982

C.G. Jung, Psychologische Beschouwingen, Een keur uit zijn werken, samengesteld door Dr. Jólán Jacobi, L.J. Veen, Amsterdam, Uitgeverij het Kompas, Antwerpen, M CM IL

Meditations For Women Who Do Too Much
Anne Wilson Schaef, Harper & Row, Publishers, San Francisco, 1990
Vertaald als: Altijd bezig! Dagelijkse meditatie voor drukbezette vrouwen, Uitgeverij Becht, Haarlem, 1993

Native Wisdom for White Minds, Anne Wilson Schaef, Ballantine Books, New York, 1995

Native American Songs and Poems, An Anthology, Edited by Brian Swann, 1996, Dover Publications, Inc., Mineola, New York

Nee in de liefde, Relaties: overgave en begrenzing, Peter Schellenbaum, Lemniscaat, Rotterdam, 1985

De weën van de macht – Zelfmanagement voor Vrouwen – Anja van Servellen, De Tijdstroom, Utrecht, 1992

Creative Process in Gestalt Therapy, Joseph Zinker, Vintage Books, A Division of Random House, New York, 1977

Op weg naar Avalon, een pelgrimstocht, Jean Shinoda Bolen, Lemniscaat, Rotterdam 1995

Langs de Hartstocht, France Guwy, Balans, Amsterdam, 1989

The Will to Meaning, Foundations and Applications of Logotherapy, Viktor E. Frankl, Penguin Book, 1969, 1988

Zitten, de praktijk van zen, Nico Tydeman, Uitgeverij Karnak, Amsterdam

Ik en Jij, Martin Buber. Erven J. Bijleveld, MCMXCVIII

Paradoxical Theory of Change, Arnold Beisser, M.D., article in Gestalt Therapy Now, Fagan and Shepherd, 1970

Het Godinnen Orakel, Amy Sophia Marashinsky, J.H.
Gottmer/H.J.W. Becht B.V., Bloemendaal, 1998

De 'Combe' Kaartjes, Stichting Les Sources, St.Izaire (Aveyron),
Frankrijk, 1989

Transformation Game, U.S. Game Systems, Inc., Stamford, U.S.A.

De bijbel nu, Maier Shalev, De Geus, 1977

Het Fenomeen Projectie, Tine van Wijk, Eindwerk School voor
Gestalt & Psychosynthese, Amsterdam, 1989

Vuur in mijn hart,
De kracht van medemenselijkheid, troost en bemoediging,
Henri Nouwen – Vincent van Gogh,
Uitgeverij Lannoo nv, Tiel, 2007
Het werk en gedachtegoed van Henri Nouwen wordt bevorderd
door de Henri Nouwen Stichting, www.nouwen.org

De kunst van geld is om er wat van te hebben!
Geld is nodig om zoveel levenservaring te kopen
dat je geen geld meer nodig hebt
Stuart Wilde, Uitgeverij Schors, Amsterdam, 1994

Handboek voor Zijnsgeoriënteerde Psychotherapie
Door H.Knibbe, Uitgegeven door de Stichting ter bevordering van
Zijnsgeoriënteerde Psychotherapie en Bewustzijnstraining,
Utrecht, 1994

Writing Down the Bones – Freeing the Writer Within,
Natalie Goldberg, Shambala, Boston & London, 2005
Vertaald onder de titel: Schrijven vanuit je hart

Thunder and Lightning, Cracking open the Writer's Craft, Natalie
Goldberg, 2000, Bantam Books, New York

Sleutels tot Geluk, Vertrouw op de wijsheid van je ziel,
William Gijzen, Uitgeverij Akasha, Eeserveen , 2002

Doe Zelf Kabbala, Een speels boek om te leven
Kitty Knappert, Uitgeverij Synthese b.v. 2004

The Sabbath, Abraham Joshua Heschel,
Shambala Library, Boston 2003
The Mystical Kabbalah,
Rabbi David A. Cooper, 6 cd's, www.soundstrue.com 1994

Hebrew chants and kabbalistic songs
Mirjam bat Channa, www.MirjambatChana.nl 2006

Soul on Fire, The Hottest, Coolest, Soul-enchancing, Liturgical
Music, Danny Maseng, www.DannyMaseng.com 2000

De mooiste gedichten van Johann Wolfgang von Goethe
Het Parool – Bibliotheek, Wereldpoëzie, 1997 Uitgeverij Lannoo,
Tielt

De mooiste gedichten van Emily Dickinson
Het Parool – Bibliotheek, Wereldpoëzie, 2002 Uitgeverij Lannoo,
Tielt

Voor het vandaag werd – Ontmoetingen met schrijvers in de jaren
zestig, Aya Zikken – Uitgeverij Atlas Amsterdam/Antwerpen -
2000

Op zoek naar het wonderbaarlijke
P.D. Ouspensky – Gurdjieffs leer, Mirananda B.V., 1977

A Woman's Worth
Marianne Williamson, Ballantine Books, New York, 1993
Vertaald als: In Vrouwelijkheid

Ik en Jij, Martin Buber, Erven J. Bijleveld, MCMXCVIII

Tine van Wijk

Mijn leven begon net voor de Tweede Wereldoorlog aan de rand van Amsterdam. Toen mijn vader terugkwam van het front werd hij zenuwziek verklaard. Hij is daar nooit van hersteld en stierf in 1962 in een psychiatrische inrichting. Voor mij betekende dit op jonge leeftijd zowel met oorlogsgeweld als met persoonlijke gekte geconfronteerd worden. Het heeft mijn leven bepaald in de zin dat ik immens nieuwsgierig ben geworden naar de ziel van een mens. De vraag 'Waar het leven over gaat?' houdt me al zo lang ik me kan herinneren bezig.

In eerste instantie dacht ik het antwoord bij God te vinden, daarna stortte ik me met overgave in liefdesrelaties en uiteindelijk besloot ik me voornamelijk aan mijn Werk te wijden. In de praktijk betekent dit dat ik dertig jaar in de journalistiek werkte en sinds ik in 1984 Gestalt therapie ontdekte, weet dat ik op mijn pad zit. Mijn specialiteit is werken met groepen. De mini maatschappij van een groep fascineert me. Alles wat buiten gebeurt, gebeurt ook in de groep. Alles wat binnen in de groep gebeurt, gebeurt ook buiten. Het voordeel van de groep is dat de deelnemers bij elkaar komen om aandacht te geven aan dat wat buiten verdrongen wordt.

Sinds 2002 bezoek ik regelmatig Rusland en de Oekraïne om - in het Engels met tolk - workshops te geven. Ik vermoed dat ik het zo goed met deze volken kan vinden omdat ik me in hun ziel herken. Sinds 2002 ben ik ook lid van de AAGT, een internationaal Gestalt Netwerk dat eenmaal per twee jaar een conferentie organiseert, waar ik mijn professionele voeding vindt en mag aanbieden.

Schrijven is altijd mijn grote - geheime - liefde geweest. Geheim omdat ik het vooral gebruikte om mezelf te leren kennen en niet om ermee naar buiten te komen. Nu is de tijd rijp om dat wel te doen. Om te zeggen: 'Hé, hallo, hier ben ik, lees me, ik heb goede voeding te bieden.'

www.tinevanwijk.nl

De Beleving Schrijven bouwt verder op teksten uit:

Aandacht – Waar gaat het over?

Pas als we bereid zijn AANDACHT te geven aan wie we werkelijk zijn, kunnen we ons ontspannen. Hoe zo zijn we te dik, te dom, te arm, te saai, te oud, te jong? Wie zegt dat? Hoe zo zijn we niet goed genoeg en moeten we ons zelf bewijzen om door de keuring te komen? Hoe zo moeten we iemand worden die we niet zijn? Dit boek gaat over je eigen baas worden. Dat kan alleen als je bereid bent de confrontatie aan te gaan met het leven, met de mensen die belangrijk voor je zijn en vooral met jezelf. Elkaar en jezelf al of niet aandacht geven is bepalend voor hoe lekker je in je vel zit. Aandacht geven is geen kwestie van tijd en wel van kwaliteit.

Het boek kun je bestellen bij www.gopher.nl

Ouwerpower & Het Heilig Moeten

Ouwerpower is kracht die van binnen is gegroeid. Kracht als van een boom, niet zichtbaar wel aanwezig. Het is kracht waarbij je voelt dat je honderd procent leeft en aanwezig bent. Een kracht die meegaat met de stroom van je bloed en bevriest als je je van je gevoel afsluit. Iedereen heeft het, maar je moet wel besluiten of je hem/haar vrij maakt. Het is net als het water in de kraan. Om het te laten stromen moeten we de kraan opendraaien.

Je kunt het bestellen bij www.elikser.nl of bij www.bol.com

Gestalt Process Writing to C

Life is a gift and one big adventure. The steps you will be able to follow in this book are based on the idea that groups are learning communities, where people gather to solve personal and interpersonal problems. We are born in a group, we live in groups, no matter how. Bestellen ook als E Book kan bij www.amazon.com of www.barnesandnoble.com

Beleving Schrijven in een groep

De Beleving Schrijven
creëert een nieuwe beleving
die geschreven kan worden
en een nieuwe ervaring oplevert
die weer geschreven en beleefd
kan worden

Writing the Experience
will create a new experience
that can be written
and experienced
and so on

The C Writing Community
is tweetalig/is bilingual
and works with the book
Gestalt Process Writing to C
en met
De Beleving Schrijven

www.tinevanwijk.nl

Dit boek gaat over het leven beleven en schrijven.

Het doen in plaats van er over te praten.

Beseffen dat niemand een hap voor jou kan nemen, niemand voor je kan ademhalen, niemand kan weten wat jij voelt, denkt, ziet, verafschuwt, mooi vindt. Niemand weet waar je naar verlangt en hoe zo.

Niemand kan voor je poepen, niemand kan ziek of gelukkig zijn in jouw plaats. Niemand kan dat en toch lijkt het of we voortdurend wachten op...ja op wat of op wie?

In dit boek vertelt Tine van Wijk wat ze op haar eigen pad tegenkwam

in haar verlangen naar geluk. Daarom gaat het over passie, liefde, werk, angst, ziekte, begeerte, kracht, verlangen, agressie, jaloezie, strijd, twijfel, onzekerheid, ambitie, vriendschap, wantrouwen, vertrouwen en geloof. Haar vraag is steeds weer: wat is mijn verantwoordelijkheid, wat draag ik bij aan deze toestand? Welk antwoord moet ik geven op dat wat mijn pad kruist? Niet moeten omdat haar moeder dat vond of haar vader of haar meester of haar geliefden of God, maar moeten omdat het goed voor haar is, moeten omdat het bij haar past, moeten omdat alleen zij haar leven kan leiden en lijden. Net als jij alleen jouw leven kan beleven, leiden en lijden.

Het verlangen achter dit boek is de lezer te inspireren en te stimuleren om zelf te schrijven. Alweer: niemand kan het voor je doen. Alleen jij weet waar je leven wezenlijk over gaat en alleen jij kunt daar de juiste woorden aan geven.

Tine van Wijk heeft sinds 1988 een Gestalt therapie praktijk in Amsterdam. Haar specialiteit is het leiden van groepen. Ze startte haar loopbaan als redactrice van publicatiebladen, publiceerde de boeken *Aandacht – Waar gaat het over?*, *Ouwerpower & Het Heilig Moeten* en *Creating Contact & Change in Communities*. Ze is geboren en getogen in Amsterdam, woont en werkt(e) in Engeland, Duitsland, Frankrijk, Rusland, de Verenigde Staten, Mexico en Oekraïne. Ze is lid van een Nederlands, een Europees en een intercontinentaal Gestalt Netwerk. Haar leven veranderde drastisch toen ze besloot ruimte te maken om dagelijks met haar ChiChu Poe door de stad te wandelen. Ze hoort nu bij de buurt, bij de verhalen, bij het leed, bij het geluk, bij het doorgaande gesprek en hoeft zich nooit meer te vervelen. Ze is het wachten voorbij.

